

Papyrus

versie 3.5x

Gebruikersgids

De vriendelijk *STe* tekstverwerker

R.O.M. Software GbR
Raschdorffstr. 99 - 1000
Berlin 51
Deutschland

Exclusieve vertegenwoordiging in Nederland en België door:

Paradox Import
Oosterkerkstraat 18
2312 SN Leiden
xx -31-(0)71.143080

Software en Handleiding ©1992 R.O.M. Software GbR
auteurs: Christian Nieber / Ulli Ramps
vertaling: ©1992, 1994 Paradox Import / Jos Haring.
bewerking en lay-out: Jos Haring

Deze handleiding werd volledig met *Papyrus* gemaakt, met een laserprinter afgedrukt en daarna gefotokopieerd.

Alle rechten voorbehouden

De handleiding en de bijbehorende software zijn wettelijk beschermd. Ze mogen in geen enkele vorm (ook niet gedeeltelijk) via wat voor methode dan ook worden gereproduceerd, verzonden, vermenigvuldigd, respectievelijk worden verspreid of in een andere taal worden omgezet.

Het programma, de handleiding en de afbeeldingen zijn met de allergrootste zorgvuldigheid ontworpen. Toch kunnen fouten niet worden uitgesloten. ROM en Paradox Nederland zijn niet aansprakelijk voor schade, die door fouten in de handleiding of door het programma wordt veroorzaakt. Alle informatie die in de voor u liggende handleiding is opgenomen, is gepubliceerd zonder rekening te houden met eventuele patentbeschermingen.

We hebben eveneens gedeponeerde merknamen gebruikt. Dit geeft echter niemand het recht om ze in alle vrijheid te gebruiken.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	0-4
<i>Papyrus</i> - Overzicht vriendelijke eigenschappen	0-19
Vriendelijk voor de gebruiker	0-19
Vriendelijk voor de tekst	0-19
Vriendelijke fonts	0-20
Vriendelijke blok-operaties	0-20
Een goede presentatie afdruk is zeer plezierig	0-20
Afbeeldingen zijn sowieso vriendelijk	0-20
En sowieso alleen maar plezier!	0-21
Deel 0 - De leidraad naar de handleiding	
Inleiding	0-24
Schrijfstijl	0-24
Kletspraat?	0-24
Een laatste opmerking	0-25
Anglicismen	0-25
Herhaling	0-26
Voetnoten	0-26
Over de gebruikte lettertypen	0-27
Deel 1 - De omgang met uw computer	
1.0 Inleiding	1-3
1.1 <i>Papyrus</i> is een grafisch georiënteerde tekstverwerker	1-4
1.2 Wat u zoal nodig heeft - Computer, Printer, Printerkabel, Software	1-7
1.2.1. Zonder dit gaat het niet - het absoluut noodzakelijke	1-7
1.2.2 Dingen, die het leven (en schrijven) vereenvoudigen	1-9
1.3 Hoe vertel ik het mijn computer? - GEM-programma's.	1-11
1.4 Diskettes uitpakken - de installatie van <i>Papyrus</i>	1-18
Hoe moet <i>Papyrus</i> worden geïnstalleerd?	1-18
Op diskette	1-18
Op harddisk	1-18
Het installeren	1-19
1.5. Enigszins gecompliceerd, maar nuttig - GDOS/Speedo-GDOS	1-22

Deel 2 - Een verbeterde schrijfmachine - gewoon tekst invoeren

2.0	Waarom de gebruikersinterface nog steeds niet wordt uitgelegd	2-3
2.1	Een paar basisbegrippen voor het bewerken van tekst	2-5
	Inleiding	2-5
	Belangrijk	2-6
	Tekstattributen	2-6
	Correctie en lay-out van de tekst achteraf	2-6
	Veiligheid, beveiliging en gebruiksgemak	2-7
	Opslaan in delen	2-8
	Maak het u niet moeilijk	2-9
2.2	Nu begint het echt - aftellen voor de eerste tekst	2-11
	Inleiding	2-11
	Nieuw document maken	2-11
	Bestaand document ophalen	2-11
	Klaar om te beginnen	2-12
	Marges	2-13
	Tekstcorrecties	2-14
	Cursortoetsen en proportionele karakters	2-15
	Einde van een regel of venster; scrolling	2-16
	Tekst bewaren	2-18
	Oude versie blijft bewaard	2-19
	Ophalen van de laatst bewaarde versie; document sluiten	2-20
2.3	De margrietwielen van <i>Papyrus</i> - de familiale fonts	2-21
	2.3.0 Inleiding	2-21
	2.3.1 "Het verwisselen van <i>Papyrus</i> margrietwielen"-de fontkeuze	2-21
2.4	Nog maar een kleine slok - tekststijlen	2-25
	Funktietoetsen	2-25
	Stijlen instellen via het menu	2-26
	Lettergroottes en -breedte/hoogte-verhoudingen	2-26
	2.4.1 En nu gaan we het bont maken - gekleurde tekst	2-27
2.5	Monitoren vsturen is duur - dus willen we tekst afdrucken	2-29
	2.5.0 Inleiding	2-29
	2.5.1 Papierformaat en -layout	2-29
	Instellen	2-29
	Pagina lay-out	2-29
	Nog meer lay-out	2-30
	2.5.2 En nou gaan we eindelijk es wat printen	2-31

2.5.3 WYSIWYG in perfectie - Printerresolutie op de monitor	2-33
Inzoomen	2-33

Deel 3 - Extra functies, die het lezen (en schrijven) een stuk eenvoudiger maken

3.1 Uw tekst bevat u niet meer? Tekstmanipulatie en blokken

Inleiding

3.1.1 Wat wil ik wijzigen, of: hoe markeer ik een blok?

Uitbreiding van een geselecteerd blok

Selektie van hele pagina's en meer

Blokbegin en -eind aangeven

3.1.2 Klinkt niet alleen goed - meerdere blokken uit niet op elkaar aangesloten tekstdelen

Inleiding

Blokken verwijderen uit de selektie

Markeren van blokken

3.1.3 Ik heb het blok gemarkeerd - en wat doe ik er nou mee?

3.1.4 Soms is de muis toch sneller -

Cut & Paste net even anders

Drag & Drop

Knap knippen en plakken?

3.1.5 Maar als ik iets fout heb gedaan?

3.2 De fontfamilie-sage - details over fontfamilies

3.2.1 Font, karakterset & tekststijl - Een paar familiale zelfstandige naamwoorden

Fonts en fontfamilies

3.2.2 De hoofdtak van de clan - Signum!2-fonts

Inleiding

Opgegroeid voor het beeldscherm - De Editor-fonts

Perfect voor het papier - de printerfonts

3.2.3 De verkapte muurbloempjes - GEM- en GDOS-fonts

3.2.4 De ST calligrafeert - Speedo-GDOS vektorfonts

Voor- en nadelen

3.3 Theorie in de praktijk: fontmanipulatie

3.3.1 De koningin van de dialoogboxen -de Fonts dialoogbox

Stijlen

Fontgroottes

En de rest

3.3.2 "Wat u wilt" - gedifferentieerd wijzigen van de fonts in blokken

Fonts verwisselen & meer - De eigenlijke wijziging van fonts,

fontfamilies, puntgroottes	3-32
3.3.3 Fonts: ontwerp en onderhoud -	
De fontfamilie-dialogbox	3-34
3.3.4 Spoken in de familie - Virtuele fonts.	3-37
3.3.5 Groot, groter, gewoon gigantisch - Puntgroottes van de fontfamilies	3-38
3.3.6 Toetsenbord- en karakterset-indeling	3-39
De Font-overzicht dialog box	3-39
ASCII-code	3-40
De ASCII-tabel in de dialog box	3-40
Speciale tekens invoeren met <i>COMPOSE</i>	3-41
3.3.7 Allen voor één, één voor allen - uitvoerfonts vermengen	3-42
3.3.8 De Fonts dialoog voelt zich gepasseerd - fonts onder de funktietoetsen	3-43
3.4 Rommelen met Groot & Klein: Edit-hulpmiddeltjes	3-45
Toetscombinaties voor tekstmarkeringen	3-45
Groot en klein omwisselen - kastje verwisselen	3-45
Letters omwisselen	3-45
3.5 Letterspatiëring en microspatiëring	3-47
3.5.1 Een 'fijn' attribuut: microspatiëring	3-47
Fijne letterpositionering	3-47
Instellen van microspatiëring	3-47
<i>Verplaatsing ineens</i>	3-48
<i>Uitschakelen van een richting</i>	3-48
<i>Twee manieren van verschuiven</i>	3-48
<i>Relatief en absoluut verschuiven</i>	3-49
Nog eventjes opletten - klemmen en voetangels	3-49
3.5.2. Letterspatiëring	3-49
3.6 Scheiden doet lijden? - woordafbreking	3-51
3.6.1 Inleiding	3-51
De dialog box voor afbreken	3-51
Afbreken van een enkel woord uitzetten	3-51
Maar ik wil het woord juist wel afbreken!	3-52
Nog meer over afbreken	3-52
3.7 Nu bent u eens een keer aan de beurt - alinea's en linealen	3-53
3.7.0 Inleiding	3-53
Nog even dit voor we verder gaan	3-54
<i>Paginanummer</i>	3-54
<i>De verticale lineaal</i>	3-54
3.7.1 Tekst in de juiste vorm gieten - alinea's uitlijnen	3-55
Regelhoogte instellen	3-56

Er is nog meer te vinden in deze balk	3-57
3.7.2 Tabulatoren	3-58
Soorten tabs	3-60
Tekstblokken vastkleppen en losmaken	3-60
3.7.3 Die instelling zal ik onthouden! - alineaformaten	3-61
Lineaal kopiëren	3-61
Alineaformaten op naam	3-62
Wijzigen van een complete keten van alinea's	3-63
Blokselectie van alinea's	3-64
3.8 De regels van de etiquette(n) - paginalayout met krachtige papierformaten	3-67
3.8.0 Inleiding	3-67
3.8.1 Meesterbladzijden? - stampagina's en de layout	3-67
Bladspiegel	3-68
3.8.2 Van top tot teen van tekst voorzien: kop- en voetregels	3-68
Even en oneven kop- en voetregels	3-69
Werken in de kop- en voetregels	3-70
Terug naar de hoofdtekst	3-70
3.8.3 Zo vermoeit u de ogen niet: werken in kolommen	3-70
Inleiding	3-71
Instellen	3-71
Kolom-einde aangeven	3-71
3.8.4 Etiketten en Landscape-afdrukformaat	3-72
Inleiding	3-72
Hoe doe ik dat?	3-72
Papierformaat instellen	3-73
3.8.5 Goed geschoeid met <i>Papyrus</i> - voetnoten	3-73
3.8.6 Verzamelde werken - start paginanummers, voetnotenmarges	3-74
3.8.7 Eindelijk klaar - pagina-einde vastleggen	3-75
Pagina-einde	3-75
Vast blok	3-75
3.9 Nu gaan we eindelijk iets afdrucken - printen op de achtergrond, wachtkamers en nog veel meer	3-77
3.9.1 Faxen met <i>Papyrus</i>	3-78
Installatie	3-78
En nu aan de gang	3-79
3.10 Alles draait, alles beweegt - objecten	3-81
3.10.0 Inleiding	3-81
Objektsoorten	3-81
3.10.1 Uw document creatief vormgeven - objecten ontwerpen	3-82

3.10.2 Daarvoor zijn objecten goed - achteraf de vorm wijzigen	3-83
Verwijderen van objecten	3-83
Objecten draaien	3-84
Objecten opvullen	3-84
(Objekt-)lijnen instellen	3-85
Alles is zo mooi en bont hier, de tweede keer - objectkleuren	3-85
3.10.3 Beweeg je eens! objecten plaatsen en manipuleren	3-86
Inleiding	3-86
Objektkaders	3-86
Objecten en lijnen verplaatsen	3-87
Objekt-ankers	3-87
Manipulatie van lijnen	3-88
Nog een extra truc	3-89
3.10.5 De kleintjes eerst! - objectgrootte en -volgorde	3-89
Objecten naar de voor- en achtergrond brengen	3-90
<i>Display-only</i> objecten	3-91
3.10.6 Het <i>Papyrus</i> prikbord	3-91
<i>M'n prikbord is verdwenen!</i>	3-91
3.10.7 Een beeld zegt meer dan duizend woorden - afbeeldingen	3-92
Inleiding	3-92
Hoe krijg ik een afbeelding in mijn document?	3-92
Afbeeldings-grootte wijzigen	3-94
3.11 Wie zoekt, die vindt - zoeken en vervangen	3-97
3.11.0 Inleiding	3-97
Zo - wat is er allemaal in de aanbieding?	3-98
Verder zoeken	3-99
3.12 We gaan de diepte in - Zoom	3-101
3.13 We zijn ook vriendelijk voor vreemden - afwijkende formaten	3-103
3.14 <i>Papyrus</i> Intelliview Correction - de spellingscontrole	3-105
3.14.0 Inleiding	3-105
3.14.1 We gaan van start - de installatie	3-106
3.14.2 Het zoeken naar spelfouten	3-107
3.14.3 Foutafhandeling	3-109
Suggesties voor verbetering	3-109
Naar de volgende fout	3-110
3.14.3 <i>Maar dat is toch helemaal niet fout?</i> - het uitbreiden en aanleggen van woordenboeken	3-111
Tijdsbesparing	3-112

Referentiegedeelte

3-114

Deel 4 - De gebruikers-interface

Inleiding	4-3
4.0 Waar hebben we het eigenlijk over? - Een beetje terminologie	4-3
4.0.1 Papyrus dialogboxen	4-5
4.0.2 Commandotoetsen	4-7
4.0.3 Vensters	4-8
4.1 Een lans voor de 'Atari-bijbel' breken - Conventies	4-11
4.2 Wat zijn in 's hemelsnaam niet-modale dialogboxen?	4-13
4.3 Ik wil mijn persoonlijke <i>Papyrus</i> - de instellingen	4-17
Inleiding	4-17
Instellingen bewaren	4-17
<i>Papyrus</i> desktop bij geheugengebrek	4-17
Instellingen-menu	4-17
De grootte van schermfonts	4-18
Dialog box Muis Acties	4-19
Import/Export instellingen	4-19
Diverse instellingen	4-20
Instelling van het geheugen	4-21
Zoekpaden voor de fonts	4-21
Compatibiliteits-opties	4-22
Instellingen opslaan	4-22

Deel 5 - Orde moet er ook zijn - het referentiegedeelte

5.0 Inleiding	5-3
5.1 De menu-balk	5-5
5.1.1 PYPYRUS	5-5
5.1.2 File	5-5
5.1.3 Edit	5-9
5.1.5 Tekst	5-10
5.1.5 Stijl	5-12
5.1.6 Speciaal	5-12
5.1.7 Object	5-13
5.1.8 Zoom	5-14
5.1.9 Instellingen	5-14
Printer...	5-17
Sub-dialoog Algemeen	5-18
Sub-dialoog Handinvoer	5-19

Sub-dialoog Stuurteken.

Sub-dialoog Kleur

Syntax van de printer-stuurcommando's

5-19

5-20

5-21

5.2 Functies buiten de menubalk	5-23
5.2.1 De tekst	5-23
5.2.2 De lineaal	5-23
5.2.3 Het funktietoets-overzicht	5-24

Appendix

A - Fouten opsporen - troubleshooting	A-3
A.0 Inleiding	A-3
A.1 AUTO-folder-programma's, accessoires en andere residente bende	A-3
Nu nog uw hardware testen	A-4
Ook de software testen	A-4
A.2 Mogelijke foutbronnen	A-4
B - Hoger, sneller, verder - Technische gegevens	A-7
C - Papyrus en de toekomst - updates en upgrades	A-9
D - Nu worden we filosofisch - Wie zijn wij?	A-11
Inleiding	A-11
Christian Nieber	A-11
Ulli Ramps	A-11
E - Lexicon	A-13

Heeft een handleiding een inleiding nodig?

EERST wilden we deze vraag met een krachtig 'Nee' beantwoorden en u verder veel plezier met *Papyrus* wensen. Wie nu het gevoel heeft dat dit antwoord hem het beste bevalt, mag direct doorgaan. Blader rustig verder!

Het weglaten van de inleiding vonden we toch iets te grof, want *Papyrus* moet vooral een middel zijn, namelijk een vriendelijke tekstverwerker. Daarbij hoort een handleiding waaraan veel tijd en moeite is besteed. Niet alleen via hele efficiënte en doordachte zinnen, maar ook met een beetje hoffelijkheid.

Daardoor kan de beginner de aangeboden stof makkelijker opnemen en begrijpen. En de arme expert, die de zoveelste handleiding leest, is misschien geamuseerd door de toevoeging van een paar gedeelten leuk gepresenteerde tekst.

We 'misbruiken' de inleiding ook niet om u te feliciteren met het feit dat u een fantastisch produkt hebt aangeschaft enz. Wat? U kent de meest gebruikte handleiding inleiding nog niet? Nou ja, dan hebt u niets gemist!

Een paar inleidende woorden willen we nog aan u kwijt over een tweetal punten, die het ontstaan van *Papyrus* duidelijk zullen maken.

1. In de loop der tijd groeide bij ons de onvrede over het feit dat er nog geen gebruiksvriendelijke tekstverwerker was, die in overeenstemming is met de huidige eisen. Okee, er waren allerlei enthousiasme veroorzakende innovatieve tekstverwerkers, die velen er toe gebracht hebben om specifiek een Atari ST te kopen. Proportionele fonts, waarmee grafisch kon worden afgedrukt en de ouderwetse fonts konden worden genegeerd. En het geheel ook nog met een vrije karakter positionering tijdens het gebruik van de blokmode. Toen echt helemaal te gek!

Een paar jaar later namen de eisen van de Atari ST gebruikers echter toe en men erkende -ook met een

schuine blik op andere systemen¹ wat er zoal op het gebied van tekstverwerking en gebruiksvriendelijkheid mogelijk was. Gewoon een paar pagina's tekst invoeren zonder meteen alinea's en de pagina lengte achteraf te moeten formatteren...

Toen kwamen de mooie eenvoudige tekstverwerkers, waarvan de makers eerlijk hun zijwaartse blik op de aangegeten appel toegaven.² Met één probleem, namelijk, dat 'eenvoudig' helaas ook al snel op bepaalde grenzen stootte. Iets later bereikte de 'state of the art'³ qua bedieningscomfort een nieuw niveau, wat door twee essentiële punten duidelijk werd.

Programmeurs, die toonden, wat men uit zijn Atari kon halen, als men consequent gebruik van GEM maakt. Programma's zoals *Phoenix*⁴ en *SciGraph*⁵ getuigden hiervan. Als eerste willen we de gebroeders Geiß noemen, die door hun boek *Van beginner tot GEM-Professional*⁶ datgene voor GEM-programmeurs schijnen te worden, wat de gebroeders Grimm voor de sprookjeswereld betekenen.

En toen kwam er een nieuwe 'ijsbreker' op het gebied van de gebruiksvriendelijkheid. De NeXT-computer van Steve Jobs met zijn fantastische gebruikersinterface NeXTStep.⁷ Al onze wensen werden gebundeld in het door ons gewenste doel. Het project *Papyrus* moest een kinderlijk eenvoudig te bedienen tekstverwerker opleveren. Het programma moest zo dicht mogelijk in de buurt komen van het maximaal haalbare dat op het gebied van de vereenvoudig-

¹ Daarmee bedoelen we beslist geen MS-DOS-computers!

² Net als wij trouwens! We hebben zelfs heel bewust een intensieve literatuur- en softwarestudie met betrekking tot bedieningsconcepten en -standaards achter de rug.

³ State of the art': een veel gebruikte afkorting, die de actuele stand van de techniek en de ontwikkeling van een bedrijfskolom (hier: software en tekstverwerking) moet omschrijven en meestal wordt misbruikt om heel eufemistisch aan te geven, dat het eigen product compleet en helemaal 'state of the art' is. Dat laatste geldt ook voor ons.

⁴ De database Phoenix is van de naaste concurrentie: Application Systems Heidelberg (ASH). Omdat ik op het punt sta en er zeker niet omheen kan draaien om hierna de programma's Signum!2, STAD en Script ook bij naam te noemen: copyright berust eveneens bij ASH.

⁵ SciGraph dient voor het maken van mooie presentatie-grafieken respectievelijk voor wetenschappelijke of economische gegevens ondergebracht in tabellen en is verkrijgbaar bij de Fa. SciLab.

⁶ Verschenen bij uitgeverij Hüthig.

⁷ Wie had dat gedacht? Copyright berust bij Fa. NeXT-Computer, München.

de bediening te vinden¹ was. Desnoods moesten bepaalde mogelijkheden zelf worden ingebouwd (we waren zelfs niet de beste beschikbare opties nog niet altijd tevreden).

2. Gebruiksvriendelijkheid is niet alles. Een tweede reden voor het maken van *Papyrus* was de uitvoering en samenstelling van de functies van de 'reeds bestaande' tekstverwerkers. Er wordt veel te halfslachtig geprogrammeerd, omdat een tekstverwerker momenteel 'wel bepaalde dingen moet hebben'. Zo wil men bewijzen, dat 'men het ook heeft' en het wordt er daarom dan maar 'liefdeloos' aangeplakt.

We hebben ons best gedaan om de vorm van *Papyrus* iets liefdevoller te maken. Het klinkt misschien een beetje kitscherig, ik weet het. Maar ik val liever terug op de schrijfstijl van Hedwig Courts-Mahler, dan het risico te lopen, dat u niet precies begrijpt, wat ik bedoel.

Een voorbeeld. Waarom heeft geen enkele bij mij bekende tekstverwerker voor de Atari een 'intelligente cut & paste'? (Knip & Plak) Terwijl het idee toch zo duidelijk en eenvoudig is². Dit is slechts één voorbeeld. Het is ons doel om alle functies van *Papyrus* zo doordacht mogelijk hun vorm te geven! En dat zuiver en alleen bekeken vanuit het standpunt van de gebruiker.

Papyrus is er voor u - niet voor de programmeurs!

Anders gezegd: u wilt ook graag eens op vakantie gaan, zonder de angst, dat u daarna een herhalingscursus voor uw tekstverwerker moet volgen.!

(. . . want sommige Wordperfecte tekstverwerkers blijken in de praktijk veel minder perfect te zijn³).

¹ Afkijken is nog niet zo slecht. Vraag het maar aan de Japanners en aan de onbekende tweede uitvinder van het wiel.

² Bedoeld wordt dat tijdens het uitknippen (Engels: 'cut') en toevoegen (Engels: 'paste') van blokken op een zodanige manier rekening met spaties wordt gehouden, dat er tijdens het uitknippen, respectievelijk toevoegen van een blok niet een paar (of geen) spaties overblijven. Op de betreffende posities moet dus altijd het juiste aantal spaties worden geplaatst en er moet ook rekening worden gehouden met stuurkarakters.

³ We hebben met deze uitspraak geen bepaalde merken of pakketten op het oog!

Ook een 'incidentele gebruiker' moet met het programma kunnen omgaan zonder bij iedere werksessie een gigantische dikke handleiding te moeten doorworstelen.

Het bovengenoemde geldt ook voor het aantal functies voor de normale (hardwerkende) schrijver, zodat er niet eerst veel dure extra programma's moeten worden gekocht (bijvoorbeeld voor het afbreken van tekst, grote titels, afbeeldingen met een willekeurige grootte, gedraaide afdrukken en wat er voor de Atari nog veel, veel meer op dat gebied te beleven is).

Zinvol, of anders gezegd vriendelijk voor de gebruiker en alles wat men voor een normale tekstverwerker altijd gewent heeft. (O.K., dat is nog niet alles. Maar we hebben voor onszelf de spreuk 'men kan niet alles hebben' omgezet in 'men kan niet alles hebben, tenminste niet meteen'. Bovendien - hoe zeggen ze dat ook al weer?: we werken er aan...).

Omdat we *Papyrus* voortdurend verder ontwikkelen, zullen er steeds weer uitgebreide, betere *Papyrus*-versies¹ komen, die u uiteraard tegen een geringe vergoeding voor verzend- en administratiekosten kunt ontvangen.

Om te laten zien, dat het ons ernst is, vermelden we de volgende feiten. *Papyrus* heeft een basis van 3 ('drie') jaar ontwikkeling achter de rug. Deze jaren zijn bijna alleen besteed aan het fundament en de 'ruwe structuur'. Tot we in 1991 'serieus' met de afronding begonnen en een klein deel van het 'zaad' in 'bloei' brachten. Wat u momenteel voor u ziet, is dus nog maar het topje van de ijsberg.

De constructie van *Papyrus* is zo doordacht en geschikt voor uitbreiding, dat zelfs wij gedeeltelijk verrast waren om te zien, hoe eenvoudig sommige ideeën konden worden ingevoegd. En we zijn er zeker van, dat dit voor alle geplande mogelijkheden, die we in *Papyrus* willen inbouwen geldt - tot onze vreugde, en nuttig is voor u. Nu we bij de functies en mogelijkheden zijn aangeland, komen we (eindelijk?) bij het laatste punt: Een overzicht met de fantastische eigenschappen van *Papyrus*.

¹ Voor diegenen aan wie deze gruwelijke drinkbeker tot dusver is voorbijgegaan: de goede Hedwig geldt als het treurig-mooie parapedaardje van gezwollen tekst.

Droge overzichten zijn vooral één ding. -saaaai- dus. Tenzij men een overzicht vindt van allerlei dingen die men altijd al heeft gezocht. Dan is het spannender dan een misdaadroman. We willen de inleiding (met deze lengte kan men nauwelijks nog ontkennen, dat dit een inleiding is) nu afsluiten met een dergelijk overzicht en u van tevoren, zoals we eerder al gedreigd hebben, nog veel plezier met *Papyrus* wensen. Dat moet u namelijk altijd - bij al uw werk - hebben.

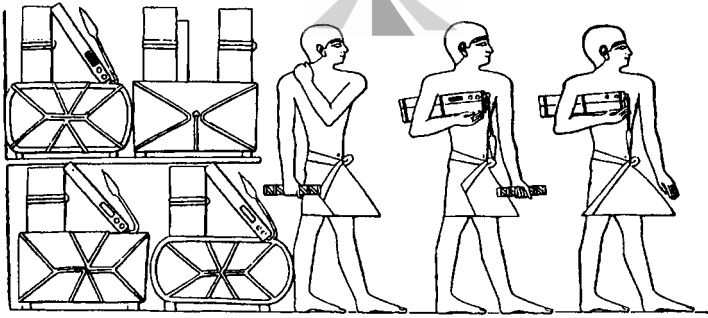
Dus: altijd een handdoek gereed houden¹, geen paniek² en veel plezier³!

¹ Douglas Adams. Als u zelf niet schrijft, maar u even wilt ontspannen: Douglas Adam : *The Hitchhiker's Guide To The Galaxy*, in het Nederlands verschenen als *Het Transgalactisch Liftershandboek*.

² Nog steeds Douglas Adams.

³ Christian Nieber en Ulli Ramps.

Papyrus - Overzicht vriendelijke eigenschappen.

Vriendelijk voor de gebruiker

- Uitvoerige handleiding met een gedeelte voor beginners en experts; een referentie gedeelte en een lexikon.
- Het intensief zuivere gebruik van GEM en meer, onder andere met niet-modale (indien gewenst steeds beschikbaar blijvende) dialoogboxen.
- Naar keuze ook grotendeels via toets-afkortingen te bedienen.
- Consequent gebruik van Undo (ongedaan maken) bij foutief gebruik.
- Traploos zoomen tijdens volledige wijzigingsmogelijkheden, respectievelijk ook tijdens vooruitblik, hele pagina en printer-resolutie op het beeldscherm.

Vriendelijk voor de tekst

- De meeste tekstformaten (o.a. ASCII, 1st Word (alleen Ver. 3.20 of hoger, eerdere Ver. op eigen risico), Script, Signum, Tempus Word, en de belangrijkste RTF) kunnen worden geladen.
- Alinea-formaten (regelhoogte, inspringen enz.) kunnen via hun naam in de liniaal worden geplaatst.
- Vrije karakter positionering (Micro-spatiëring).
- Vrije positioneerbare tekst-objectkaders met volledige

wijzigingsmogelijkheden.

- Tekst en afbeeldingen in stappen van 90 graden draaibaar met behoud van de volledige wijzigingsmogelijkheden.
- Kolom-mode & Tabelmode (WSYIWYG), automatische afbrekrountines.

Vriendelijke fonts

- Gebruik van de meeste gebruikte fonttypes: Signum!2-formaat, GDOS, SpeedoGDOS vektorfonts.
- Fontbeheer via fontfamilies, berekening van willekeurige tussen formaten en grotere formaten voor de puntgroottes.
- Gebruik van alle fonts voor alle uitvoermedia (bijvoorbeeld 24-naalds fonts en grotere laserfonts).

Vriendelijke blok-operaties

- Intelligent uitknippen en toevoegen van tekst; hierbij wordt rekening gehouden met de spaties.
- Verschuiven en kopiëren van tekstblokken. Naar keuze via de muis (*Drag & Drop*) of via toets-afkortingen (*Cut & Paste*).
- Gescheiden gemarkeerde blokken (willekeurige onderbrekingen tussen de blokken en onsamenhangende blokdelen zijn toegestaan).

Een goede presentatie afdruk is zeer plezierig

- Zeer goede WYSIWYG: door willekeurig in te zoomen en het document op het scherm in de printer-resolutie te bekijken.
- Extreem snelle afdruk door optimalisering van het printproces.
- Het is mogelijk om in kleur af te drukken (benaderingskleuren).
- Afdrukken op de achtergrond, u kunt gewoon doorwerken of een wachtkamer maken voor meerdere printopdrachten.

Afbeeldingen zijn sowieso vriendelijk

- Afbeeldingen van de belangrijkste formaten in een willekeurige grootte (IMG, schermformaat, STAD-formaat en nog veel meer).

- Afbeeldingen traploos vergroten, verkleinen, vervormen.
- Object-georiënteerde lijnen en rechthoeken met vulpatroon.

En sowieso alleen maar plezier!

- Loopt op elke Atari ST met minimaal 1 Mb werkgeheugen.
- Updates voor bewerkingskosten;
- duurdere aankopen (bijvoorbeeld de grote *Papyrus Gold* DTP-versie) worden verminderd met de prijs van de kleine versie.

Deel 0 - De leidraad naar de handleiding

Inleiding

Ik behoor niet tot diegenen - tenminste niet meer - die aannemen dat hun denkwijze door de hele wereld wordt gedeeld en dat ze daarom meteen worden begrepen. Hoewel ik erg mijn best heb gedaan om een zo begrijpelijk mogelijke handleiding te schrijven, moet u toch weten, waarom ik voor een bepaalde indeling heb gekozen. U kunt dan zelf kiezen, wat u moet lezen en wat u wilt lezen.

Ik wil van tevoren echter nog een paar opmerkingen over mijn schrijfstijl doorgeven.

Schrijfstijl

Kletspraat?

Daarover twee opmerkingen. Ten eerste beken ik schuld! Afgezien van het referentiegedeelte bevat deze handleiding zeker meer dan alleen maar optimaal samengevoegde feiten. Alleen u bent geen compressieprogramma voor gegevens, maar een mens. En mijn ervaring - ach, ik weet al niet meer sinds wanneer - als leraar op wetenschappelijk gebied en op het gebied van elektronische gegevensverwerking heeft mij één ding geleerd. Een paar extra woorden, om te proberen om met een grapje of via een ezelsbruggetje iets uit te leggen, bespaart tijd. Namelijk de tijd, die nodig is om alles twee keer (of meer) uit te leggen. En mij werdt vooral de aanblik bespaard van een persoon, die met een glazige blik tegenover me zat en moest erkennen, dat er tijdens het laatste kwartier alleen maar slap gepraat is ¹. Ofwel dat ik het slecht uitgelegd had. De schuld ligt meestal bij het laatste. Voor de persoon, die geïnteresseerd is om niet alleen de naakte feiten te verstrekken, maar ook begrepen wil worden, is zo'n blik van onbegrip een absoluut horror-scenario!

Verder hoop ik, dat ik een handleiding heb geschreven, die wordt gelezen. Als ik geen beleefd mens was zou mijn meest gebruikte kreet in antwoord op vragen van computer-

¹ Dit kan een auteur natuurlijk niet overkomen, maar het idee van een van onbegrip vervulde, hulpeloze Papyrus-gebruiker, die voor de handleiding zit, is ook geen erg aangenaam idee.

gebruikers zijn: "Lees toch eens de handleiding!" Aan de andere kant kan ik begrijpen, dat 'droge' handleidingen met 'stoffige' feiten toch niet compleet worden gelezen. Ervaringen met 'enigszins' andere handleidingen, die ik hier als voorbeeld gebruik, tonen aan dat de vragen van gebruikers van programma's, die vergezeld gaan van dergelijke handleidingen, veel doelgerichter zijn. Ze zouden meestal ook niet door een blik in de handleiding kunnen worden beantwoord.

Een laatste opmerking

Het gedeelte voor beginners en overstappers is niet bedoeld als snel naslag gedeelte! Daarvoor is deze schrijfstijl zeker te vermoedend en u zou problemen kunnen krijgen om een snelle - en afdoende verklaring te vinden in de lange tekst. Het nuchtere/zakelijke referentiegedeelte is een naslag gedeelte.

Anglicismen

Normaal ben ik er voor om 'modewoorden' uit een vreemde taal ten gunste van algemeen begrijpelijke Nederlandse begrippen te vermijden. Op computergebied heeft dit echter twee nadelen. Ten eerste hebben deze begrippen niet zoals de moderne modewoorden een korte levensduur, maar verspreiden zich juist steeds meer. Ten tweede is Engels gewoon de computertaal bij uitstek. Alle facetten van het computergebied - onder andere tijdschriften, boeken en zelfs de computergebruikers, de *users*, gebruiken de anglicismen die onderdeel van het vakjargon zijn. Krampachtige Nederlandse vertalingen hebben daarom vaak het karakter van een geïsoleerde oplossing of een geheimtaal, die door de rest van de voornamelijk Engelstalige computerwereld niet wordt begrepen. Ik doe dus mee aan het gebruik van deze Engelse vaktermen. Het gaat tenslotte om de eigenlijke zin van de taal. Een zo goed mogelijke communicatie krijgt voorrang op de schoonheid van de taal. uHHHHu. . . . uHHHHHH . . . Sorry.

Natuurlijk worden anglicismen niet alleen gebruikt in ivoren torens! Ze worden in de tekst uitgelegd of zijn in het lexikon van de appendix (vaak ook in beide) terug te vinden.

Herhaling

Computers en in het bijzonder de uitleg van complexe programma's zijn nauwelijks lineair, dus in een boek doorlopend van voor naar achteren te beschrijven. Bepaalde feiten moeten dus worden herhaald, als men de lezer niet aan het gevaar wilt blootstellen, dat hij de noodzakelijke verklaring(en) helemaal niet kan vinden. Ik word dan ook een beetje verdrietig van mensen, die tijdens hun opmerkelijke leessessie uitroepen. 'Ach, nu staat dat er al weer...!' Denk toch ook even aan diegene, die niet de concentratie (of de tijd) heeft om de handleiding in één ruk uit te lezen en te begrijpen. En misschien verbetert het ook hun kans om iets moeilijks beter te begrijpen, als het twee keer op een verschillende manier wordt uitgelegd.

Voetnoten

Die dingen zijn in deze handleiding zeer rijkelijk aanwezig¹ maar ik heb daar een bedoeling mee: Ik wil namelijk een leesbare tekst met drie wetenschapsnivo's² presenteren. De normale tekst bevat hierbij een intelligente hoeveelheid informatie, die voor ontwikkelde lezers gemakkelijk te begrijpen moet zijn. Maar sommigen begrijpen het niet en voor hen voeg ik nog wat extra informatie toe of misschien wat losjes³ gepresenteerde tekst, wat echter niet per sé noodzakelijk is voor het tekstbegrip⁴..... Wilt u dit niet, dan kunt u doorgaan op het hoogste nivo⁵. Het derde expert-nivo - of eigenlijk eerder het beginners-nivo - moet u in staat stellen om deze computer-specifieke handleiding ook zonder voorkennis van het betreffende computer-vakjargon te begrijpen. Deze methode wordt in de volgende alinea uitgelegd.

Voordat ik nu eindelijk de handleiding uitleg, spring ik tijdens de vermelding nog even snel uit de volgende alinea terug⁶, omdat ik hier zo meteen een vreemd woord gebruik. Ik heb mijn uiterste best gedaan om het grootste gedeelte van het computer-specifieke vakjargon via een computerlexikon in de

¹ Vindt u ook niet?

² Alleen normale tekst: goede voorkennis; normale tekst met voetnoten: normale lezers; tekst met voetnoten plus gebruik van het lexikon in de appendix: beginners.

³ Hebt u bijvoorbeeld al eens een test-voetnoot gezien? Of moet men dat eerder voetnoot-emulatie noemen? Het maakt in ieder geval duidelijk, wat ik bedoel, of niet soms?

⁴ Juist daarom gebruik ik gewoon voetnoten.

⁵ Gewoon de voetnoten niet lezen.

⁶ Probeer dat maar eens met een typemachine! Wat zouden de mensen met ideeën achteraf hebben moeten doen, voordat er computers waren?

appendix uit te leggen. Begrijpt u woorden als bijvoorbeeld 'hardware' in de volgende alinea niet helemaal (of) helemaal niet : dan moet u die gewoon in de appendix opzoeken!

En nog wat: Ergert u zich ook altijd als u tijdens het lezen even iets snel in de inhoudsopgave wilt opzoeken, dat uw vinger, die u als bladwijzer gebruikt, steeds uitglijdt? Dat overkomt mij heel vaak! Oplossing: vooral in de begin fase zal de inhoudsopgave heel vaak worden gebruikt. Daarom is hij nog een keer los als kopie toegevoegd (het origineel bevindt zich, waar het hoort voorin de handleiding). Gewoon tijdens het lezen ernaast leggen. Maar nu als voorbeeld.

Over de gebruikte lettertypen

Het voor de normale tekst gebruikte font is Garamond Classical. Voor speciale aan de computer gerelateerde woorden (bijvoorbeeld de commando-toetsen Shift, Alternate, Control, Return enz.) wordt het font Humanist gebruikt. Dingen zoals filenamen, menucommando's of andere op het scherm weergegeven tekst wordt het Atari-systeemfont gebruikt ¹.

De vorm van de handleiding

Even over de indeling. De bewieroking van onszelf in de inleiding heeft u waarschijnlijk al achter de rug, doorgebladerd. of misschien wel overgeslagen - gelukkig.

U leest momenteel Deel 0. Het als inleiding bedoelde deel 1 is iets uitvoeriger, omdat het bedoeld is voor de nieuwelingen op computergebied. Het complete Deel 1 is meer voor doorlopend 'leesgenot' en eerder als leergedeelte voor het werken met *Papyrus*, dan als naslagwerk bedoeld! Als u dus later nog een keer naar de handleiding grijpt om iets op te zoeken, dan moet u naar het referentiedeel gaan.

Alleen wanneer u bepaalde begrippen niet begrijpt, kunt u beter nog een keer het betreffende hoofdstuk doorlezen. Afzonderlijke functies of trefwoorden vindt u makkelijker en

¹ Het ATARI-scherffont ziet er tijdens de weergave van de betere printer resolutie wat kreupel uit, maar zo ziet u meteen, wat er met een bepaald woord, dat er anders op het beeldscherm uitziet, als regel in een menu of dialogbox thuishoort.

sneller in het referentie-deel of in het lexikon van de appendix.

Deel 1 beschrijft eerst, wat voor programma u voor uw neus heeft staan (1.1). Daarna volgt de beschrijving van *Papyrus* voor het gebruik van noodzakelijke en/of zinvolle hard- en software (1.2). Hierop volgt een korte, algemene inleiding voor het gebruik van GEM-programma's op de Atari ST (1.3); eerst gerelateerd aan de eigenschappen van de Atari ST en zijn besturingssysteem.

Vervolgens wordt dan de betreffende relatie met bepaalde functies van *Papyrus* uitgelegd. Dan volgt een beschrijving van de installatie (1.4) van *Papyrus* - dus wat u met uw nieuwe *Papyrus*-diskettes moet doen om er daarna mee te kunnen werken. (dus op de harddisk een werkplek onderbrengen, en in het programma invoeren welke printer(s) u gebruikt, enz.).

Tenslotte wordt nog beschreven wat GDOS en speciaal wat het nieuwe FSM-GDOS van Atari (1.5) eigenlijk is, waarvoor *Papyrus* het (ze) gebruikt en hoe men het (ze) installeert.

In het eerste deel is ook Deel 2 - evenals Deel 1 - bedoeld voor de beginners en is daarom vrij uitvoerig. U kunt er echter ook een aantal wezenlijke dingen over *Papyrus* in vinden (afdruk, fontfamilies enz.), wat het doorbladeren ook voor ervaren overstappers zinvol maakt. Na een paar woorden over de gebruikers-interface ¹ (2.0) en een aantal essentiële tips voor tekstverwerking met de computer (2.1) kunt u *Papyrus* eindelijk starten en de eerste stappen maken, die noodzakelijk zijn om een tekst te kunnen bewerken(2.2).

Dan wordt het concept van het fontbeheer van *Papyrus* aangesneden en wordt uitgelegd, hoe u de geïnstalleerde fontfamilies kunt gebruiken (2.3). Tenminste even doorlezen, zodat u weet hoe u een font moet gebruiken! Op de typemachine met moeite of helemaal niet gebruikt, maar in een tekstverwerker vaak teveel gebruikt de tekststijlen, dus bijvoorbeeld onderstreept, vet, *cursief* enz., ook benaderingskleuren en hun gebruik worden in paragraaf 2.4 uitgelegd.

¹ U weet nog altijd niet wat een gebruikersinterface is? Ga dan snel naar het lexikon in de appendix of kijk nog even in 1.3.

Daarna belanden we bij de afdruk. Er wordt uitgelegd, hoe men de nieuwe tekst met behulp van een printer op papier brengt (2.5). *Papyrus* kan de afdruk van tevoren ook op de monitor laten zien - een afgedrukte punt is dan werkelijk als beeldpunt op de monitor te zien! Hoe dit kan en hoe u een pagina vooruitblik (Engels: preview of lay-out view) op het scherm kunt krijgen, wordt u verteld in 2.5.1. In de volgende paragraaf (2.6) krijgt u met de basiskennis van Deel 2 een klein voorproefje van datgene, wat er in Deel 3 en 4 nog valt te ontdekken. Zo bent u in staat om te beoordelen, wat u allemaal nog moet lezen en wat u tijdens uw ontdekkingsreis nog kunt verwachten.

Tijdens Deel 3 gaat u de diepte in. Hierin wordt getoond hoe u de functies van *Papyrus* kunt toepassen. En zelfs hoe gemakkelijk u de voordelen van een krachtige tekstverwerker in vergelijking tot een normale typemachine, op de juiste manier kunt gebruiken. Ten eerste worden een aantal feiten over de machtige mogelijkheid van het veranderen van beschikbare tekst beschreven. Hoe vertelt u aan *Papyrus*, dat tekstgebieden moeten worden gewijzigd (bijvoorbeeld achteraf onderstrepen of een via een ander font weergeven). Dus: hoe ik zogenaamde tekstblokken (3.1), of gewoon kortweg blokken markeer en manipuleer. Bovendien wordt de bijzondere mogelijkheid van *Papyrus* uitgelegd om ook niet-samenhangende blokken te bewerken. In 3.2 staat vermeld, hoe u de fontfamilies op de juiste manier kunt beheren en bijvoorbeeld de reeds beschikbare Signum- en GDOS-fonts¹ in *Papyrus* kunt gebruiken, hoe u ze installeert en in fontfamilies kunt samenvoegen enz.

Paragraaf 3.7 vertelt u wat u qua formattering, tabulatoren, regelhoogte enz. met uw alinea's kunt doen. Hier worden ook de elementen van de liniaal en hun betekenis voor de alinea's beschreven. Daarna wordt verklaard, hoe u alinea-formaten, dus de vormgeving van een alinea met regelafstand, inspringen, tabulatoren enz. kunt archiveren, dus onder een eigen naam opslaan en opnieuw gebruiken op andere tekstposities. Tevens hoe u ze achteraf globaal of lokaal kunt wijzigen. Daarna verneemt u hoe u naar bepaalde woorden of delen daarvan in

¹'Font' is een Engels woord voor een verzameling lettertypen oftewel karakters.

de tekst op verschillende manieren kunt zoeken en hoe u ze eventueel kunt vervangen (3.4).

Papyrus kan ook meer dan alleen gewone tekstinvoer op de tekstpagina! In 3.10 leest u hoe u objecten maakt en manipuleert. Hiermee wordt bedoeld op de extra toevoegingen aan de tekstpagina zoals tekst-objecten, afbeeldingen en de eigen grafische vektor-objecten van *Papyrus*. De DIN-norm is niet de hele wereld. Als u meer over DIN-A4 wilt weten, lees dan paragraaf 3.8 door. Hier vindt u alle feiten, hoe u *Papyrus* als een machtig en uitgerijpt etiket-afdrukprogramma kunt gebruiken of hoe u eigenlijk andere papierformaten kunt kiezen. Ook is hier - heel duidelijk en eenvoudig qua gebruik - de toepassing van de kolom-mode voor WYSIWYG-kwaliteit verborgen.

In 3.9 leest u alles over de afdruk, wat in hoofdstuk 2 nog voor u werd verzwegen - bijvoorbeeld de details over het printen op de achtergrond en de afdruk-wachtkamer alsmede de printerdriver.

Paragraaf 3.7 legt uit hoe u met vreemde formaten (dus met files van Script, Signum! en andere tekstfiles) omgaat, zodat u ze in *Papyrus* kunt gebruiken. §3.6 gaat kort in op het afbreken en §3.10 bevat tenslotte een beschrijving over de zoom-functie van *Papyrus* en vormt tevens het einde van deel 3.

In Deel 4 wordt er nog een keer op ingegaan hoe u eigenlijk de gebruikersinterface moet gebruiken voor zover dat eigenlijk nog noodzakelijk is (we hopen, dat een en ander zichzelf uitlegt). Dan wordt er nog beschreven, hoe men *Papyrus* via de configuratie aan de eigen wensen en de favoriete werkmethode kunt aanpassen. Daarmee wordt dan tevens het leerboekachtige deel 1 afgesloten.

Deel 2 is een herhaling van deel 1, alleen een beetje anders ingedeeld. Niet op een zakelijke manier, maar meer gericht op het vinden van de functies. Dit gedeelte is dus voor een groot deel hoofdzakelijk op het menu georiënteerd. En vooral veel korter, eerder een korte kookboekachtige handleiding, meer een soort referentiegedeelte. Zonder kletspraat, maar met een korte beschrijving van de feiten.

De appendix bevat dan nog een aantal gegevens over eventueel optredende fouten en hoe u ze kunt corrigeren. En omdat we de onpersoonlijke benadering van de computer-branche haten, volgt nog een korte autobiografie van de makers, zodat u weet, wie u dit alles heeft aangedaan. Verder nog iets over de verdere ontwikkeling van *Papyrus* en dan tenslotte het lexikon/trefwoordenregister, waardoor u hopelijk in staat wordt gesteld om alles te begrijpen, wat u zoal in de handleiding heeft moeten lezen.

Papyrus goed leren kennen

Hier kunt u als aanstaande expert via een losjes gepresenteerde en uitvoerige tekst *Papyrus* intensief leren kennen. Dit gedeelte is bedoeld voor mensen met wat meer tijd, die iets meer willen weten over hetgene wat ze aan het doen zijn. Dit gedeelte moet eigenlijk maar één keer worden gelezen. Het is eigenlijk niet bedoeld om later als kort naslaggedeelte te worden gebruikt; daarvoor is het referentiegedeelte. In dit gedeelte van de handleiding moet u hoogstens bepaalde passages nog eens doorlezen. Het referentiegedeelte is, zoals eerder gezegd, bedoeld als naslaggedeelte. Behoort u tot diegenen, die haast hebben en dus geen tijd voor of zin in het lezen van dit gedeelte nemen, dan moet u naar gedeelte 1 1/2, de snelle start, gaan of gelijk naar het - duidelijk veel drogere - referentiegedeelte gaan.

Deel I - De omgang met uw computer

I.0 Inleiding

EEN woord vooraf: Lees de handleidingen¹! Lees ze minstens van uw Atari-computer en van *Papyrus* en laat u tenminste verleiden om deze handleiding door te bladeren.

De Atari-computers zijn nogal gebruiksvriendelijk en hun handleidingen zijn - zeker als het de gebruikers-interface betreft - heel goed en goed te begrijpen.

U hoeft niet altijd alles te weten, maar u moet tenminste weten waar het staat. En u moet later ook een idee hebben van hetgene, wat u met *Papyrus* allemaal kunt doen.

¹ Een spreuk, die ik liever zelf wil uitspreken dan vermelden. Het is natuurlijk voor diegenen, die dit gedeelte nog nooit hebben gelezen, papierverspilling . . .

1.1 Papyrus is een grafisch georiënteerde tekstverwerker

Zo, zo. Wat is in hemelsnaam een "grafisch georiënteerde tekstverwerker"? Ja, dat is een probleem. Als u dat werkelijk wilt weten, moet u een beetje geduld hebben. De verklaring is meestal een beetje omslachtig, of incompleet². Bij *Papyrus* wordt het concept van de grafisch georiënteerde fonts gevolgd, wat voor de betere tekstverwerkers op de Atari inmiddels een standaard is geworden.

Deze machtiger methode is echter wel de moeilijkste weg. Voor een beter begrip wordt daarom eerst de eenvoudiger manier beschreven de meeste printers gebruiken ingebouwde fonts. Bij "opgeblazen ASCII-georiënteerde" tekstverwerkers, dus diegenen, die de eenvoudige weg bewandelen, wordt karakter-georiënteerd gewerkt.

De computer stuurt de tekst alleen als een reeks getallen naar de printer. Aan ieder getal wordt een karakter toegewezen. Deze toewijzing is de beroemde/beruchte ASCII-standaard (zie ook het lexikon in de appendix). Het eerder gebruikte woord "opgeblazen" geeft aan dat het niveau net even boven de ASCII-standaard ligt. De eenvoudige tekstverwerker kan ook bepaalde stuurkarakters naar de printer sturen, zodat de printer de rest van de tekst bijvoorbeeld onderstreept afdruckt. Ook kan men op deze manier de interne fonts van de printer verwisselen - maar *alleen deze fonts*. Zo valt tenminste het gebruik van eenvoudige tekststijlen en een paar fonts te realiseren. Het aantal printer-interne fonts is ook voor de gebruiker van deze eenvoudige tekstverwerkers tijdens de aanschaf van een printer een essentieel - en helaas tamelijk duur - criterium (extra fontkaarten of cassettes).

Dit concept is meestal te vinden bij IBM-compatible MS-DO ZEN³ en bij oudere en/of eenvoudiger tekstverwerkers voor de Atari.

² Waar ik eerder op doelde, heeft u waarschijnlijk al gemerkt.

³ Bewuste woordkeuze voor de MS-DOS-compatible computer met zijn verschrikkelijke 80x86 processors. Als u niet voor verrassingen wilt komen geef ik u hierbij het adres van de Fa. Microsoft die het probleem kan oplossen. IBM is de afkorting van Fa. Industrial Business Machine.

Nu komt het:

Het geheel vormt voor de gebruiker een geheel onnodige beperking!

Atari heeft wat betreft het concept van de printerinterface voor een Centronics-interface gekozen, waardoor meer dan 99%+1001 van de meest gebruikte printers kan worden aangesloten. De meeste tekstverwerkers voor de Atari hebben al snel het stadium van de printer georiënteerde fonts achter zich gelaten. Omdat de Atari zo heerlijk grafisch georiënteerd werkt, lag het voor de hand om dit voordeel ook voor tekstverwerkers te gebruiken. Daarom gebruiken de grafisch georiënteerde tekstverwerkers hun eigen fonts, die volledig onafhankelijk zijn van die van de printer. Wordt er nu tekst afgedrukt, dan rekent de computer van tevoren de tekst om in een met het papierformaat overeenkomende puntmatrix- hij stuurt de printer dus een afbeelding die uit punten bestaat. Dat is de procedure die ook bij fozetters wordt gevolgd.

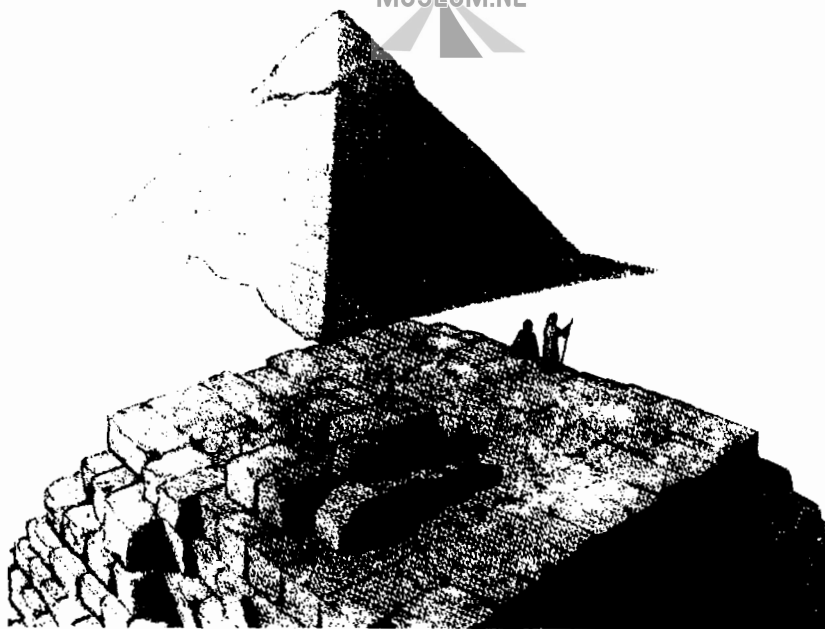
Wij mensen zien alleen datgene wat uit de printer rolt: een tekst. Dit is echter wel een meer aansprekende vorm. die domme printer gelooft, dat hij zojuist een afbeelding heeft gemaakt. De voordelen van het geheel liggen voor de hand. De betere grafisch georiënteerde tekstverwerkers hebben de absolute controle over datgene, wat later op het papier verschijnt.

Dit maakt het gebruik mogelijk van:

- in principe te veel dingen⁴
- proportionele fonts
- naar wens ook tijdens de blokmode en het geheel als WYSIWYG⁵

⁴ Voor Papyrus zijn inmiddels al meer dan duizend (1001) fonts beschikbaar. Hieronder vallen alle Signum!2-fonts, alle GDOS-fonts en de nieuwe Speedo-GDOS-fonts.

⁵ Als u bepaalde woorden niet begrijpt, mag ik dan nog even naar mijn lexikon in de appendix verwijzen?

1.2. Wat u zoal nodig heeft - Computer, Printer, Printerkabel, Software

HIER wordt nu alles beschreven dat u voor *Papyrus* aan hard- en software nodig heeft. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee categorieën. Eerst wordt beschreven wat u in ieder geval voor *Papyrus* nodig heeft. Daarna wordt nog op de "extra's" ingegaan, dus datgene wat wij nuttig achten en aanbevelen.

1.2.1. Zonder dit gaat het niet - het absoluut noodzakelijke

Om *Papyrus* te kunnen gebruiken, heeft u het volgende nodig:

- A Een Atari-ST (bedoeld wordt: 260; 520, 1040 STF, STFM, STE, Mega ST, Mega STE - heb ik er een vergeten?), TT⁶

⁶ De Falcon en TT wordt volledig ondersteund, het eigen geheugenbeheer van *Papyrus* maakt gemeenschappelijk gebruik van ST- en TT-RAM mogelijk.

of Medusa⁷, met tenminste 1 MB (Megabyte) werkgeheugen (=RAM). Gebruikt u eventueel ook nog de vektorfonts van het nieuwe Speedo-GDOS van Atari, dan komt u er niet 'onder uit' om 2 MB werkgeheugen te gebruiken.

- B** Een hierbij passende monitor, momenteel met minstens 640 x 400 beeldpunten (dus bijvoorbeeld de hoge ST-resolutie op de gebruikelijke SM124 of de nieuwe SM144/146). Omdat *Papyrus* uiteraard helemaal resolutie-onafhankelijk is geprogrammeerd, worden ook grootbeeldmonitoren en andere monitoren ondersteund⁸.
- C** Een printer, als u tenminste de ingevoerde tekst op het papier wilt krijgen. Tijdens de koop moet u er op letten, dat interne printerfonts onbelangrijk zijn, omdat *Papyrus* onafhankelijk is van deze fonts.

Wij adviseren de volgende merken:

- De **Atari-laserprinter** (momenteel SLM 804 & SLM 605, maar ook de aangekondigde SLM 406 zal geen probleem opleveren. Let op!! Voor deze laserprinter heeft u minimaal 2 MB werkgeheugen nodig!).
- **Hewlett Packard (HP) Laserjet-compatible laserprinters** met 300 / 600 dpi (omdat ze eerst hun eigen werkgeheugen met afdrukgegevens vullen), zijn in combinatie met een Atari langzamer dan de Atari-laser. Ze werken echter wel met slechts 1 MB werkgeheugen.
- **NEC P6 en Epson-compatible⁹** (dus bijna alle 24-naalds printers (bijvoorbeeld NEC P-serie,

⁷ De eerste echte ATari (TT-) kloon!

⁸ *Papyrus* werd tot nu toe op de volgende grafische systemen getest en loopt daarbij zonder enig probleem: SM124/144/146. Ook Overscan, TT-medium resolutie, TT-grootbeeldmonitoren Protar ProScreen en Atari SM194/195, Mega STE-grootbeeldmonitor van Protar/Overscan, de kleine/grote grafische Imagine-kaart van Wittich.

⁹ Denkt u er aan om een zelfstandig naamwoord of een afkorting, die u niet begrijpt, in het lexicon in de appendix op te zoeken?

EPSON LQ-serie, Canon Bubblejet) met 360 dpi¹⁰. Omdat *Papyrus* benaderingskleuren in de tekst en voor objecten ondersteunt, worden natuurlijk ook NEC-compatible kleurenprinters ondersteund.

- **HP-compatible 300 dpi-Inktjetprinters.** Ook in dit segment wordt natuurlijk de HP-Deskjet Color ondersteund! De nieuwste HP-DeskJet (jan. 1994), de DeskJet 520 heeft een resolutie van 600 x 300 dpi!.

Minder goed, maar toch alle Epson-compatible 9-naalds printers worden ondersteund. De afdruk van een 9-naalds printer is relatief slecht. Bovendien zijn ze vooral tijdens het grafisch afdrukken bijna onverdraaglijk langzaam.

Geschikt dus voor mensen die een erg kleine beurs, heel veel tijd en oordopjes hebben. En geen burenen!

- D Een printerkabel, zodat de computer tegen de printer kan zeggen wat hij moet doen. Voor de Atari-laser is de kabel (hier DMA¹¹ met speciale interface en niet parallel) in de koop inbegrepen. Tijdens de koop van een Centronics-printer moet meestal ook een Centronics-printerkabel worden gekocht.

1.2.2 Dingen, die het leven (en schrijven) vereenvoudigen

Niet per sé noodzakelijk, maar toch gemakkelijk tijdens het werken met *Papyrus*:

- een harde schijf (harddisk). Als u Speedo-GDOS gebruikt, is een harddisk zelfs onmisbaar.
- ter verhoging of instandhouding van de concentratie: Japanse groene thee. Het beste anti-slaapmiddel dat ik ken.

¹⁰ Wat? Lasers hebben een geringere resolutie dan 24-naalds matrixprinters? Ja en nee. De puntjes zijn veel fijner dan die van matrixprinters, maar toch ziet de afdruk er ondanks de geringere resolutie mooier uit. De puntjes van matrixprinters overlappen elkaar nogal sterk.

¹¹ "DMA" betekent "direct memory access" en is dus een speciale interface met uw Atari (ook wel als ACSII-interface bekend), waarvan de kwaliteit in de buurt van SCSI komt. Op SCSI worden gewoonlijk laserprinters en/of harddisks aangesloten.

Moet u eens proberen. Of als u wilt, uw favoriete koffie of thee¹².

- meer dan 1 MB werkgeheugen, tenminste, als u de vektorfonts van Speedo-GDOS en/of een Atari-laser en/of afbeeldingen intensief wilt gebruiken.
- NVDI (New VDI) (momenteel f 129,-). Het vervangt een deel van het Atari-besturingssysteem, waardoor onder andere de schermopbouw nogal versnelt (meer details in het lexikon).
- als ontspanning: een goed boek¹³ tijdens de werkpauses.
- extra fonts in het Signum!2-formaat, eventueel verkrijgbaar bij Veit Brixius, Römerstr. 48, 6501 Budesheim. Tel.: 061 39 / 64 04, maar ook bij uw dealer. Voor Speedo-GDOS hebt u Bitstream Speedo fonts nodig, waarvan er enkele worden meegeleverd met Speedo-GDOS. Vraag bij Paradox Computers om informatie voor extra verkrijgbare Speedo fonts.

Zet alle apparatuur zover mogelijk uit de buurt van stoorzenders (televisies en andere krachtige elektrische apparaten) en warmtebronnen (verwarming, vensters in de zomer) en verbindt alles in uitgeschakelde toestand met een randaarde-contactdoos (drie of vier contacten: computer, monitor, printer en eventueel een harddisk met een centrale schakelaar.

Nu sluit u de randapparatuur op de computer aan de kabel van de monitor in de juiste opening, parallelle printerkabel in de parallel-centronics-poort of de laserinterface in de DMA-poort en de laserprinter of eventueel de harddisk met de DMA-poort van de computer verbinden (een eventueel aanwezige laserprinter wordt dan op de DMA-poort van de harddisk aangesloten). U kunt alle apparaten gelijktijdig via een kontaktdoos aanzetten¹⁴.

¹² Echter oppassen voor het effect ("effect" heeft hier een dubbele betekenis) van drank op computers.

¹³ Douglas Adams *The Hitchhiker's Guide To The Galaxy*, Terry Pratchter's *Ringwereld*-serie, J.R.R. Tolkien kent iedereen, de *Banzanger*-cyclus van Alan Dean Foster en al zijn SF-boeken. Als u dat allemaal al kent, heeft u voor ons misschien wat tips . . .

¹⁴ Oudere Atari-computers moeten meestal op externe harddisk wachten (soms wel 30 seconden!), omdat deze eerst 3600 omwentelingen per minuut moeten maken, voordat de computer ze mag aanspreken. Mega STE's en TT's met hun interne harddisk alsmede alle computers met het (aanbevolen) TOS 2.06 wachten op de harddisk. Hierbij kan een toets worden ingedrukt om de startprocedure te versnellen. Daarna start de computer pas.

I.3 Hoe vertel ik het mijn computer? - GEM-programma's

EIGENLIJK zijn vooral GEM-programma's en hun principiële bediening erg netjes in de Atari-computerhandleidingen afgehandeld. Hierna verklaar ik alleen voor de beginner GEM nog eens rudimentair, zodat we daarna over dezelfde dingen kunnen spreken. Hierna volgen dus een aantal basis feiten. Wat is eigenlijk een gebruikersinterface? Woordelijk bekeken zijn het de gebruikers en hun interface is hun huid. Nee, we bedoelen natuurlijk de zinnebeeldige "behuizing" van een programma, de vorm waarin het zich aan de gebruiker presenteert. "Gebruiksbehuizing" zou dus een beter woord zijn. Deze moet een zodanige vorm hebben, dat men zo eenvoudig mogelijk, het liefste intuïtief, de bediening van het programma kan begrijpen. Hiervoor zijn grafische gebruikersinterfaces eigenlijk het beste geschikt. Een beetje meer begrip hiervoor krijgen we ook door de vertaling van "GEM", dat immers als deel van het besturingssysteem in uw Atari aanwezig is. GEM betekent "Graphics Environment Manager" of in het Nederlands "Beheerder van de grafische omgeving". Om het gebruik van GEM beter te begrijpen, geven we eerst een beschrijving van de tegenspeler; de superbooswicht van alle denkbare bedieningsmogelijkheden.

Van een afschuwelijke minimale gebruikersinterface is sprake als de programma bediening alleen via toetscommando's, die men uit het hoofd of voortdurend in een handleiding bladerend, moet intypen¹⁵. Let op, we willen hiermee niet verkeerd begrepen worden: toetscommando's zijn nuttig - we gebruiken ze in *Papyrus* tenslotte ook - maar alleen als men hiervoor ook nog alternatieven aangeboden krijgt, die eenvoudiger te vinden en te onthouden zijn. Men moet echter meteen in het begin, tijdens het leren kennen van een programma, direkt begrijpen wat het programma eigenlijk op dat moment doet en onthouden op wat voor cryptische manier de functies moeten worden gebruikt . . .¹⁶ Voor grafische gebruikersinterfaces, waarbij ook GEM¹⁷ van onze Atari

¹⁵ Afschrikwekkend voorbeeld is het besturingssysteem van de IBM-compatible PC's, het alom "geliefde" MS-DOS, dat door boze tongen ook wel een "tekstadventure" wordt genoemd . . .

¹⁶ Het is ook geen wonder, dat ik 2/3 van mijn studiegeld met het geven van cursussen voor MS DOS-programma's heb verdiend!

¹⁷ Ja, ja, ik weet het, maar alleen in ruime zin. Eigenlijk is GEM een deel van het besturingssysteem, dat mede wordt gebruikt door de grafische interface.

behoort, bestaan er zinnvolle standaards. Men wilt het u zo eenvoudig mogelijk maken en daarom moet u zich ook in ieder programma thuisvoelen en niet iedere keer in al de functies opnieuw moeten "thuisraken", die sowieso in ieder programma gelijk zijn. Alle handelingen, die bijvoorbeeld met "Dokument laden/openen", "Opslaan" enz. en ook met het "verlaten van het programma" te maken hebben, moeten zich in het menu "File" bevinden dat op de tweede positie vanaf links in de menubalk hoort te staan. Zo vindt u alle file-functies in ieder programma, dat zich aan deze standaard houdt, steeds weer opnieuw zonder eerst overal te moeten zoeken.

De Fa. Apple heeft zelfs een heel boek (alleen) over het zinnvolle gebruikt en standaardisering van gebruikersinterfaces uitgebracht. De "Human Interface Guidelines"; in het Nederlands "Leidraad voor de interface tussen mens en computer". Wij houden echter veel meer van onze Atari, anders hadden we wel een Apple¹⁸ gekocht. Een blik echter in de "Human Interface Guidelines" zou Atari-programmeurs werkelijk goed doen, want voor de Atari beginnen er nu pas vergelijkbare richtlijnen te ontstaan¹⁹.

Kortom, welke dingen vormen nu eigenlijk een onderdeel van een grafische interface? Het belangrijkste element is toch wel de muis. De muis is een invoerapparaat met twee toetsen. Door de muis te verschuiven op een ondergrond - meestal uw bureaublad - kan men een wijzer, de zogenaamde muiscursor over het beeldscherm verplaatsen. Met de muistoetsen kan men op de actuele positie van de muiscursor bepaalde acties uitvoeren. De muiscursor heeft meestal de vorm van een pijl: Is dit niet zo, dan wijst zijn vorm vaak op een bepaalde functie, die men via een muisklik kan activeren. De muiscursor voor het positioneren van de tekscursor in *Papyrus* heeft bijvoorbeeld de vorm van een schrijfmmerking χ . Muiscursors in een tekenprogramma hebben vaak de vorm van een draadkruis.

Bijna alle volgende elementen van de grafische gebruikers-interface hebben met de muis te maken en worden tenminste

¹⁸ Of hebt u misschien twee computers?

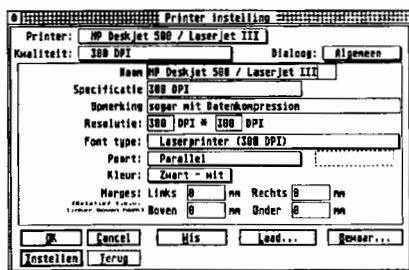
¹⁹ Fantastische dingen betreffende de standaard worden gepresteerd door de auteurs van het 'Atari ST Profibuch' (Sybex), dat verplichte literatuur voor alle programmeurs is (of zou moeten zijn). Hierin worden erg goede voorstellen gedaan voor een gestandaardiseerd concept van de gebruikersinterface. Ook de gebroeders Geiß hebben met hun boek 'Van beginner tot GEM-expert' een positieve bijdrage op het gebied van de grafische bediening van de Atari geleverd.

gedeeltelijk via de muis bediend.

De menu's vindt u in de menubalk, aan de bovenkant van het beeldscherm. Raakt u een menu titel met de muiscursor aan, dan klapt eerst dit menu met alle menu-items naar beneden. Deze vormen de commando's en zijn op een zinnige manier samengevoegd onder de menutitel. U selecteert zo'n menu door eerst naar de menutitel te gaan en de muis daarna in het neergeklapte menu op het gewenste item te plaatsen. Dit item wordt daarna geïnverteerd (zwart) en na een klik met de linker muistoets wordt de functie geactiveerd.

Menu-items die niet meteen een actie, maar van tevoren een dialoogbox (zie verderop) laten verschijnen omdat ze bijvoorbeeld nog een paar gegevens nodig hebben, worden als kenmerk door drie punten gevolgd (bijvoorbeeld "Load...").

Onder het menu-overzicht ligt een groter, tamelijk leeg en meestal grijs gebied dat de rest van het beeldscherm in beslag neemt. Dit gebied wordt analoog aan het normale werkgebied "Bureau" of ook wel (Engels) "Desktop" genoemd. Hierin klappen de menu's naar beneden, verschijnen de vensters en dialoogboxen en vindt u de iconen en overige bedienings-elementen. Het is ook een verzamelplaats voor alles waarmee u zoal werkt; dus eigenlijk net zo als op een echt bureau.

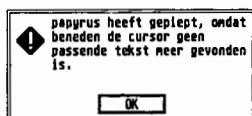
Grote kaders, waarin u diverse instellingen kunt kiezen, noemt men dialoogboxen, of kort gezegd dialogen²⁰. Hierin (en ook bij andere gelegenheden) kunt u voor het kiezen uit een aantal instellingen mooie dingen vinden, die u in het lexikon in de

²⁰ Deze naam - niet van mij! - moet zeker aangeven dat u met de computer een gesprek voert, welke instellingen correct zijn?? Maar of de computer zich daarna beter voelt?

appendix kunt terugvinden: pop-up-menu's, checkboxes, keuze-overzichten, buttons, radiobuttons, edit-velden (invoervelden).

Een dialoogbox verlaten met overname van de instellingen kan meestal via de button **OK**, wilt u alles bij het oude laten, dan kiest u "Annuleer". Soms zijn er ook nog buttons, waardoor u de dialoogbox verlaat en die dan een functie aktiveren²¹.

De dialoogboxen van *Papyrus* hebben nog een aantal bijzonderheden, die de mogelijkheden van normale GEM-dialoogboxen ver te boven gaan en die verderop in de tekst en vooral gedetailleerd in hoofdstuk 4 zullen worden uitgelegd.

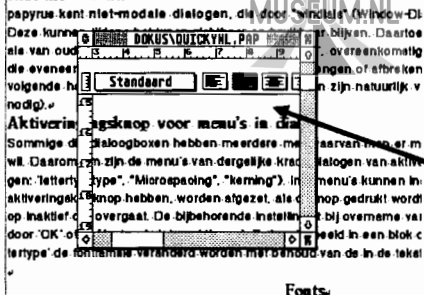

Alertboxen zijn heel eenvoudige dialoogboxen, die slechts voor één affaire een beslissing verwachten, of alleen een erg belangrijke mededeling (Engels *alert*: alarm) kwijt willen.

In alertboxen kan men voor een beslissing ook tussen drie buttons kiezen. Kiest u een button, dan verlaat u daarna meteen de dialoogbox.

Net als in dialoogboxen is in alertboxen de button waarmee u de dialoog meestal verlaat, dik omrand. Dit is de zgn. default button (Engels: "default": verstekwaarde). U kunt de muisklik op deze button simuleren door gewoon op de toets **Return** te drukken. Dit heeft hetzelfde effect als een muisklik op dezelfde button. De naam "default" wordt overigens gebruikt, omdat het programma als beperking voor een eigen beslissing - u gebruikt meestal eerder toch de toets **Return** - u van tevoren al een keuze aanbiedt.

²¹ Bijvoorbeeld in de dialoogbox "Printen", nadat alle instellingen zijn gekozen, kan het eigenlijke printen beginnen. Via de button "OK" zou u in deze dialoogbox alleen de instellingen overnemen, maar niet gelijktijdig het printen starten.

Niet-modale vindials

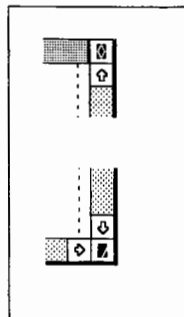
Dit bedoelen we met een venster. U ziet maar een heel klein gedeelte van uw tekst.

Nu even een paar opmerkingen over uw dokumenten. De weergave hiervan vindt plaats in de zgn. vensters (vaak wordt ook het anglicisme *windows* gebruikt). Meestal is een compleet dokument - in *Papyrus* dus een tekst - veel te groot om compleet op het beeldscherm weer te geven. Een venster biedt u dus - evenals echte vensters - als het ware een aktueel en beperkt overzicht op van iets veel groters. Het venster biedt bovendien de mogelijkheid om door snelle verschuivingen steeds verschillende delen van de beschikbare tekst te bekijken. Het zichtbare gebied kunt u via de grijze zogenaamde "slider"-balk aan de rechter - en/of onderkant van het venster verstellen. De kleine witte slider in de grijze balk kan via de muis naar de gewenste positie worden verschoven, die dan ongeveer overeenkomt met de positie van de in het venster weergegeven tekst in relatie tot het complete dokument. Is de slider dus in het midden van de grijze balk, dan is de in het venster weergegeven tekst dus ook het midden van het dokument. U kunt ook via een klik in het grijze gedeelte één scherpagina omhoog of omlaag springen. Ook de verhouding van het zichtbare gedeelte in het venster ten opzichte van de feitelijke dokumentgrootte wordt via de sliderbalk zichtbaar. de grootte van de slider komt hierbij relatief overeen met het zichtbare gedeelte; de lengte van de totale grijze balk is hierbij gelijk aan het complete dokument. Is dus circa de helft van het dokument zichtbaar en bevindt de andere helft zich boven of onder het weergegeven gedeelte, dan is de slider qua grootte ongeveer de helft van de grijze balk²².

Drie andere bedieningselementen ziet u

²² Dit wordt natuurlijk alleen maar doorgevoerd, totdat de slider een bepaalde minimale grootte heeft bereikt.

in de drie vensterhoeken. De button "volle grootte" rechtsboven zorgt ervoor, dat het venster het complete beeldscherm (behalve de menubalk) vult. Is dit reeds gebeurd, dan zorgt deze button de weer voor de oorspronkelijke grootte. Met de button rechtsonder kunt u het venster echter traploos vergroten of verkleinen. Het laatste bedieningselement linksboven is de sluit-button van het venster, die het venster en dus tevens de tekst van het beeldscherm laat verdwijnen.

Een laatste opmerking voor grafische interfaces. De zgn. icons (Engelse uitspraak: "aikns"). Atari heeft een beetje hoogmoedig geprobeerd om dit begrip met de term "ikonen" in te burgeren. Deze term zegt nog minder dan zijn Engelse tegenhanger. Als men "icon" wil vertalen, dan komt de in MSDOS-kringen gebezigde term *pictogram* eigenlijk het meest in aanmerking. Na deze naamsdiskussie over naar de functie van de ikonen. Een icon bevindt zich op de Desktop en activeert een functie, als u erop klikt of er een ander voorwerp op plaatst. Om de activering aan te geven, wordt het icon daarna geïnverteerd. *Papyrus* bevat drie ikonen of soortgelijke bedieningselementen. Ten eerste de prullenmand²³, ten tweede de ikonen-verzameling, waardoor u in de tekstmode belandt en tekst kunt invoeren. U kunt ze ook gebruiken om de tekstmode te verlaten en objecten te bewerken. En ten derde de verzameling funktietoetsen, waarmee u bepaalde functies ook via een muisklik op het bijbehorende symbool kunt activeren.

Nu nog even iets over de boven GEM uitreikende bijzonderheden van de *Papyrus*-dialoogboxen. Deze zijn niet-modaal. Dat houdt in dat ze - in tegenstelling tot normale dialoogboxen - niet in een bepaalde mode werken, waarbij men alleen in de dialoogbox kan werken of alleen in de tekst kan werken. *Papyrus* staat toe dat een dialoogbox tijdens de bewerking van tekst blijft staan,

²³ De prullenmand heeft in *Papyrus* de vorm van een zwart gat, omdat niets in het universum het onherroepelijke verlies van verwijderde gegevens beter kan symboliseren.

zodat bijvoorbeeld de actuele tekstparameters - of welke parameters dan ook in de dialoogbox worden weergegeven - steeds zichtbaar blijven. Meer details hierover vindt u in hoofdstuk 2 en in de paragrafen van hoofdstuk 4.

Zo, dat was het thema GEM en grafische interfaces. Meer details hierover zijn te vinden in de Atari-handleidingen, maar ook via de trefwoorden in het lexikon in de appendix.

I.4. Diskettes uitpakken - de installatie van *Papyrus*

Op de *Papyrus* programma-diskette bevindt zich een file met de naam **PAPYRUS.APP**²⁴. Als u nu verheugd denkt, dat u dit programma meteen kunt starten, dan is dat juist. Er is echter een piepkleine beperking. Een niet-geïnstalleerde versie van *Papyrus* is namelijk een DEMO. Via een toevals-generator wordt het karakter "e" tijdens het printen af en toe gespiegeld.

Wilt u *Papyrus* bekijken en er een beetje mee spelen om te zien of het de juiste tekstverwerker is voor u, dan maakt dit niets uit. Wilt u professionele afdrucken maken, dan is dit nogal vervelend.

Hoe moet *Papyrus* worden geïnstalleerd?

Op diskette

Als u *Papyrus* op een diskette wilt installeren, dan moet u een lege diskette binnen handbereik houden. Deze diskette wordt dan uw *Papyrus*-werkdiskette. Verder moet u minstens nog een lege diskette gereedhouden om uw teksten later te kunnen opslaan. Niet alleen veiliger voor uw gegevens, maar u kunt dan ook gemakkelijker veiligheidskopieën (zie het lexikon) van uw gegevens maken.

Op harddisk

Vòòr de installatie op een harddisk moet u eerst zeker weten dat er genoeg ruimte voor *Papyrus* op de gewenste partitie is. *Papyrus* wordt op de harddisk uiteraard in een folder geïnstalleerd; de standaard hiervoor is **X:\PAPYRUS***, (de "X" staat voor de partitie van uw keuze).

²⁴ *.APP is evenals *.PRG een file-extensie voor uitvoerbare GEM-programma's. Bovendien wordt deze afkorting meestal gebruikt voor programma's, die in grote mate GEM-compatible zijn en GEM ook erg intensief gebruiken. Het is dus een soort "intentie-verklaring" van de naamgever.

Het installeren

Plaats nu gewoon de Papyrus-diskette, waarop de tekst "PROGRAMMA", "INSTALLATIE", "1" en nog veel meer staat in de diskdrive van uw computer. Plaats via de muis de kleine pijl (in vakkringen ook muiscursor genoemd) op het symbool van diskdrive "A" (afhankelijk van het besturingssysteem/TOS-versie een lade van een archiefkast of, misschien iets zinniger, een diskette-symbool.

Dubbelklikken met de linker muistoets op het drive-symbool. Niets? Sneller dubbelklikken! Ja, nu wordt er via het symbool een venster geopend en kunt u de waardevolle gegevens op uw eerste Papyrus-diskette bekijken.

Zoek nu naar een file met de naam **PAP_INST.PRG**. Omdat we helaas net als iedereen aan de stompzinnige GEM-beperving van acht karakters voor een filenaam zijn gebonden, kunnen we hier niet de juiste programma naam vermelden. Deze naam is natuurlijk - wie had dat gedacht - "Papyrus-installatie-programma".

Volg nu gewoon de aanwijzingen van het installatie-programma op en beantwoord de vragen! Eerst voert u uw naam en het serienummer in (dit nummer staat op de diskette, maar - als deze al in de drive zit - staat ook op de registratiekaart).

Alleen zo is Papyrus correct geïnstalleerd en kunt u nieuwe versies voor een klein bedrag (tussen f 20,-/f 30,-) in uw bezit krijgen. Komt er een binnen 2 Maanden na uw aankoop, dan kost deze maar fl. 10,-. **MAAR:** Mochten we een Papyrus met uw serienummer en/of uw naam op een schandelijke, verschrikkelijke en zelfs ontzettend gruwelijke, ROOFKOPIE vinden!!!! (wat? nee, de backup bij een vriend geldt ook als roofkopie!), DAN heeft u voor altijd uw recht op nieuwe- en verbeterde versies verspeeld (zie ook de appendix)!

En nu volgt de zin, waarbij het hart van onze advocaat begint te lachen. *We behouden ons het voor om gerechtelijke stappen te gaan ondernemen!*

Daarna wordt gevraagd naar welke bestemming (harddiskpartitie/ diskette) en in welke folder *Papyrus* moet worden gekopieerd, voor welke printer de driver en de fonts moeten worden geïnstalleerd, of u de *Papyrus*-fonts aan de reeds beschikbare wilt toevoegen, of dat er een nieuwe font-folder moet worden aangelegd. Zo kunt u de Signum!-compatible fonts van andere programma's die u al eerder gekocht had, eventueel toevoegen en ze dan gemeenschappelijk voor alle programma's gebruiken. Verder kunt u de GDOS- of SpeedoGDOS-fonts naar uw **GENSYS** of **SPDGDOS** folder (of wat voor GDOS-folder dan ook) laten kopiëren, als zo'n folder tenminste al bestaat. Wat? Ja, *Papyrus* kan uiteraard meerdere fontfolders (ook) voor verschillende fonttypes tegelijkertijd beheren.

Heeft u Speedo-GDOS tegelijk met *Papyrus* gekocht, dan moet u deze GDOS helaas apart installeren, maar het installatie-programma van Speedo-GDOS is ook erg goed. Het heeft slechts één klein nadeel. Steeds, als ik het bespreek, is het nog een Engelse versie. Daarom leid ik u, als deze *Papyrus* vergezeld is van FSM-GDOS of als u nog een nieuwe versie van FSM-GDOS heeft gekregen, aan de hand van de bijgevoegde informatie ook nog door het installatie-programma van FSM-GDOS.

Voor diegenen, die graag zelf controle over hun systeem willen houden en installatie-programma's daarom wantrouwen (hoewel de *Papyrus* installatie gegarandeerd onschadelijk is), kan *Papyrus* ook zonder installatie-programma eenvoudig naar de harddisk worden gekopieerd. In het programma moet u dan alleen de paden voor de fonts enz. zelf instellen. Maak echter wel gebruik van het installatie-programma om uw naam in te voeren, zodat u *Papyrus* op de juiste gelicentieerde manier kunt gebruiken en dat u gebruik kunt maken van uw recht op nieuwe en betere versies. Dat garanderen wij namelijk voor geïnstalleerde versies! En zoals reeds eerder gezegd. Geïnstalleerde versies zonder naam zijn bovendien slechts DEMO's, waardoor een kleine beperking geldt. Tijdens het afdrucken wordt via een toevals-generator af en toe een "e" gespiegeld afgedrukt.

I.5. enigszins gecompliceerd, maar nuttig - GDOS/Speedo-GDOS

IN het volgende gedeelte doe ik iets onzinnigs. Ik leg namelijk iets uit wat niets te maken heeft met *Papyrus*, namelijk het normale GDOS. Dit heeft drie redenen:

1. *Papyrus* kan GDOS-fonts gebruiken en u behoort eigenlijk te weten, waarvoor die dingen eigenlijk zijn bedoeld.
2. Uit het normale GDOS is Speedo-GDOS ontstaan dat door *Papyrus* erg goed wordt ondersteund, zodat u gebruik kunt maken van werkelijk goede vektorfonts en bovendien
3. wordt GDOS nergens een beetje intelligent uitgelegd (behalve dan in het 'Profibuch', maar welke tekstschrijver leest dat nu²⁵).

Trossen los dus. Een vaak gestelde vraag, "GDOS - wat is dat eigenlijk?" Een klein autofolder-programma met een paar extra's, het is een aanvulling op het besturingssysteem. "Wat?" denkt u nu, "is mijn besturingssysteem dan niet permanent in mijn computer aanwezig, in die komische zwarte chips?". Eigenlijk wel. Maar Atari had in de periode van de eerste ST's met het ingebouwde besturingssysteem al problemen om het geheel in ROM - dat zijn de chips in uw computer, die het besturingssysteem bevatten - onder te brengen. Dus, dacht Atari, we kunnen wel een deel van het besturingssysteem verwijderen en het aan de gebruiker overlaten, of en wanneer hij het achteraf van diskette wilt laden. U vermoedt het al, dat is dus GDOS. De functie van GDOS wordt een beetje duidelijker, als we de afkorting ontsleutelen en vertalen. Het betekent *Graphic Device Operating System*; met andere woorden "Besturingssysteem voor grafische uitvoerapparaten". GDOS stelt aan alle uitvoerapparaten, die grafisch willen werken, programma-commando's ter beschikking, zodat men (als programmeur) alleen nog maar een algemeen grafisch commando hoeft te gebruiken.

²⁵ Hoewel het boek werkelijk goed is, is het "rondsnuffelen" ook voor normale stervelingen de moeite waard.

Teken een cirkel van bepaalde grootte in het midden van het gewenste vlak en vul deze cirkel ook nog met een bepaald patroon. Zulke commando's, natuurlijk met een iets andere syntax maar in principe identiek, kan men gewoon aan GDOS doorgeven. GDOS zorgt er voor, dat alles goed wordt uitgelegd en de uitvoerrichting maakt niets uit naar het beeldscherm of naar het papier. In principe is zelfs driver voor een fotobelichter mogelijk²⁶.

Wat heeft u er dan aan? U bent toch geen programmeur? Heel eenvoudig. Omdat men niet steeds alles zelf moet programmeren kunnen programma's, die GDOS gebruiken, zonder veel moeite over een goede grafische uitvoer beschikken. Geen grofgerasterde schermafdrucken meer. De uitvoer van afbeeldingen is voor ieder uitvoerapparaat, wat de kwaliteit betreft, optimaal! Dit is geen sluike reclame, maar dient om het eerdere gedeelte duidelijker te maken en daarom noemen we een paar programma's die GDOS goed benutten. Het wetenschappelijke programma voor presentatie-afbeeldingen *Sci Graph*, het in Nederland helaas minder bekende *Easy Draw* en de spreadsheet (rekenblad) *LDW Power*²⁷.

Het eigenlijk erg mooie GDOS-concept werd door de gebruikers helaas zeer slecht geaccepteerd. Dit had drie redenen:

1. Atari had GDOS, hoewel het gratis doorgegeven mocht worden, niet op een diskette tegelijk met hun computers geleverd en doet dit ook momenteel nog niet. Atari vertrouwt er op dat de leveranciers van de programma's, die GDOS gebruiken, dit bij hun programma leveren zodat veel mensen een verouderde versie, geen versie of een voor hen ongeschikte versie van GDOS bezitten.
2. GDOS is niet zo eenvoudig te installeren. Het duurt een tijdje voordat men alles "doorheeft" (dit gold in ieder geval voor mij). Er bestaat voor het normale

²⁶ Wat zeker in de DTP-versie van Papyrus zal worden gebruikt.

²⁷ Copyright voor *SciGraph*: SciLab; *Easy Draw*: MiGraph; *LDW Power*: Atari Benelux.

GDOS normaliter geen fatsoenlijk installatie-programma.

3. Gedurende lange tijd, namelijk tot het verschijnen van AMC-GDOS dat gelukkig ook het officiële GDOS van Atari geworden is, was GDOS tamelijk langzaam en remde het de computer af. Ook als het werd gestart, maar niet werd gebruikt. Voor een programma in de autofolder toch wel een "behoorlijke flater".

Maar, zoals reeds werd gemeld heeft Atari recentelijk een nieuwe versie van SpeedoGDOS op de markt gebracht, dat vectorfonts ondersteunt en dat meteen ook wordt meegeleverd! Te gek, dachten we en Christian bouwde de interface meteen in.

**Deel 2 - Een verbeterde schrijfmachine - gewoon
tekst invoeren**

papyrus

2.0 Waarom de gebruikersinterface nog steeds niet wordt uitgelegd

PAPYRUS is zo eenvoudig te gebruiken. Ik hoef u dus niet te vervelen met inleidende verklaringen. Dit is namelijk niet het referentie-gedeelte. Eerlijk, als ik hier hoofdzakelijk met voor zich sprekende termen zou "rondstrooien", dan zou de complete lineaire opbouw er onder lijden. U moet namelijk niet om eigen redenen het gebruik van het gebruik leren, maar u moet zo snel mogelijk gebruik van *Papyrus* kunnen maken.

Daarom verklaar ik de bediening midden in de context alleen daar, waar het niet zonder meer vanzelfsprekend is. Ik probeer er ook niet onderuit te komen. In hoofdstuk 4 wordt de gebruikersinterface helemaal uitgelegd. Zou mijn inschatting dat dit beter voor u is foutief zijn, dan hoeft u alleen maar even een "uitstapje" naar hoofdstuk 4 te maken.

In de eerste drie fasen zijn slechts twee dingen belangrijk: Een overzicht over de mogelijkheden van *Papyrus* alsmede een aanzet tot een volledig begrip van de functies. Herinnert men zich later een functie en heeft men deze nodig, dan is als regel de herinnering aan de eerste keer voldoende.

Wilt u het nog een keer nakijken, dan kan dit in het referentie-gedeelte van de handleiding waarin de functies niet didaktisch worden vermeld en uitgelegd. Hier worden ze systematisch gesorteerd en in het kort vermeld. Hier telt dus eerst begrip en intuïtie.

Een kleinigheid verraad ik echter al, zodat u de niet-modulaire dialoogboxen verstandig kunt gebruiken. Zoals reeds in §1.3, *Het gebruik van GEM-programma's* werd uitgelegd, zijn de meeste *Papyrus*-dialogen ook tijdens de normale tekstbewerking te gebruiken. Wilt u de dialoogboxen voor verder gebruik permanent op het beeldscherm hebben, dan kunt u voor het overnemen van de dialoog-parameters de button **Actief** gebruiken en met **Terug** de oude parameters terughalen.

Wilt u echter, zoals bij de "gebruikelijke" dialoogboxen, de dialoogbox na gebruik naar de hel sturen dan kunt u de normale manier gebruiken: gewoon op de buttons **OK** of **Cancel** klikken. Meer details hierover vindt u in hoofdstuk 4.

2.1 Een paar basisbegrippen voor het bewerken van tekst

Inleiding

VOORDAT u begint, wordt de belangrijkste fout van nieuwelingen op computergebied beschreven waaraan men zich later het meeste ergert. Het invoeren van doorlopende tekst. Druk niet aan het einde van iedere regel op de wagen-terugloop-toets ("Return" = "CR")! U hoeft nu geen mechanische slede te bewegen, zoals bij een typemachine. Eén van de wezenlijke voordelen van het gebruik van een computer is dat hij dergelijke "ongein" voor u kan regelen. Type er dus gewoon op los en laat *Papyrus* het afbreken van de regels voor u regelen. Uw tekst zal u later dankbaar zijn, als u een keer de regellengte verandert en daardoor de gehele alinea eenvoudig in de gewenste vorm brengt en niet alleen een regel. Of u voegt nog een paar woorden aan een alinea toe en alle volgende regels van de alinea worden korrekt afgebroken.

Let op! De Return-toets dus alleen gebruiken als uw complete zin af is. Later leggen we uit waarom!

Volgende punt. Juist omdat men - en bij *Papyrus* heel gemakkelijk - de complete layout achteraf kan wijzigen, dus de pagina- en alinea-formattering heel comfortabel kan aanpassen, kan men de tekst gewoon zo invoeren zonder aan pagina-scheidingen en alinea-formaten te hoeven denken. Men voegt sowieso nog het een en ander toe of men verwijdert delen en ergert zich dan aan het feit dat men al enige arbeid in de pagina-formattering heeft gestoken, die dan door de toegevoegde of ingekorte tekst zinloos is geworden en moet worden overgedaan.

Uitzondering hierop vormen de globale alinea-formaten bijvoorbeeld voor overzichten, titels, tabellen enz.. Tijdens het invoeren moet men minstens even nadenken welke alinea's later hetzelfde uiterlijk, dus hetzelfde formaat- moeten krijgen of voor hetzelfde doel moeten worden gebruikt¹. Daarna kan men pas tekst invoeren. Alle identieke alinea-formaten kunnen

¹ Zo kan men bijvoorbeeld voor alle titels één alineaformaat gebruiken en ze dan later een gemeenschappelijke vorm geven. Ook kan men alle titels naar de inhoudsopgave kopiëren.

immers gemeenschappelijk in één keer achteraf worden gewijzigd. Niet begrepen? Maakt niet uit.

Belangrijk

Voordat u zich waagt aan het invoeren van grote stukken tekst, kunt u beter eerst paragraaf 3.3 *Linealen en alinea-formattering* doorlezen.

Het definitieve ontwerp maakt men pas
wanneer de tekst helemaal klaar is!

Tekstattributen

Tekstattributen, dus de mogelijkheid om tekst onderstreept, vet of cursief maar ook gecombineerd weer te geven is iets dat op een typemachine niet of alleen met veel moeite gaat. Het enthousiasme over het feit dat een tekstverwerker dit zo eenvoudig mogelijk maakt, verleidt vaak tot buitensporig gebruik. Maar kijkt u nog eens een keer naar het woord "Gecombineerd". Ziet dat er niet een beetje erg overdreven uit? Spaarzaam en vooral *systematisch* gebruik van attributen kan de leesbaarheid en daardoor een goede absorptie van uw geschreven tekst verbeteren. Overdaad maakt de tekst inconsistent en leidt de aandacht alleen maar van de inhoud af.

Tekstattributen moet men spaarzaam en
systematisch gebruiken!

Correctie en lay-out van de tekst achteraf

Een geweldig voordeel van tekstverwerkers is - zoals al eerder gezegd - het feit dat men de tekst achteraf kan wijzigen. Dat men bijvoorbeeld anders kan laten sorteren enz. Hierbij is de juiste dosering toch wel iets dat men moet leren.

Een groep erg rechtlijnig denkende beginners voelt zich enigszins overbelast en gebruikt de creatieve mogelijkheden niet die er ten opzichte van via de typemachine ingevoerde teksten bestaan.

De anderen "spelen" echter voor eeuwig met hun tekst en corrigeren zich suf, ze zijn nooit tevreden (ik bijvoorbeeld behoort, als ik me niet beheers, tot de tweede groep). Laat u door *Papyrus* helpen, maar hierbij aan het volgende. Op een

gegeven moment moet het genoeg zijn; een tekstverwerker moet tijd besparen en geen tijd kosten. De boog met de stilistische veranderingen is zeker overspannen, wanneer u een goed bruikbare tekstversie ook na het meervoudige corrigeren van de typfouten sneller met de typemachine zou hebben ingevoerd.

Veiligheid, beveiliging en gebruiksgemak

Nu komt er een punt dat niet alleen voor tekstverwerkers maar voor al het computerwerk geldt, waarbij u persoonlijke en daardoor onherroepelijke gegevens moet invoeren. Twee punten moeten voor u heel duidelijk zijn.

Ten eerste, uw zelf ingevoerde gegevens zijn alleen bij u aanwezig, ze zijn uniek op deze wereld. Ten tweede, Computers zijn onveilig. Als uw koelkast na het inschakelen kortsluiting veroorzaakt, dan kan dit via de leiding uw diskette bereiken of in het ergste geval uw computer vernielen of voor een reset zorgen. Al met al: oorzaken voor fouten bestaan er altijd. En volgens de wet van Murphy² wordt meestal nu net de diskette vernietigd, die de enige versie van uw dissertatie bevat, die u over drie dagen eigenlijk zou moeten inleveren.

Heeft u van *Papyrus* geen veiligheidskopieën gemaakt en is uw diskette vernietigd? Snel naar ons terugsturen en een paar dagen later heeft u een nieuwe versie; u verliest alleen wat tijd. Uw individuele tekst kan niemand echter terugbrengen.

Dus - sla tijdens het werken met regelmatige tussenpozen uw tekst op veiligheidskopieën (zgn. back-ups) op. Het foutduiveltje volgt namelijk in het algemeen een vaak bevestigd patroon: Des te langer u belangrijke teksten niet heeft opgeslagen, des te eerder ontstaat er onherstelbare schade op uw harddisk³ . . .

Controleer of de laatste opgeslagen versie ook echt in orde is; bijvoorbeeld door hem eenvoudig nog even te laden en kort te bekijken. En maak desondanks minstens van de laatste beide versies van belangrijke documenten veiligheidskopieën op gegevensdragers. U moet ze dan wel buiten de ruimte of nog beter buiten de woning bewaren, waarin de computer staat.

² De wet van Murphy: Alles wat fout kan gaan, gaat ook fout! / Everything that can go wrong will go wrong / Alles, was schief gehen kann, wird auch schiefgehen!

³ Deze relatie is nauw verwant aan de wet van Murphy.

Het is ontzettend ~~onaangenaam~~ ~~vernietigd is~~ om vast te moeten stellen dat de huidige tekst te moeten vaststellen, dat de tekst door een andere beschadigde tekst is overschreven. Sla dus altijd de laatste en de voorlaatste versie op. *Papyrus* helpt u daarbij.

De laatste versie wordt nooit verwijderd, maar krijgt voordat de nieuwe versie wordt opgeslagen de naam **NAAM.PBK** (NAAM staat hierbij voor de naam van uw file en **PBK** voor "*Papyrus* back-up"). Verandert u deze naam in **NAAM.PAP** dan kunt u de file via de Desktop weer beschikbaar maken.

Altijd, Altijd back-ups maken wanneer er nieuw en waardevol werk is bijgekomen!

En dat is nog niet het enige waar de boze geest van het toeval met wellust toeslaat. Ook het werk van het laatste halfuur, die alleen in het werkgeheugen van uw computer aanwezig is maar nog niet op de harddisk of op diskette is opgeslagen, is een geliefd slachtoffer voor ongelukken. En daarom, des te langer u niets tussentijds heeft opgeslagen, des te genialer en daardoor onherroepelijk de gedachten waren die verloren gaan, als uw tweejarige zoon onder het bureau kruipt en de mooie rood oplichtende knop van de kontaktdoos voor uw computersysteem zo aantrekkelijk vindt . . .

Vaak tussentijds opslaan! Wat eenmaal op harddisk staat, bent u niet zo snel meer kwijt.

Bewaren in delen

Uit de afgedrukte stapel papier kan men niet afleiden hoeveel "in stukken verdeelde" files er via de computer zijn opgeslagen. U kunt de paginanummers van een offset voorzien. Dus aangeven, dat de eerste pagina juist niet de eerste pagina is, maar bijvoorbeeld pagina "25" en de volgende pagina's natuurlijk het nummer "26" enz. krijgen.

Dat is mogelijk om een grote opdracht in diverse logische, op de diskette als afzonderlijke files, gepresenteerde delen te kunnen splitsen. Dit heeft diverse voordelen. Zo krijgt u ook bij computers met 1 Mb niet zo snel opslagproblemen en kunt u ook meerdere delen van een document in verschillende

vensters tegelijk bekijken. Zo bewaar ik momenteel deze handleiding in zeven stukken: titelafbeelding en inhoudsopgave, inleiding, algemene handleiding deel 1, deel 2 plus de rest, referentiegedeelte, appendix en lexikon. Het belangrijkste is weer de gegevensbeveiliging. Wie heeft niet een keer compleet vermoed om drie uur 's nachts "geblunderd", of denk nog maar eens aan de boze koelkast uit het laatste punt. Het aktuele logische gedeelte is dan vaak in de misère betrokken. De andere delen worden meestal niet betrokken in het "ongeval".

Langere dokumenten bewaart men het beste
in meerdere afzonderlijke files

Maak het u niet moeilijk

Ik ken zeer veel gebruikers van een of ander programma, die daarmee weliswaar tekst invoeren, maar het leven daarbij onnodig zwaar maken. Het probleem: nadat men begrepen had hoe een tekstverwerker als verbeterde typemachine kon worden gebruikt, werd het leren van alle andere mogelijkheden van de tekstverwerker opgeschort. Dat is voldoende, de rest is veel te ingewikkeld. Daarna werden teksten met een minimum gebruik van nuttige functies "in elkaar gefriemeld". Help ik zulke kennissen dan bij het maken van grote opdrachten, dan is één van de meestgehoorde zinnen: "Ach, zo eenvoudig gaat dat dus ook? Als ik dat van tevoren had geweten, dan had ik mijzelf veel werk bespaard!"

We hebben ons redelijk ingespannen om in *Papyrus* het "teksten" met veel mogelijkheden te vergemakkelijken en het leven niet door een cryptische handleiding te verzwaren. Daarom mijn verzoek: als u eerst een keer met een bepaalde basiskennis van de aangeleerde *Papyrus*-mogelijkheden bent beland en u wilt een paar teksten invoeren: alstublieft, ik heb daar niets tegen. Maar verspil uw kostbare werktijd niet en doe iets goeds; oefen steeds weer met alle mogelijkheden van *Papyrus* en probeer het een en ander een keer uit. U zult zien dat met een beetje leren en nadenken vaak een aanzienlijke werkverlichting door het vinden van nuttige nieuwe functies valt te bereiken.

2.2. Nu begint het echt - aftellen voor de eerste tekst

Inleiding

VAAK wil men een dokument gedurende meer werksessies bewerken. Een boek of een andere lange opdracht is nauwelijks nog "als één geheel" op te slaan. Maar eerst moet u weten hoe uw dokumenten op de diskette worden beheerd, zodat u ze kunt opslaan en daarna opnieuw voor verdere bewerking kunt laden.

Nieuw dokument maken

Laten we eens kijken naar het menu-item **File**. Met het commando **Nieuw** opent u een nieuw dokument. Er wordt een venster geopend, waarin de eerste pagina van uw nieuwe tekst wordt weergegeven. Voor de vrienden van het toetsenbord kunnen de meeste menu-items ook via de toetsen worden geactiveerd. Zo kan men "nieuw dokument" ook bereiken door met een ingedrukte Control -toets tegelijk de toets N in te drukken. De afkorting voor de afkorting (dus de korte schrijfmethode voor de toetsafkorting) is: Control N of nog korter ⁴^N⁴.

Nieuw
Ctrl N

Bestaand dokument ophalen

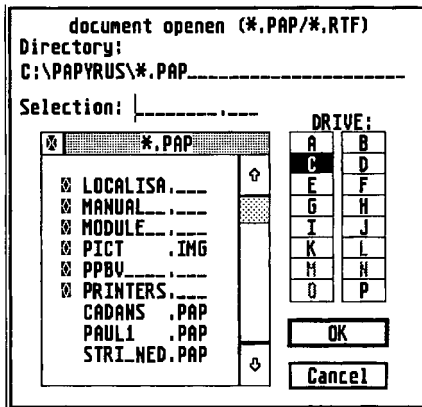
Open...
Ctrl O

Via **Open...** in het menu **File** (of de toetsafkorting Control O) verschijnt de "file-selector", die altijd verschijnt als u manipulaties (zoals hier laden, maar ook opslaan en verwijderen) in files op u massamedia (diskette, harddisk) moet uitvoeren. Hier kunt u een reeds met *Papyrus* ingevoerd dokument voor verdere bewerking laden. Er wordt een venster

⁴ Het karakter "^" is in het algemeen het symbool voor een tegelijk met een andere toets ingedrukte "Control"-toets.

geopend. De aangegeven tekst wordt geladen en de positie, waar de cursor tijdens de laatste bewerking van uw tekst was gebleven, wordt aangegeven. U kunt dus precies doorgaan op de positie, waar u de tekst tijdens de laatste bewerking heeft verlaten.

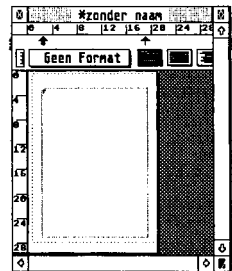
In de file-selector box houdt *Papyrus* nog een kleine truc voor de "luilakken" gereed. Als u op de edit-regel van de "file-selector" alleen de beginletter(s) van de filenaam invoert en daarna op de button "OK" klikt, zoekt *Papyrus* voor u naar de eerste file op het massamedium met dezelfde beginletter(s) en plaats deze naam daarna naast de tekst **Selection**. U hoeft nu alleen nog maar op de button **OK** te klikken en dan heeft u de te bewerken file geselecteerd.

Men voert alleen de beginletter(s) van de gewenste naam in. Na de eerste selectie via **OK** wordt de eerste passende naam overgenomen.

Klaar om te beginnen

Na **Nieuw** of **Open...** verschijnt zoals gezegd een venster, waarin u - tenminste gedeeltelijk - een intern kader met dicht op elkaar staande puntjes en bij printers, die aan *Papyrus* een marge terugmelden zoals bijvoorbeeld de Atari-laser, een meer naar buiten toe geplaatst kader met verder van elkaar af staande puntjes.

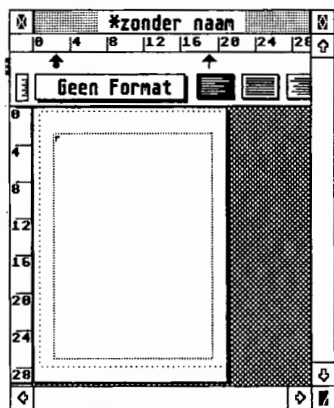
Bovenin de titelregel van het venster ziet u de naam van uw huidige tekst. Alle filenamen op de Atari mogen acht karakters lang zijn, de achterste drie karakters na de punt, die bij Papyrus altijd ***.PAP** luiden, zijn de extensie van Papyrus-tekstfiles, waardoor ze als zodanig door het programma en door u kunnen worden herkend.

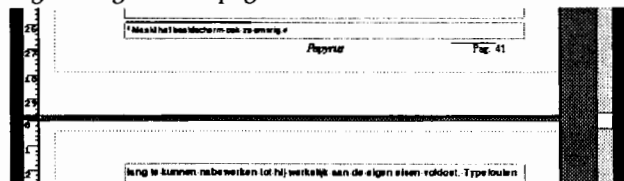
Wanneer u voor de naam in de titelregel een sterretje ("*") ziet, heeft dit een speciale betekenis: De huidige tekst werd reeds door het intypen van nieuwe tekst of andere bewerkingen veranderd en is niet meer identiek aan de tekst met dezelfde naam op uw diskette of harddisk. Slaat u de tekst nu op, dan verdwijnt het sterretje uit de naam; alles is opgeslagen en de inhoud van het werkgeheugen en van de diskette is weer identiek.

Marges

In uw tekstvenster is nog meer te zien. Het buitenste kader toont de door de printer teruggemelde marges. De binnenrand hiervan geeft dus het maximale oppervlak weer, die de via de printerdriver aangegeven printer op het blad papier kan drukken. Het daarbinnen gelegen kader vertegenwoordigt het vast met de pagina verbonden tekstkader, dus het oppervlak, dat door de door u gekozen marges (resp. de door *Papyrus* standaard) wordt begrensd.

Wanneer u nu langzaam langs de pagina naar beneden gaat, dan kunt u ook spoedig de gestreepte onderste marge van het effectieve tekstveld zien en kort daarna ziet u de scherpe afgrenzing van het pagina-einde.

Tekstcorrecties

In zo'n eerder omschreven tekstvenster kunt u nu, net als met een typemachine de tekst lineair invoeren. Eén van de wezenlijke voordelen van een tekstverwerker ten opzichte van een typemachine ligt in het feit, dat u uw typefouten niet meer met Tipp-Ex hoeft te verwijderen⁵. Waar ik op doel is de mogelijkheid om tekst net zo lang te kunnen nabewerken tot hij echt aan uw eigen eisen voldoet. Typefouten kunnen willekeurig worden verwijderd en u kunt zelfs complete passages verschuiven. Op de grote wijzigingen van reeds ingevoerde teksten komen we in Deel 3 terug. Wilt u dus achteraf iets in een reeds ingevoerde tekst veranderen, dan wijst u met de muispijl naar de betreffende tekstpositie en klikt u één keer met de linker muistoets.

```
m.tekst.net zo
doet. Typefouten
:sages
```


U dwingt daardoor de verplaatsing van de schrijfcursor, ook wel tekstcursor genoemd (dat is de langwerpige streep) die de actuele invoerpositie markeert, naar de betreffende positie af.

Nu kunt u daar tekst verwijderen. De **Backspace**-toets laat de tekstcursor letter voor letter naar links wandelen en verwijdert meteen alle gepasseerde letters. De **Delete**-toets verwijdert de letters rechts van de tekstcursor en laat de daarop volgende tekst daardoor terugschuiven. Moet er een beetje meer tekst worden vernietigd dan kunt u met de funktietoets **F8** of door het indrukken van de **Delete**-toets, terwijl u tegelijk de commandotoets **Control** ingedrukt houdt, een complete regel verwijderen.

Wilt u nog meer tekst verwijderen, dan kunt u dit beter via de blokfuncties doen, die in paragraaf 3.1 worden behandeld. U kunt natuurlijk ook tekst door gewoon te gaan typen op iedere willekeurige positie, waar u de tekstcursor heeft geplaatst, toevoegen. Belangrijk hierbij zijn de aktuele tekstparameters zoals font, fontgrootte en eventueel ingestelde attributen zoals vet of onderstreept. Als u wilt, denkt *Papyrus* mee (dit is ook weer een standaard-instelling, d.w.z. als u de instellingen van *Papyrus* nog niet heeft veranderd, kunt u van deze situatie uitgaan).

⁵ Maakt het beeldscherm ook zo smerig.

Is dus in het menu **Tekst** onder het via een grijze scheidingslijn afgegrensde blok **----Parameter----** een haakje geplaatst voor het item "altijd ophalen" en is dit item daardoor actief, dan haalt

Losmaken	^)
----Parameter----	
Ophalen	^H
✓ Altijd Ophalen	⇧^H

Papyrus de huidige tekstparameters op die overeenkomen met de actuele cursorpositie. De maatstaf is hierbij het karakter rechts van de tekstcursor. Beweegt men dus de tekstcursor naar een positie in de tekst en voegt men daar tekst toe, dan wordt hiervoor de tekststijl⁶ van het karakter rechts van de tekstcursor gebruikt. Voor langere tekst is het soms heel nuttig om een overschrijfmode tegenover de normale mode te hebben. De nieuw ingevoerde tekst wordt dan vanaf de actuele cursorpositie toegevoegd. Dit zou echter bij een tekstverwerker, die niet-proportionele fonts met karakters van verschillende breedte gebruikt, een onvoorstelbaar "geknoei" op het beeldscherm veroorzaken. Voor bijna ieder karakter, dat op dat moment wordt vervangen en een iets andere breedte heeft, moet de hele alinea geherformateerd worden. *Papyrus* heeft dus geen overschrijfmode. Dat is echter niet erg, want de blokoperaties van *Papyrus* bieden een bijna identieke mogelijkheid. Markeert men een blok en voert men daarna gewoon tekst in, dan wordt het gemarkeerde tekstblok door de nieuwe ingevoerde tekst vervangen, dus overschreven. Als u meer details wilt weten, lees dan subparagraaf 3.1.3 "Ik heb het blok gemarkeerd, wat doe ik er nu mee?" van paragraaf 3.1 ("Uw tekst bevat u niet meer - Tekstmanipulatie en blokken"). U moet u ook pas later gaan bezighouden met het vervangen en veranderen van tekst, als u bezig bent met de blokfuncties van paragraaf 3.1.

Cursortoetsen en proportionele karakters

U kunt de tekstcursor overigens ook via het toetsenbord op een bepaalde positie plaatsen. Er bestaan hiervoor afzonderlijke besturingstoetsen, namelijk de pijl- of cursortoetsen. Deze zijn als een apart klein blokgedeelte op uw toetsenbord te vinden en te herkennen aan de in vier windrichtingen (schermrichtingen?) geplaatste pijlen. *Papyrus* is natuurlijk slim genoeg om de tekstcursor bij horizontale bewegingen steeds één positie naar links of naar rechts te bewegen en niet bijvoorbeeld een constante waarde in "mm" (of zoiets). Logisch? Niet

⁶ Font met de actuele tekstparameters.

helemaal...⁷. Bekijk u de karakters van de handleiding, die natuurlijk⁸ ook via *Papyrus* is ingevoerd, maar eens. Ze zijn proportioneel! Dat betekent dat ieder karakter qua breedte zoveel ruimte in neemt, als nodig is voor een goed optisch resultaat. Bijvoorbeeld de "w" (bijvoorbeeld uit "worst") neemt veel meer plaats in de "i" (bijvoorbeeld uit "inkt"). De berekening, hoe ver de tekstcursor werkelijk moet worden verplaatst, wanneer men hem via de pijltoetsen steeds een karakterpositie naar links of rechts beweegt, is dus helemaal niet zo vanzelfsprekend, omdat deze breedte in iedere regel steeds iets verschillend is.

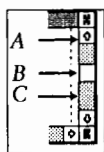
Einde van een regel of venster; scrolling

Zo, nu weten we dus, hoe we de cursortoetsen in de tekst kunnen bewegen. We moeten echter nog een paar dingen leren. Wat gebeurt er bijvoorbeeld aan het einde van een regel? Heel eenvoudig: de tekstcursor merkt dit natuurlijk en springt naar het begin van de volgende regel en doet dus iets wat lijkt op het terugkeren van de wagen van een typemachine. Op het beeldscherm ziet men meestal niet de complete tekst; dat past ook niet (tenzij U een grootbeeld monitor gebruikt !) anders zouden de letters zo klein moeten zijn dat u ze niet meer zou herkennen. Wat gebeurt er dus, als de tekstcursor tijdens het naar "beneden lopen" uit het zichtbare gedeelte van het venster verdwijnt? Of tijdens het "omhoog lopen" buiten de bovenkant van het venster? Het beeld begint eigenlijk regelgewijs door te lopen en zo te verschuiven dat men alleen het gedeelte kan lezen, waarin de tekstcursor net binnengelopen is. Dit proces noemt men "scrollen". Men kan het ook als volgt voorstellen. Een schriftrol (= "scroll"; een Engels woord) wordt tijdens het lezen afgerold, terwijl men gelijktijdig het bovenste gedeelte weer oprolt, zodat het lezen niet te onhandig wordt. Het leesbare gedeelte van de rol komt dan overeen met het zichtbare gedeelte van het tekstvenster.

De Egyptische boeken doen dit al miljoenen (*huh?*) jaren zo. "De boek-rollen" Hetzelfde effect (scrollen) kunt u ook realiseren door de muis op de kleine pijl (A - zie figuur op de volgende

⁷ Er bestaan goede concurrerende (!?) produkten, die zelfs voor de tekstbewegingen met de cursortoetsen vaste waarden voorschrijven en de cursor bijvoorbeeld niet steeds één karakter verder bewegen. Een duidelijke reden voor "helderheid".

⁸ Zo vanzelfsprekend schijnt dit toch niet te zijn, want de handleiding van veel tekstverwerkers is niet geproduceerd met de tekstverwerker, die in de handleiding wordt behandeld. Pijnlijk nietwaar? Maar helaas toch veel voorkomend . . .

bladzijde) rechtsonder (of rechtsboven, net welke kant u op wilt) van de scrollbalk naast het venster te plaatsen en de linker muistoets ingedrukt te houden. Wilt u nog sneller door de tekst bewegen dan kan dit, typisch GEM, door te klikken op het grijze gedeelte van de scrollbalk (C) onder (of boven) de "slider (B)", die het actuele zichtbare gedeelte symboliseert.

Hierna wordt het actuele zichtbare gedeelte exact één schermpositie naar beneden (nauwkeuriger: de grootte van de actuele venster inhoud) of naar boven verplaatst.

Dit kan men ook via de toetscombinaties Shift ↑/↓ (cursor omhoog/omlaag) bereiken, (terwijl men de toets Shift ingedrukt houdt moet men de toets "pijl omhoog" of "pijl omlaag") indrukken. Paginagewijs, dus als het ware één vel papier tegelijk, kunt u de cursor via de toetscombinatie Control ↑/↓ verplaatsen.

De laatste en waarschijnlijk snelste bewegingsmogelijkheid is het "grijpen"⁹ en verschuiven van de slider in de grijze scrollbalk met de muis.

Scrolling
Shift ↑/↓
Control ↑/↓

Attentie: zowel bij Shift ↑/↓ als bij Control ↑/↓ gaat de tekstcursor, dus de lokatie van de huidige tekstinvoer, niet mee! Dit is zo, omdat u dan door de tekst kunt wandelen en op andere ver verwijderde posities nog iets kunt nalezen. Bij nieuwe invoer springt men weer naar de vorige invoerpositie terug. Wil men nu tekst invoeren op de positie, die men via schermgewijs of paginagewijs scrollen heeft bereikt, dan moet men gewoon met de muis op deze positie klikken. Hierna kunt u dan gewoon doorgaan met tekst invoeren.

En er bestaat nog een andere snelle tekstcursor-beweging. Men kan, terwijl men de toets Shift ingedrukt houdt, in combinatie met de toetsen ←/→ naar het begin resp. naar het einde van de regel springen.

Control ←/→ Voor de toetsen ←/→ bestaat er nog een "controle"-volgorde. Via Control ←/→ kan men de tekstcursor woordgewijs in de betreffende richting bewegen; hij staat dan altijd aan het begin van het betreffende woord.

⁹ Muiscursor erop plaatsen, klikken, muistoets ingedrukt houden, verschuiven, loslaten *** pijltje *** de actuele tekstpositie wordt overeenkomstig de door u gekozen slider-positie bepaald.

Als u aan deze werkmethode met al de in dit hoofdstuk vermelde mogelijkheden bent gewend, dan heeft u daarna zeker geen zin meer om typemachines te gebruiken. Omdat er ondanks goedkope computers nog een hele serie goedkopere typemachines bestaat, vindt ik dat men juist niet vaak genoeg op de eenvoudige voordelen van tekstverwerkers kan wijzen.

Tekst bewaren

Nu weet u hoe u nieuwe teksten kunt invoeren, oude teksten opnieuw kunt openen, wat er zoal in het tekstvenster te zien is en hoe u zich door de tekst kunt verplaatsen. Nu ontbreekt alleen nog de kennis om uw tekst na gedane arbeid te conserveren, oftewel hoe u de tekst kunt bewaren of opslaan.

Hier zijn twee manieren voor: Ten eerste kunt u de actuele tekst onder de huidige naam als de huidige werkversie die u zojuist heeft ingevoerd en voor u ziet, opslaan. U moet dan gewoon in het menu **File** het menu-item **Bewaar** kiezen (ligt eigenlijk voor de hand). De toetsafkorting hiervoor is **Control S**.

Bewaar
Ctrl S

Data	Printen	Edit	To
Nieuw document...			^N
Load document...			^D

Sluit			^U
Save...			^S
Save als...			^R
RTF Save			^H
Herlaad document			

Uw tekst wordt daarna in de huidige versie op de harddisk (of diskette) opgeslagen. Zoals reeds bij "laden" is uitgelegd, beïnvloedt het feit, of de actuele tekst in het werkgeheugen van Papyrus identiek is aan de bijbehorende file op uw diskette, alsmede of de naam van uw tekst in de titelregel van het betreffende venster een sterretje "*" voor de naam draagt of juist niet. Altijd, wanneer u de actuele tekst veranderd en deze verloren is gegaan toen u uw werksessie beëindigde zonder deze file op te slaan, ziet u het sterretje.

Wilt u de actuele tekst niet onder de actuele naam opslaan, maar wilt u het "kind" een nieuwe naam geven, dan kunt dit via het menu **File** en het item **Bewaar als...** bereiken. De bekende file-selector, die u reeds via "openen..." kent, haalt u dan naar het beeldscherm (toetsafkorting is **Control M**).

Bewaar als...
Ctrl M

Door tekstinvoer in de file-selector in de regel naast **Selection** kunt u dan een nieuwe naam invoeren of via een muisklik in de file-selector de naam van een file kiezen, die door de actuele tekst moet worden overschreven¹⁰. Het resultaat is dan dat uw

¹⁰ Papyrus waarschuwt nog één keer voordat de oude versie werkelijk wordt overschreven.

tekst daarna onder de oude naam op het massamedium¹¹ verblijft en in de toestand zoals u hem de laatste keer heeft opgeslagen. Het actuele opslaan, wat u via **bewaar als...** heeft gedaan, produceert een uitgebreide dus een verse versie van de tekstfile onder een nieuwe naam, als extra file. Dus: oude versie - oude naam; nieuwe versie - nieuwe naam. Hierna moet *Papyrus* alleen nog beslissen welke naam de tekst moet krijgen die u op dat moment in het werkgeheugen via *Papyrus* bewerkt. Deze naam ziet u steeds in de titelregel van het venster, waarin de tekst staat. *Papyrus* vraagt nu of de actuele tekst op het beeldscherm de oude naam moet behouden of de nieuwe naam moet krijgen.

Bewaar als... wordt overigens ook geactiveerd als u een via "nieuw dokument" geproduceerde tekst, die altijd eerst standaard de naam **Zonder titel** krijgt, voor de eerste keer wilt opslaan. De naam **Zonder titel** is alleen bedoeld voor de verse net aangelegde tekst, daarom moet u zo'n file tijdens het opslaan wel een naam geven.

Oude versie blijft bewaard

Overigens worden tijdens het opslaan oude versies van files, die dezelfde naam krijgen als de vers opgeslagen files, niet gewoon overschreven maar opgeheven¹². Ze worden daarbij alleen maar bijvoorbeeld bij een tekst met de naam **SAVENAME** van **SAVENAME.PAP** omgezet in de naam **SAVENAME.PBK** (voor *Papyrus* back-up). Merkt u nu dat u een actuele versie heeft opgeslagen, die ongewenste wijzigingen en/of verwijderingen bevat, die in de laatste versie nog niet aanwezig waren of die zelfs foutief zijn, dan kunt u de oude versie, die immers als **SAVENAME.PBK** nog fysiek op harddisk (of diskette) aanwezig is, gewoon weer laden! Dit kan als u na selectie van **Open...** in de file-selector bovenin de "index"-regel, die zowel uw ingestelde toegangspad alsmede de file-extensie voor de geselecteerde files bevat, deze extensie gewoon van ***.PAP** in ***.PBK** of eenvoudiger in ***,*** verandert. Na een klik op de grijze titelbalk van het file-overzicht worden alle files weergegeven en niet alleen de files met de extensie ***.PAP**. U kunt nu de file met de naam **SAVENAME.PBK** selekteren en als vervanging voor de foutieve file **SAVENAME.PAP** gebruiken. Allemaal veel te ingewikkeld, zegt u? Wacht dan meer eens af tot het voor de eerste keer gebeurt dat

¹¹ Steeds "harddisk of diskette" gebuiken, verveelt me op den duur.

¹² In ieder geval, als u in het menu "Instellingen" van de dialoogbox "Diversen" de checkbox "Backup-files aanleggen" heeft aangekruist, dit komt trouwens overeen met de standaard-instelling van *Papyrus*.

u een belangrijke tekst 's nachts om drie uur "verbetert" en deze daarna opslaat om de volgende dag te merken dat u veel liever de oude versie terug zou willen hebben...

Ophalen van de laatst bewaarde versie; document sluiten

Nu resteren er nog twee punten, die als het ware de tegenspelers van "opslaan" vormen: redt deze laatste optie uw tekstfile op de harddisk, de optie "laatste versie" zorgt juist voor het tegenovergestelde.

Heeft u gemerkt dat uw invoer sinds de laatste opgeslagen versie toch niet zo geweldig was¹³ en gelooft u dat de opgeslagen versie op de harddisk (ja, ja, of op diskette) toch beter is. Met **Herlaad document** haalt u, net als bij **Open**, de tekst vanaf de harddisk terug en daardoor wordt de aktuele tekst in het tekstvenster overschreven.

Data	Printen	Edit	To:
Nieuw dokument			^N
Load document...			^G

Sluit			^U
Save...			^S
Save als...			^H
RTF Save			^R
Herlaad document			

Sluiten
Ctrl U

Vindt u de huidige inhoud van het tekstvenster niet de moeite waard om op te slaan, dan kunt u het aktuele tekstvenster en daardoor de complete tekst ook met "sluiten" van het beeldscherm halen, zonder hem op te slaan. (De toetsafkorting voor "sluiten" is Control U.

Hetzelfde effect bereikt u overigens ook door op het sluit-symbool (close box) aan de linker bovenkant van het venster te klikken. Mocht u uw tekst van tevoren nog niet hebben opgeslagen en zou uw tekst door het sluiten dus verloren gaan, dan wijst *Papyrus* hier nog een keer op en biedt u de mogelijkheid om de tekst alsnog op te slaan.

¹³Of uw driejarige zoon heeft, terwijl u koffie haalt, het toetsenbord ontdekt en uw tekst creatief uitgebreid: gagagugu, bbbxxxxx . .hgfhfcdfxreyxv v tfg .

2.3 De margrietwielen van *Papyrus* - de familiaire fonts

2.3.0 Inleiding

WANNEER u een tekst invoert, moet u eerst eens beslissen hoe u uw tekst wilt invoeren. Nou gewoon, er even op los gaan typen? Daar hebben we op gerekend! We houden daarom meteen na het openen een font voor u paraat, zodat u meteen kunt beginnen om er even op "los" te kunnen gaan typen. Dat is echter niet zonder meer zo vanzelfsprekend. De volgende vraag moeten we niet al te ernstig opnemen. Maar een beetje overdrijven mag wel. Wilt u nu in het Japans, Hebreeuws, Arabisch¹⁴ of gewoon in Romeinse letters schrijven? Dan is het voor ons, Europeanen, zinvol dat we natuurlijk over verschillende soorten van normale Romeinse letters beschikken. Nu ik er toch over praat, in welk schrift wilt u schrijven? *Papyrus* heeft er diverse voor u. U kunt zich dat als volgt voorstellen: *Papyrus* verwisselt zogenaamd intern een stapeltje verschillende margrietwielen. Deze, of soms ook nog IBM-bolletje, zijn dingen die bij moderne elektrische schrijfmachine de lettertype bevatten. Bij een aanslag wordt de letter tegen het lint geslagen. Het spannende bij de margrietwielen is nu, dat ze uitwisselbaar zijn. Wanneer men dus een andere schriftsoort wilt gaan gebruiken, verwisselt men eenvoudig het complete margrietwiel voor een ander. Bij *Papyrus* hebben zij iets wat er op lijkt. Maar ik wil niet te vlug gaan.

2.3.1 "Het verwisselen van *Papyrus* margrietwielen"- de fontkeuze

Wanneer u de nu ingestelde lettertype wilt veranderen roept u wellicht de belangrijkste dialogbox van *Papyrus* op, de "font-selectie". Hiervoor moet u natuurlijk, als u dat nog niet heeft gedaan, eerst *Papyrus* starten. In het menu **Tekst** moet u dan gewoon het menu-item

¹⁴ Dit alles kan *Papyrus* u bieden met gebruik van de Signum!2-compatible fontkeuze.

Font...¹⁵ selekteren¹⁶. Hierna verschijnt de **Fonts** dialog box. Links van het midden ziet u een naamoverzicht. Rechts daarvan ziet u boven een overzicht van de beschikbare stijlen voor het gekozen font en daaronder een overzicht met de puntgroottes, die u voor de vermelde fonts kunt gebruiken.

Wat lijkt hier nu op een margrietwiel? Als u een beetje in de "font-selectie" speelt en ziet hoe het weergave-venster" daarbij van inhoud verandert, dan begrijpt u dat onze analogie van een margrietwiel met een bepaalde omvang overeenkomt met een optie in het naamoverzicht. U kunt de karakters van het actuele gekozen "margrietwiel" in de weergegeven regel van het weergave-venster bekijken.

Met bijvoorbeeld alle "Times"-fonts en hun verschillende puntgroottes hebben wij u dus een set margrietwielen geleverd, die allemaal identieke karakters bevatten en alleen qua puntgrootte van elkaar verschillen, zodat ze dus een familie vormen. Tegelijk met *Papyrus* ontvangt u twee "dozen" met margrietwielen, die de verschillende puntgroottes voor "Times10 Times12 Times14" alsmede voor "Swiss10 Swiss12 Swiss14" bevatten. *Papyrus* houdt altijd alle "margrietwielen", die u in de font-selectie ziet, voor u gereed. Met een klik op "Times" of "Swiss" schakelt u dus over naar een heel ander stel margrietwielen; met een klik op een puntgrootte kiest u dus een margrietwiel van dezelfde familie, maar met een andere grootte.

We komen nu langzamerhand bij de "juiste" terminologie terecht. Om steeds maar in analogieën te spreken, wordt langzamerhand enigszins inspannend; bovendien wilt u ook wel eens spreken met iemand, die onze geheimzinnige taalvorm niet kent. Dus: een "margrietwiel" wordt normaal ook wel een "karakterset" of een "font" genoemd. Een verzameling margrietwielen, die bij elkaar horen, is een "fontfamilie" of een "karaktersetfamilie".

Nu even een praktisch voorbeeld van het selekteren van een font (= "margrietwiel"). U selekteert een fontfamilie (= een "verzameling margrietwielen") door gewoon in het

¹⁵Of als alternatief drukt u de toets "Z" in, terwijl u de toets "Control" ingedrukt houdt. Als u verder - zoals hier - nog een toets (bijvoorbeeld "X") tegelijk met de toets "Control" ingedrukt moet houden, dan wordt dit hierna in het kort met "Control X" aangegeven.

¹⁶De drie punten achter het menu-item zijn een typische GEM-norm en wijzen er op dat u via het selecteren van dergelijke opties een dialoogbox activeert.

naamoverzicht één keer met de muis op de naam te klikken. De selectie wordt zichtbaar, doordat de gekozen naam met een zwarte achtergrond wordt weergegeven. Indien er nog niets veranderd is, moet u een of ander dokument openen, waarmee we een beetje kunnen spelen; we gaan dus geen belangrijke dingen doen. Klik nu in de **Fonts**-dialoog¹⁷ één keer op "Times" en selecteer de puntgrootte "12".

Om uw keuze van het font en puntgrootte ook in het dokument over te nemen moet u met de muis op de button **actief**¹⁸ links onderin de dialoogbox klikken. Voer nu even een paar woorden¹⁹ in. Wat u vanaf deze positie heeft ingevoerd, verschijnt nu via het in de "font-selectie" gekozen font; hier dus als "Times 12-punts". Druk nu op Return en aktiveer met een muisklik²⁰ opnieuw de "font-selectie"²¹. Nu kiezen we maar eens een andere puntgrootte²², dus een ander lid van de fontfamilie "Times", bijvoorbeeld "Times 8-punts".

Als u door een klik in uw tekstvenster²³ dit venster weer heeft geactiveerd, dan ziet u dat tijdens het invoeren het font nu een andere grootte heeft - namelijk een familielid van het eerdere Times 12-punts, het zoëven gekozen "Times 8-punts". Wat u nu

¹⁷ Hoe bedoelt u? De font-selectie is niet meer zichtbaar? Wel, dan is de dialoogbox achter uw tekst verdwenen. U kunt dergelijke "verstopte" dialoogboxen op twee manieren weer "terugtoveren": U activeert de dialoogbox gewoon nog een keer (weet u nog wel? Menu "Tekst", menu-item "Fonts..." of gewoon de toetscombinatie "CONTROL z". De tweede mogelijkheid om in het algemeen verstopte dialoogboxen naar voren te halen, is de toetscombinatie "CONTROL SHIFT w", waarmee u alle op de achtergrond liggende dialoogboxen afzonderlijk na elkaar naar de voorgrond kunt brengen.

¹⁸ Is daar niet de button "actief", maar "OK" te zien, dan moet u deze gebruiken. U bent hierdoor op de instelmogelijkheden van Papyrus gestoten. Via het menu "Instellingen" kan men via de optie "Dialogen..." namelijk bepalen, of voor de krachtige niet-modale dialoogboxen of in plaats van de gebruikelijke button "OK", alleen de krachtigere button "actief" of beiden mogen worden gebruikt. Hoe u dit instelt en wat dit betekent wordt meer gedetailleerd in hoofdstuk 4 "De gebruikers-interface" uitgelegd. Nu even kort: "OK" functioneert, zoals de button "OK" van de dialoogboxen gewoonlijk functioneert: De gekozen instellingen van de dialoogbox worden geldig, daarna verdwijnt de dialoogbox. "actief" doet hetzelfde, maar de dialoogbox blijft nu voor verder gebruik staan. Omdat "actief" of "OK" als "standaard" gedefinieerd is, wat te herkennen is aan de dikke kaderrand van de button, is het ook voldoende om in een actieve "font-selectie" op de toets "Return" te drukken, de instellingen worden dan in de tekst overgenomen.

¹⁹ Papyrus houdt hier niet van en piept? Dan probeert u op dat moment waarschijnlijk om tekst in de dialoogbox in te voeren.... Omdat Papyrus dialoogboxen ook als vensters beschouwt, kan er maar één venster tegelijk actief zijn: tekstvenster of dialoogvenster. U moet dus in het tekstvenster eerst een keer op uw tekst klikken, zodat u door kunt gaan met de invoer.

²⁰ Of "Control z".

²¹ Hoe u deze, indien hij verdwenen is, weer zichtbaar kunt maken, staat drie voetnoten naar boven (of zo?) vermeld.

²² Hier nog een kleine truc: Als u in de dialoogbox tijdens het instellen dubbelklikt op "8 punts", dan worden de geselecteerde instellingen ook overgenomen zonder op "actief" te klikken.

²³ Of door het doorbladeren van dit venster met "CONTROL w".

gedaan heeft, kunt u natuurlijk bij allerlei fonts en puntgroottes herhalen en er daarna mee gaan invoeren. Doet u dat maar rustig om een beetje ervaring op te doen. Nog even snel naar de komische karakters, die voor sommige fontfamilies in het naam overzicht kunnen staan. Een punt voor een naam betekent alleen maar dat het bij deze fontfamilie om een GDOS-pixelfont gaat (zie ook beneden).

Ziet u geen indicatie voor de naam staan, dan wijst dit op een ingelezen Speedo-GDOS-vector-fontfamilie.

Zo, daarmee zijn we - pas - aan het einde van de uitleg over de fontfamilies beland. Meer details - bijvoorbeeld, hoe u behalve de aanwezige families "Swiss" en "Times" ook nog Signum!2-compatible fonts en andere fonts achteraf kunt laden en gebruiken en wat het verschil is tussen Signum!2-compatible en andere fonts, wordt in § 3.2 *de fontfamilie-sage* - ... uitgelegd.

2.4 Nog maar een kleine slok - tekststijlen

FIGUURLIJK wordt bedoeld²⁴ dat in het enthousiasme om willekeurige tekststijlen (vaak ook tekstattributen genoemd) in allerlei combinaties te kunnen gebruiken, men vaak overdrijft. Het spaarzame gebruik komt veel beter over. Verder stompt veelvuldig gebruik van tekstattributen (synoniem: tekststijlen) de lezer af, zodat werkelijk belangrijke tekstdelen dan nauwelijks nog worden waargenomen. Bekijk maar eens het einde van de als afschrikwekkend voorbeeld bedoelde volgende zin en u snapt, wat ik bedoel. *Papyrus* stelt de volgende tekstattributen ter beschikking: vet, onderstreept, *cursief*, lichtgrijs, omrand en ^{super}- en _{subscript}, alsmede alle denkbare *combi^{na}ties* hiervan.

Voor de Atari zijn twee zinnvolle manieren bekend om tekststijlen in te stellen. Omdat we niet zo goed konden beslissen, welke van de beide filosofieën²⁵ we wilden volgen, hebben we gewoon aan de basisregel van *Papyrus* gedacht. We moeten het de gebruiker zo gemakkelijk mogelijk maken! Dus hebben we getest of het aanhangers van de ene manier zou storen als bovendien ook de andere manier om tekststijlen te gebruiken was ingebouwd en we hebben deze vraag met een helder "nee" kunnen beantwoorden. Daarom hebben we besloten om gewoon de beide manieren om tekststijlen te kunnen instellen ter beschikking te stellen. Ooit zullen er programma's bestaan, die tolereren dat door het eenvoudige indrukken van de tien funktietoetsen een tekststijl kan worden gekozen. Dit idee hebben wij met het reserveren van de funktietoetsen F1 tot F7 gevolgd.

Funktietoetsen

De bezetting van de funktietoetsen met de afzonderlijke stijlen kunt u het beste via het "funktietoetsen-overzicht" bekijken, die op de *Papyrus* desktop aanwezig is en de funktietoetsen weergeeft.

F1	F2	F2	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10
Vet	Times 10	Times 12	Times 14	Grijs	Superscr.	Subscr.	Regel Del		Swiss 14
	Onderlijn	Kursief	Hol						Redraw

²⁴ U kent toch de "vuurtangschalen"?

²⁵ De beslissing, welke van de beide manieren om tekststijlen in te stellen de voorkeur moest krijgen, kan men werkelijk alleen maar "filosofisch" noemen. Voor beide methoden bestaan er identieke en machtige in de waagschaal te werpen voordelen.

Maatgevend hiervoor zijn de opties onder de streep; de bovenste opties geven een dubbele bezetting van de funktietoetsen aan en kunnen in combinatie met de Shift-toets worden bereikt. U kunt ze nu negeren, de bovenste opties worden later in §3.2.1: *fonttypes onder de funktietoetsen* uitgelegd.

U hoeft voor het instellen van een tekststijl dus alleen maar op een funktietoets te drukken, daarna gaat u dan bijvoorbeeld cursief verder. De actieve status van deze tekststijl wordt dan door het inverteren van de betreffende funktietoets aangegeven. Wilt u de invoer met deze tekststijl weer opheffen, dan moet u de betreffende toets nog een keer indrukken. De invertering in het funktietoets-overzicht verdwijnt dan weer. Ook de "muisfans" komen niets tekort: uiteraard kan men ook met de muis door een klik op de betreffende positie in het "funktietoets-overzicht" een tekststijl aan- of uitzetten.

Stijlen instellen via het menu

Nu de tweede manier. De tekststijlen worden nog een keer in het menu **Stijl** vermeld. We wilden ook de overstappers tevreden stellen, die gewend zijn om een tekststijl op deze manier in te stellen; ook de realisering is duidelijk en eenvoudig. Behalve de tekststijlen uit het funktietoetsen-overzicht vindt u hier ook nog de stijl "normaal", waarmee u alle ingestelde tekststijlen gelijktijdig en met één handeling kunt opheffen. Alle tekststijlen zijn ook te bereiken via toetsafkortingen. Voor het aktiveren van een tekststijl, of voor het opheffen: dit hangt af van de vorige toestand, moet u de toets Control ingedrukt houden en dan gelijktijdig het achter het menu-item vermelde getal of letter indrukken. Of een tekststijl actief is, wordt door een 'vinkje' voor het betreffende item in het menu **Stijl** of zoals al eerder gezegd, in het funktietoets-overzicht door het inverteren van het betreffende item kenbaar gemaakt.

Stijl	Objekt	Zoon
Kleur...		
Kerning...		
Microspacing...	⌘M	

✓ Normaal		⌘0

Vet		⌘B
Onderstrepen		⌘U
Kursief		⌘I
Hol (outline)		
Licht (grijs)		

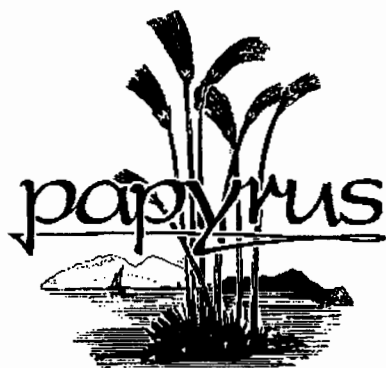
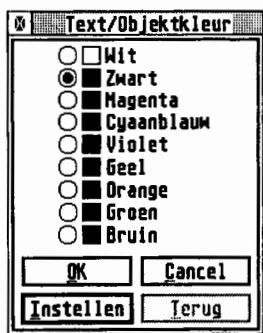
Superscript		⌘6
Subscript		⌘7

Lettergroottes en -breedte/hoogte-verhoudingen

Misschien mist u nu opeens de tekstattributen "groot", "klein", "breed" en "smal". Dat is geen wonder, want ze zijn hier niet te

bereiken. *Papyrus* is veel flexibeler. U kunt immers door het fontfamilie-concept willekeurige puntgroottes instellen, daarom heeft u tekststijlen zoals "groot" en "breed" niet expliciet via **Stijl** nodig. Vooral omdat u immers via de "font-selectie" ook nog willekeurige breedte-/hoogteverhoudingen voor de fonts kunt instellen.

2.4.1 En nu gaan we het bont maken - gekleurde tekst

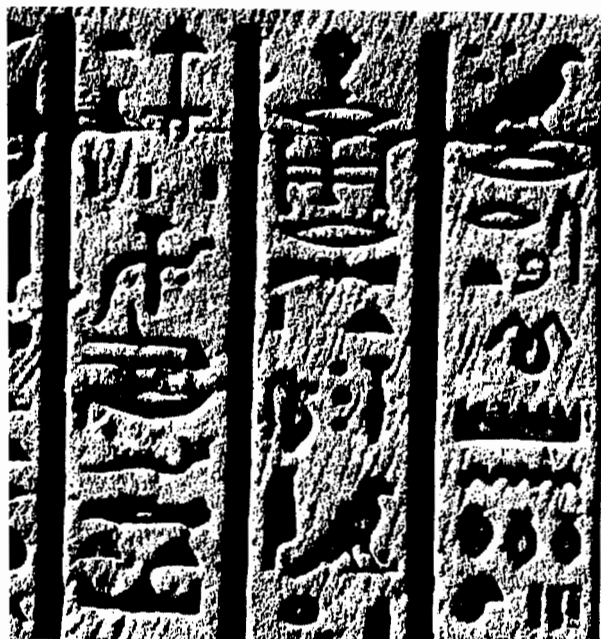
Nu hebben we nog een tekststijl voor u, die sommigen als iets heel bijzonder beschouwen en anderen soms sowieso niet gebruiken. Hoe dan ook, ook de in de laatste tijd op de markt gekomen kleurenprinters²⁶ tonen immers aan dat kleur "momenteel helemaal in is"²⁷. Dus daarom: in *Papyrus* zijn kleuren, zoals iedere andere tekststijl, voor afzonderlijke woorden of zelfs afzonderlijke karakters te gebruiken. Markeer gewoon een blok en activeer de dialoogbox via het item **Kleur...** in het menu **Stijl** of kies gewoon de kleur en ga dan vrolijk verder. Hoe u op een monochrome monitor kunt herkennen welke kleur u momenteel gebruikt? Heel simpel: doe uw voordeel met de niet-modale dialoogboxen van *Papyrus*

²⁶ Kleurenprinters (NEC P6 color en HP Deskjet color alsmede compatible printers) zijn natuurlijk onmisbaar voor het gebruik van de vervangende grijs tinten van *Papyrus*; wat is immers het nut, als u de tekst gekleurd op het beeldscherm kunt bekijken, terwijl u de tekst alleen maar zwart/wit op het papier kunt brengen.

²⁷ Boehoe! Of iemand over 10 jaar deze "modeterminen" nog begrijpt?

en laat de dialoogbox **Tekst & Object kleur** gewoon op het beeldscherm staan. Voor iedere tekstkleur kunt u een radio button activeren; zo kunt u dus eenvoudig zien welke kleur actief is.

Relevant voor de geldigheid van tekstattributen - dus ook voor kleur - is altijd het karakter rechts van de cursor (afhankelijk van de cursorpositie). Zoals u reeds uit de titel van de dialoogbox kunt afleiden: u kunt objecten ook "inkleuren". Hoe dat gaat, leest u in §3.5.

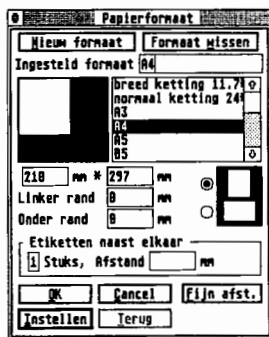
2.5 Monitoren versturen is duur - dus willen we tekst afdrucken

2.5.0 Inleiding

NEE, even serieus. Het eigenlijke nut van een tekstverwerker is immers om de moeizaam geproduceerde tekst op papier te krijgen. U heeft hiervoor een 9-naalds-, 24-naalds-, inktjet- of laserprinter²⁸ nodig. We gaan er vanuit dat u inmiddels een tekst heeft geproduceerd, die u nu graag wilt laten afdrucken.

2.5.1 Papierformaat en -layout

Voordat u aan het printen slaat, zult u uw tekst nog een beetje "in vorm" moet brengen. Hiervoor moet u bijvoorbeeld weten wat voor papiergrootte u uw printer gaat voeren. We nemen voor het gemak aan dat u op A4-formaat wilt printen - het formaat dat in Nederland eigenlijk het meest gebruikt wordt. Wanneer u het papierformaat instelt, gaat uw dokument daar natuurlijk in mee: de lay-out wordt afgestemd op de papierlengte, omdat de papierlengte tenslotte bepaalt hoeveel er op een bladzijde past.

Instellen

Instellen van het papierformaat gaat eenvoudig met de dialog box **Papier formaat...** (dat is logisch, hè....?) uit het **File** menu. In deze dialog box vindt u een keuzelijst van de belangrijkste formaten. Nadat u uw formaat hebt gekozen (aanklikken), stelt u het in voor uw dokument met **Instellen** of **OK**.

Pagina lay-out

U kunt nu nog in de dialog box **Pagina layout...** (uit het zelfde **File** menu) de bladspiegel instellen. Voor een eerste test kunt u de vooraf ingestelde waarden proberen.

²⁸ Meer details over printers in paragraaf 1.2.1

Het precieze *hoe?*, *wat?*, *waarom?* en *wat kost't?* betreffende marges, kolom-instellingen, etikettenformaten, bladstand enzovoorts voert te ver om er hier uitgebreid op in te gaan (voor zover de dialog box zichzelf al niet genoeg verklaart). U kunt hierover meer lezen in het hoofdstuk over papierformaten.

Nog meer lay-out

We moeten er ook nog op letten dat onze tekst wel netjes over de bladzijden wordt verdeeld. Het ziet er toch slordig uit wanneer bijvoorbeeld een deel van een zin of een enkel woord in z'n eentje op een volgende of voorgaande pagina komt te staan. Hiervoor biedt *Papyrus* twee oplossingen (wanneer u ongeduldig begint te worden dan slaat u rustig de rest van deze alinea over en leest u verder bij §2.5.2 *En nou gaan we eindelijk es wat printen* - het volgende wordt later nog wel een keertje uitgelegd).

Ten eerste: u kunt op iedere gewenste positie binnen de tekst een vast pagina-einde forceren. Alle tekst voor een pagina-einde blijft gewoon staan waar deze stond; alle tekst die daarna volgt, wordt nu op een nieuwe pagina gezet. U kunt deze functie aanroepen door in het **Tekst** menu de optie **Pagina einde** te kiezen. U kunt in plaats daarvan ook de toetscombinatie **Control Return** (afkorting: **^CR**) gebruiken.

Pagina-
einde:
Ctrl Return

De tweede mogelijkheid is dat u voor willekeurige blokken tekst kunt opgeven dat ze 'vast' zijn, d.w.z. dat ze altijd²⁹ in hun geheel op een pagina terecht zullen komen. Het voert eigenlijk te ver om er hier op in te gaan - ik heb nog niet eens verteld wat blokbewerkingen eigenlijk zijn - dus we houden het even kort.

Vast blok: Heeft u eenmaal een blok gemarkeerd dan roept u in het menu **Ctrl (** **Tekst** de optie **Vast blok** aan. Alles dat u gemarkeerd hebt, wordt nu als 'vast' beschouwd en zal altijd in zijn geheel op een bladzijde terecht komen. Dit is zichtbaar³⁰ door twee gestippelde hoekpijltjes die bij het begin en het eind van het vaste blok naar elkaar toewijzen.

²⁹ Wanneer u tenminste niet valsspeelt en blokken maakt die groter zijn dan een pagina.

³⁰ Wanneer u in het menu **Instellingen** onder **Scherm instel...** de optie **Object anker, index** hebt geactiveerd.

Dit is...
... een vast blok;

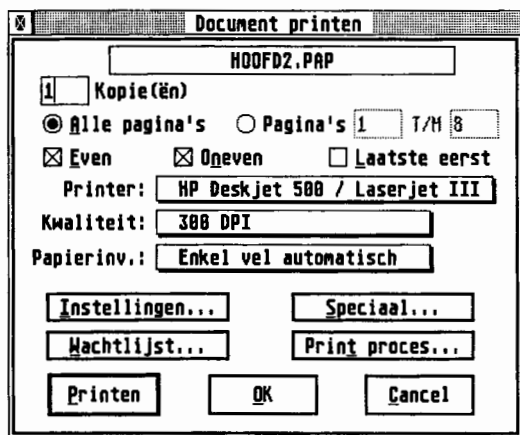
En nu nog één keertje, zodat u het goed begrijpt: *Papyrus* kan volkomen willekeurige blokken 'vastklemmen' - niet alleen alinea's. Een paar woorden werkt net zo goed. Overigens is de alinea wél het standaardbereik voor vastklemmen. Wanneer u geen blok hebt gemarkeerd, zal *Papyrus* vanzelf de alinea nemen waarin uw cursor staat.

Losmaken: U kunt een 'vast' blok ook weer losmaken. Zet de cursor gewoon ergens in het betreffende blok en kies uit het **Tekst** menu de optie **Losmaken**. De markeringspijltjes verdwijnen en het blok kan nu weer worden verdeeld over meerdere pagina's.

2.5.2 En nou gaan we eindelijk es wat printen

Printen
Ctrl P

Logisch, dat dit via de menu-optie **Print...** gaat. Kies dus meteen in het menu File het menu-item **Print...** (de toetsafkorting daarvoor is Control P). De dialoogbox met de titelregel **Document printen** verschijnt nu; hierin kunt u alle instellingen voor het printen kiezen.

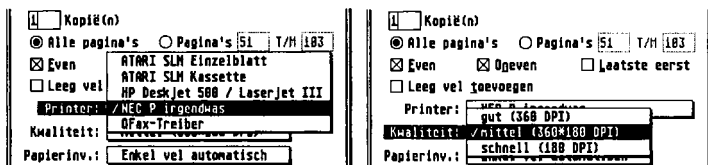

Boven in de dialoogbox ziet u de titel van het document (hier: **HOOFD2.PAP**) dat moet worden geprint (dit is vooral zinvol, als u

meerdere documenten tegelijk heeft geopend; anders zou alles misschien in de war raken). Daaronder kan men het aantal kopieën van het document die moeten worden geprint invoeren. Standaard³¹ is natuurlijk de waarde "1" gekozen.

Hierna kunt u aangeven of u het complete document, dus **Alle pagina's** wilt laten printen, of alleen maar bepaalde pagina's, **Pagina's X t/m Y**. U moet daarvoor de betreffende radio button selekteren en wanneer u slechts een deel wilt printen, de gewenste begin- en eindpagina invoeren.

Nu maak ik u nog een beetje zenuwachtig met de uitleg van twee extra bedieningselementen voordat u eindelijk kunt gaan printen. Ze zijn echter heel belangrijk. In de beide pop-up-menu's moet u instellen met wat voor printer *Papyrus* sowieso iets moet printen en met welke kwaliteit. De belangrijkste printers zijn reeds met al hun kwaliteiten in de overzichten vermeld.

U hoeft wanneer u voor het eerst wil printen dus waarschijnlijk geen nieuwe printerdriver te laden of zelfs te manipuleren, maar alleen uw printer in het pop-up-menu in te stellen. Hoe men een nieuwe printerdriver laadt en deze daardoor bovendien in het pop-up-menu ter beschikking heeft en hoe men ze manipuleert is aan de "hogere semesters" voorbehouden en wordt pas in §4.3 ("... de instellingen") beschreven. Ik wil nu alleen maar verraden dat men met de button **Instellingen...** bij de printerinstellingen terecht komt. Maar - zoals gezegd - dit wordt omdat het hier overbodig is, pas later uitgelegd.

Ook wordt daar beschreven, hoe men documenten verkleint of vergroot of ze zelfs met een gewijzigde breedte/hoogte-verhouding kan printen.

Zo - nu is alles (tenminste rudimentair) uitgelegd. Nu tenslotte: hoe start men het printen? Nogal logisch: gewoon door een

³¹ Papyrus gebruikt de standaard-instelling wanneer u zelf geen eigen keuze maakt.

klik op de button **Printen**. Er verschijnt een kleine infobox die u over de actuele printstatus informeert en hupsakee, beginnen maar. Wilt alleen de actuele instellingen overnemen zonder meteen te gaan printen, dan verlaat u de dialogbox gewoon via de button **OK**. Heeft u gewoon een beetje zitten spelen en wilt u de gekozen instellingen weer terugdraaien, dan klikt u op **Cancel** en daarna bevindt u zich dan weer in het dokument.

2.5.3 WYSIWYG in perfectie - Printerresolutie op de monitor.

Ja, ja, al weer zo'n vreemd woord. Het is echter een buitengewoon vriendelijk woord en het past daarom uitstekend bij *Papyrus*. Het is een concept waarop *Papyrus* zich richt zodra het maar enigszins te realiseren is. Het is de afkorting voor de Engelse tekst: "What You See Is What You Get" en luidt vertaald "Wat u (op het beeldscherm) ziet is, (nu net datgene) wat u (ook naderhand op het papier) krijgt (te zien). Omdat karakters in de printerresolutie³² op het beeldscherm met zijn veel lagere resolutie³³ natuurlijk veel te groot voor een intelligente invoermethode zijn, bestaan er ook schermfonts die apart zijn ontworpen om een optimale benadering van "WYSIWYG" in combinatie met een intelligent weergegeven grootte te creëren.

Nu wilt u echter misschien - zonder vooraf nogal lang op de afdruk te moeten wachten - nauwkeurig zien hoe dicht uw afbeelding in de buurt van de tekst staat of hoe het nieuwe font qua proporties voldoet. Er bestaan zelfs gevallen, waarbij de benadering van WYSIWYG via de normale schermweergave niet mogelijk is.

Inzoomen

Voor *Papyrus* is dat geen probleem: *Papyrus* kan willekeurige zoom-niveau's produceren en gebruikt daarbij de meest geschikte fonts. Schakelt u dus in het menu **Zoom** via het betreffende item over naar **Printer resolutie**, dan krijgt u in het actuele tekstvenster nauwkeurig, pixel voor pixel, punt voor punt, de "bitmap"³⁴ te zien, zoals deze ook na de afdruk

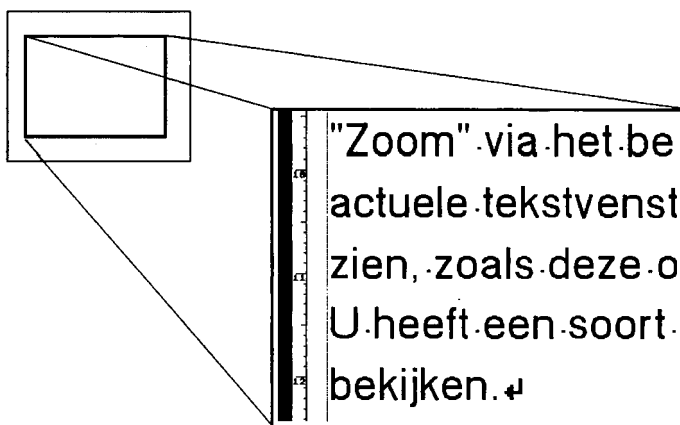
³² Dat is meestal 300 of 360 dpi.

³³ Dat is ongeveer 90 dpi.

³⁴ Dus de kaart van alle pixels.

met de huidige documentstatus zou verschijnen. U heeft een soort loep, waarmee u de latere papierafdruk voor het printen kunt bekijken.

Dit bespaart dus tijd en papier en opent nog meer mogelijkheden dan alleen maar de afdruk op het papier voor het uiteindelijke printen te kunnen uittesten. Terug naar de instelling: na het selecteren van **Printer resolutie** verschijnt er een rechthoek meteen draadkruisje.

Aan het midden hiervan "kleeft" de muis. De rechthoek geeft de omvang van de doorsnede aan die bij de printerresolutie nog in het venster van uw tekst past. Plaats de rechthoek nu op het tekstgedeelte dat u in de printerresolutie wilt bekijken en druk de muistoets in. Daarna verschijnt de gekozen doorsnede in de printerresolutie (laatste afbeelding). Een extra snoepje: *Papyrus* biedt in alle zoom-niveaus, dus ook in het speciale zoomniveau **Printer resolutie** nog steeds de complete serie wijzigingsmogelijkheden aan. U kunt in de printerresolutie dus ook gewoon tekst invoeren; alleen ziet u daarbij dan maar weinig van de totale pagina.

Deel 3. Extra functies, die het lezen (en schrijven) een stuk eenvoudiger maken

3.1 Uw tekst bevat u niet meer? Tekstmanipulatie en blokken

Inleiding

PAPYRUS biedt meerdere krachtige mogelijkheden om gedefinieerde tekstblokken achteraf te veranderen. Deze veranderingen kunnen eigenlijk betrekking hebben op alles wat men zich zoal bij tekstwijzigingen kan voorstellen: positie, font, tekststijl, paragraaf/alinea -formaat, afbreken enz. kunt u achteraf manipuleren. Een gedefinieerd tekstgedeelte waar zo iets mee moet gebeuren, noemt men een blok. Een blok wordt gekenmerkt door het feit dat hij geïnverteerd wordt weergegeven; men ziet dus witte tekst op een zwarte achtergrond.

3.1.1 Wat wil ik wijzigen, of: hoe markeer ik een blok?

U markeert een blok met de muis. Hiervoor bestaan drie mogelijkheden. De eerste methode is om een blok beginnend vanaf een bepaalde positie karakter voor karakter te markeren. U moet de muiscursor dan op het gewenste begin van het blok plaatsen, daarna de muistoets indrukken en met de muis over alle karakters, die in het blok moeten worden opgenomen heen te strijken.

**U markeert een blok beginnend vanaf een bepaalde positie |
de muiscursor dan op het gewenste
toets indrukken en met de muis o'**

Verder kunt u een blok ook markeren¹ door terwijl u de toets Shift indrukt, met de muis één keer op een bepaalde positie te klikken, zodat het blok daarna gemarkeerd is. Startpunt is hierbij dan de aktuele tekstcursor². Wilt u een reeds gemarkeerd blok uitbreiden, dan wordt het gedeelte vanaf het blok tot aan de tekstcursor uitgebreid.

¹ Of een reeds gemarkeerd blok uitbreiden of weer inkorten.

² Deze laatste mogelijkheid dient bijvoorbeeld voor de snelle markering van zeer grote blokken op meerdere willekeurige pagina's. Plaats de tekstcursor gewoon op de positie, waar het blok moet beginnen en beweeg de muiscursor naar de positie, die het blok einde moet vormen. Houd de Shift-toets nu ingedrukt en klik met de muis. *Bingo*: Alle tekst tussen de tekstcursor en de aangeklikte tekstpositie wordt nu als blok gemarkeerd.

Nu, men kan echter niet altijd een blok met letters markeren; Meestal zijn er immers ook andere logische taaleenheden, die het doel van de manipulatiewensen zijn; woorden, zinnen(alinea's) of een hele paragraaf. Deze eenheden selecteert men (de waarschijnlijk het meest gebruikte markeringsmethode) als volgt (Voorbeelden uit eerdere zinnen):

- Een *woord* wordt via een dubbelklik op het woord geselecteerd, of door de toetscombinatie Alternate W:

en **dubbelklik** op t

- Een *zin* door een drievoudige klik op deze zin³ of door de toetscombinatie Alternate Z;

ook andere logische taal eenheden, die het doel van de manipulatie wensen zijn; woorden. Zinnen of hele alinea's. Deze eenheden selecteert men (de waarschijnlijk het meest gebruikte markeringsmethode) als volgt. Voorbeelden uit eerdere zinnen.
Een woord wordt via een dubbelklik op het woord geselecteerd.

- Een *paragraaf* (alinea) door een dubbelklik achter het laatste woord in de laatste regel of door de toetscombinatie Alternate A. Mocht er tussen de paragraafmarges en de marge van het tekstvenster geen ruimte zijn, dan kan men ook daar direkt naast het tekstvenster dubbelklikken om deze paragraaf gemarkeerd te krijgen: dus tussen de zin en het tekstkader, maar ook een aantal mm rechts naast dit kader. Zie voorbeeld.

Selektieren
van woord,
zin, alinea:
Alt W
Alt Z
Alt P

Herhaling:

Een woord wordt met een dubbel klik geselecteerd;
Een zin met een drievoudige klik op deze zin;
Een paragraaf door een dubbel klik achter het laatste woord in de laatste regel.

³ Ja, ja, ik weet het. Voor sommigen is een dubbelklik al moeilijk; een drievoudige klik vereist enige oefening. Gelukkig komt het markeren van een zin niet zo vaak voor; men zal vaker woorden en alinea's markeren. De zin markering door een drievoudige klik mag men dus rustig als een "krachtige expert optie" beschouwen en mag men gerust vertrouwen dat experts deze mogelijkheid aankunnen. Bovendien u kunt er beter *nee* dan *om* verlegen zitten, nietwaar?

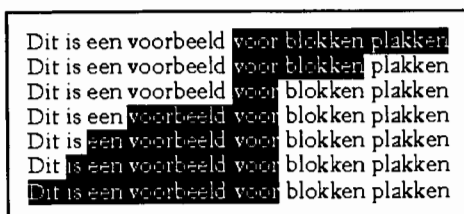
O ja: We hebben dit nog wel niet behandeld, maar om problemen te voorkomen wil ik u even waarschuwen: als u per ongeluk op een voetnootnummer dubbelklikt dan springt Papyrus automatisch naar deze noot. Geen probleem, daar ook een dubbelklik op het nummer en u bent weer thuis (terug). Handig voor straks.

Uitbreiding van een geselecteerd blok

Een bijzondere mogelijkheid is nog dat het uitbreiden van een blok (bijvoorbeeld door een extra stuk tekst met ingedrukte muistoets te bestrijken) aan de hand van de startmarkering plaatsvindt. Normaal wordt, zoals reeds eerder beschreven, een blok karaktergewijs uitgebreid (u kunt het gemarkeerde blok natuurlijk ook verkleinen). Heeft men daarentegen als blok-begin een woord via een dubbelklik gemarkeerd, dan wordt dit blok altijd, in overeenkomst met deze eerste keuze, in sprongen woordgewijs uitgebreid!

Het blok wordt zinsgewijs uitgebreid, wanneer men het begin met een drievoudige klik heeft gemarkeerd. En hebt u een paragraaf met een dubbele muisklik gemarkeerd, dan wordt het blok tijdens een latere vergroting ook paragraafs-gewijs uitgebreid.

Zoals vermeld, gebeurt het uitbreiden van een blok met het ingedrukt houden van de Shift-toets terwijl u de muis beweegt. U kunt natuurlijk ook de reeds besproken Alternate toetscombinaties toepassen, en hierbij komen we nog iets handigs tegen. U kunt namelijk de Shift-toets gebruiken om de selectie van volgende blokken naar *links* te laten plaatsvinden. Hebt u reeds een aantal blokken geselecteerd, dan worden deze telkens met één verminderd; is er niets (meer) geselecteerd, dan worden nieuwe blokken van links af aangeplakt (zie figuur).

*Herhaaldelijk gebruik
van Alt Shift W*

Selektie van hele pagina's en meer

Selektie van
pagina's:
3 x klik
Ctrl 2 x klik
Alt P

Er blijven nu nog twee mogelijkheden tot het selekteren van grote blokken over. U kunt *een hele pagina* selekteren door ergens buiten de tekst op de pagina een drievoudige muisklik te geven - of, voor de mensen die daarmee moeite hebben, door de Control-toets ingedrukt te houden en een gewone dubbelklik te geven. U kunt ook de toetscombinatie Alternate P gebruiken.

Alles:
Ctrl A

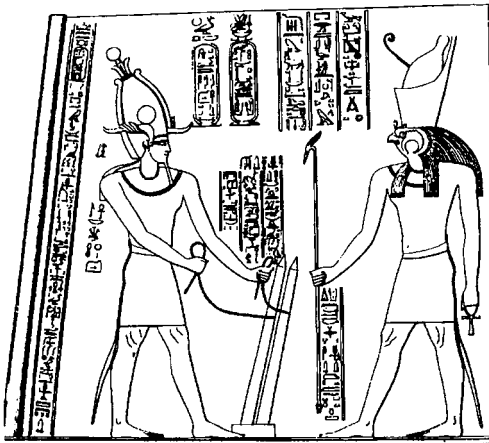
U kunt tenslotte nog het allergrootste blok selekteren: door in het **Edit** menu de optie **Alles selekteren** te kiezen, of - naar goed gebruik in allerlei andere programma's - de toetscombinatie Control A te gebruiken.

Blokbegin en -eind aangeven

Blokbegin
Alt S

Einde blok
Alt E

Wanneer u wilt kunt u ook nog een blok aangeven door expliciet het begin en het einde ervan te markeren. Dat gaat als volgt: u zet de cursor neer waar u dat wilt, en drukt dan de toetscombinatie Alternate S in om het begin aan te geven. Vervolgens plaatst u de cursor elders en toetst dan Alternate E in om het einde van het blok aan te geven. Het wordt dan onmiddellijk geselekteerd. U kunt overigens ook beginnen met het aangeven van het blokeinde en daarna pas het blokbegin - dat maakt niet uit. Wanneer u de optie **Object anker, index** hebt aangezet in de menu-optie **Scherm-instel...** van het **Instellingen**-menu, dan ziet u het blokbegin aangegeven met het tekenje **⌞** en het blokeinde met **⌟**.

3.1.2 Klinkt niet alleen goed - meerdere blokken uit niet op elkaar aangesloten tekstdelen

Inleiding

Nu wordt het toch eens tijd om goed te beginnen. Juist! En nog een keer! Zo - dat is wel genoeg.

We mogen de borst wel even trots vooruitsteken nu we bij één van de krachtigste mogelijkheden van Papyrus zijn beland: de *niet-aaneengesloten blokken*.

Deze dingen zijn in deze vorm (niet alleen?) op de Atari uniek⁴ maar bovendien iets, waarnaar de op het gebied van allerlei mogelijkheden verwende Mac- en Next-gebruikers toch wel even jaloers van zullen opkijken. Waarom deze optie? Heel eenvoudig. We hebben ons afgevraagd, waarom een blok altijd maar één aaneengesloten stuk tekst zou moeten zijn. En we hebben er behalve de traditionele redenen⁵ ook geen bevredigend antwoord op gevonden.

Zo, dat is voldoende.
 We mogen de borst wel even trots vooruitsteken nu we bij één van de krachtigste mogelijkheden van Papyrus zijn beland. De *niet-aaneengesloten blokken*.
 Deze dingen zijn in deze vorm (niet alleen?) op de Atari uniek⁴ maar bovendien iets, waarnaar de op het gebied van allerlei mogelijkheden verwende Mac- en Next-gebruikers toch wel even jaloers van zullen opkijken. Waarom deze optie? Heel eenvoudig. We hebben ons afgevraagd, waarom een blok altijd maar één aaneengesloten stuk tekst zou moeten zijn. En we hebben er behalve de traditionele redenen⁵ ook geen bevredigend antwoord op gevonden.

Dus: *Papyrus* staat u gewoon toe om blokken ook niet-aaneengesloten, onsamenhangend, onderbroken en ook uit meerdere tekstdelen bestaand, te markeren (*eh... of zoiets*). Ach, ik struikel bijna over mijn eigen tong om het uit te leggen! Probeer het gewoon maar eens uit. Laad een tekst in *Papyrus* en markeer een klein⁶ blok (bijvoorbeeld een woord via een dubbelklik). Als u nu op een andere positie een blok markeert, verdwijnt de oorspronkelijke markering natuurlijk. Houdt u nu

⁴ Naäpers zijn natuurlijk welkom; we hebben ook vele goede ideeën uit andere programma's in *Papyrus* gerealiseerd. Maar we hebben nu reeds medelijden met de programmeurs, die zich met deze blokvorm gaan bezighouden. Het geheel is namelijk een stukje arbeid, dat met recht de titel "tricky" verdient.

⁵ U weet het al: "Ja, dat kunnen er zoveel zijn!", of ook wel: "Dat was toch altijd al zo!"

⁶ U hoeft niet wantrouwig te zijn: Dit "kleine" blok noemen we hier alleen om het voorbeeld overzichtelijk te houden. De blokdelen mogen natuurlijk een willekeurige grootte hebben!

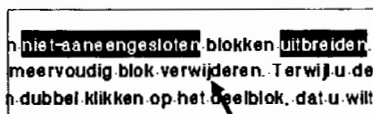
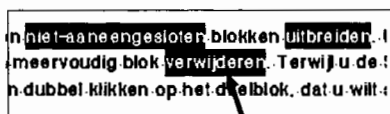
echter een Shift-toets ingedrukt, terwijl u op een andere positie een blok markeert, dan blijft de eerste blokmarkering aanwezig en komt de tweede markering er nog bij ongeacht het feit of beide deelblokken aaneengesloten zijn of niet! Mooi hè?

Het omzetten van een normaal blok in meervoudige blokken via de toets Shift funktioneert met alle prachtige mogelijkheden van *Papyrus* om blokken te markeren, ook tijdens "gemengd gebruik!" Zo kunt u het woord markeren, daarna de toets Shift indrukken en dan ergens anders een woord via een dubbelklik als extra deelblok markeren.

Bovendien kunt u ook nog ieder deelblok via een enkelvoudige klik met ingedrukte Shift-toets tot aan de muiscursor uitbreiden! *Papyrus* gaat er bij meerdere alternatieve uitbreidingspogingen vanuit dat u het blok dat zich het dichtste in de buurt van de muiscursor bevindt, tot aan de muiscursor wilt uitbreiden en doet dit dan ook.

Blokken verwijderen uit de selectie

U kunt bovendien niet alleen niet-aaneengesloten blokken uitbreiden. U kunt ook ieder deelblok weer uit een meervoudig blok verwijderen. Terwijl u de Shift-toets ingedrukt houdt, moet u dan dubbel klikken op het deelblok, dat u wilt selecteren. Een dergelijke "Shift dubbelklik" verwijdert uit het meervoudige blok alleen het deelblok, waarop de dubbel klik is uitgevoerd.

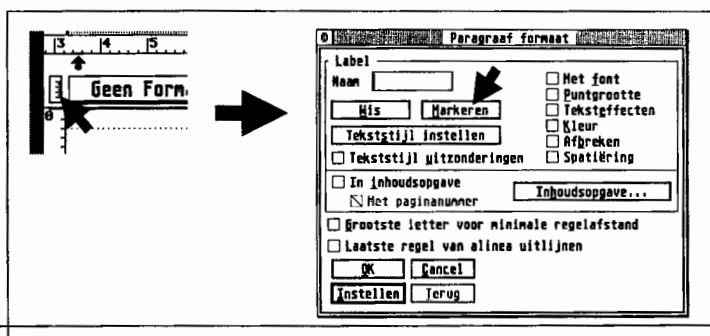
Uiteraard kunnen voor zo'n meervoudig blok alle blokhandelingen⁷ worden gebruikt. Verschuiven en kopiëren met commando's of *drag & drop*, wijziging van de tekststijl, het font of wijziging van alleen de fontfamilie of de puntgrootte, omzetten naar een ander alinea-formaat enz...

⁷ Natuurlijk tot en met een "gemarkeerd blok overschrijven", wat ook kan refereren aan een normaal enkelvoudig blok. Wilt u meerdere tekstposities tegelijk vervangen, dan moet u dit via **Zoek / Vervang** doen.

Markeren van blokken

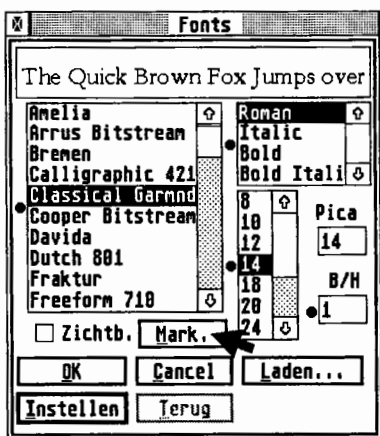
Aan het slot van de uitleg over meervoudige blokken willen we nog op een extra optie van *Papyrus* wijzen. *Papyrus* kan zelf ook voor u voor niet-aaneengesloten blokken zorgen, waarmee nog veel meer mogelijk is!

Men kan bijvoorbeeld op ieder moment in de lineaal complete alinea-formaten via de button **Markeren** (aktiveren met het kleine lineaal-symbool helemaal links naast het pop-up-menu Paragraaf-formaten) als meervoudig blok markeren en daarna voor dit blok het gewenste font en de gewenste tekststijl instellen!

En nog een optie. De meest flexibele manier om fontfamilies, puntgroottes en hun breedte- / hoogteverhoudingen te wijzigen, is waarschijnlijk eveneens via de meervoudige blokken.

De sleutel hiervoor ligt in de dialogbox **Fonts**. De button **Mark.** (voor "markeren") produceert een meervoudig niet-aaneengesloten blok waarin alles is geselecteerd dat overeenkomt met de actuele instellingen van de **Fonts** dialog box. Zo kunt u bijvoorbeeld in het complete actuele document alles als blok markeren, dat met het font "Times 12-punts" is ingevoerd. De omzetting van het ene font

in het andere moet hierdoor nu wel duidelijk zijn. Het te wijzigen font, zoals eerder beschreven, in de **Fonts** dialog box markeren op het gewenste andere font plaatsen en de wijziging met actief (of **OK**) effectief laten worden. Dankzij het fontfamilie-concept kunt u nu nog gedifferentieerder kiezen en met behulp van de kleine ronde actief-button naast het fontfamilie-overzicht, de puntgrootte en de verhouding breedte/ hoogte blokken selekteren. U kunt ook alleen een complete fontfamilie markeren zonder met de puntgrootte rekening te houden, of -omgekeerd- bijvoorbeeld alle ingevoerde tekst met een 10-punts grootte selekteren zonder rekening te houden met de fontfamilie. Vraagt u mij a.u.b. niet wat u hiermee allemaal kunt doen ! *Oooow* u wilt dit wel weten?

Wilt u echt een verklaring die nog nauwkeuriger is? Nou jaaa ! Okee dan maar: De markering van de alinea-formaten wordt nog een keer nauwkeurig in de paragraaf over de alinea-lineaal uitgelegd. De markering van de fontfamilies, fonts en afzonderlijke puntgroottes enz. wordt nog een keer meer nauwkeurig in §3.3.2 "*Wat u wilt*" - *gedifferentieerd wijzigen van de fonts in blokken* beschreven.

3.1.3 Ik heb het blok gemarkeerd - en wat doe ik er nou mee?

Zo, dat was een rijkelijk lange uitleg over het produceren van blokken. Nu gaan we bespreken wat u zoal met blokken kunt doen. Hiervoor bestaan twee compleet verschillende toepassingen:

Ten eerste vervangt de blokmarkering de overschrijf-mode. Deze mode is niet geïmplementeerd in Papyrus, omdat dit bij proportionele fonts weinig zin heeft. Wilt u dus graag tekst invoeren, die een bepaald gebied met reeds ingevoerde tekst moet vervangen, dan moet u als volgt te werk gaan. U markeert de te overschrijven tekst die u niet meer nodig heeft. Als u nu - zolang de te verwijderen tekst een gemarkeerd blok is - nieuwe tekst intypt, vervangt deze nieuwe tekst de te overschrijven tekst. Het blok verdwijnt gewoon en inplaats hiervan ontstaan de nieuwe ingevoerde karakters, die dan natuurlijk weer via de normale toevoegmode verschijnen en de reeds ingevoerde tekst voor zich uit schuiven. Op dezelfde manier kunt u natuurlijk

met een van tevoren via **Knip** of **Kopieer** naar de blokbuffer gekopieerde tekst een aktueel gemarkeerd blok overschrijven; het van tevoren uitgeknipte of gekopieerde blok vervangt daarbij gewoon het aktuele gemarkeerde blok.

Hier voeg ik nog snel iets vanzelfsprekends toe, dat ik bijna had vergeten. Blokken dienen natuurlijk om zo snel mogelijk kleine of grote tekstgebieden te verwijderen! Hiervoor kunt u gewoon, nadat u een blok (normaal of niet-aaneengesloten) heeft gemarkeerd, de toets **Backspace** of **Delete** indrukken. Het blok is daarna verdwenen.

Om ongelukken te vermijden, kunt u overigens ook nog gebruik maken van **Undo**. Dan zet *Papyrus* netjes al uw lettertjes terug. Natuurlijk alleen de laatste aktie; soms is dit jammer, maar stelt u zich eens voor dat we al uw eerdere foutcorrecties ook zouden terug zetten! Ach ja, als u een speelse inslag heeft of een muisfan⁸ bent, dan kunt u het blok ook "oppakken" en naar het "afval"-icon slepen. Ook dan is het blok verdwenen.

Hierna wilt u misschien graag het uiterlijk van een blok wijzigen, dus font, tekststijl, alinea-formaat of nog iets anders opnieuw instellen. Het principe is in de vorige alinea's uitgelegd. Gewoon de te wijzigen tekst als blok, zoals gewoonlijk normaal of niet-aaneengesloten, markeren en de gewenste wijzigingen via het menu, de lineaal, het funktietoetsen-overzicht of een dialoogbox selekteren (bij dialoogboxen het beslissende **Instellen** resp. **OK** niet vergeten).

Een wezenlijke bedoeling van blokken is bovendien de mogelijkheid om de tekst achteraf te wijzigen of tekstgedeeltes te dupliceren. Ieder blok, ook meervoudige blokken, kunt u verschuiven en kopiëren. De gebruikelijkste methode voor deze handelingen is sinds lange tijd als standaard vastgelegd. Een blok wordt uitgeknipt door in het menu **Edit** het menu-item **Knip** te selekteren of de toetscombinatie **Control X** te gebruiken. Het blok wordt hierna uit de tekst verwijderd en voor verder

Knip
Control X

⁸ Ik bedoel daarmee natuurlijk de liefhebbers van het apparaat voor gegevensinvoer met het balletje daaronder, niet de vrienden van de wekelijkse uitzending (op zondag) van de "Uitzending met de muis", die meestal met de woorden "Hallo, muisfans!" begint.

Plak
Control V

gebruik in een voor u onzichtbaar tijdelijk geheugengedeelte bewaard, die men ook wel de blokbuffer noemt. Dergelijke uitgeknipte blokken kunt u op een willekeurige positie, zeg daar waar u de tekscursor heeft geplaatst, via het betreffende item in het menu **Edit** weer aan de tekst **Plak** (de standaard-afkorting hiervoor is Control V).

Kopieer
Control C

Bovendien biedt het menu **Edit** u bovendien nog de mogelijkheid om een blok helemaal niet uit te knippen, maar gewoon de oorspronkelijke tekst te bewaren en alleen maar te kopiëren. De toetsafkorting hiervoor is Control C⁹.

Heeft u overigens een blok eerst via knippen of kopiëren in de blokbuffer geplaatst, dan staat het blok als bufferinhoud net zo lang tot uw beschikking, totdat u een ander blok in de blokbuffer plaatst of *Papyrus* verlaat. Op deze manier kunt u de blokbuffer een willekeurig aantal keren aan de tekst toevoegen.

3.1.4 Soms is de muis toch sneller - Cut & Paste nèt even anders

Drag & Drop

Dat waren nog lang niet alle mogelijkheden; het kan behalve via deze standaardmethode namelijk nog eenvoudiger en we doen altijd ons best om de gemakkelijkste manier te vinden en te implementeren. Omdat u voor de blokmarkering sowieso naar de muis moet grijpen, ligt het voor de hand om de muis ook meteen voor het verschuiven of kopiëren van het zojuist gemarkeerde blok te gebruiken. Dit noemt men *drag and drop*, wat weer Engels is en zoveel betekent als "verschuiven en laten vallen". Deze actie heeft vooral zin als het om kleine blokken gaat, die binnen het op het beeldscherm zichtbare tekstkader moeten worden verplaatst.

Deze actie heeft vooral zin als
het beeldscherm zichtbare tekstkader

⁹ De drie toetsafkortingen zijn weliswaar qua gebruik karakter niet erg gangbaar (behalve de "C" voor het Engelse "copy"), maar als u eens naar uw toetsenbord kijkt, ziet u de drie toetsen direct naast elkaar liggen: ze vormen zo een zinvol bij elkaar behorend blok, waaraan u al snel gewend raakt.

Wanneer u dus een blok heeft gemarkeerd, dan kunt u dit met muis ergens in het zwart gemarkeerde gebied "beetgrijpen"¹⁰ en met de muis uit het oorspronkelijke gebied wegtrekken (*drag*) en op de gewenste positie plaatsen (*drop*). Dit functioneert ook met meervoudige blokken; ze verschijnen op de bestemming dan als een samengevoegd blok.

Dat u nu net met de muis iets bijzonders doet, wordt natuurlijk duidelijk gemaakt doordat de muiscursor een speciale vorm krijgt zolang u een blok met de muis vershuift (zie afbeelding).

U kunt deze mode tevens gebruiken om blokken te kopiëren: Houd een Shift-toets tijdens de muishandelingen gewoon ingedrukt; het oorspronkelijk gemarkeerde blok blijft dan behouden; op de bestemming verschijnt dan een kopie van dit blok. Ach, overigens: *drag & drop* functioneert ook met twee documenten, m.a.w., als u twee tekstvensters heeft geopend. De normale functie "knip & plak" werkt dan natuurlijk sowieso.

Knap knippen en plakken?

En we gaan nog steeds maar door... De volgende functie is ook weer zo'n kleinigheid, die al snel een "grotigheid" blijkt wanneer u er eenmaal aan gewend bent geraakt¹¹.

Nu komt het "intelligent cut & paste", het intelligente knippen en plakken. U heeft zeker wel eens een zin ingevoerd die u daarna snel wilde wijzigen, omdat de zinsbouw "niet helemaal juist" was of de gewenste nadruk met een andere woordpositie beter tot zijn recht kwam. Bij de oude methodes was het erg moeizaam om tijdens het markeren van een blok ook de spaties te moeten markeren of bij het woordgewijs markeren¹² op de knip-positie nog een spatie te moeten wegnemen en bovendien op de gewenste toevoeg-positie nog een spatie te moeten toevoegen. Maar niet bij *Papyrus*. Selekteert u blokken naar hartelust woord- of zinsgewijs en vershuif ze via **Knip** (*cut*) en **Plak** (*paste*) of via *drag & drop* (zie boven); *Papyrus* zorgt voor

¹⁰ Muiscursor erop plaatsen, linker muistoets indrukken en ingedrukt houden. Blok naar de bestemming verschuiven en muistoets loslaten.

¹¹ We hebben zeer veel aandacht besteed aan de blokhandelingen, omdat ze de meestgebruikte functies in een tekstverwerker vormen. Iedere verlichting van de werkdruk via de blokhandelingen bespaart daarom tijd en is vooral goed voor het zenuwgestel.

¹² Voor zover andere tekstverwerkers dit überhaupt ondersteunen!

het juiste aantal spaties op de betreffende posities! Tijdens het uitknippen worden twee op dezelfde positie resterende spaties samengevoegd tot één spatie; tijdens het toevoegen wordt er op gelet dat alle woorden ook braaf aan beide kanten met één spatie worden omgeven. Natuurlijk alleen, als dit overeenstemt met het tekstbeeld. Vòòr stuurkarakters worden uiteraard geen spaties toegevoegd; het "intelligent cut and paste" verdient zijn naam.

3.1.5 Maar als ik iets fout heb gedaan?

Zo, dat waren dan eindelijk de blokhandelingen. Ik wil nog één ding zeggen. Deze pluriforme mogelijkheden van de blokhandelingen zijn natuurlijk, totdat men eraan gewend is geraakt, gevoelig voor onjuist gebruik waarbij de wens naar het gewenste resultaat vaak sterk afwijkt van het uiteindelijke resultaat.

Maar ook dat vormt geen probleem. Papyrus stelt voor alle denkbare blokhandelingen een *undo* ter beschikking. *Undo* is natuurlijk weer Engels en weer nauwelijks te vertalen, O.K. dan maar slecht. Het gedeelte "Un" komt ongeveer overeen met het Nederlandse "on-", zodat hiermee een ongewenste handeling wordt bedoeld; "do" is een Engels werkwoord en betekent "doen". Als u het persé wilt, kunt u "Undo" het beste vertalen met "ongedaan maken". 'Undo' kunt u gewoon direct via de toets **Undo** op het middelste toetsgedeelte van uw toetsenbord bereiken. Bovendien kunt u het ook via het menu **Edit** (bovenste item) bereiken; in het menu leest u bovendien achter item **Undo**, welke handeling u concreet ongedaan heeft gemaakt. Ook "undo" kan natuurlijk per ongeluk worden gebruikt; het hernieuwde gebruik van "undo" heft de eerste actie weer op (Flip/Flop). In het menu vindt u achter het menu-item na het eerste gebruik van **Undo** dan ook de tekst **opnieuw** en niet meer **Undo**.

3.2 De fontfamilie-sage - details over fontfamilies

3.2.1 Font, karakterset & tekststijl - Een paar familiale zelfstandige naamwoorden

EVEN vooraf - voor het geval dat u het over het hoofd heeft gezien. Het hierna gebruikte synoniem voor karakterset "font" stamt uit de engelse taal maar wordt in het Nederlands inmiddels zo vaak gebruikt dat ik het, omdat het kort en duidelijk is, verder graag in combinatie met karakterset wil gebruiken.

Nog één ding: De volgende alinea's refereren in eerste instantie aan de normale, in de meeste tekstverwerkers gebruikte pixel-georiënteerde fonts: de Signum!2- en de GDOS-fonts. De Speedo-GDOS- vektorfonts worden daarna behandeld en uitgelegd.

Fonts en fontfamilies

Ik wil dus eerst enige duidelijkheid scheppen: een karakterset of een font bestaat uit alle grote en kleine letters van het alfabet alsmede de bijhorende getallen, spellingskarakters en speciale karakters. Samen vormen ze het totale uiterlijk van een bepaalde fontgrootte. De hoeveelheid van alle fonts met een verschillende grootte, maar met een identiek uiterlijk noemt men tekststijl of stijlfamilie. Houdt men daarbij geen rekening met de tekstattributen, dan komt een stijlfamilie overeen met datgene wat we in *Papyrus* een fontfamilie noemen.

Fonts van één stijlfamilie herkennen, is voor ons mensen logisch en gemakkelijk; de afzonderlijke familieleden onderscheiden zich alleen qua grootte en horen verder op basis van hun identieke uiterlijk bij elkaar; op dezelfde manier als men twee zusters die qua leeftijd verschillen, ondanks hun verschil in grootte op basis van hun familiekenmerken als verwanten kan herkennen. Voor computers is de verwantschap van twee slechts in grootte van elkaar verschillende fonts echter niet zo makkelijk herkenbaar. Hier bestaan de afzonderlijke in grootte van elkaar verschillende fonts als twee volledig van elkaar gescheiden files.

Dus niet anders, alsof één van de beide fonts Grieks zou zijn en de volgende Cyrillisch. Computers missen - momenteel - de basiskennis om overeenkomsten op te merken en te associëren.

Met *Papyrus* bent u een stuk beter af. U kunt *Papyrus* gewoon bijbrengen dat zinvol bij elkaar horende fonts, dus ook met een verschillende puntgrootte, als een identieke tekststijl ook in het programma als een logische verzameling moet worden gezien die u samen als één fontfamilie wilt beschouwen.

3.2.2 De hoofdtak van de clan - Signum!2-fonts

Inleiding

Nu is het tijd voor een beetje theorie, zodat u ook goed kunt begrijpen wat u verder gaat doen. Bent u goed bekend met het Signum!2-fontformaat of wilt u sowieso in *Papyrus* geen andere fonts dan de meegeleverde fonts "Times" en "Swiss" gebruiken en hoeft u verder niets over de structuur van het Signum!2-formaat te weten, dan kunt u als u zich verveelt doorgaan naar de verklaring van de GEM-fonts (*de verkapte muurbloempjes - GEM-/GDOS-fonts*) of met de tekst, die daarna komt.

De fysieke opbouw van Signum!2-compatible fonts op het massa geheugen is als volgt: Van ieder font zijn maximaal vier files op uw harddisk of diskette aanwezig: Één voor het beeldscherm en nog een voor uw printer. Dat zijn er maar twee? Ja, ja, nog een moment!¹³ Er bestaan namelijk behalve het ene Editor- font nog drie verschillende printerfonts, die in het volgende gedeelte worden uitgelegd.

Opgegroeid voor het beeldscherm - De Editor-fonts

Bij het Signum!2-formaat bevat de file FONTNAAM.E24 het optimale schermfont, die in de tekstverwerker (in het Engels "Editor" genoemd, vandaar de extensie "E24") voor de invoer op het beeldscherm wordt gebruikt¹⁴.

Om het geheel niet te eenvoudig te maken, geldt er voor deze

¹³ Ik wou alleen maar testen, of u nog wakker bent.

¹⁴ Bij *Papyrus*, voor zover u in het menu **Zoom** de optie 100% heeft gekozen.

Signum!2-formaat Editor-fonts nog een bijzonderheid: de "*" .E24"- fonts zijn, wat relatieve hoogte/breedte betreft, niet proportioneel aan de printerfonts voor het papier of aan de normale schermresolutie van 90x90 dpi aangepast¹⁵.

Deze dingen zijn voor 90 dpi horizontaal en - nu komt het - 108 dpi verticaal geconstrueerd. Software kan echter de resolutie van 90 dpi van uw monitor niet veranderen in de gewenste 108 dpi. Wat wel kan is, dat men de teksten met 108 dpi via de aanwezige 90 dpi weergeeft. Het resultaat is een met 108/90ste (= 6/5) uitgerekte afbeelding¹⁶.

Het zij zo. Signum!2-fonts hebben zich, in verband met de hoge kwaliteit van de verkrijgbare fonts van derden, een vaste plaats veroverd. Daarom gebruiken wij ze, ondanks alle problemen door het interne eigenlijk afwijkende formaat, als voornaamste fontsoort. Dit in Duitsland wel te verstaan. In Nederland zijn zij iets moeilijker te gebruiken, want ze missen de accenten (é ê ë en de belangrijkste: ð. De ð is er natuurlijk wel want deze komt voor in het Duitse alfabet.).

Perfect voor het papier - de printerfonts

Bij de fonts van het Signum!2-formaat bestaat er voor iedere gangbare printerresolutie nog een extra fonttype. Wordt er via een 24-naalds printer of een soortgelijke printer met 360 dpi geprint, dan heeft het bij "FONTNAAM.E24" passende printerfont de naam "FONTNAAM.P24".

¹⁵ Waarom dat? Goede vraag. De reden voor Franz Schmerbeck, de ontwerper van het Signum!2-fontformaat, om deze eigenaardige 108 dpi in verticale richting te kiezen, is waarschijnlijk dat dit precies overeenkomt met de halve resolutie van 9-naalds printers; deze oude printers kunnen verticaal meestal 216 dpi aan. Ik geef eerder de voorkeur aan de hier om zinnige redenen vermelde motivatie van de ontwerper van onze fontfamilies, Veit Brixius, om dit formaat ook verder te ondersteunen: Ten eerste is het inmiddels een standaard; dit fonttype is op de Atari inmiddels wijd en zijd verspreid - er bestaan inmiddels meer dan 1000 Signum!2-compatible fonts. En ten tweede om een heel praktische reden: Door deze merkwaardige uitrekking met de faktor 6/5 zijn ook kleine fonts nog goed leesbaar.

¹⁶ De weergave van de tekst kunt u in *Papyrus* overigens willekeurig instellen: de weergave is normaal optimaal voor het gebruik van Signum!2-fonts, d.w.z. evenals bij andere tekstverwerkers, die Signum!2-fonts gebruiken, gebruikelijk is in verticale richting iets uitgestrekt bij 90x108 dpi. Als u daarentegen een weergave refereert met een hoogte/breedte-verhouding, die overeenkomt met de printkwaliteit, dan kunt u naar de betreffende 90x90 dpi schermweergave omschakelen. Ga dan naar het menu **Instellingen** en selecteer het item **Weergave...** Via de bovenste twee radio- buttons kunt u de schermweergave instellen op 90x90 dpi of 90x108 dpi. Bij 90x90 dpi zien de Signum!2-fonts er natuurlijk, omdat ze voor 90x108 dpi zijn ontworpen, enigszins krakkemikkig uit; op papier. Na het afdrukken - is alles natuurlijk weer in orde.

Een font voor een ouderwetse 9-naalds printer heeft dan natuurlijk de naam "FONTNAAM.P9"; fonts voor de laserprinter en andere 300 dpi-printers hebben de naam "FONTNAAM.L30"¹⁷. Normaal gebruikt men tijdens het gebruik van Signum!2-compatible fonts dus twee files per font; in ieder geval altijd hetzelfde font voor het beeldscherm ("*.E24") alsmede de file, die bij uw eigen printer hoort ("*.P24" of *.L30" of "*.P9"). De proportionele breedte van de afzonderlijke karakters, dus de aanduiding hoeveel ruimte een "i" mag gebruiken en de grotere ruimte voor de "w", wordt altijd in een Editorfont gemarkeerd. De proportionaliteit van de Signum!2-compatible fonts voor de printerresolutie is dus altijd gericht op de Editor, zodat een uniforme proportionaliteit voor alle uitvoermedia gegarandeerd kan worden.

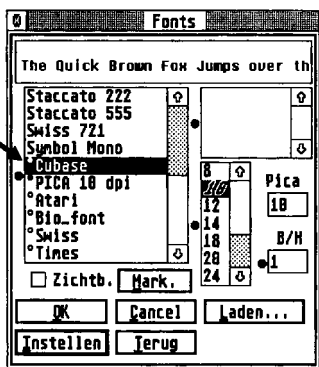
¹⁷ Als ik u alles, maar dan ook echt alles zou uitleggen, zou het u misschien een beetje teveel worden. Lees in noodgevallen sommige tekstdelen nog een keer door - u hoeft niet alles te weten, u hoeft alleen maar te weten, waar alles staat. Ter zake: Atari's eerste laserprinter, de SLM804, leverde ongebruikelijk dunne geprinte puntjes af; bij andere laserprinters zijn de puntjes relatief dikker. Om deze reden hebben veel fontontwerpers, dus ook de ontwerper van onze fonts, Veit Brixius, de fonts voor de SLM804 iets dikker gemaakt.

Oh, ergernis: nu brengt Atari inderdaad een nieuwe laserprinter, de SLM605 op de markt, die evenals de andere verkochte laserprinters, de puntjes krachtiger afdrukt dan de SLM804. En nu zagen de huidige, voor de SLM804 geoptimaliseerde laserfonts er opeens veel te vet uit! Dus moesten de fontontwerpers de complete fonts weer nabewerken.

Resultaat: er bestaan voor veel fontfamilies twee verschillende "FONTNAAM.L30"-fonts: de dikke oudere voor de SLM804 en de nieuwe "normale dunne" voor de SLM605 en andere laserprinters.

Dit heeft Veit Brixius dus ook aangepast. Bezit u eventueel een SLM804 en vindt u dat de meegeleverde fonts te dun op het papier komen; even een kort briefje plus de diskette met de fonts en uw registratienummer naar ons sturen. U krijgt van ons dan de juiste fonts voor de SLM804, zodat u daarna hopelijk weer tevreden bent.

3.2.3 De verkapte muurbloempjes - GEM- en GDOS-fonts

Over GDOS zelf heb ik u al het een en ander in Paragraaf 1.5 verteld. GDOS heeft een eigen pixel-fontformaat; de extensie hiervoor is normaal "FONTNAAM.FNT". Deze fonts noemt men GEM-fonts of ook wel GDOS-fonts. GEM-fontfamilies herkent u, als onderscheid t.o.v. de fontfamilies van het Signum!2-formaat, in de **Fonts**-dialoogbox aan een kleine punt voor de naam (zie afbeelding). Bij GDOS horen normaal drie fontfamilies. Omdat de filenamen van de afzonderlijke fonts nogal enigszins cryptisch zijn, ga ik bij de beschrijving van de drie families ook meteen op de namen van de fonts in.

We beginnen met Dutch, een op "Times Roman" lijkend serif-font, die bij GDOS in de puntgroottes 10, 12, 18 en 24 aanwezig is. De betreffende files heten: ATTR10.FNT t/m ATTR24.FNT voor het beeldscherm; ATTR10LS.FNT t/m ATTR24LS.FNT voor laserprinters; ATTR10NC.FNT t/m ATTR24NC.FNT voor NEC-compatible 24-naalds printers en ATTR10EP.FNT t/m ATTR24EP.FNT voor Epson-compatible 9-naalds printers. Het "AT" in de naam is een afkorting voor Atari, het "TR" voor Times Roman, daarna volgt de puntgrootte en de referentie voor het uitvoermedium.

Hierna volgt "Swiss", afgeleid van Helvetica; als schreefloos font, dat eveneens met de puntgroottes 10, 12, 18 en 24 beschikbaar is. De files voor Swiss heten: ATSS10.FNT t/m ATSS24.FNT voor de schermfonts; ASSS10LS.FNT t/m ATSS24LS.FNT voor de laserprinter; ATSS10NC.FNT t/m ATSS24NC.FNT voor 24-naalds printers en ATSS10EP.FNT t/m ATSS24EP.FNT voor 9-naalds printers.

Het "AT" in de naam is nog steeds een afkorting van Atari, het SS voor Swiss. Derde en kleinste lid van de serie is "Typewriter", een font dat, zoals de naam al aangeeft, mogelijkterwijs een eenvoudig typemachine-font moet imiteren. Gelukkig¹⁸ bestaat dit font alleen in de grootte 10-punts. De

¹⁸ Gemeen, ik weet het. Maar ik vind dit font echt zo leuk...

namen van dit font: Editor ATTP10.FNT; Laserprinter, ATTP10LS.FNT; 360 DPI ATTP10NC.FNT en voor de 9-naalds printers ATTP10EF.FNT.

Het leuke van het GEM-font-formaat is de flexibiliteit. Zo kunnen letters veel groter zijn dan bij de Signum!2-fonts. Verder is de proportionaliteit bij cursieve fonts beter te handhaven. Tenslotte bevat een GDOS-font *alle 255 karakters* en niet slechts 128, zoals bij een Signum!2-compatible font. Waarom wordt dit formaat dan niet vaker gebruikt?

Dat ligt aan het speelse, of liever gezegd het onprofessionele gedrag van de fontontwerpers van de beschikbare¹⁹ GEM-fonts. In dit formaat is de proportionaliteit voor ieder uitvoermedium, afzonderlijk in de betreffende fonts opgeslagen. Dat is eigenlijk erg nuttig, want zo kan de proportionaliteit voor ieder medium specifiek en optimaal worden ingesteld.

Deze eigenschap werd door de ontwerpers gebruikt om de bij elkaar horende fonts voor het beeldscherm en de printer er ook afzonderlijk "mooi" te laten uitzien; vooral de schermfonts werden apart nabewerkt - ook in verband met hun proportionaliteit! U vermoedt waarschijnlijk de reden van alle ellende reeds, nietwaar? De meeste beschikbare GEM-pixelfonts zijn niet geschikt voor een correct WYSIWYG; de afzonderlijke uitvoermedia gebruiken verschillende breedtes voor (in feite) identieke karakters! Als men dus bijvoorbeeld een tekst voor 5 cm op het beeldscherm ontwerpt, dan kunt u tijdens de afdruk gerust op 6 cm uitkomen (of omgekeerd)...

Papyrus gebruikt de fonts iets handiger, dus niet via het normale pixel-georiënteerde GDOS. *Papyrus* "steelt" de fonts van GDOS en gebruikt ze op een andere, eigen manier. Daardoor is *Papyrus* niet gebonden aan de proportionele aanduidingen voor het beeldscherm en kan de proportionaliteit ook voor het beeldscherm uit het passende printerfont ophalen, zodat een absolute congruentie tussen afdruk en schermweergave kan worden gegarandeerd. Probleem opgelost, scherm en printer passen weer goed bij elkaar. Wat? Ja, u hebt gelijk, er resteert nog een klein "maar".

¹⁹ Deze lelijke fonts komen trouwens oorspronkelijk uit Amigaland.

Omdat de schermfonten "mooi" en niet passend zijn ontworpen, klopt ook nu de proportionaliteit op het beeldscherm soms niet meer. En dat was nu juist datgene, wat als aanpassing door Papyrus moest worden opgeheven. Nu ziet de afstand tussen de karakters op het beeldscherm er soms enigszins merkwaardig uit. Maar liever op het beeldscherm als tijdens het printen, of niet soms?

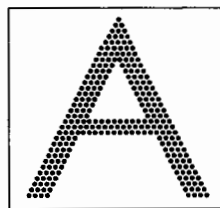
3.2.4 De ST calligrafeert - Speedo-GDOS vektorfonts

Hoewel u misschien terugschrikt voor nog een andere vakterm (doorlezen): *Vektorfonts* zijn echt kikke weet je wel! Atari heeft Speedo-GDOS al klaar, en op het moment dat u dit leest, bent u hopelijk reeds in het bezit daarvan. Een eerdere naam was: FSM-GDOS²⁰. (niet meer leverbaar!)

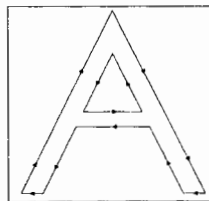
Wat is nou het bijzondere van vektorfonten? Gewoon hun fantastische kwaliteit, vooral bij hoge resoluties. Dus bij hoge puntgroottes op normale uitvoermedia, zoals matrixprinters of bij alle puntgroottes op uitvoermedia met een zeer hoge resolutie, zoals bijvoorbeeld fotozetters.

Verder kunnen vektorfonten bij gelijkblijvende kwaliteit in iedere willekeurige puntgrootte worden weergegeven, terwijl de "normale" pixelfonten (Signum!2- en de huidige GDOS-fonten) alleen met de vooraf gedefinieerde puntgroottes optimaal worden weergegeven.

En wat zijn vektorfonten nu precies? Heel eenvoudig: Pixelfonten zijn uit afzonderlijke punten samengesteld die als totaal resultaat een afbeelding, de letter, weergeven. Vektorletters zijn niet uit punten samengesteld maar uit informatie, die een kader beschrijven. Dit kader wordt door rechte lijnen en curven, die relatief

De letter A in pixelfont

Dezelfde letter in een vektorfont

²⁰ FSM is een afkorting van Font Scale Mechanism; dus mechanisme voor het schalen van fonts; een omschrijving voor het feit dat de fonts via relatieve lijninformatie berekend en geschaald worden. Speedo doet dit ook, maar met een speediër speed. FSM-GDOS was te langzaam !

verbonden zijn, beschreven en niet door afzonderlijke pixels. Omdat de verschillende delen van een karakter alleen relatief ten opzichte van elkaar zijn beschreven, kan het karakter bij gelijk blijvende kwaliteit in een willekeurige grootte worden weergegeven.

Voor- en nadelen

Zijn vektorfonts nu de steen der wijzen? Dit kan met een helder "nee" worden beantwoord! Vektorfonts hebben twee beperkingen: de door normale stervelingen gekochte uitvoermedia hebben slechts een beperkte resolutie. De beste normale printers kunnen 360 puntjes per inch aan; beeldschermen zelfs slechts 90 dpi.

Bij normale kleinere puntgroottes tot circa 14 punten zijn er voor een willekeurige nauwkeurige constructie te weinig punten beschikbaar waarin de vectorinformatie immers, op zijn laatst tijdens het printen, weer moet worden omgezet. Bij de betreffende pixelfonts bijvoorbeeld van Veit Brixius is iedere afzonderlijke punt liefdevol geplaatst, zodat deze qua optische weergave beter zijn dan de vektorfonts. Bovendien kosten vektorfonts rekentijd. De actuele weergave moet natuurlijk altijd eerst via de vektorinformatie worden berekend; dit kan op normale ST's echter zichtbaar langzamer plaatsvinden.

Zijn de pixelfonts nu beter? Ook niet! Vanaf 14 punten wordt de aktie om ieder karakter vanaf de grond op te bouwen erg moeizaam en kost vooral "beestachtig" veel geheugen. Voor grote fonts is veel geheugen ruimte nodig. Bovendien zijn pixelfonts natuurlijk niet geschikt voor fotozetters; daarvoor is hun resolutie gewoon niet hoog genoeg. Ook moet voor iedere puntgrootte een extra pixelfont worden ontworpen, terwijl het vektorfont eenvoudig naar de betreffende grootte kan worden omgerekend.

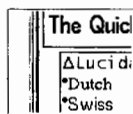
Dus: gemengd gebruik is het beste! Voor kleine en gemiddelde puntgroottes voor normale uitvoermedia met een beperkte resolutie (tot 360 dpi) zijn pixelfonts optimaal. Voor grotere titels of tekstgedeeltes, die via fotozet-apparatuur moeten worden gepubliceerd, kunt u beter vektorfonts gebruiken. Dit is nu precies het concept, dat *Papyrus* volgt.

Nu wilt u zeker weten hoe u de vektorfonts kunt gebruiken. Heel eenvoudig. *Papyrus* heeft voor het gebruik van de

vektorfonts een correct geïnstalleerd SPDGDOS.PRG in de AUTO-folder op uw harddisk nodig. Hoe u dit programma installeert, wordt nauwkeurig in de bijlage van Speedo-GDOS beschreven. Tijdens de start merkt *Papyrus* dat Speedo-GDOS is geïnstalleerd en laat zich door via dit programma mededelen, welke vektorfonts momenteel beschikbaar zijn. Tijdens de programma start van *Papyrus* ziet u dus een mededeling verschijnen, waardoor duidelijk wordt dat op dat moment de vektorfonts worden geladen.

Deze worden daarna, zonder dat dit verder enige moeite kost, via de "font-selectie" aan u ter beschikking gesteld.

Om het onderscheid tussen de vector-fontfamilies en de pixel- font-families duidelijk te maken, hebben de vektorfamilies geen enkele aanduiding voor hun naam in de **Fonts**-dialoog f gekregen, terwijl GDOS-pixelfonts een dicht balletje en Signum!2-compatible fonts een open balletje voor hun naam krijgen.

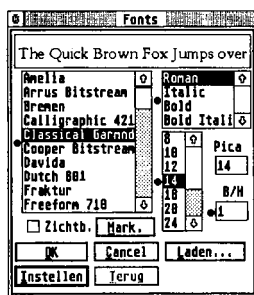

3.3 Theorie in de praktijk: fontmanipulatie

3.3.1 De koningin van de dialoogboxen -de Fonts dialoogbox

LATEN we nog een keer²¹ naar de "font-selektie"²² van *Papyrus* kijken. De **Fonts**-dialoog is zeker de belangrijkste en krachtigste dialoogbox van *Papyrus*, wat zeggen wil: hier wordt het spannend!

In het naam-overzicht vertegenwoordigt iedere naam een fontfamilie. Ook afzonderlijke fonts met een identieke puntgrootte staan hier vermeld; een dergelijk font wordt logischerwijs als de kleinst mogelijke fontfamilie met slechts één element weergegeven, zogezegd als een 'alleenstaande'.

Stijlen

Rechts naast het naam-overzicht ziet u boven een overzicht van de verschillende beschikbare stijlen voor het geselecteerde font: meestal *Roman*, *Italic*, *Bold* en *Bold Italic*. Mochten er meer stijlen beschikbaar zijn dan kunt u daar met de pijltjes-buttons doorheen bladeren. Zijn bepaalde stijlen *niet* beschikbaar, zoals bijvoorbeeld *Italic* of *Bold*, dan kunt u die door *Papyrus* laten benaderen door deze stijlen via het **Stijl**-menu, de funktietoetsen of via toetscombinaties in te stellen. Dat ziet er overigens niet altijd even fraai uit, maar het is beter dan niks.

Fontgroottes

Rechts beneden van het naam-overzicht ziet u een overzicht, waarin de mogelijke puntgroottes voor de geselecteerde familie worden vermeld. Als u nu één keer op verschillende familie-

²¹ Het eerste deel van de uitleg werd in paragraaf 2.3 (de margrietwielen van *Papyrus* - de familiale fonts) beschreven.

²² Menu **Tekst** - **Font...** of Control T indrukken. Als uw dialoogbox er anders uitziet; bijvoorbeeld alleen **OK** en **Cancel** of alleen **Instellen** en **Terug** bevat, dan maakt u weer kennis met het fenomeen instelbare dialoogboxen van *Papyrus*. Gewoon niets van aantrekken of in hoofdstuk 4 de details lezen.

namen klikt, ziet u dat er andere puntgroottes verschijnen: voor de nieuwe geselecteerde fontfamilie zijn deze groottes²³ beschikbaar. Het huidige geselecteerde font wordt bovendien bovenin de dialoogbox in het kijkvenstertje in een testregel weergegeven.

Denk er aan, dat u om de font keuze en puntgrootte ook in het document te laten opnemen, de button **Instellen** moet gebruiken²⁴. Dat was het dan - *reeds*; u kunt tijdens het invoeren ook van het ene naar het andere font overschakelen.

En de rest

Nu nog even het restant van de **Fonts**-dialoogbox uitleggen. De checkbox **Tonen** laat de weergegeven fontnamen in hun eigen stijl in het naamoverzicht verschijnen (en weliswaar als 10-punts). Is deze checkbox niet geselecteerd, dan worden alle naam via het *Papyrus*-systeemfont weergegeven. In het wijzbare veld met de naam **Pica** kunt u ook (ja, zelfs tot achter de komma) de gewenste *Pica* of puntgrootte van een fontfamilie zelf instellen, tenminste als u een andere grootte dan de aangeboden puntgroottes wilt gebruiken. Het wijzbare veld **B/H** rechts onderin is representatief voor de Breedte/Hoogte- verhouding en staat de vervorming van gebruikte fonts toe, zodat u in relatie tot het normale font hogere of bredere karakters kunt produceren. Via deze mogelijkheid kunt u trouwens veel flexibeler datgene realiseren wat u bij de tekstattributen, Signum "groot", "klein", "breed" en "smal" misschien gemist heeft!

Via de button **Laden...** (eindelijk) komt u terecht in de **Font Families**-dialoogbox terecht. Hier kunt u nieuwe afzonderlijke leden aan de familie toevoegen of ze juist verwijderen. Ook kunt u hier complete nieuwe fontfamilies aanleggen of verwijderen (zie: §3.2.6 *Fonts: Ontwerp en onderhoud - de fontfamilie- dialoogbox*).

De kleine beschaafde rondjes voor het naam-overzicht, de puntgrootte en de verhouding breedte/hoogte verklaar ik in de

²³ Wat zegt u? U heeft een font geladen, waarvan u zeker weet dat het slecht in één puntgrootte voorkomt, maar er worden desondanks meerdere puntgroottes aangeboden? Nog even geduld, ik kom hier zo op terug!

²⁴ of **OK**.

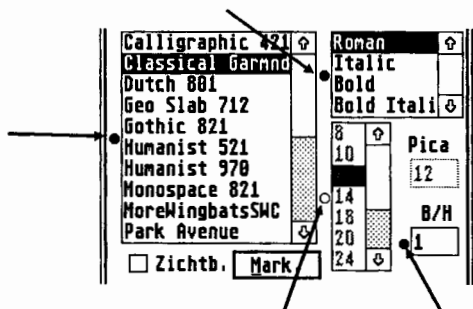
twee volgende subparagrafen; **Instellen/Terug** en **OK/Cancel** bevestigen of verwerpen dan de in de dialoogbox aangebrachte instellingen. Wanneer het gebruik van deze buttons nog niet duidelijk is, kunt u meer details in §4.2 *Wat zijn in hemelsnaam niet-modale dialoogboxen?* vinden.

3.3.2 "Wat u wilt" - gedifferentieerd wijzigen van de fonts in blokken

Nu staat de **Fonts**-dialoog ook nog vol met rare tekenjes. De uitleg hiervan is weliswaar enigszins ingewikkeld, maar de resulterende mogelijkheden zijn enorm; we kunnen hier echt spreken van een "**krachtige expert-optie**".

Omdat de volgende twee subparagrafen een beetje ingewikkeld zijn en ook veel met elkaar te maken hebben, volgt hier in het kort nog even een samenvatting, zodat u weet waar het specifiek in beide subparagrafen om gaat en waardoor ze van elkaar verschillen: In deze paragraaf wordt beschreven, hoe u een gemarkeerd blok van een nieuw font of een nieuwe fontfamilie voorziet of hoe u ook alleen de puntgrootte kunt wijzigen.

De volgende subparagraaf heeft betrekking op wijzigingen in het gehele document. Daar wordt uitgelegd hoe u een compleet font, een complete fontfamilie of ook alleen een puntgrootte in het gehele document kunt wijzigen. Zo - nu weer terug naar de komische ongenin van de **Fonts**-dialog box:

De symbolen naast de instellings-velden in de dialog box bieden bijzondere mogelijkheden. Het zal zeker voorkomen dat u een gemarkeerd blok op verschillende manieren wilt wijzigen en het

blok niet gewoon globaal een ander font in zijn maag wilt "splitsen". U heeft bijvoorbeeld in een blok diverse puntgroottes gebruikt en u wilt alleen de fontfamilie wijzigen zonder dat alle puntgroottes ook meteen worden gewijzigd.

Of omgekeerd: u wilt van een blok dat meerdere fontfamilies bevat, de puntgrootte globaal verhogen of verkleinen zonder dat de families alle actuele instellingen van de **Fonts**-dialoog wijzigen. Ja, dat kan echt!

U moet vóór de wijziging, die u via **Instellen**²⁵ start, klikken op de betreffende gevulde cirkel voor de eigenschap die u niet wilt wijzigen. De kleine ronde *aktief*-buttons geven dus de status van de betreffende eigenschap aan: Zwart - actief; wit - inactief (de verschillende gebieden worden dan ook grijs ofwel *disabled*; hier wordt dus geen rekening meer mee gehouden).

Wanneer u de volgende voorbeelden van deze en de volgende subparagraaf op het beeldscherm wilt imiteren, dan kunt u het beste een paragraaf invoeren, waarin u meerdere verschillende fontfamilies met diverse puntgroottes gebruikt.

Of: u laadt gewoon het testdokument, dat zich op de originele diskette van *Papyrus* bevindt: FONTAEND.PAP. De in de voorbeelden aan te brengen wijzigingen worden dan het beste zichtbaar²⁶. Daarna markeert u deze paragraaf als blok en kunt u verrast toekijken, wat voor gekke dingen er allemaal in deze alinea's plaatsvinden. Dit ziet er zo uit (Sorry - maar dit hebben we echt expres gedaan):

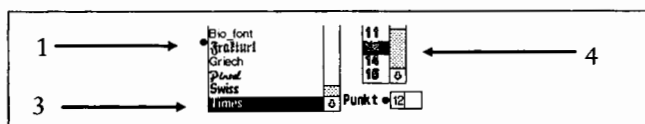
(zie volgende bladzijde)

²⁵ Of "OK", afhankelijk van de manier waarop u de dialoogboxen heeft ingesteld.

²⁶ In het demo-dokument staan, i.v.m. het naderhand zichtbaar maken van wijzigingen, de namen van de oorspronkelijk ingestelde fonts tussen haakjes achter de betreffende tekstgedeeltes.

Dieses Demodokument sieht zwar (Swiss 10h) sicherlich auf Grund der (Times 12) verschiedenen Zeichensätze (Swiss 14) in den verschiedenen Punktgrößen (Times 10) nicht sonderlich ansprechend aus (Times 14), das ist aber auch nicht der Anspruch (Swiss 8k), den dieses Gelaber erheben soll. (Swiss 12). Dieser vom Inhalt her völlig sinnlose Text (Times 8) soll einfach nur bunt gemischt (Swiss 10) die Zeichensätze in verschiedenen Punktgrößen (Times 10) bereitstellen, damit ein Demo-Dokument (Times 12) für die Anleitungsbeispiele hat (Swiss 10k) und nicht etwa einen eigenen (Swiss 12), mit etwas mehr Sinn gefüllten Text "verhunzt" (Times 8). So, ich habe keine Lust (Times 14), mir weiter Unsinn aus den Fingern zu saugen (Swiss 8B), das sollte jetzt genügen (Swiss 14). Viel Spaß beim Herumspielen mit dem Absatz (Swiss 10).

Ten eerste maken we alles weer heel normaal zonder gebruik te maken van de kleine ronde symbolen (1). Markeer nu uw blok en kies nu bijvoorbeeld "Times" (3) en de puntgrootte "12" (4). Het resultaat is dat het complete blok op "Times 12-punts" wordt ingesteld. Dus de fontfamilie en de puntgrootte worden gewijzigd.

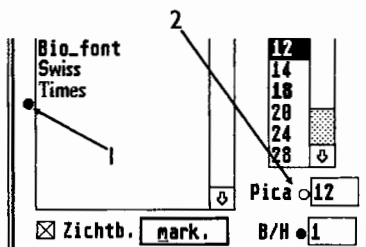

Dieses Demodokument sieht zwar (Swiss 10h) sicherlich auf Grund der (Times 12) verschiedenen Zeichensätze (Swiss 14) in den verschiedenen Punktgrößen (Times 10) nicht sonderlich ansprechend aus (Times 14), das ist aber auch nicht der Anspruch (Swiss 8k), den dieses Gelaber erheben soll. (Swiss 12). Dieser vom Inhalt her völlig sinnlose Text (Times 8) soll einfach nur bunt gemischt (Swiss 10) die Zeichensätze in verschiedenen Punktgrößen (Times 10) bereitstellen, damit ein Demo-Dokument (Times 12) für die Anleitungsbeispiele hat (Swiss 10k) und nicht etwa einen eigenen (Swiss 12), mit etwas mehr Sinn gefüllten Text "verhunzt" (Times 8). So, ich habe keine Lust (Times 14), mir weiter Unsinn aus den Fingern zu saugen (Swiss 8B), das sollte jetzt genügen (Swiss 14). Viel Spaß beim Herumspielen mit dem Absatz (Swiss 10).

Het enige dat ongewijzigd bleef, waren de eventueel aanwezige tekststijlen die met de aktuele versie van *Papyrus* ook nog niet via de "font-selectie" zijn te manipuleren²⁷.

Onder **File** doet u nu **Herlaad dokument**, zodat het weer opnieuw een chaos is. Moet nu bijvoorbeeld alleen de puntgrootte van een blok worden gewijzigd, bijvoorbeeld in het algemeen naar 10 punten (1)

zonder dat de fontfamilie opnieuw wordt ingesteld, dan moet u gewoon één keer klikken op het zwarte cirkeltje van het wijzigbare naam-overzicht (pijl 1, dit cirkeltje wordt dan wit en de fontnamen grijs); de gekozen fontfamilie wordt hierdoor dan niet beïnvloed.

Wijzigt u nu het blok, dan blijven de fontfamilies ongewijzigd; alleen de puntgroottes worden gewijzigd. De wijzigingen met betrekking tot de fontfamilies zijn niet actief en worden genegeerd; en na de keuzebevestiging via **Instellen**: hupsakee, er gebeurt weer wat.

Kijkt u momenteel naar het beeldscherm en heeft u de voorbeelden gevolgd, dan kunt u nu de toets **Undo** indrukken om de wijzigingen ongedaan te maken.

In uw gemarkeerde demo-paragraaf kunt u nu als tweede oefening de puntgrootte, dus de zwarte cirkel in het midden links voor het wijzigbare veld (Pijl 2), op de stand "uit" zetten²⁸. Daarna wordt de ingestelde puntgrootte niet meer beïnvloed omdat nu deze grijs is. Het cirkeltje voor het naam-overzicht (1) moet nu natuurlijk weer "aan" staan, want anders gebeurt er niets meer! In het naam-overzicht kiest u nu bijvoorbeeld "Times" en na de keuzebevestiging via **Instellen** hupsakee, er gebeurt weer wat.

Na de keuzebevestiging via **Instellen** wordt het complete blok op "Times" ingesteld zonder dat de ingestelde puntgroottes worden gewijzigd.

²⁷ Natuurlijk kunt u echter, wanneer het complete blok gemarkeerd is, hiervoor globaal een bepaalde tekststijl afdwingen.

²⁸ Zoals reeds eerder gezegd, het "actiecirkeltje" moet wit worden.

Ook de tekststijlen blijven natuurlijk weer, zoals bij alle manipulaties, via de "font-selectie" onbeïnvloed.

Alles wat we hier gezegd hebben, geldt natuurlijk eveneens voor de "bij-wijzigingen-aktieve button"²⁹, die naast het wijzigbare veld van de verhouding breedte/hoogte staat. Deze laatste kan eveneens in combinatie met slecht één van de beide andere instelbare eigenschappen, met geen van beiden of helemaal niet worden gewijzigd.

Fonts verwisselen & meer - De eigenlijke wijziging van fonts, fontfamilies, puntgroottes

Hier³⁰ wordt uitgelegd, hoe u fonts en meer dingen in het gehele document kunt vervangen. Dat "en meer" slaat op het feit dat u niet alleen afzonderlijke fonts, maar ook complete fontfamilies, puntgroottes zonder rekening te houden met fonts of zelfs exclusief gedefinieerde breedte/hoogte-verhoudingen kan wijzigen. We gaan dit nu even stap voor stap bespreken. Omdat bij *Papyrus* natuurlijk alles weer geheel anders is, willen we eerst uitleggen hoe "font vervangen" bij de snode concurrentie wordt uitgevoerd:

In de "gangbare" tekstverwerkers funktioneert het "font vervangen" globaal zodanig dat men een te vervangen font en het vervangende font moet aangeven. Met veel geluk kan daarbij nog worden aangegeven dat de tekststijlen ongewijzigd moeten blijven of dat ze allemaal op "normaal" moeten worden gezet. Dit vonden wij niet erg flexibel, daarom hebben we de volgende (betere) optie gekozen. De aanleiding voor wijzigingen is meestal dat een bepaald font op een gegeven moment gewoon niet meer bevalt. Wat ligt dan meer voor de

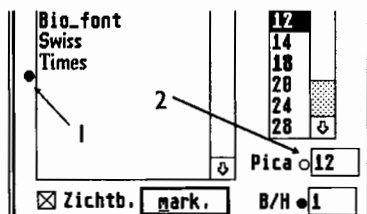
²⁹ Betere namen voor deze button zijn van harte welkom!

³⁰ In de paragraaf over meervoudige blokmarkeringen werd het reeds aangekaart; en uw voorkennis over niet-aanengesloten blokken hebben we nu nodig. Hebt u deze kennis nog niet of niet meer, dan moet u nog een keer paragraaf 3.1.2 doorvliegen. Verder moet u beslist bekend zijn met de mogelijkheden van de vorige subparagraaf, omdat deze samen met de huidige subparagraaf twee handen op één buik vormen.

hand dan om dit font in het hele document³¹ te markeren en u, de gebruiker, ten aanzien van de wijzigingen de vrije hand te laten? De magische sleutel voor het geheel is aanwezig in de **Fonts** dialog box. Het is de button **mark.** (voor "markeren"), die het te vervangen font³² in het gehele document in een niet-aaneengesloten blok omzet.

Weer een concreet voorbeeld: u wilt in het document? Het beste kunt u "FONTAEND.PAP" uit de vorige subparagraaf weer gebruiken. Nu wilt u "Swiss 10-punts" globaal laten vervangen.

U moet dan, nadat u heeft gecontroleerd of de actief-symbolen (1,2) heel braaf actief zijn, eerst in het naam-overzicht "Swiss" kiezen en daarna de puntgrootte op "10" instellen.

Nu volgt de omgekeerde volgorde ten opzichte van het huidige gebruik van de "font-selektie": Nu moeten de ingestelde parameters niet in het document worden overgenomen, maar juist de button "markeren" (**mark.**)!

Hierdoor wordt in het complete document alles wat actueel is via de "font-selektie"-parameters geselecteerd. Dus in ons concrete voorbeeld "Swiss" en "12-punts" als niet-aaneengesloten blok gemarkeerd. Door deze gedifferentieerde blokmarkering kunt u nu het "Swiss 12-punts" willekeurig wijzigen, bijvoorbeeld door in de **Fonts** dialog box een ander font te kiezen en deze via **Instellen** om te ruilen voor het gemarkeerde font.

Nu kunt u natuurlijk ook - zoals in de laatste subparagraaf - de actief-symbolen van de "font-selektie" gebruiken: Als u nu iets gaat "markeren", dan ontstaat er in het document een niet-aaneengesloten blok, of blokken, dat een complete fontfamilie, in dit geval "Swiss", bevat. Ook dit blok kunt u via de uitleg van en de voorbeelden uit de vorige subparagrafen willekeurig wijzigen.

³¹ Voorwaarde hiervoor is natuurlijk dat de tekstverwerker de mogelijkheid van niet-aaneengesloten blokken aanbiedt . . .

³² Of zelfs een complete fontfamilie of globaal een puntgrootte zonder de fontfamilies te beïnvloeden.

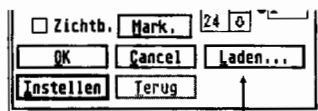
Nogmaals - u heeft in uw dokument op verschillende plaatsen een bepaald font of een bepaalde Pica waarde staan. u hoeft ook niet uit het hoofd te weten wat de instellingen waren. U plaatst hier uw cursor op en de **Fonts** dialog box stelt zich overeenkomstig in. Nu klikt u op **mark.** en nu zal in uw hele dokument alleen dit type als blok of blokjes geselecteerd staan. kies nu een nieuwe instelling zoals u deze gecorrigeerd wil zien en klik op **Instellen.** ! ! ? ? ? Wat is het leven mooi hè?

Dit werkt ook omgekeerd - alleen een bepaalde puntgrootte markeren (bijvoorbeeld "10-punts"), maar de fontfamilies buiten spel laten. Door het "markeren" wordt in ons demo-dokument globaal alles met "10 punts" gewijzigd; onafhankelijk van de betreffende fontfamilie of uiteraard de tekststijl. Nu kunt u bijvoorbeeld voor Swiss en Times gemeenschappelijk een bepaalde puntgrootte (hier "10") verhogen of verlagen.

3.3.3 Fonts: ontwerp en onderhoud - De fontfamilie-dialogbox

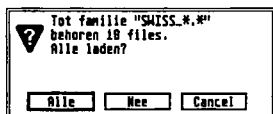
Nu gaan we eindelijk vertellen hoe u van de afzonderlijke bij elkaar horende fonts een familie kunt maken: De **Fonts** dialog box bevat de veelzeggende button **Laden...** Via deze button kunt u de **Font Families** dialoogbox voor het maken en wijzigen van fontfamilies activeren.

Heeft u van tevoren in het naam-overzicht van de "fontselectie" een fontfamilie geselecteerd, dan verschijnt deze nu in de **Font Families**-dialoogbox. Ook hier worden, zoals in de **Fonts** dialog box, GDOS-fonts kenbaar door een zwart symbool voor de naam. Signum!2-compatible fonts worden gekenmerkt via een

kleine driehoek voor hun naam; fonts zonder kenmerk zijn Speedo-GDOS-vektorfonts. Met de button **nieuwe familie** kunt u eerst even een nieuwe fontfamilie creëren. Daardoor aktiveert u meteen, of later via de button **toevoegen...**, de gebruikelijke "File-Selector". Hierin kunt u een font kiezen, dat u graag als eerste lid in de familie wilt opnemen. Dit font verschijnt daarna in het overzicht **Fonts**.

Om uw blaren op uw vingers te besparen, neemt *Papyrus* u na het selecteren van Signum!2-families dit werk uit handen: Herkent *Papyrus* (via de naam) dat er nog meer fonts bestaan die zich alleen qua getal³³ in de naam van het eerste geselecteerde font onderscheiden, dan biedt *Papyrus* aan om alle fonts, die dit schema volgen, eveneens te laden en in de fontfamilie op te nemen.

Een voorbeeld: kiest u via "toevoegen" alleen "TIMES10.P24", dan meldt *Papyrus* dat bij deze familie, te herkennen via de filenamen, nog 16 fonts³⁴ horen en vraagt of hij deze allemaal moet laden. Bevestigt u dit, dan worden voor "Times" alle puntgroottes voor alle afzonderlijke uitvoermedia automatisch geladen. Deze luxe wordt echter alleen voor fontfamilies met het Signum!2- formaat geboden; bij GEM-fonts moet u de families nog met "de hand" genereren. Nu nog wel tenminste - we werken er aan.

De rest van de dialoogbox is snel verklaard. **Naam** bepaalt de naam in het naam-overzicht; **ID** ("Identifikatie" is het interne kenmerk van *Papyrus* van de familieband en wordt standaard door *Papyrus* verstrekt³⁵. Dit font-ID wordt samen met de documenten opgeslagen; hierdoor worden de fonts weer "teruggevonden" wanneer het document opnieuw wordt geladen.

Typeface zichtb. moet u bij symboolfonts die geen leesbare karakters bevatten uitschakelen, zodat de inhoud van het naam-overzicht in de **Fonts** dialoog box leesbaar blijft.

³³ Dat als regel de puntgrootte aangeeft.

³⁴ Als u tenminste 16 "Times" fontfiles in uw fontfolder heeft.

³⁵ Dit moet u normaliter met rust laten; manipulaties zijn eigenlijk overbodig.

Hoofdlett. geeft aan dat in de **Fonts** dialog box alleen hoofdletters voor de weergave van het actieve font moeten worden gebruikt.

Via **toevoegen** kunt u, zoals reeds eerder gezegd, een fontfamilie uitbreiden met één of meerdere fonts. Via **verwijderen** kunt u het actuele font uit het overzicht "fonts" en daardoor ook uit de actuele fontfamilie verwijderen.

3.3.4 Spoken in de familie - Virtuele fonts.

Bent u al een font tegengekomen dat u erg goed beviel? Zo goed, dat u het bijvoorbeeld voor een titel wilt gebruiken? Ja? Helaas was alleen de puntgrootte 10 beschikbaar en u vindt dat titels toch wel een beetje groter moeten zijn? En dit font is ook niet als vektorfont beschikbaar, omdat u te weinig geheugen heeft om Speedo-GDOS te gebruiken of omdat uw lievelingsfonts alleen als pixelfont aanwezig is?

Dan heb ik iets voor u! *Papyrus* gebruikt niet alleen de in de file's aanwezige fonts. 'Wat?', murmelt u als gebruiker van normale Signum!2-fonts verbaasd? 'Hoe gaat dat dan?', hoor ik u al vragen. Wel, heel eenvoudig: *Papyrus* gebruikt alle fonts, ook fonts van het Signum!2formaat, als fontfamilies zoals gebruikelijk is tijdens het gebruik van GDOSfonts. Daarbij worden namelijk, als GDOS intelligent door het programma wordt ondersteund³⁶, de fonts zodanig behandeld alsof allerlei nuttige puntgroottes gewoon aanwezig zijn.

De fonts, die in feite niet aanwezig zijn, gaat *Papyrus* via de inderdaad aanwezige fonts interpoleren³⁷. Tijdens het gebruik van een niet werkelijk aanwezige, virtuele puntgrootte wordt natuurlijk de grootste nadruk op optimale kwaliteit en WYSIWYG³⁸ gelegd.

In helder Nederlands:

- 1) Ten eerste worden alle reële, dus de als fysieke file aanwezige fonts "gecontroleerd", of een font, dat eigenlijk voor een ander uitvoermedium³⁹ is bedoeld, qua grootte geschikt is om voor de gewenste virtuele grootte te worden ingezet. Daarbij wordt ook gekeken naar de puntgroottes,

³⁶ Om misverstanden te voorkomen: GDOS stelt hiervoor geen routines ter beschikking; dit moet de arme programmeur helemaal zelf doen! De beschrijving wil alleen aanschouwelijk maken, hoe dit eigenlijk gedaan zou moeten worden!

³⁷ Bij vreemde woorden, die ik mijn lezers opdring, doe ik mijn best om in mijn hoofd een nauwkeurige definitie van de tongenbreker te formuleren. Bij "interpoleren" is dat helaas mislukt. Ik geloof weliswaar dat het ongeveer betekent "het niet- aanwezige uit het aanwezige berekenen", maar of dit nauwkeurig is ... Momentje, dat zoeken we op ... Ah, hier staat het. Nog niet eens zo slecht gegokt. De dikke van Dalen zegt: "Het berekenen van waarden, die tussen bekende functiewaarden liggen". Zo, nu weten we het tenminste allemaal nauwkeurig.

³⁸ "WYSIWYG" heb ik nu vaak genoeg uitgelegd. Begrijpt u de term niet, kijk dan even in het lexikon in de appendix.

³⁹ Bijvoorbeeld een printer met een andere resolutie dan uw eigen, aanwezige printer.

die dicht in de buurt van de reëel aanwezig fonts liggen; waarvan het gebruik op basis van de gestegen uitvoerkwaliteit erg gewenst is. Zo dient een "8-punts"-font bijvoorbeeld als prima vervanging voor een "12-punts"-font dat via 67% zoom wordt weergegeven. De aktuele ingestelde tolerantie van *Papyrus* is een afwijking van maximaal 3%⁴⁰ van de puntgrootte van een werkelijk aanwezig font ten opzichte van een gewenste puntgrootte, waarvoor geen font aanwezig is, zodat een werkelijk aanwezig font wordt gebruikt. Is er ondanks deze tolerantie geen fysiek font voor de gewenste puntgrootte te vinden, dan wordt gebruik gemaakt van de werkelijk aanwezige fonts om een font⁴¹ te kiezen dat het beste geschikt is om de virtuele grootte van het virtuele font te berekenen.

- 2) De proportionaliteit wordt optimaal voor de afdruk en niet voor de schermweergave gekozen, zodat eventueel de schermweergave van een virtueel font enigszins rommelig lijkt. Neem dat *Papyrus* niet kwalijk - de afdruk kwaliteit zal dit zeker compenseren.

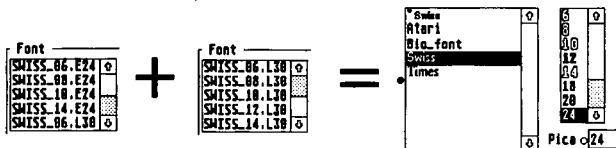
3.3.5 Groot, groter, gewoon gigantisch - Puntgroottes van de fontfamilies

'Alles goed en wel,' zei ik onlangs tegen Christian, 'maar hoe kan ik de fonts die echt en daardoor in optimale kwaliteit aanwezig zijn nu onderscheiden van de geïnterpoleerde die, met alle respect voor je programmeerkunst, er niet persé in alle puntgroottes zo perfect uitzien?' Christian: 'OK, OK, ik zie ook wel in, dat je de werkelijk aanwezige fonts moet herkennen.' 'Goed,' antwoordde ik, 'wat zou je denken van de volgende weergave van de puntgroottes in de **Fonts**-dialoogbox: "Omrand", als het betreffende font zowel als printer- en als Editor-font aanwezig is, "Omrand cursief", als het font weliswaar als Editor-font, maar niet als printerfont aanwezig is; "Vet", als alleen het printerfont, maar niet het

⁴⁰ Voor deze optie zou een beetje respons van u allen, gebruikers van *Papyrus*, erg fijn zijn: Gebruikt u deze mogelijkheid? Bent u met de huidige tolerantie van 3% tevreden, of zou u liever een andere waarde willen hebben? Moet de tolerantie constant zijn, of zou u deze waarde graag zelf willen instellen?

⁴¹ Bijzonder geschikt zijn even factoren, zo ontstaat er bijvoorbeeld door de verdubbeling van een werkelijk aanwezig "12-punts"-font een erg goed bruikbaar "24-punts"-font.

Editor-font aanwezig is? Christian: 'Mmjoâ, klinkt goed, dat doe ik zo!' Ik: 'Fijn hoor!'

In dit voorbeeld hebben we de Editor-fonts "SWISS*.E24" met de groottes "06", "08", "10" en "14" alsmede de printerfonts "SWISS*.L30" in de groottes ""06", "08", "10", "12" en "14". Ik heb hier ook, om de weergave van de puntgroottes in de **Fonts** dialog box te demonstreren, opzettelijk het bij het printerfont "SWISS12.L30" passende Editor-font "SWISS12.E24" weggelaten. Dit levert de volgende weergave van de puntgroottes in de **Fonts** dialoog op:

- De puntgroottes 6, 8, 10 en 14 zijn zowel als Editor- en als printerfonts aanwezig en worden daarom omrand weergegeven.
- Het "SWISS12"-font is alleen als printerfont aanwezig en wordt daarom 'vet' weergegeven.
- Vanaf 18 punten zijn er noch Editor- noch printerfonts aanwezig; de resterende fontgroottes zijn door *Papyrus* berekend en worden daarom normaal weergegeven.

Ik ben hier nog wel vergeten om u een font te laten zien, dat wel als Editor-fonts en niet als printerfont aanwezig is; dit font zou dan omrand en cursief worden weergegeven.

3.3.6 Toetsenbord- en karakterset-indeling

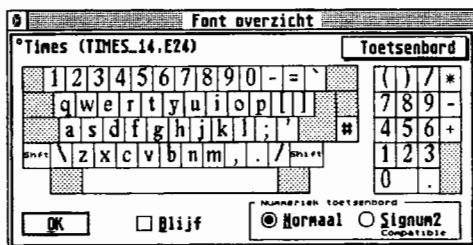
De Font-overzicht dialog box

Met name bij het gebruik van speciale tekens (zoals bijvoorbeeld uit het met *Papyrus* meegeleverde BIOFONT) hebt u niet altijd in uw hoofd welke tekens nu op welke toetsen liggen (waar zat bijvoorbeeld nou die pijl naar rechts - zat-ie op de J-toets of op de K-toets?)

In het **Tekst**-menu kunt u onder **Font overzicht...** zien hoe de

Font-overz.
Ctrl Shift T

tekens van de ingestelde karakterset over het toetsenbord liggen verdeeld (wanneer tenminste het popup-menu rechtsboven in de dialog box op **Toetsenbord** is ingesteld). U kunt deze dialog box tevens oproepen met de toetscombinatie Control Shift T. De tekens die op de hoofdletterposities liggen, kunt u bekijken door met de muis een van de Shift-toetsen in de dialog box aan te klikken. Deze blijven dan net zolang zwart - dus in *shift*-stand - tot u ze opnieuw aanklikt.

ASCII-code

Daar computers beter met getallen dan met letters kunnen omgaan en omdat van elkaar verschillende computers onder voor mensen gelijke karakters ook hetzelfde verstaan⁴², bestaat er een standaard karakterset die wereldwijd voor (bijna) alle computersystemen vastlegt welke letters en andere tekens met welke getalwaarden in de computer (ook die van u) overeenkomen. Deze tabel heet de ASCII-tabel.

De ASCII-tabel in de dialog box

Volledige karaktersets⁴³ beschikken over 232 tekens - die natuurlijk niet allemaal op het toetsenbord aanwezig kunnen zijn, omdat dat nu eenmaal veel minder toetsen heeft. Om de **Font overzicht** dialoog box op de ASCII-tabel in te stellen ASCII-codes 32 t/m 255⁴⁴, dient u het bovengenoemde popup-menu op **ASCII** in te stellen.

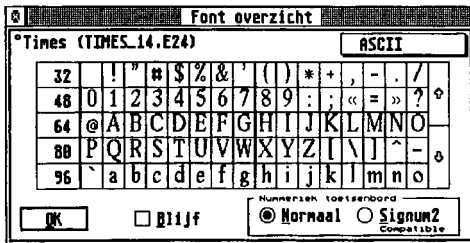
Bij Signum!2-compatible fonts hebben we de speciale tekens zoals gebruikelijk laten starten vanaf ASCII-code 200. Niet aanwezige tekens worden weergegeven door een geïnverteerd

⁴² Dat wil zeggen: als die computersystemen maar dezelfde standaard hanteren. Voor kleinere computersystemen is ASCII de onverslagen kampioen, maar voor bijvoorbeeld IBM mainframes is EBCDIC gebruikelijk. Beide systemen gaan uit van karakters van 8 bits.

⁴³ GEM- en Speedo-GDOS-fonts beschikken over 232 tekens. Signum!2 compatible fonts beschikken slechts over 128 tekens.

⁴⁴ Deze beginnen pas bij 32, omdat de eerste 32 ASCII-codes bedoeld zijn als stuurtekens zoals bijvoorbeeld einde-regel en dat soort dingen.

vraagtekentje. Bij Speedo fonts wordt een normaal vraagteken gebruikt, maar bij symbool-fonts (zoals bijvoorbeeld *Symbol Mono*) kan dat ook een ander teken zijn.

De checkbox **Blijf** kunt u gebruiken om aan te geven dat het gebruikte font in de dialog box niet automatisch wisselt wanneer de tekstcursor in de tekst op een ander font stuit, of wanneer u met de **Fonts** dialog box een ander font uitkiest. De weergegeven karakterset blijft net zolang staan, tot u de checkbox **Blijf** weer de-aktiveert.

Speciale tekens invoeren met Compose

Op de bijgeleverde *Papyrus*-diskette bevindt zich nog een folder met de naam **COMPOSE**. Hierin bevindt zich een door Pascal Fellerich geschreven programma dat door hem vriendelijk ter beschikking werd gesteld.

ASCII-code:
Alt nnn

COMPOSE laat toe dat u alle ASCII-codes (dus ook de speciale tekens) door middel van de **Alternate**-toets in de tekst kunt invoeren. Wilt u bijvoorbeeld het teken 147 invoeren (de letter δ), dan drukt u gewoon de toetsen **Alternate** **1** **4** **7** in. Simpel!

COMPOSE herbergt nog meer functies. De werking van het programma kunt u uitgebreid bestuderen in de meegeleverde handleiding **COMPOSE.TXT** op uw installatiediskette.

3.3.7 Allen voor één, één voor allen - uitvoerfonts vermengen

Een extra clou van het fontfamilie-concept is dat *Papyrus* meer fonts kan gebruiken dan alleen de fonts die bij de eigen printer passen⁴⁵. Om het goed duidelijk te maken: alle fonts kunnen worden gebruikt voor alle uitvoermedia. En helemaal automatisch. U hoeft er zelfs niet apart voor te zorgen. *Papyrus* regelt dat allemaal. Zo kunt u als bezitter van een 24-naalds printer ook de fonts voor de laserprinter misbruiken. Heeft u voor een fontfamilie een 12-punts font alsmede een passend ***P24** en ***L30**-font, maar ontbreekt er een 10-punts font? Geen probleem. Laat toch gewoon (als dit niet al automatisch is gebeurd) het ***L30**-font in de fontfamilie opnemen. Aan de hand van de ter beschikking staande puntgroottes zult u zien, dat u momenteel ook over een 10-punts printerfont kunt beschikken.

Een 300 dpi laserfont is namelijk ten opzichte van een 360 dpi 24-naalds font $300/360 = 10/12$ kleiner; een 12-punts 300 dpi laserfont is dus voor een 24-naalds printer een 10-punts font met 360 dpi. Omgekeerd kunnen de laser-bezitters bijvoorbeeld een 360 dpi 10-punts 24-naalds font als 300 dpi 12-punts laserfont "misbruiken".

En zo gebruikt *Papyrus* alle fontgroottes voor alle uitvoermedia op een gemengde manier! Waarom zou u van extra mogelijkheden moeten afzien, omdat u maar één serie printerfonts gebruikt? Tijdens het gebruik van meerdere series printerfonts wordt het familieconcept het best ondersteund, zodat voor zoveel mogelijk puntgroottes ook goede printerfonts aanwezig zijn, want op het papier moet de tekst er tenslotte het beste uitzien - nietwaar?

Als neveneffect heeft dit concept ook tot gevolg dat niet alleen voor de printer, maar ook voor het beeldscherm alle fonts voor alle uitvoermedia ter beschikking staan. *Papyrus* gebruikt daarom naast de normale schermfonts (***E24**) voor de 100% weergave voor de verschillende zoom-niveaus beter passende fonts, zodat u bij bepaalde geschikte zoom-niveaus steeds leesbare fonts met behoud van alle Editor-functies heeft. Dit

⁴⁵ De "eigen" fonts van de printer - dus de fonts die in de fabriek zijn "ingebouwd" - kunnen door *Papyrus* helaas niet worden gebruikt.

Nu verschijnt de funktietoets-dialogbox waarin u voor de betreffende tekststijl een treffende naam kunt invoeren, die daarna in het funktietoets-overzicht verschijnt.

Stijl
instellen:
Shift F1
Shift F10

De boven in het funktietoets-overzicht opgeslagen tekststijl kunt u nu op ieder moment op iedere invoerpositie activeren. U moet dan, terwijl u de Shift-toets ingedrukt houdt, de betreffende funktietoets indrukken waaronder u de gewenste tekststijl heeft geplaatst. U volgt bijvoorbeeld het vorige voorbeeld en plaatst in het overzicht het font "Times12" zonder alle tekstattributen onder de toets combinatie Shift-F3.

3.4 Rommelen met Groot & Klein: Edit-hulpmiddeltjes

Toetscombinaties voor tekstmarkeringen

HEBT u ook wel eens geprobeerd min of meer gelijktijdig te werken aan twee ver uit elkaar staande tekstdelen in een groot dokument? Waarbij u de hele tijd moeizaam heen-en-weer moest scrollen - en waarbij eigenlijk nog de meeste tijd moest worden besteed aan het terugvinden van het gewenste stukje tekst?

Wanhoop niet langer! Nu biedt *Papyrus* u de moeilijk te overtreffen mogelijkheden van *tekstmarkeringen*! En dat voor zo'n prijs! Wat zijn tekstmarkeringen? Nou, dat is niet zo moeilijk om uit te leggen: tekstmarkeringen bieden u de mogelijkheid om met slechts een simpele toetscombinatie in één keer naar een gewenste (vaste) positie in de tekst te springen. U kunt maximaal zes tekstmarkeringen vastleggen; dat doet u met de toetscombinaties Shift Alternate 1 t/m Shift Alternate 6, waarbij de tekstcursor op de gewenste positie staat. Wanneer u nu naar zo'n tekstmarkering wilt springen, doet u dat met Alternate 1 t/m Alternate 6.

Markeer:
Shift Alt 1
t/m
Shift Alt 6

Spring:
Alt 1 t/m
Alt 6

Groot en klein omwisselen - kastje verwisselen

Deze functie is erg handig in het gebruik wanneer u per ongeluk een woord met een kleine letter bent begonnen terwijl het een hoofdletter diende te zijn en vice versa, of wanneer u een zin hebt opgesplitst in twee delen, waarvan het nieuw onstane deel natuurlijk met een hoofdletter dient te beginnen. U plaatst de cursor ergens binnen het gewenste woord - waar precies, dat maakt niet uit - en vervolgens drukt u op Alternate G om het woord te laten beginnen met een hoofdletter en op Alternate K om de beginletter in een kleine letter te veranderen.

Hoofdletter
Alt G

Kleine letter
Alt K

Letters omwisselen

Een veel gemaakte tyfout is het omwisselen van twee letters. Wanneer u zo'n fout hebt gemaakt, hoeft u nu alleen maar even Alternate O in te toetsen, waarbij de cursor tussen de twee foute letters dient te staan. Hierna staan ze weer in de volgorde die u eigenlijk bedoelde. U kunt ook Alternate L gebruiken om twee

Verwissel
Alt O
Alt L

letters om te wisselen. Deze moeten dan *beide* direkt links van de tekstcursor staan. Deze correctiemogelijkheid is dus het handigst wanneer u nog aan het typen bent: u hoeft dan de tekstcursor niet eerst terug te zetten naar de vorgie positie.

3.5 Letterspatiëring en microspatiëring

3.5.1 Een 'fijn' attribuut: microspatiëring

Fijne letterpositionering

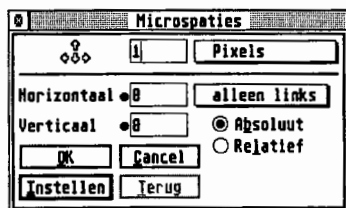
WE hebben het hier over zowel horizontale als verticale positionering (handmatige *kerning* of gewoon microspatiëring). U kunt deze functie bedienen door tijdens het bedienen van de cursortoetsen gelijktijdig Control en Shift ingedrukt te houden. U hebt de beschikking over de volgende mogelijkheden:

- Control Shift *cursortoetsen* zorgt ervoor dat uw cursor in de aangegeven richting beweegt - en wel in *microstapjes*;
- Control Shift *cursortoetsen* beweegt tevens een heel geselecteerd blok (dat natuurlijk uit niet-aaneengesloten tekstblokken mag bestaan) in de gewenste richting;
- Control Shift Backspace/Delete verwijdert microspaties links resp. rechts van de tekstcursor;
- Control Shift Insert en Control Shift [Spatie] voegen microspaties in;
- Control Shift Clr/Home zet de cursor of een verschoven blok weer in terug in de oorspronkelijke stand.

Instellen van microspatiëring

Microspaties
Shift Ctrl M

De instellingen voor microspaties maakt u in de dialog box **Microspaties**, die u kunt vinden onder **Microspatie...** in het menu **Speciaal**. De toetscombinatie hiervoor is Shift Control M.

In de dialog box kunt u bovenin de grootte van een *microstapje* instellen, in een door u uit mm, pixel of printerpixel te kiezen eenheid. Die eenheid stelt u in door op het popup-menu te klikken dat rechts van het veldje staat waarin u het aantal van deze eenheden kunt invullen.

U kunt hiermee dus instellen in welke stapjes de tekstcursor of het geselecteerde blok ineens beweegt bij gebruik van microspatiëring.

Verplaatsing ineens

In het onderste deel van de dialog box kunt u een verplaatsing van de tekstcursor of een blok ineens ingeven. De eenheden die u opgeeft (ook negatief is mogelijk!) werken als standaard-coördinaten: horizontaal/positief verschuift naar rechts, horizontaal/negatief naar links; vertikaal/positief verschuift naar boven, vertikaal/negatief naar beneden.

Uitschakelen van een richting

U kunt tevens kiezen om in slechts één van de twee richtingen te verschuiven, zonder de misschien reeds gemaakte instelling in de andere richting te beïnvloeden. U kunt een richting uitschakelen door het kleine aktiveerknopje uit te schakelen dat naast het betreffende veld staat. Als het knopje zwart is, is het veld actief; is het wit, dan is het veld uitgeschakeld en wordt grijs getoond (*disabled*).

Horizontaal ☒	<input type="text"/>	Horizontaal ☒	<input type="text"/>	Horizontaal ☐	<input type="text"/>
Verticaal ☒	<input type="text"/>	Verticaal ☐	<input type="text"/>	Verticaal ☒	<input type="text"/>

Twee manieren van verschuiven

U kunt de *horizontale* verschuiving nog op twee manieren instellen. In het midden van de dialog box bevindt zich nog een popup-menu waarin u *alleen links* en *rechts&links* kunt instellen. De instelling *alleen links* wil zeggen dat de verschuiving van de cursor of het blok zich baseert op de linker rand; rechts van het blok of de cursor staande tekst wordt gewoon meevershoven. Deze bewerking komt dus overeen met de toetscombinaties Control Shift Insert en Control Shift Delete.

Wanneer *links&rechts* actief is, wordt er geen acht geslagen op wat zich rechts bevindt: de tekst rechts schuift dus niet mee en daardoor kan het mogelijk zijn dat overlappingen ontstaan. Deze bewerking komt overeen met de toetscombinatie Control Shift *cursor*toetsen die hierboven werden besproken om een gemarkeerd blok te verschuiven.

Relatief en absoluut verschuiven

De radio-buttons **Absoluut** en **Relatief** geven aan of de verschuiving van de tekst of cursor plaatsvindt gezien vanuit de basisregel (**Absoluut**) of vanuit de cursorpositie (**Relatief**).

Overigens wandelt de tekscursor gewoon mee met de in de tekst ingestelde microspatiëring! U kunt dat voor uzelf controleren met behulp van het demo-dokument **MICRODEMO.PAP**, waarin u kunt zien hoe de cursor omhoogklimt of zelfs in een cirkeltje rond gaat!

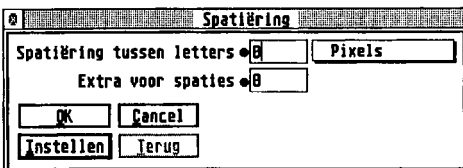
Nog eventjes opletten - klemmen en voetangels

Papyrus ziet een *vertikale* verschuiving als tekst-attriboot (zoals bijvoorbeeld subscript en superscript). De *horizontale* verschuiving wordt door echte microspaties gerealiseerd. Wilt u dus de microspatiëring zichtbaar maken in de cursorbeweging, dan dient u ervoor te zorgen dat u in het **Tekst** menu de optie **Altijd ophalen** aan hebt staan!

Bij *Papyrus* 'zweven' verschoven teksten niet zomaar in de ruimte, maar behoren netjes bij de basisregel van waaruit ze werden verschoven. Dit kan bij het selekteren van blokken wel eens tot moeilijkheden leiden: het markeren van zo'n blok dient vanuit de basispositie te geschieden. Anders zou *Papyrus* - met name bij overlappende tekst - niet kunnen weten welk teken nu eigenlijk moet worden geselekteerd. Speciaal bij nogal 'wild' verschoven teksten kan dit wel eens verwarrend zaaien. Wilt u teksten echt 'wild' gaan verschuiven, gebruik dan liever geen microspatiëring, maar probeer het met *tekstobjekten* (zie verderop).

3.5.2. Letterspatiëring

In het menu **Speciaal** bevindt zich ook nog een optie **Spatiëring**. Hiermee kunt u voor een geselekteerd blok (maar ook voor het verder typen in de tekst) de spatiëring tussen de letters en/of de grootte van de 'echte' spaties instellen.

Evenals bij de dialog box voor microspatiëring kunt u eenheden instellen in mm, beeldschermpixels of printerpixels. U kunt de beide vormen van spatiëring tegelijkertijd gebruiken, maar u kunt ook slechts één van de twee toepassen door het betreffende aktiveerknopje te gebruiken zoals we hierboven reeds hebben gezien. Dit geldt allemaal ook voor een geselecteerd blok: hierin kunt u de reeds ingestelde letterspatiëring of gewone spatiëring apart van elkaar wijzigen.

SpeedoGdos heeft nog geen commando om hier gebruik van te kunnen maken. hopenlijk zit dit in een volgende Speedo update.

Binnenkort is er NVDI 3.0 deze zou dit wel gaan ondersteunen!

3.6 Scheiden doet lijden? - woordafbreking

3.6.1 Inleiding

PAPYRUS beschikt over een volautomatisch woordafbrekingsmechanisme (dat had hier wel even mogen worden gebruikt!). Het gaat hier om een afgeleide versie van *Script-Trenn* en *Script-Eurotrenn* en om een oudere in *Script* geïmplementeerde versie en werd geschreven door Oliver Völckers. Na vergelijking met andere woordafbrekingsroutines kwamen we tot de conclusie dat die van hem toch wel erg goed was. Helaas goed en duur, maar ja: daarvoor hebben we dan in ieder geval een van de beste routines in huis⁴⁷.

De dialog box voor afbreken

De dialog box **Afbreken** is net zo snel verklaard als dat hij klein is. U kunt hem oproepen met de optie **Afbreken...** in het menu **Speciaal**. Afbreken is geïmplementeerd als tekstattribuut. Dat betekent dat het mogelijk is om enkele woorden of zelfs woorddelen uit te sluiten van afbreken (grotere tekstdelen natuurlijk ook). Verder kunt u de woorden *landspecifiek* laten afbreken: u kunt met het popup-menu **Taal**: zes verschillende talen instellen: Duits, Frans, Italiaans, Engels, Spaans en tenslotte Nederlands. Dus wanneer u een stuk in een van deze talen schrijft, dan kunt u de tekst op een voor die talen correcte wijze laten afbreken (zie echter de voetnoot hieronder [noot van de vertalers]).

Deze talen zijn eveneens werkzaam als tekstattribuut: u kunt dus in een tekst blokken op verschillende manieren laten afbreken. Uw hoofdtekst is bijvoorbeeld in het Nederlands, terwijl bepaalde delen (citaten bijvoorbeeld) in het Engels zijn.

Afbreken van een enkel woord uitzetten

U kunt het afbreken uitzetten voor *een enkel woord*, wanneer u dat wenst. Dat kan voorkomen wanneer het woord

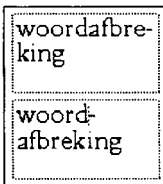
⁴⁷ Dit geldt met name voor de duitse versie. Het blijkt dat de nederlandse versie - en vooral de engelse - nog wel eens een foutje maakt. De nederlandse afbrekoutine *lijkt* hetzelfde te werken als de duitse, en dat geeft met name in clusters van medeklinkers wel eens problemen. Zelf even achteraf controleren lijkt ons het beste. In het overgrote deel van de gevallen gaat het overigens goed [noot van de vertalers].

bijvoorbeeld een eigenaam is en liever niet moet worden afgebroken. U selecteert het woord met de muis of met Alt W, roept de **Afbreken** dialog box op en schakelt de checkbox **afbreken** uit. Wanneer u eenmaal op **Instellen** of **OK** hebt geklikt, zal het woord vervolgens weer aan elkaar staan en *niet* meer worden afgebroken.

Maar ik wil het woord juist *wel* afbreken!

Stel dat u een tekst hebt met een mooi rechte rechtermarge. U hebt afbreken *uit* staan, maar helaas: er staat in de tekst een woord van drieënveertig letters (die bestaan!). Wat gebeurt er nu: omdat dat woord niet kan worden afgebroken, zullen er in de regel waarin het voorkomt waarschijnlijk heel lelijke grote spaties tussen de woorden staan. U kunt nu het afbreken *forceren* door de tekstcursor op de gewenste afbreekplaats binnen het woord neer te zetten en vervolgens op **Afbreekstreep** uit het **Speciaal** menu te klikken. Nu wordt het woord gewoon afgebroken en ziet de tekst er weer wat beter uit.

Een andere reden om geforceerd af te breken is wanneer u het niet eens bent met de manier waarop *Papyrus* een woord afbreekt. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren bij bovengenoemd woord van drieënveertig letters, waarbij blijkt dat eenenveertig letters op de ene regel staan en de laatste lettergreep van twee letters wordt afgebroken en op de volgende regel wordt gezet! U kunt dan zelf besluiten om het woord bijvoorbeeld halverwege te laten afbreken op bovengenoemde wijze. Overigens kunt u afbreken ook forceren met de toetscombinatie Control -.

Afbreken
Control -

Nog meer over afbreken

Rest ons nog wat kleinigheden te vertellen over het afbreken van woorden. Ten eerste: afbreken van woorden werkt natuurlijk ook in tabellen en tekstobjecten, en eveneens in geroteerde tekst.

Ten tweede: de aktuele instelling van **Afbreken** is een van de instellingen die *Papyrus* bewaart in **PAPYRUS.INF**. Wanneer afbreken juist uit staat terwijl u de programma-instellingen bewaart, dan zal het ook uit staan bij de volgende keer dat u *Papyrus* opstart. Wilt u het altijd aan hebben, zorgt u dan dat het aan staat en klik op **Bewaar Instelling** in het **Instellingen** menu.

3.7 Nu bent u eens een keer aan de beurt - alineas en linealen

3.7.0 Inleiding

Voor normale tekst bestaan er allerlei dingen die u zo kunt instellen. De meeste instellingen worden ingesteld via de zogenaamde *lineaal*, die u steeds bovenin uw tekstvenster ziet⁴⁸ liggen.

De zichtbare schaalverdeling is op de maatvorm "cm" geijkt. Op het moment dat u dit leest, kunt u hier al kiezen uit "inch", "pixel" of "centimeter". Tot nu toe was de maateenheid van de lineaal te onbelangrijk om er nog veel werktijd "aan te verspillen". De hoofdzaak is: er moet een lineaal met een bepaalde maateenheid zijn. Maar geen angst: het is er al, onder **Scherm instel....**

Een belangrijk punt is dat er in *Papyrus* voor de alinea's automatisch een regeleinde komt. Na het bereiken hiervan wordt de regel afgebroken; de rest wordt naar de volgende regel verplaatst. Deze tekstvorm noemt men *doorlopende tekst*. Het indrukken van de toets **Return** is dus niet, zoals bij een typemachine, na ieder regel-einde nodig en zinvol maar pas aan het einde van een paragraaf met een willekeurig aantal regels. Hierdoor zijn instellingen mogelijk die op meer dan één regel effect hebben; u kunt dus een complete paragraaf op dezelfde manier formatteren. Alle lineaal-instellingen zijn in eerste instantie alleen geldig voor de betreffende alinea.

Wat gebeurt er dan met de volgende alinea? Krijgt deze zijn parameters uit het Nirwana? Natuurlijk niet. Een via **Return** geproduceerde alinea krijgt in principe dezelfde parameters als de alinea, die de "Return" bevat. Maar: de alinea's zijn op geen enkele manier aan elkaar gekoppeld⁴⁹. Ik kan dus de parameters in de bovenste alinea veranderen, zonder dat dit de

⁴⁸ Voor zover u in het menu **Instellingen** de optie **Linaal** heeft geactiveerd, wat door een 'vinkje' van dit item wordt aangegeven ("Linaal").

⁴⁹ Tenzij ik dit wens en nadrukkelijk beveel; dat behandel ik echter pas in de volgende paragraaf.

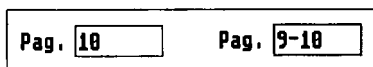
instellingen van de alinea daaronder beïnvloedt en omgekeerd. Dit wordt ook duidelijk als u een keer twee verschillende geformatteerde alinea's op het beeldscherm heeft en steeds even de lineaal bekijkt, terwijl u de tekstcursor in de beide alinea's plaatst. De lineaal geeft steeds de actuele parameters van de alinea weer en verandert meteen van uiterlijk wanneer de cursor naar een andere alinea met andere parameters gaat.

Nog even dit voor we verder gaan

Voordat ik u ga uitleggen welke alinea-parameters er allemaal zijn en hoe u ze kunt instellen, wil ik even kort op twee aspecten ingaan van linealen.

Paginanummer

Helemaal rechts in de lineaalregel ziet u een klein vakje **Pag.**, waarin u een bladzijdenummer ziet. Het gaat hier natuurlijk om de bladzijde die u momenteel in het scherm aan het bewerken bent.

Het kan voorkomen dat u meer dan een pagina in beeld hebt - bijvoorbeeld het einde van de ene pagina, samen met het begin van de volgende, of misschien wel 4 pagina's tegelijk omdat u een zoomfaktor van 10% gebruikt. Dan ziet u in het vakje **Pag.** (de *paginabox*) de begin- en eindpagina aangegeven.

De paginabox geeft dus aan waar u bent, maar *u kunt de waarde ook zelf instellen*. Hiermee hebt u dus de mogelijkheid om heel snel naar een ander deel van de tekst te springen! Klik met de muis op de paginabox, typ gewoon het gewenste paginanummer in en druk dan op **Return**. Nu bent u op de gewenste pagina (indien aanwezig natuurlijk).

De verticale lineaal

Het tweede puntje dat we onder de aandacht willen brengen is een handig hulpmiddel bij het precies positioneren van tekst en/of alle objecten: de verticale lineaal. Afhankelijk van de default-instellingen is deze onderverdeeld in cm of inches (menu *Instellingen*, optie *Scherm instel...*, veld *Maateenheid*) en hij ligt aan de linker rand van uw documentvenster.

Een verder hulpmiddel bij het positioneren zijn twee grijze

haarlijntjes in zowel de verticale als de horizontale lineaal, die exact de positie van de muiscursor op het papier weergeven en dus ook met de muis meebewegen. U kunt deze lijntjes tevoorschijn halen door in de dialog box **Muis akties...** uit het **Instellingen** menu de checkbox **Muispositie zichtbaar in lineaal** te activeren.

3.7.1 Tekst in de juiste vorm gieten - alinea's uitlijnen

We bespreken eerst hoe uw alinea uitgelijnd moet worden. Hiervoor zijn in de lineaal vier symbolen aanwezig: Deze bepalen de lay-out van uw alinea. De gewenste lay-out kiest u gewoon door een muisklik op het betreffende symbool, wanneer de tekstcursor zich in de te beïnvloeden alinea of paragraaf bevindt. Het betreffende voor de aktuele alinea geldige symbool wordt daarna zwart (geïnverteerd) weergegeven.

- Het eerste symbool symboliseert een alinea-formaat met de zogenaamde fladderrand; dit is een linkslijnende tekst met spaties van een constante breedte, zodat het rechtereinde van iedere regel steeds iets verschilt en de rechterrاند er daarom "fladderig", uitziet. Persoonlijk heb ik het idee dat dit de leesbaarheid bevordert. Maar trekt u zich hier a.u.b. niets van aan. Het lijkt op de tekst die u ook met normale typemachines produceert.

Alle andere alinea-formaten zijn met een typemachine niet of slechts met erg veel moeite te produceren⁵⁰:

- ▣ Het volgende symbool kenmerkt de waarschijnlijk fraaiste en op computers het meest gebruikte alineaformaat, de *blokmodus*. Hierbij wordt iedere tekstregel door toevoeging van spaties op dezelfde breedte gebracht, zodat de alinea in blokvorm aanwezig is en zo een harmonisch en voor het oog zeer fraai⁵¹ ogend tekstbeeld oplevert. Verder kan men zo heel goed

⁵⁰ Ik kan mijn "kruisocht" tegen de typemachine ten gunste van de computer gewoon niet laten! Ik heb gewoon medelijden met alle mensen, die zich nog laten kwellen door deze dingen, omdat ze de "geheimzinnige computers" niet vertrouwen.

⁵¹ Wanneer u een alinea in blokmode zet, is het aan te bevelen om afbreken aan te zetten, anders zullen er voor het oog lelijke open plekken in de tekst vallen (spaties). U kunt dat hier goed zien: in de eerste helft van de alinea wordt niet afgebroken, in de tweede wel.

de door de auteur gewenste alinea-einden herkennen. U merkt het al: ik ben geen fan van het blokmodus-formaat. Daarom is ook alleen deze paragraaf van deze handleiding in de blokmodus geformatteerd.

-
 Het volgende formaat is hoofdzakelijk voor dekbladen en soortgelijke toepassingen bedoeld. Hier is weer sprake van spaties met een constante breedte en daardoor weer een fladderrand; de regels worden echter *gecentreerd* uitgelijnd, zodat de fladderrand zowel links als rechts verschijnt. Het ziet er heel netjes uit, maar is voor langere stukken tekst niet aan te raden vanwege de minder goede leesbaarheid.

-
 Resteert nog de rechtlijnende formattering van een alinea. Deze wordt waarschijnlijk het minste gebruikt van alle vier besproken methodes. De stijl heeft altijd nog wel zin! Bijvoorbeeld voor een datum aan de rechterkant, of voor Arabisch of andere buitenlandse teksten, die van rechts naar links worden geschreven

Regelhoogte instellen

Behalve het formatteren van de alinea-marges is waarschijnlijk de belangrijkste instelling de regelhoogte: . *Papyrus* kan deze volkomen willekeurig instellen. Dit geschiedt op wens, zoals in de afbeelding in deze alinea met een faktor voor de minimum regelhoogte.

Deze hoogte oriënteert zich op haar beurt weer op het grootste karakter in de regel. De faktor 1.4 in de bovenstaande afbeelding relateert dus aan de in de alinea aanwezige tekst; bij een Times 12-punts font zou dus automatisch een aangepaste 17-punts voor de regelhoogte worden gebruikt.

De regelhoogte kan nu via de faktor verhoogd of verlaagd worden. Voor een wijziging met kleine stappen dienen de beide symbolen links en rechts van de faktor. Het linker symbool vergroot de regelhoogte, wanneer u er met de muis op klikt; het rechtersymbool verkleint deze hoogte.

Wilt u de regelhoogte graag met een grote sprong wijzigen, dan kunt u de faktor ook via directe invoer wijzigen. Het veld waarin de faktor staat, is tegelijk ook een invoerveld

waarin u gewoon de gewenste faktor kunt invoeren. U hoeft maar één keer met de muis op het veld te klikken om de invoercursor te activeren.

Verder kunt u ook de automatische aanpassing van de regelhoogte passeren en de regelhoogte direkt in pixels aangeven: . Het automatisme is alleen actief als het symbool met de "A" tussen twee regelgrenzen en de pijl omhoog/omlaag, geïnverteerd is. Deactiveert u het automatisme door een muisklik op het symbool, dan wordt de regelhoogte direkt in pixels aangegeven. Dit is dan ook in het wijzigbare invoerveld zichtbaar; daar staat nu in plaats van de faktor van de automatisch aangepaste regelhoogte direkt de hoogte van de regel in "pixels" vermeld. Dit kunt u uiteraard ook meteen weer wijzigen wanneer u er met de muis op klikt.

Er is nog meer te vinden in deze balk

Als volgende optie voor de alinea-formaat-instellingen kunnen we de lokale alineamarges⁵² en de inspringmarges alsmede de manier waarop de alinea's gezet worden, noemen. De linkermarge van een alinea kan voor de eerste regel afzonderlijk worden ingesteld, zodat u de eerste regel of de volgende regels van de paragraaf kunt laten inspringen.

Dat wil zeggen: alleen tijdens het invoeren van uw tekst. Wilt u deze op bestaande tekst uitvoeren, dan moet natuurlijk eerst een blok geselecteerd zijn - u ziet dit in de voorbeelden hieronder. Ik heb de tekst geformatteerd laten staan naar het voorbeeld 3.

Voor de linkermarge van de eerste alinea (vb. 1) is het symbool⁵³ in de lineaal verantwoordelijk. Wilt u de marge voor een bepaalde alinea wijzigen, dan grijpt u met de muis gewoon dit symbool in de lineaal en verschuift u het naar de nieuwe gewenste marge-positie. De linkermarge van de volgende regels (vb. 2) wordt nu via het linkermargesymbool van de beide aanwezige symbolen ingesteld. In vb. 3 ziet u wat er gebeurt wanneer u voor het tweede woord een Tab zet. U kunt dit gebruiken voor dit soort constructies (zie volgend voorbeeld, ook vb. 3).

⁵² Niet te verwarren met de globale, via de "Pagina layout"- dialoogbox in te stellen marges voor het complete document!

⁵³ Vaak, wanneer de linkermarge van de eerste regel en de volgende regels overeenkomen, ziet u alleen het onderste cirkelsegment, omdat het bovenste deel wordt bedekt door het symbool voor de linkermarge van de volgende regels.

- A) Onderwerp: okjdfx lkhgj ygygy fgfhgtyv bjhgug ,jhtnbv ouhgvhg jhgkjjhgij jkhgkjg kjfguigiyu utffty ljhkj
- B) Excuseer mijn taalgebruik, Maar ik geloof niet dat er fiese! woorden in staan.

De rechtermarge van de complete paragraaf wordt met het rechtermargesymbool (voorbeeld 4) van symbolen ingesteld. Tijdens het verplaatsen van één van deze markeringsymbolen wordt een verticale hulplijn zichtbaar, die de actuele marge toont en analoog aan de markeringsymbolen wordt verschoven.

Er resteren nog twee margesymbolen, die u globaal voor het complete document via de **Pagina layout...** kunt instellen. Ze worden echter ook in de lineaal weergegeven (hoewel ze meestal onder de symbolen voor de blokmarges verdwenen zijn) en ik wil ze daarom minstens even aanstippen. Het symbool \leftarrow links en het symbool \rightarrow rechts in de lineaal zijn de markeringen voor de globaal ingestelde marges, die u voor het gehele document heeft ingesteld.

3.7.2 Tabulatoren

Verder met de tekst. In de lineaalregel zijn nog meer "kruimels" zichtbaar. Dit zijn de beroemde *tabulatorsymbolen*. De lineaal toont u steeds de actuele parameters van de alinea waarin de tekstcursor zich ophoudt. Voor de actuele regel kunt u nu vanaf de in de lineaal zichtbare en actieve tabulatorsymbolen loodrechte lijnen projecteren, die

de tabulatorposities in uw regel aanwijzen⁵⁴. U kunt via de toets Tab (voor "Tabulator") op uw toetsenbord naar de tabposities springen. Bevindt de tekstcursor zich in een regel, links van een tabulator, dan springt hij na het indrukken van de Tab-toets naar de volgende tabpositie⁵⁵. Daar kunt u dan iets invoeren en u heeft de tekst dan altijd op een vaste positie, juist de⁵⁶ tabpositie, geplaatst. Omdat een alineaformaat na de overgang naar een nieuwe alinea altijd wordt doorgegeven, hebt u in de volgende alinea's natuurlijk dezelfde tabposities. Op deze manier kunt u bijvoorbeeld gemakkelijk eenvoudige tabellen invoeren. Nu vertel ik u even, hoe u de tabulatoren in de lineaal instelt. De lineaal bevat een serie kleine kaders , die de verschillende beschikbare tabulatortypes voorstellen. De verschillen leg ik dadelijk uit - nu eerst even de toepassing. U plaatst de tekstcursor in de alinea, waarvoor u tabulatoren wilt gebruiken. U kiest daarna met de muis het gewenste tabulatortype⁵⁷ en u trekt dit type naar boven in het maatscala en daarna naar de gewenste tabulatorpositie. Tijdens de verschuiving wordt, evenals bij het instellen van de alinea-marges, precies vanaf de actuele tabulatorpositie een verticale lijn zichtbaar zodat u de tabpositie precies op de omstandigheden in de tekst kunt afstemmen.

Het geheel ziet er dan net zo uit als in de op een na laatste afbeelding, waar vijf tabulatoren van vier verschillende types in de lineaal aanwezig zijn. Tabulatoren kunnen natuurlijk ook achteraf worden verschoven.

Het verschuiven alsmede het opnieuw plaatsen van een tabulatorsymbool gebeurt trouwens via een "snap" (of in moeilijk Nederlands: via een raster-magneetfunctie). De $\frac{1}{10}$ inch maateenheidsstrepen trekken de tabulatoren "magnetisch" aan, zodat de tabulatoren altijd precies op deze strepen komen te liggen. Hierdoor kunt u meerdere steeds weer opnieuw te plaatsen tabulatoren ook werkelijk op dezelfde positie plaatsen, zonder u zorgen te moeten maken over een verschuiving van een à twee pixels. Is het werkelijk een keer nodig om een tabulator nauwkeuriger dan $\frac{1}{10}$ inch te plaatsen, dan kunt u de "snap" door de toets "Shift" in te drukken tijdens het plaatsen

⁵⁴ U kunt de lineaal immers moeilijk (net als u met een echte lineaal op papier zou doen) direct op de regel plaatsen; daarom ligt de lineaal direct onder de vensterrand.

⁵⁵ Net als het indrukken van de spatiebalk een verplaatsing met een bepaalde - echter constante - waarde, namelijk precies de breedte van een spatie, veroorzaakt.

⁵⁶ Red het verleden! Bent u daar nog? Even een kleine test ...

⁵⁷ Ja, nog even! Nog maar een paar zinnen!

van de tabulator onderdrukken. Verwijderen kunt u de tabulatoren overigens ook eenvoudig door ze met de muis te grijpen en uit het maatscala naar beneden te trekken. Als u nu de muistoets loslaat, verdwijnt de tabulator naar de eeuwige jachtvelden.

Soorten tabs

Zo. Nu gaan we het eindelijk hebben over de verschillen tussen de verschillende tabulatoren.

- ☐ Eerst de **gewone tabulator**, die ook op iedere goede typemachine voorkomt. De door een driehoek naar rechts wijzende tab is een normale linkslijnende tabulator. Alles wat u na de sprong naar deze positie invoert, schuift vanaf deze positie braaf naar rechts.
- ☐ De tegenpool van de vorige is de **rechtslijnende tabulator**, die alle invoer vanaf de tabpositie naar links verschuift. Deze optie kunt u bijvoorbeeld gebruiken voor de actuele datum in het briefhoofd, als de tekst bij de rechtermarge moet eindigen. Ook rechtslijnend verschijnende pagina-nummers in het kop- of voetgebied worden vaak met behulp van deze tabulator gerealiseerd.
- ☐ De **centrerende tabulator** schuift de vanaf zijn positie ingevoerde tekst gelijkmatig naar links en rechts. Deze tab wordt meestal in het midden van een regel of voor een tabel gebruikt om daarna de tekst gecentreerd weer te geven.
- ☐ Resteert alleen nog de **decimale tabulator**. Deze centreert de komma van getallen op een bepaalde manier zodat de in een tabel opgenomen getallen zodanig gecentreerd worden, dat men ze goed met elkaar kan vergelijken.

Nog een laatste punt. In de eerste regel kan het symbool om in te springen voor de volgende regels van een alinea \rightarrow rechts van het regel begin opduiken. Dit symbool wordt dan in deze eerste regel van een alinea als linkslijnende tabulator behandeld. Maar dit had ik geloof ik al eerder besproken. Het is 3 uur 12: ik ga naar bed !

Tekstblokken vastklemmen en losmaken

Nu volgt nog iets waardoor de layout beslist verbeterd, zonder dat u zich daarom druk hoeft te maken. Tekstgebieden

"vastklemmen" (en weer losmaken; te vinden in het menu **Tekst**). Deze functie zorgt ervoor dat een tekstgebied dat u heeft vastgeklemd altijd volledig op een pagina verschijnt (indien dit gebied niet groter is dan een pagina, natuurlijk). Daardoor heeft u de garantie dat blokken, die logisch bij elkaar horen, niet door een pagina-scheiding uit elkaar worden getrokken; bovendien kunt u zo verhinderen dat losse restregels van alinea's bovenaan eenzaam in de kou staan⁵⁸ of dat de eerste regel van een alinea onderaan de vorige pagina eenzaam veeteert.

Dan liever een klein gat op de vorige pagina op de koop toe nemen - dat ziet er al veel beter uit dan afzonderlijke regels⁵⁹. Hoe u tekstgebieden kunt inklemmen? Gewoon zoals altijd, heel erg eenvoudig. Gewoon een blok markeren en het menu-item aktiveren. Als alternatief kunt u ook een alinea inklemmen, als er geen blok is gemarkeerd. Overlappen ingeklemde gebieden elkaar, dan fuseren ze automatisch in één blok. Net zo eenvoudig markeert u reeds ingeklemde gebieden of delen daarvan. Aktiveert u daarna de optie **Losmaken**, dan worden ze weer normaal. Zo, dat was het.

3.7.3 Die instelling zal ik onthouden! - alineaformaten

Vaak besteedt men aan het ontwerpen van bepaalde alinea-formaten erg veel moeite. Men puzzelt de beste regelhoogte uit, men plaatst ettelijke tabulatoren enz.. Bovendien heeft men vaak een gevoel van samenhangigheid bij alinea's met een identiek formaat; zo houdt men wat betreft het ontwerp van alle titels vaak hetzelfde alinea-formaat aan. Wel, voor het vereenvoudigen van het werken met geformatteerde alinea's houdt *Papyrus* twee mooie opties gereed. Ten eerste kunt u een alinea-formaat in een tussengeheugen plaatsen en naderhand voor andere alinea's gebruiken.

Lineaal kopiëren

Kopieer
Lineaal
Ctrl K

Hiervoor dient het menu-item **Lineaal kopiëren** (toetsafkorting is **Control K**) in het menu **Edit**. Hiermee kunt u alle parameters

⁵⁸ Wat "in de kou staan" dan ook mag betekenen. Maar ik geloof dat u weet, wat ik bedoel.

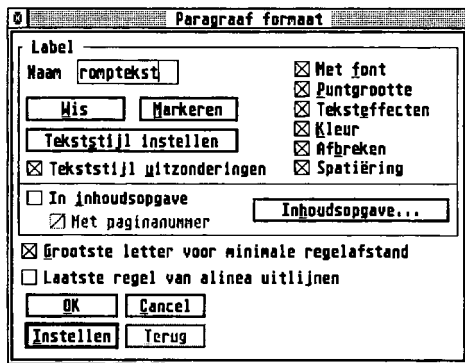
⁵⁹ Hoe deze dingen door layout-experts worden genoemd vindt u terug na het aandachtig bestuderen van het lexikon; in de hoofdtekst wil ik ze liever niet hebben.

van een compleet alinea-formaat overnemen. Met het item **Lijnaal plaatsen** uit hetzelfde menu worden de parameters van een andere alinea die op dat moment als blok is gemarkeerd of waarin gewoon de tekstcursor staat, "overstulpt". Heeft u meer dan één alinea als blok gemarkeerd, dan krijgen alle alinea's, die helemaal of gedeeltelijk zijn gemarkeerd, door de optie **Lijnaal plaatsen** eveneens het gekopieerde alinea-formaat.

Alineaformaten op naam

De aangenaamste variant om alinea's met een bepaald formaat te beheren, is de mogelijkheid van *Papyrus* om alinea-formaten plus alle parameters in een popup-menu in de grote tekstlineaal⁶⁰ voor later gebruik naamsgewijs op te slaan. Hierdoor kunt u niet slechts één alinea-formaat opslaan, maar een willekeurig aantal formaten. Ga daarvoor gewoon met de tekstcursor naar de alinea, waarvan u het formaat voor verder gebruik wilt bewaren.

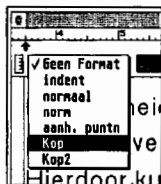
Als u nu bovenin de lijnaal helemaal links op het kleine lijnaal-symbool klikt, verschijnt daarna een dialogbox die u toestaat om alinea-formaten enigszins te manipuleren.

Zo kunt u hier een nieuw alinea-formaat eerst een naam geven (in het voorbeeld *romptekst*), waarmee het in het alineaformaat-popup-menu in de grote lijnaal moet verschijnen. Wanneer u de nieuwe naam in de dialogbox bevestigt (**Instellen** of **OK**), dan wordt deze naam meteen in het popup-menu opgenomen. Het formaat is dan gereed voor verder gebruik.

⁶⁰ Hiervoor moet de lijnaal natuurlijk wel zijn ingeschakeld. U kunt de lijnaal in- en uitschakelen via het menu "Instellingen" met behulp van het item. **Lijnaal** **AL**.

Als u nu voor een alinea of zelfs één of meerdere tekstgebieden eveneens een in het pop-up menu opgenomen alinea-formaat wilt gaan gebruiken, dan plaatst u de tekstcursor gewoon in de gewenste alinea of u markeert (het) de tekstgebied(en) als blok. Als u nu, zoals de afbeelding weergeeft, met de muis het pop-up menu opent en daarna met de muis op de gewenste naam klikt, dan worden de parameters voor de gekozen alinea('s) overgenomen.

Heeft u dus bijvoorbeeld in een tekst de eerste titel gecentreerd en een grote regelafstand gekozen en denkt u dit alinea-formaat ook voor een aantal of zelfs alle andere titels in uw tekst te gebruiken, dan gaat u als volgt te werk. Klik op het mini-lineaalsymbool; voer in de dialoogbox **Paragraaf formaat** een naam in, bijvoorbeeld **Titel** of **Kop** en bevestig uw keuze. Iedere keer wanneer u nu een titel met hetzelfde formaat wilt hebben, activeert u, wanneer u zich in de nieuwe alinea bevindt, het pop-up menu in de lineaal en kiest u het item **Titel**. Daarna krijgt uw nieuwe alinea alle parameters, die uw titels typeren, dus "gecentreerd" en de grotere regelafstand. Hierbij is het natuurlijk irrelevant, of u de tekst van uw titel al heeft ingevoerd of niet. De alinea krijgt hoe dan ook - ongeacht de inhoud - het alinea-formaat "toegewezen".

Wijzigen van een complete keten van alinea's

Nog een extra mogelijkheid met alinea-formaten. Hebt u eenmaal een naam voor een alinea-formaat gekozen en zijn er meerdere alinea's met dit formaat, dan zijn alle alinea's met dit formaat met elkaar verbonden omdat ze allemaal nu werkelijk altijd hetzelfde formaat hebben en moeten behouden.

Hoe wijzigt u nu een complete alinea-keten? Heel eenvoudig. Op dezelfde manier als een afzonderlijk lid van de keten, zoals gebruikelijk door tabulator- en/of marge- alsmede regelhoogte-wijzigingen manipuleert.

Er wordt na het aanbrengen van deze wijzigingen via een alertbox (afbeelding) aan u gevraagd, of u ook werkelijk het complete alinea-formaat, dus de gehele keten in het complete dokument wilt wijzigen (button "formaat"), of dat u misschien alleen de alinea, waarin u zich momenteel

bevindt, wilt wijzigen en dat deze daarom uit de alinea-keten moet worden verwijderd (button *verwijder*). Wordt het alinea of Paragraaf -lid gewoon uit de alinea-keten verwijderd, dan gelden de aangebrachte wijzigingen alleen voor de betreffende aktuele alinea; in het andere geval wordt de complete alinea-keten aan de nieuwe situatie aangepast. Zo heeft u dus op ieder moment de eenvoudige mogelijkheid om achteraf bijvoorbeeld alle titels toch nog van een wat grotere regelhoogte te voorzien of om het gecentreerde formaat weer voor de complete alinea-keten om te zetten in linkslijnend of blokmodus.

Blokselectie van alinea's

Dit is echter niet de enige mogelijkheid om alinea-formaten achteraf te wijzigen. Er bestaat een nog veel krachtiger mogelijkheid, die een bijna willekeurige manipulatie van alinea-ketens toestaat. U kunt namelijk de complete keten van alle alinea's met een (onder een naam opgeslagen) bepaald formaat ook in het complete dokument als niet-aaneengesloten blok markeren! U gaat dan gewoon naar een lid van de alinea-keten en u aktiveert de dialoogbox *Paragraaf formaat* daarna via de mini-lineaal. Daarna kiest u de button markeren en het via de naam ingestelde formaat wordt dan niet-aaneengesloten gemarkeerd! Daarna kunt u gebruik maken van alle manipulatieve mogelijkheden, die ook voor de niet-aaneengesloten blokken gelden! Zo kunt u bijvoorbeeld alle alinea's van een formaat met behulp van de blokhandeling *knip & plak* of zelfs "drag & drop" naar een naburig dokument overbrengen. Ik heb bijvoorbeeld voor alle titels van *Papyrus* het alinea-formaat met de zinnige naam *Titel* aangehouden. Toen ik op een bepaald moment de inhoudsopgave moest gaan maken, was dat totaal geen probleem. In de dialoogbox *Paragraaf formaat* heb ik gewoon alle leden van het alinea-formaat *Titel* als niet-aaneengesloten blok gemarkeerd en ze daarna via het menu *Edit* met de items kopiëren en toevoegen in een nieuw dokument geplaatst. Daarna hoefde ik alleen nog de pagina-nummers toe te voegen en klaar was mijn fundament voor de inhoudsopgave!

Verder kunt u ook voor ieder alinea-formaat achteraf de fontstijl en het font (dus de complete tekststijl) uitzoeken - gewoon heel simpel via de markering voor niet-aaneengesloten blokken! Ook dit heeft voor titels maar bijvoorbeeld ook voor gemeenschappelijk beheerde voetnoten bijzonder veel zin. Zo wilden we voordat we deze krachtige mogelijkheid zelf hadden

begrepen, niet alleen de alinea-formaten, maar zelfs complete stijlformaten in *Papyrus* opnemen, waarin bovendien als aanvulling op regelhoogte, blokmodus etc. ook nog een tekststijl kon worden aangegeven. Toen merkten we echter nogal snel, dat dit helemaal niet nodig is. U hoeft zoals zoëven beschreven alleen maar verschillende alinea-formaten met een verschillende naam te produceren, waaraan u van tevoren in gedachten, of ook meteen in realitas, verschillende fontstijlen toewijst. Deze komen overeen met de verschillende stijlformaten, omdat de betreffende alinea-formaten gemeenschappelijk worden beheerd en ook qua font op ieder moment willekeurig zijn te wijzigen! Zo heb ik pas één dag voor de uiteindelijke afdruk van de handleiding pas het uiteindelijke font voor de titels gekozen; daarvoor was dit nog helemaal niet noodzakelijk.

Nog een laatste kleinigheid voor alinea-formaten en blokken, die al eerder moet zijn genoemd. Het gebruik van een alinea-formaat, net als alle andere instellingen die via de lineaal worden ingesteld, voor een blok, zorgt voor de uitbreiding van dit blok vanaf de bij het blok-begin horende alinea-begin tot aan het bij het blok-einde horende alinea-einde. U hoeft dus maar een klein deel van één of meerdere gewenste blokken, waaraan u een alinea-formaat wilt "toewijzen", te markeren; *Papyrus* zorgt voor de rest.

3.8 De regels van de etiquette(n) - pagina-layout met krachtige papierformaten

3.8.0 Inleiding

PAPYRUS is meer dan alleen maar een tekstverwerker. Hiermee bedoelen we niet dat het programma ook tot een aantal eenvoudige DTP-bewerkingen in staat is of iets dergelijks. Nee, bedoeld wordt dat *Papyrus* dankzij enige speciaal voor dat doel ingebouwde opties als een zeer krachtig *etikettenprogramma* kan worden gebruikt.

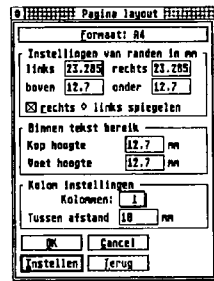
Realiseert u zich daarom in de volgende paragrafen dat de speciale *features* van de pagina-layout-functies die van een standaard tekstverwerker ver overschrijden. Nu weet u ook waarom en kunt u deze speciale eigenschappen uw geconcentreerde aandacht geven.

3.8.1 Meesterbladzijden? - stampagina's en de layout

Wat is *dat* nou weer, een master page? Simpel: een bladzijde die als 'baas' (*stam*) achter al uw tekst ligt en de gehele indeling (lay-out) bepaalt. Onder deze lay-out vallen de volgende zaken:

- Randen;
- Spiegeling van linker- en rechter bladzijden;
- Kop- en voetregelinstellingen en de daarbij behorende teksten;
- Opdeling in één of meerdere kolommen, en (de belangrijkste):
- Het papierformaat van uw document.

In de huidige versie van *Papyrus* (2.27) is er dus een stampagina voor het gehele document (of twee, wanneer de checkbox voor *rechts* \neq *links* spiegelen aan is gezet). De instellingen voor de master page maakt u in de dialog box **Pagina layout** uit het **File**-menu, die u overigens ook kunt oproepen met Control L. Alle nu volgende paragrafen van hoofdstuk 3.8 hebben betrekking op de instellingen

van de stampagina, die onmiddellijk of later in de pagina-layout worden aangebracht.

Bladspiegel

Als eerste aandachtspunt willen we benadrukken dat het in het algemeen niet verstandig is om uw bladzijden helemaal vol te knallen met tekst. Dat geeft een zeer onleesbaar en daardoor vermoeiend beeld. Daarom bestaat de mogelijkheid om in ieder document de vier bladranden individueel in te stellen. Dit kunt u doen in het bovenste deel van de **Pagina layout** dialog box (**Instellingen van randen in mm**). Deze randen worden gerekend in mm vanaf de echte bladrand.

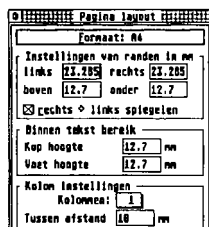
Wanneer **rechts** \uparrow **links spiegelen** aan staat, gelden de ingestelde randen voor de als 'normaal' beschouwde rechter bladzijden. Bij de linker bladzijden (die als 'achterkant' gelden) worden de randen rechts en links verwisseld, waardoor een meer symmetrische indruk ontstaat - en er de mogelijkheid is om een brede witte band aan de binnenzijde van de totale bladspiegel aan te brengen. Dat maakt het boekbinden een stuk gemakkelijker.

3.8.2 Van top tot teen van tekst voorzien: kop- en voetregels

Naast de normale tekstranden kunt u tevens nog twee soorten gebieden instellen die voor de gehele tekst geldig zijn. De daar (in het *kop-* resp. *voet*gebied) ingevoerde tekst behoort namelijk tot de master page, die zoals we hebben gezien altijd achter de gehele tekst ligt en daardoor *op iedere pagina* verschijnt.

Om hiervan gebruik te kunnen maken dient u eerst een kop-en/of voetgebied te definiëren. Dit gaat heel eenvoudig met behulp van de dialog box **Pagina layout** die u aanroept vanuit het **File** menu (of door de toetscombinatie Control L te gebruiken). U kunt daarin binnen het kader **Binnen tekst**

Pagina
Layout:
Control L

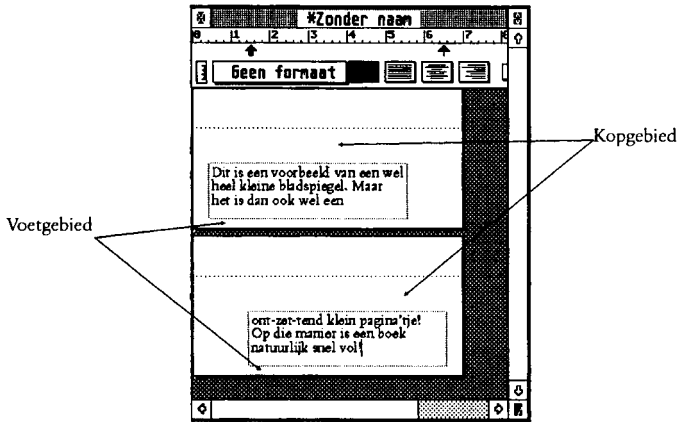

Formaat: A4	
Instellingen van randen in mm	
links	27.285
rechts	23.285
boven	12.7
onder	12.7
☒ rechts > links spiegelen	
Binnen tekst bereik	
Kop hoogte	12.7 mm
Voet hoogte	12.7 mm
Kolom instellingen	
Kolommen	1
Tussen afstand	18 mm

bereik de kop- en voethoogte in mm instellen. Die hoogte wordt natuurlijk van de totale bladspiegel afgetrokken. U krijgt hierdoor een document waarin u behalve het 'gewone' tekstgebied ook de kop- en voet-tekstgebieden kunt herkennen, hoewel die nu nog leeg zijn.

Even en oneven kop- en voetregels

U beschikt over twee master pages (*Papyrus* versie 2.27 en eerder) en dientengevolge eveneens over twee verschillende kopregels en twee verschillende voetregels - namelijk voor de even en oneven pagina's. In de onderstaande figuur ziet u een voorbeeld van een documentpagina (we hebben voor het gemak even een heel klein pagina'tje gemaakt) met daarin aangegeven de kop- en voetgebieden.

Overigens ziet u dat er gebruik is gemaakt van verschillende bladspiegels voor oneven en even bladzijden. Dat is te zien aan de linker- en rechtermarges van de beide getoonde pagina's.

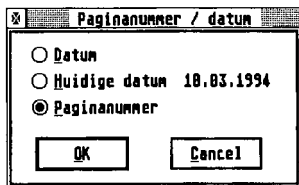
Hoe komt u nu in een kop- of voetgebied? U had het waarschijnlijk al lang geraden: met de muis. Eén keer klikken en klaar! Mocht u in de bovengenoemde dialog box de optie rechts ↗ links spiegelen aan staat, zal *Papyrus* met de vraag komen of u de kop- c.q. voetregel wilt veranderen voor de even of voor de oneven pagina's. Een druk op de Enter-toets levert de default: *even* wanneer uw tekstcursor in een even pagina staat en *oneven* wanneer de cursor in een oneven pagina staat. Nu kunt u naar hartelust gaan tekstverwerken in uw kop- en voetregels. Omdat deze gebieden onderdeel vormen van de master page en daardoor voor *het hele document* gelden, wordt de actuele hoofdtekst onzichtbaar gemaakt.

Werken in de kop- en voetregels

Een van de belangrijkste functies van kop- en voetregels is het weergeven van het *bladzijdenummer*. Hiervoor heeft *Papyrus* een automatische functie ter beschikking. U roept deze automatische paginanummering op met de toetscombinatie Control #, waarna een dialog box verschijnt die u laat kiezen uit drie verschillende functies: datum, huidige datum en paginanummer.

Pag. nr.:

Control #

- Datum.**
 Hiermee krijgt u te allen tijde de aktuele datum⁶¹ op iedere gewenste plaats in uw dokument (dus ook in de kop- en voettekst). Hoewel de datum volledig wordt getoond (b.v. 12.08.1993), kunt u daarvan later de cijfers afzonderlijk niet meer veranderen of verwijderen. Deze datum geldt als een complete eenheid. Gebruik van de Delete- of Backspace-toets verwijdert dan ook in een keer de volledige datum.
- Huidige datum.**
 Wanneer u kiest voor deze optie wordt de datum van vandaag *eenmalig* in uw dokument geplaatst. Dat wil zeggen dat deze altijd dezelfde blijft. Verder is deze datum een gewoon stukje tekst, waarin u naar believen kunt wijzigen (in tegenstelling tot het bovenstaande).
- Paginanummer.**
 Eindelijk! Hiermee krijgt u te allen tijde het aktuele badzijdenummer in uw dokument - dus ook in uw kop-c.q. voetregel. Wanneer u het in uw kop/voetregel gebruikt, wordt deze weergegeven als ☐ - tenminste, zolangt u aan het wijzigen bent in dat gebied. Bent u weer bezig in de hoofdtekst, dan verschijnt in het kop/voetgebied op de plaats van dat symbool het betreffende paginanummer.

⁶¹ Dus de datum waarop u in uw dokument werkt - te allen tijde.

Terug naar de hoofdtekst

Bent u klaar met uw kop/voetwerk, dan kunt u weer verder in de hoofdtekst. Dat doet u door gewoon binnen het hoofdtekstgebied met de muis te klikken. U komt dan weer terug op de plek waar u eerder bezig was voordat u in het kop/voetgebied klikte.

3.8.3 Zo vermoeit u de ogen niet: werken in kolommen

Inleiding

Papyrus biedt u de mogelijkheid tot het werken in kolommen - niet op de manier waarop sommige andere veelgebruikte tekstverwerkers (en met name de nog steeds veelgebruikte oudere versies daarvan!) daarmee omgaan, maar in de voor *Papyrus*-gebruikers inmiddels zo vertrouwde WYSIWIG-weergave! U ziet terwijl u schrijft hoe de tekst van de ene kolom naar de andere vloeit; en wanneer u in een verder naar links gelegen kolom iets invoegt, ziet u ook hoe de tekst van de eerste kolom naar de volgende wordt verschoven. U kunt er gewoon op los typen - *Papyrus* zorgt voor de rest. Of u nu wilt dat uw tekst in acht kolommen over de bladzijde komt, of één, dat maakt allemaal niets uit - het kan.

Instellen

Het instellen van het aantal kolommen kunt u doen met behulp van de dialog box *Pagina layout* uit het *File* menu. In het kader *Kolom instellingen* bevinden zich twee velden: *Kolommen* en *Tussen afstand*. Met de eerste kunt u het aantal gewenste kolommen opgeven door te selekteren uit het popup-menu dat daar verschijnt wanneer u daar klikt met de muis; met de tweede kunt u de afstand opgeven die u tussen de kolommen wilt bewaren. Deze afstand wordt in mm gespecificeerd.

Kolom-einde aangeven

De optie *Pagina einde* uit het *Tekst* menu werkt in kolom-modus iets anders dan normaal: u kunt hiermee het einde van een kolom aangeven: zit u dus halverwege een kolom, dan kunt u met *Pagina einde* (Control Return) naar het begin van de volgende kolom springen, ook al ligt dat niet op de volgende bladzijde.

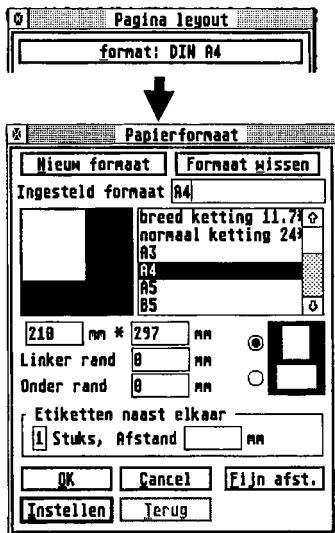
Kolom-einde:
 Ctrl Return

3.8.4 Etiketten en Landscape-afdrukformaat

Inleiding

DIN A4 is saai. En kettingformulieren zijn ook niet echt veel spannender. *Papyrus* kan dat natuurlijk allemaal aan - maar het kan nog veel meer!

Met *Papyrus* kunt u etiketten afdrukken als u wilt! Of wat dacht u van visitekaartjes maken of wat dan ook? En dat alles kunt u doen *zonder* uw dokument met veel moeite uit te meten en alles op de pixel nauwkeurig onder en naast elkaar te moeten kopiëren. Dat kunt u beter aan uw computer overlaten, dachten we zo.

Hoe doe ik dat?

Wanneer u met papierformaten en dergelijke wilt experimenteren, roept u de dialog box *Pagina layout* op in het *File* menu. Wanneer u in deze dialog box op de button *formaat: xxx* klikt (deze bevat overigens altijd het aktuele ingestelde papierformaat), roept u de dialog box *Papier formaat* op. U kunt

deze overigens ook direkt oproepen door in het *File* menu de optie *Papier formaat* te selekteren. U kunt hier uit een reeds ingevulde keuzelijst het door u gewenste formaat kiezen, een nieuw formaat bewaren met *Nieuw formaat* en een reeds aanwezig formaat verwijderen met *Formaat wissen*.

De breedte en hoogte van de door *Papyrus* reeds meegeleverde papierformaten kan niet veranderd worden, omdat er dan problemen zouden ontstaan met het laden van dokumenten die een van die formaten hebben. Daarom dient u eerst een kopie van een van de bestaande formaten onder een nieuwe naam vastleggen. Voor dit *nieuwe* papierformaat kunt u dan de parameters veranderen. Hoe dat gaat, leest u hieronder.

Papierformaat instellen

Door het klikken op **Nieuw formaat** wordt het invoerveld **Ingesteld formaat** gewist, zodat u daar een nieuwe door uzelf te kiezen naam kan neerzetten. Deze wordt opgenomen in de keuzelijst wanneer u op **Instellen** of weer op **Nieuw formaat** klikt.

Voordat u dat doet dient u echter eerst nog de parameters in te vullen voor het betreffende papierformaat. Als eerste vult u de grootte in in de veldjes **XXX mm * YYY mm**. Het veldje **Linker rand** kunt u invullen wanneer u bijvoorbeeld etiketten wilt drukken met een zeer brede perforatierand; alles wordt dan het ingestelde aantal mm naar rechts verschoven afgedrukt⁶². Tenslotte nog geeft u bij **Onder rand** op hoeveel de onderlinge afstand tussen de etiketten moet bedragen.

Maakt u bijvoorbeeld gebruik van kettingpapier-etiketten, die in meerdere rijen op het papier aanwezig zijn, dan moet u in Papyrus ook nog het invoerveld **Etiketten naast elkaar** gebruiken en hierin het aantal kolommen (bijvoorbeeld **2 stuks**) invoeren en de bijbehorende **Afstand**. Dit moet, net als voor alle andere opties in deze dialoogbox, in mm.

3.6.5 Goed geschoeid met Papyrus - voetnoten

Ergens in de tekst een voetnoot toevoegen, gaat als volgt: Gewoon via het menu **Tekst** het item **Voetnoot ^D** activeren. Daarna wordt op de actuele tekstpositie, waar de tekstcursor zich dus momenteel bevindt, een iets kleiner hooggeplaatst getal toegevoegd⁶³ en de tekstcursor springt naar beneden naar het voetnootgebied⁶⁴. In dit gebied kunt u nu gewoon tekst invoeren, u kunt nu ook weer gebruik maken van alle mogelijkheden voor de normale tekst. U kunt bovendien nog diverse voetnoot-specifieke opties gebruiken. Zo is het uiteraard mogelijk om tussen twee reeds aanwezige voetnoten nog een extra voetnoot te plaatsen; de nieuweling krijgt dan gewoon het nummer van de actuele positie in de serie voetnoten op de pagina; alle andere nummers worden dan met de waarde '1' verhoogd. U kunt ook een verwijfsnummer in de tekst uitknippen of kopiëren en ergens anders weer toevoegen;

⁶² Dit moet niet worden verward met de printerranden, die aangeven welk randgebied een bepaalde printer niet kan bedrukken. De **Linker rand** uit de dialog box is alleen bedoeld voor papierformaat-specifieke randen.

⁶³ Dus net als hier.

⁶⁴ En ook hier.

in het eerste geval wordt de eigenlijke voetnoot verplaatst naar de pagina, waar het verwijfsnummer landt en daar korrekkt aan de aanwezige serie toegevoegd. In het tweede geval, het kopiëren, wordt op de doelpositie gewoon een nieuw nummer verstrekt en voor het nieuwe nummer wordt een identieke copie van de geduplicateerde voetnoot geproduceerd. U kunt een voetnoot eenvoudig weghalen door in de tekst het verwijfsnummer met **Backspace** of met **Delete** te verwijderen of door dit rechtstreeks in het voetnootgebied te doen.

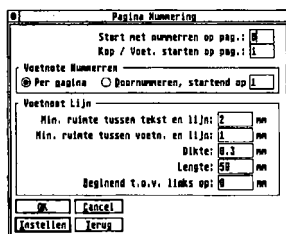
Om van de hoofdtekst in de voetnoot te belanden, is een dubbel klik op het betreffende nummer voldoende; tevens zorgt een dubbelklik op het voetnootnummer voor het omgekeerde effect. Staat de cursor in een voetnoot, dan kunt u door het opnieuw aktiveren van het menu-item **Voetnoot ^D** naar het referentienummer springen.

Tegengesteld aan de normale mogelijkheden bij tekstoperaties gelden de volgende uitzonderingen. De voetnotennummers aan de onderkant van de pagina mag u niet via de blokopties uitknippen, kopiëren of verwijderen, omdat hierdoor die arme *Papyrus* helemaal in de war zou raken. De nummers van de voetnoten vormen dus de referentiële verbinding tussen het verwijfsnummer in de tekst en de eigenlijke voetnoot. Daarom verhindert *Papyrus* alle pogingen om via deze voetnummers "aan het kruis te worden genageld". Verder zijn echter alle blokooperaties - dus ook tussen voetnoten en de hoofdtekst - mogelijk! Vanaf versie 1.24 van *Papyrus* is het ook mogelijk om afbeeldingen op te nemen in voetnoten.

3.8.6 Verzamelde werken - start paginanummers, voetnotenmarges

Ik kan er natuurlijk niet omheen en moet nu nog de via het menu **Tekst** te bereiken dialoogbox **Pagina offset** verhelderen. Hierin kunt u nog een aantal aanwijzingen voor het dokument en de voetnoten invoeren.

En weliswaar de aanwijzingen,

die we nergens anders op een nette manier konden onderbrengen, hoewel ze toch van wezenlijk belang zijn. Hier kunt u namelijk aangeven met welk paginanummer het dokument moet starten. Pas daarna wordt de korrekte splitsing van de tekst in meerdere werkeenheden (dus files), mogelijk! Verder kunt u ook de kop- en/of voetgebieden pas vanaf een bepaalde pagina laten starten, zodat u bijvoorbeeld een dekblad zonder kopregels en de resterende pagina's met kopregels heeft. Bovendien kunt u in het "voetnootgebied" ettelijke opties met betrekking tot de voetnoten instellen. Dit is allemaal zo vanzelfsprekend dat ik eigenlijk geen zin heb om het uit te leggen. Dit is tenslotte Deel 3 en u zult dergelijke opties nu wel begrijpen...

3.8.7 Eindelijk klaar - pagina-einde vastleggen

Pagina-einde

Pag. einde: De eenvoudigste manier om te bepalen welke tekst *voor* en welke *na* het einde van een pagina moet belanden is het plaatsen van een zogenaamd *vast pagina-einde*⁶⁵. Dat doet u door de cursor juist voor de tekst te plaatsen die op de nieuwe pagina zou moeten komen en dan in het **Tekst** menu de optie **Pagina einde** te selecteren. U kunt trouwens ook de toetscombinatie **Control Return** gebruiken, die we bij kolommen al waren tegengekomen. Hierna wordt de na de cursor staande tekst naar de volgende pagina geforceerd. Wanneer die pagina nog niet bestaat, wordt deze alsnog aangemaakt.

Deze manier kan echter voor problemen zorgen wanneer u vòòr zo'n pagina-einde nog tekst in gaat voeren: wanneer u niet goed oplet kan het gebeuren dat u lay-out een rommel wordt doordat een enkele regel op een nieuwe pagina blijft staan of iets dergelijks.

Vast blok

We hebben in deel 2 van deze handleiding al gezien hoe we het bovenstaande probleem onder controle kunnen krijgen: het gebruik van *vaste* blokken. Door een alinea te selecteren met de muis (muis achter alinea zetten en dubbelklikken, weet u nog?) en vervolgens in het **Tekst** menu de optie **Vast blok** te kiezen verzekert u zich ervan dat die alinea altijd in zijn geheel op een pagina terecht komt. Leest u het daar nog maar eens terug.

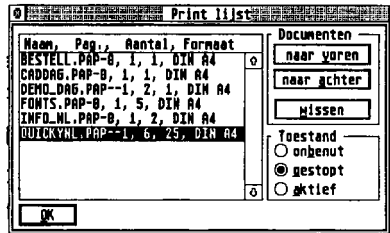
⁶⁵ Voor gebruikers van andere tekstverwerkers: een hard pagina-einde

3.9 Nu gaan we eindelijk iets afdrukken - printen op de achtergrond, wachtkamers en nog veel meer

VOOR matrixprinters⁶⁶ biedt *Papyrus* een leuke bijzonderheid aan: de mogelijkheid om te printen op de achtergrond. Dit is eigenlijk slechts een symbolisch begrip, dat zo langzamerhand voor deze optie wordt gebruikt en dat duidelijk moet maken dat u tijdens het printen kunt doorwerken. U hoeft er daarom alleen maar voor te zorgen dat u via de route *Instellingen* menu en *Compatibiliteit..* dialoogbox de radio-button *Direct* (op de achtergrond), links onderin onder de tekst *Parallel poort output* heeft geactiveerd. Tijdens het printen via *TOS* (langzamer), die u sowieso alleen bij compatibiliteitsproblemen moet gebruiken gaat dat natuurlijk niet, omdat het *TOS* deze mogelijkheid niet ondersteunt.

Om het comfort nog te verhogen, bestaat er ook nog een "Printer-wachtkamer"⁶⁷ (te activeren via het menu *Printen/Wachtlijst*). Via deze optie kunt u meerdere documenten achter elkaar laten afdrukken. U hoeft het printen dan niet meteen te starten

en u hoeft er ook niet steeds bij te blijven om na het beëindigen van het printen van het eerste document met het tweede document te starten. Dankzij de printer-wachtkamer van *Papyrus* kunt u gewoon alle documenten in de wachtkamer plaatsen en daarna bijvoorbeeld gewoon gaan eten.

De te printen documenten kunt u gewoon in de wachtkamer plaatsen door in de wachtkamer de button *gestopt* of *aktief* te activeren en daarna via de dialoogbox *Printen* de betreffende documenten te selecteren. Hierbij geeft *gestopt* aan dat de print-opdrachten alleen maar in de wachtkamer worden geplaatst; pas tijdens de toestand *aktief* begint *Papyrus* te printen, als er tenminste opdrachten zijn. Indien uw printer ook op de achtergrond kan printen (buffer!), kunt u zelfs meerdere

⁶⁶ Meer nauwkeurig: alle printers, die via de parallele (Centronics-) interface worden aangestuurd.

⁶⁷ Die ook weer ter beschikking staat van de bezitters van een laserprinter.

printopdrachten starten terwijl een dokument op dat moment wordt geprint. De opdrachten die in de wachtkamer belanden, bevatten in eerste instantie de naam van het dokument, daarna het aantal te printen pagina's⁶⁸, het aantal kopieën en het voor het dokument ingestelde papierformaat. À propos het papierformaat: de opdrachten in de wachtkamer worden normaal in volgorde van binnenkomst gesorteerd. Zijn er echter meerdere printopdrachten met een identiek papierformaat aanwezig, dan worden de opdrachten in groepen met een identiek formaat gesplitst. Dit wordt gedaan om de printer zo weinig mogelijk van papierformaat te laten wisselen. Een 'verse' printopdracht belandt dus altijd als laatste lid van de groep met zijn papierformaat in de wachtkamer.

En nog een punt: wurgt u een printopdracht, terwijl hij op dat moment net wordt verwerkt, dan blijft deze opdracht volledig in de wachtkamer aanwezig. Wilde u de opdracht niet alleen stoppen omdat uw printer bijvoorbeeld op dat moment het papier zat te mollen maar wilt u hem helemaal verwijderen, dan moet u de opdracht via de button **verwijderen** permanent uit de wachtkamer verwijderen.

3.9.1 Faxen met *Papyrus*

Met *Papyrus* is het inmiddels mogelijk om faxen te produceren! Voorwaarde is wèl dat u over een fax-programma beschikt (bijvoorbeeld QFAX-light, dat gratis met op uw *Papyrus*-diskette wordt meegeleverd⁶⁹) en over een fax-modusm⁷⁰.

Installatie

In de folder \EXTRAS\DRUCKER op de *Papyrus* diskettes vindt u de driver **L.OFFICE.PRI** (voor Tele Office). De driver **QFAX.DRV.PRI** (bedoeld voor QFAX en QFAX-light) die u nogmaals in de printerfolder vindt, is reeds direkt in *Papyrus* geïmplementeerd, dus die hoeft u niet eerst nog te laden. Wanneer u van Tele Office gebruik maakt, dan kunt u de driver daarvoor laden als printerdriver (menu **Instellingen**, dialog box **Printer...**, button **Laden**). Wilt u dat uw fax-driver continu wordt geladen, dan vertelt u dat *Papyrus* door **Bewaar Instelling** uit te voeren. Voordat u een fax verstuurt, dient u zich er eerst van te

⁶⁸ Wanneer u niet alle pagina's, maar slechts bepaalde pagina's wilt laten printen, dan moet u dit gewoon via de dialoogbox **Printen** instellen; de gekozen instellingen worden dan gewoon in de print-opdracht voor de wachtkamer overgenomen.

⁶⁹ Inlichtingen over het volledige programma QFAX-Pro en andere fax-programma's kunt u verkrijgen bij de distributeur van *Papyrus*: Paradox Software, telefoon 071-143080

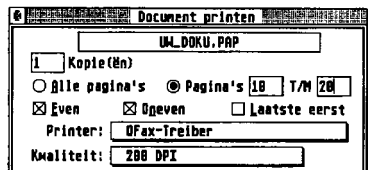
⁷⁰ Vraag uw distributeur om inlichtingen

vergewissen dat de geschikte driver is geladen (controleer in de dialog box **Dokument printen** uit het **File** menu: popup-menu **Printer!**). Zo niet, dan moet u eerst de juiste driver op bovenstaande manier laden.

En nu aan de gang

Nadat u de fax-driver hebt geladen, kunt u gewoon op de gebruikelijke wijze *printen*. Daardoor wordt (via de fax-driver) een file geconstrueerd, die daarna door uw fax-programma verder wordt verwerkt. Wanneer u bijvoorbeeld bladzijde 10 tot en met 20 van uw dokument (laten we zeggen **UM_DOKU.PAP**) wilt versturen, dan gaat u als volgt te werk:

1. Roep de dialog box **Dokument printen** op uit het **File** menu en selecteer de juiste fax-driver (hier: **QFax-Treiber**); stel vervolgens de gewenste pagina's in;

2. Afdrukken starten met behulp van de button **Printen**; wachten totdat de fax file is gemaakt. QFAX geeft hierbij het aantal faxregels dat wordt gegenereerd, rechtsboven in de menubalk (dat kan in QFAX trouwens ook worden uitgezet);
3. Start het QFAX-programma. Dat is het gemakkelijkst wanneer dat is geïnstalleerd als accessoire (.ACC). Wanneer het als een gewoon programma (.PRG) is geïnstalleerd, dan dient u *Papyrus* natuurlijk eerst te verlaten. U geeft bij de invoervelden **Name** en **Nummer** de gegevens op van de ontvanger en bij **ID**: uw eigen nummer. Nadat u **SENDEN** heeft aangeklikt verschijnt ter controle eerst nog een alert box waarin u nog even een blik kunt werpen op het te faxen dokument als u dat wilt. Bent u tevreden, dan klikt u in de alert box nogmaals op **Senden**, waarna uw fax dan ook daadwerkelijk wordt verzonden - en in de hoge fax-kwaliteit van 200 dpi.

Dat was nu alles over het faxen van dokumenten. Is dat nou eenvoudig of niet?

3.10 Alles draait, alles beweegt⁷¹ - objecten

3.10.0 Inleiding

EEN object is iets dat een individueel karakter heeft en door ons ook als zodanig wordt bekeken; in het bijzonder is het in *Papyrus* ook iets dat wij zelfstandig willen en kunnen behandelen en manipuleren.

Objectsoorten

In de huidige versie van *Papyrus* komen de volgende objecttypes voor: *als extraatje* t.o.v. de normale basistekst:

- tekstobjecten;
- lijnen in allerlei soorten en dikten;
- kaders;
- gevulde boxen met en zonder kaderlijn;
- en normale pixelafbeeldingen.

Alle objecthandelingen in *Papyrus* starten in het object-overzicht. Hier kunt u tussen de "objectmodus" en de "tekstmodus" alsmede de mogelijkheid om verschillende nieuwe objecten aan te leggen heen en weer schakelen. Welke modus op een bepaald moment actief is, wordt aangegeven doordat het bijbehorende symbool dan geïnverteerd is. Vanuit de tekstmodus kunt u met de Esc-toets naar object-modus omschakelen. Met een dubbelklik binnen een tekstframe komt u weer terug.

Objekt-
modus:
Esc

Afbeeldingen zijn niet via een symbool in het object-overzicht vertegenwoordigd; de mogelijkheden hiervan worden in een eigen subparagraaf later afzonderlijk beschreven.

De door *Papyrus* standaard ingestelde modus is de "tekstmodus". Dit is de normale situatie, waarbij u uw tekst invoert. Waarom er eigenlijk twee modi zijn, is wel duidelijk. Als u met de muis ergens op klikt, moet *Papyrus* natuurlijk wel van tevoren weten of u de normale tekst of een object wilt manipuleren. U moet in *Papyrus* van tevoren een bepaalde modus instellen, òf de modus om tekst te wijzigen òf de modus om objecten te manipuleren. De tekstmodus is te herkennen aan het feit dat de tekstcursor zichtbaar is - dit is in de objectmodus niet het geval, want dan is het gewoon de Atari muispijl.

⁷¹ Naar het oudgriekse (ten onrechte aan Heraklitos toegeschreven) παντα ρει (Panta rei)

Bevindt u zich toevallig in de objektmodus en wilt u graag terug naar de normale tekstmodus, dan kan dit via een muisklik op het tekstmodus-symbool in het objekt-overzicht - of eenvoudiger door een dubbelklik ergens in de tekst.

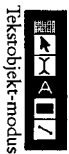
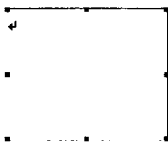
De objektmodus, die u via een klik op het bovenste symbool in het objekt-overzicht de pijl aktiveert, dient om objecten te manipuleren. U kunt dus de grootte wijzigen, ze verschuiven, ze dupliceren en te verwijderen. Daarbij worden de algemene standaards voor dergelijke handelingen toegepast.

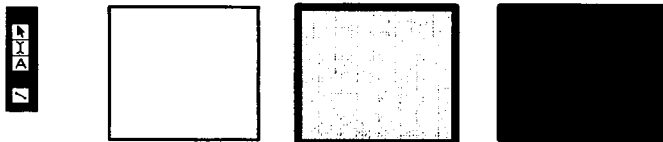
Herinnering: De toetsafkorting voor het overschakelen van de tekst- naar de objektmodus is de toets Esc.

3.10.1 Uw dokument creatief vormgeven - objecten ontwerpen

Met de volgende vier symbolen van het objekt-overzicht ontwerpt u nieuwe objecten. Als u dus een nieuw object wilt ontwerpen, klik dan gewoon in het objekt-overzicht op het gewenste objekt-type. Het karaktersymbool is hierbij behalve voor de normale tekst ook representatief voor tekstobjecten. Verse tekstobjecten worden meteen met een tekstcursor gepresenteerd, zodat u onmiddellijk kunt gaan typen. Als u weer in de hoofdtekst bent en naderhand iets in een tekstobject wilt wijzigen, dan schakelt u gewoon via het objekt-overzicht of nog eenvoudiger door het indrukken van Esc naar de objektmodus over. Daarna moet u gewoon dubbelklikken op de te wijzigen tekst in uw objekt. De tekstcursor verschijnt dan in uw tekstobject. Wilt u overigens alleen globaal voor het complete objekt het font of de tekststijl wijzigen, dan is het voldoende als het tekstobject in de objektmodus actief is zoals boven bij "Ik ben een tekstobject", waarbij de gestippelde kaderlijn de acht verplaatsbare vierkantjes voor de grootte-instelling verbindt.

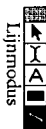

De gevulde rechthoek levert net als bij de laatste besproken optie van het objekt-overzicht een kader op, dat bovendien gelijk van het via *Papyrus* ingestelde vulpatroon wordt voorzien (hoe u dat wijzig, wordt dadelijk uitgelegd).

De gevulde rechthoek met of zonder kader staat het maken van een kader met of zonder vulpatroon toe. Nadat u op het gewenste type heeft geklikt krijgt u, als u weer boven het dokument bent, een kruis als muiscursor om de speciale modus, die nu actief is en die voor het maken van een nieuw objekt dient, te kenmerken. Als nu ergens in de tekst klikt en de muistoets ingedrukt houdt dan trekt u, terwijl u de muis verplaatst, Het kader geeft altijd de grootte aan van het objekt, dat zou ontstaan, als u de muistoets nu los zou laten. Illustraties worden, zoals eerder gezegd, niet via het objekt-overzicht, maar via een eigen menu-item gecontroleerd. Daarover vertellen we later meer.

Wilt u lijnen trekken, dan kiest u uit het objekt-overzicht het onderste item. U plaatst vervolgens het 'muiskruis' ergens, drukt de linker muisknop in, beweegt de muis en laat de knop los. Nu hebt u een (de) lijn getrokken!

3.10.2 Daarvoor zijn objekten goed - achteraf de vorm wijzigen

Een nieuw ontworpen tekstobjekt bevat meteen de bijbehorende tekscursor, zodat u meteen kunt gaan typen; de verschillende rechthoekobjekten komen ook helemaal compleet op de wereld. Desondanks heeft u behalve de in de vorige subparagraaf beschreven manipulaties voor de tekstgrootte en de plaatsing in de hoofdtekst nog extra mogelijkheden om teksten en rechthoeken te wijzigen.

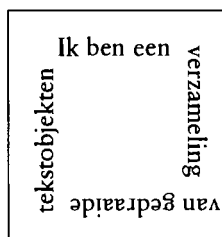
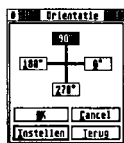
Verwijderen van objekten

Ten eerste kunt u alle objekten die u niet meer bevallen, verwijderen. Pak in dit geval het objekt of een hele groep

geselecteerde objecten met de muis in de kraag en sleep ze naar het 'zwarte gat' op de *Papyrus*-desktop en laat ze daarin vallen. U kunt ze vanaf versie 2.27 van *Papyrus* ook verwijderen door middel van **Control Backspace** of **Control Delete** - natuurlijk nadat u ze heeft aangeklikt of omkaderd met de muis. Let echter goed op: **Undo** is voor deze acties *niet* mogelijk!

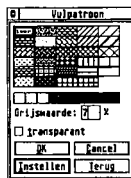
Objecten draaien

Voor tekstobjecten kunt u nog twee dingen instellen. Ten eerste kunt u de hoek van het tekstobject en daardoor de teksthoeke aangeven. Als u de instelling via **Instellen** of **OK** aan één of ook meteen meerdere actieve⁷² objecten doorgeeft, staat de wereld meteen op zijn kop (natuurlijk alleen met de ingestelde 180°). U kunt deze dialoogbox activeren in het menu **Object** via het item **Draaihoek...**. Het mooie van deze optie is dat u de rotaties niet alleen voor kant en klare tekstobjecten kunt laten uitvoeren; ook gedraaide teksten zijn en blijven te wijzigen. Als u gewoon tijdens de objectmodus dubbel klikt op een gedraaid tekstobject, dan verschijnt gewoon de tekscursor (natuurlijk ook in de juiste richting gedraaid) en u kunt gewoon tekst invoeren, net als bij ongedraaide tekstobjecten.

Objecten opvullen

Nu komt er iets speciaals voor de vektor-objecten, dus op het moment de rechthoeken: Voor vektor-objecten bestaat de dialoogbox **Opvulpatroon...**, die u via het item met dezelfde naam in het menu **Object** kunt activeren. U kunt hier alle drie de rechthoektypes wijzigen, waarbij het type 'kader' zonder vulpatroon geboren wordt, terwijl de beide andere rechthoektypes met het van tevoren in deze dialoogbox gekozen vulpatroon op de wereld verschijnen. Voor de wijziging moet(en) nu gewoon de rechthoek of de rechthoeken van uw keuze geactiveerd zijn⁷³; daarna stelt u gewoon een patroon en/of een grijswaarde in (de rij kleine vierkantjes boven het invoerveld is hier

⁷² Zoals gezegd, een actief object heeft een objectkader met acht verstelbare vierkantjes om de grootte te wijzigen.

⁷³ U weet inmiddels hoe dat gaat? Indien niet, staat u mij dan toe om u in deze voetnootverwijzing naar de laatste voetnoot te verwijzen?

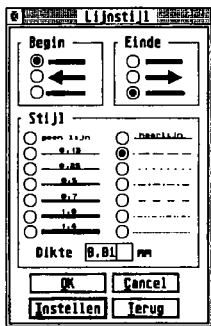
trouwens aan gekoppeld); ze bevatten achtereenvolgend de waarden 0%, 13%, 25%, 50%, 63%, 75%, 88% en 100% - zoals gezegd kunt u ook zelf een waarde invullen.

Klikt u op **Instellen** of **OK**, dan wordt de gekozen waarde aan het object of de objecten doorgegeven.

Natuurlijk kunt u ook nog via de checkbox **transparant** bepalen of de objectstatus dekkend of transparant (doorschijnend) moet zijn, zodat alles dat onder het object ligt toch zichtbaar blijft.

(Object-)lijnen instellen

Losse lijnen en de omlijnen van de (vektorobject-) rechthoeken kunnen in de volgende dialog box **LIJNSTIJL** uit het **Object** menu geheel naar wens en heel flexibel worden ingesteld. U kunt voor de rechthoek de lijnstijl en -dikte instellen door links één van de radio buttons met de dikte in te stellen en rechts één met de lijnstijl. De dikte kunt u instellen in mm wanneer u vindt dat uw keuze te beperkt is; stelt u in op *haarlijn*, dan krijgt u een lijn die altijd een enkele printerpixel breed is. Dan is het dus afhankelijk van de printerresolutie hoe breed de lijn op papier verschijnt. Wilt u geen lijnen (maar bijvoorbeeld alleen een opvulpatroon), dan kiest u voor *geen lijn*. Overigens zijn de door radio buttons te kiezen lijndiktes gerangschikt volgens DIN-norm. 't Is maar dat u het weet.

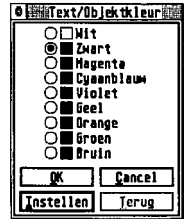
Houd er tenslotte rekening mee dat de meeste VDI screen drivers een maximale lijndikte op het beeldscherm aanhouden van 128 of 256 beeldschermpixels - ook de standaard screendriver van uw Atari. Dat is echter niet van invloed op het printen.

U kunt overigens de dialog box ook oproepen door de gewenste lijn te dubbelklikken.

Alles is zo mooi en bont hier, de tweede keer - objectkleuren

Er resteert nog een laatste punt, dat alle object-types ten goede komt. Aan alle objecten kunt u een kleur toewijzen met welke ze op het papier moeten verschijnen (natuurlijk alleen met de

hiervoor geschikte kleurenprinters⁷⁴). De betreffende dialoogbox komt u waarschijnlijk al bekend voor⁷⁵ van de tekstkleuren, alleen wordt hij nu in het menu **Object** via het item **Kleur...** geactiveerd. Dus gewoon het te kleuren object activeren, deze dialoogbox activeren, de gewenste kleur kiezen en aan het object doorgeven. Op de vaak samen met de Atari ST gekochte monochrome monitoren bestaat dan natuurlijk een probleem m.b.t. de weergave. Ook nu wordt dit weer overwonnen door het *Papyrus*-concept van de niet-modale dialoogboxen. De dialoogbox **Tekst-/objectkleur** kan nu blijven staan, terwijl u op verschillende objecten klikt. Daarbij toont de dialoogbox u via de actieve radio-button de kleur van het aktuele object. Op kleurenmonitoren met voldoende resolutie⁷⁶ geeft *Papyrus* natuurlijk braaf de kleuren weer. Om even iets goed duidelijk maken: *Papyrus* is een tekstverwerker en geen programma om in kleur te tekenen⁷⁷. De hier ter beschikking staande kleuren zijn zuiver als sublimatiekleuren (steunkleuren) bedoeld en niet meer. Kleurafbeeldingen met meerdere kleuren worden, tenminste in de tekstverwerker, niet ondersteund. Dat zou buiten het gewenste kader vallen.

3.5.3 Beweeg je eens! objecten plaatsen en manipuleren

Inleiding

De hierna beschreven mogelijkheden voor normale objectmanipulatie gelden overigens niet alleen voor kaders, maar gelden voor *alle* object-types.

In de objectmodus werkt u als volgt: u moet een object eerst activeren voordat u het kunt manipuleren, zodat *Papyrus* weet om welk object het eigenlijk gaat. U kunt dit heel makkelijk doen door tijdens de objectmodus met de muis op het begeerde obscure object te klikken.

⁷⁴ Dit zijn op het moment de NEC P6 color alsmede de HP-Deskjet color en alle compatible printers.

⁷⁵ Inderdaad is het dezelfde dialoogbox, die hier voor twee verschillende, maar wel verwante zaken wordt gebruikt.

⁷⁶ Voor de resolutie TT-medium of hoger.

⁷⁷ Nu tenminste nog niet . . .

Objektkaders

Objekten toevoegen: Shift/Klik

Daarna verschijnt het zogenaamde *objektkader*. Dit kader geeft aan dat het object nu actief is en kan reageren op uw wensen. Als u bij de object-selektie met de muis de Shift-toets indrukt, kunt u ook meerdere objecten tegelijk activeren en ze zo bijvoorbeeld tegelijk verschuiven of kopiëren. Is een object reeds actief, dan kunt u met Shift-enkelvoudige klik ook weer deactiveren. Als alternatief kunt u ook een hele groep objecten selekteren (= activeren), door tijdens de objectmodus met de muis een kader om de objecten te trekken. Alles, wat daarbij door het kader wordt aangeraakt of zelfs geheel binnen het kader ligt, wordt daarna geactiveerd.

Objekten en lijnen verplaatsen

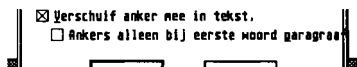
Dus: het eenvoudigste is de manier om een object of een lijn te kunnen verschuiven. U grijpt het object gewoon met de muis en plaatst het op de gewenste positie. Terwijl u het object 'in handen' hebt, gebeuren er twee merkwaardige dingen. Ten eerste wordt het eigenlijke object onzichtbaar. U ziet als imitatie van het object nu alleen de omtrek, het zogenaamde virtuele kader. Dit kader om te laten zien op welke positie uw object terecht zou komen, als u nu de muistoets los zou laten. In werkelijkheid beweegt het eigenlijke object pas, als u het object op de aktuele positie laat "vallen".

Objekt-ankers

Ten tweede verschijnt vanuit het centrum van het object, meestal naar het volgende alinea-begin wijzend, een verbindingslijn met aan het einde een klein anker. Hierbij gaat het om het door *Papyrus* zichtbaar gemaakte object-anker . Wanneer u de objecten op een normale tekstpagina plaatst, dan worden deze objecten ergens in de tekst geplaatst. Stelt u zich nu eens voor dat u verder naar boven nog iets in de tekst wilt veranderen, dus tekst wilt toevoegen of verwijderen. Wat gebeurt er nu met het object? De zinvolste manier is natuurlijk, omdat er meestal een relatie tussen het object en de nabijgelegen tekst bestaat, om het object tegelijk met de nabijgelegen tekst te laten verschuiven. Om u nu een nauwkeurige indruk te geven van de locatie, waar uw object in de tekst is verankerd, wordt deze positie via een klein, bij uw

objekt horend anker gekenmerkt⁷⁸. Dit is ook nuttig als een tekstgedeelte naar een andere pagina verdwijnt. Dan ziet u tenminste nog aan het anker dat daar nog een objekt op redding wacht. Om te voorkomen dat een objekt iedere keer na het herformatteren van een pagina ook opnieuw geformatteerd wordt, moet u in het menu **Instellingen** via het menu-item **Scherminstel. ...** in de betreffende dialoogbox de checkbox **Ankers alleen bij eerste woord paragraaf** aktiveren, zodat de tekst-ankers van de objekten aan het begin van de betreffende alinea's "plakken".

De alinea's kunnen dan in alle rust opnieuw herformatteerd worden zonder dat dan meteen het aan de alinea verankerde objekt ook opnieuw wordt geformatteerd.

Is uw objekt overigens enigszins naast de tekst of in een paar lege regels geplaatst, dan is het zinvol om te voorkomen dat uw objekt half buiten het pagina-einde komt te hangen. Dit kan met een heel simpele truc. U moet alleen de alinea('s) naast welke uw afbeelding staat "inklemmen". Daardoor worden de betreffende tekstgebieden tegen vervormingen bij het pagina-einde beschermd, doordat ze en-bloc worden afgebroken. En ook het objekt is dan natuurlijk beschermd tegen het buiten het pagina-einde hangen, omdat het altijd tegelijk met de ingeklemde tekst, waarmee het verankerd is, wordt mee verplaatst.

Dit gaat eventjes anders met de erg kleine afbeeldingen, die midden in de tekst staan en die het liefste als tekstkarakters moeten worden behandeld. U moet de checkbox **Ankers alleen bij eerste woord paragraaf** dan niet aankruisen, want dan kunt u een kleine afbeelding midden in een paar spaties verankeren en als karakter in de tekst gebruiken. Deze optie heb ik voor de handleiding ook vaak gebruikt; zo heb ik het objektanker van de vorige pagina midden in een paar spaties verankerd - hetzelfde geldt voor de checkbox in deze alinea.

Manipulatie van lijnen

U kunt reeds geplaatste lijn ook naderhand nog wijzigen. We hebben hierboven al gezien hoe u een lijn kunt verschuiven en hoe u de lijndikte kunt instellen. U kunt echter ook de lengte

⁷⁸ Dit anker is natuurlijk alleen als informatie en niet als een echt karaktersymbool gerealiseerd en wordt dus niet afgedrukt.

en de richting van de lijn veranderen. Daartoe selekteert u de lijn met een muisklik. Vervolgens ziet u de handvatten aan beide uiteinden van die lijn; zet u de muispil nu *precies* op het handvat, want anders loopt u kans dat u de gehele lijn gaat verschuiven!⁷⁹ U kunt nu met ingedrukte linker muisknop het geselekteerde handvat overal naartoe bewegen, waarbij de lijn netjes meedraait en langer of korter wordt al naar gelang u wenst.

Nog een extra truc

Maakt u voor de kleine afbeeldingen via een paar spaties ruimte, dan moet u deze spaties met de toetscombinatie Shift-toets-[spatiebalk] invoeren. Daardoor voert u dan zgn. gefixeerde of vaste spaties in, die tijdens de blokmodus niet worden gewijzigd. Ze hebben dus een constante breedte en ze worden ook niet aan het einde van de regel afgebroken.

Zo - dat was wel heel veel informatie over de manier waarop u objecten kunt verschuiven en verplaatsen.

Nu verder met de extra mogelijkheden, waarmee u objecten zoal kunt manipuleren. U kunt alle objecten ook kopiëren, omdat dit (bijna) net zo gaat als het verschuiven van een object. U moet nu alleen een Shift-toets ingedrukt houden en kijk: het oorspronkelijke blok blijft behouden, u verschuift op dat moment een kopie van het oorspronkelijke blok door de omgeving.

Objekt
kopiëren:
Shift +

3.10.5 De kleintjes eerst! - objektgrootte en -volgorde

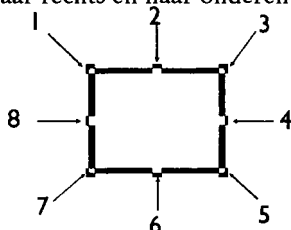
Nu heb ik al de hele tijd over de objekthandvatten gesproken; nu zal ik eindelijk uitleggen, waar deze dingen goed voor zijn: Via de acht symmetrisch over het objekt verdeelde objekt-handvatten kunt u de objektgrootte wijzigen. Het objekt bevat zoveel handvatten om een specifieke wijziging in een bepaalde richting mogelijk te maken. Dit is zinvol om het objekt op de door u gewenste manier in de tekst te kunnen plaatsen.

De kaderlijnen in het midden van het objektkader (2, 4, 6, 8) dienen hierbij voor een wijziging in één richting, dus naar

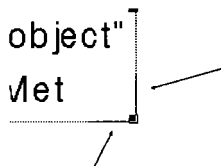
⁷⁹ U kunt een selectie altijd weer opheffen door de rechter muisknop in te drukken. Hierdoor wordt de oorspronkelijke situatie weer hersteld.

boven/beneden en naar rechts/links. Op deze manier kunt u gegarandeerd alleen de breedte of de hoogte van het object wijzigen zonder de andere omvangswaarden te beïnvloeden.

Met de hoekpunten (1, 3, 5, 7) kunt u de grootte in twee richtingen wijzigen. Met handvat 5 kunt u bijvoorbeeld het object naar rechts en naar onderen vergroten:

U activeert het te vergroten object met een muisklik: (1e en 2e kleine afbeelding) en grijpt daarna met de muis het gewenste objekthandvat en u brengt het object daarna op de gewenste grootte (1e en 2e grote afbeelding). In dit voorbeeld wordt nog een eigenschap van tekstobjecten duidelijk. Bevat een tekstobject meer tekst dan kan worden weergegeven, dan wordt dit aangegeven doordat de rechter onderhoek van het kader verdikt wordt weergegeven (kleine afbeeldingen). Maakt u daarna het tekstkader groter, zodat de complete tekst erin past, dan verdwijnt deze verdikte hoek weer.

Objekten naar de voor- en achtergrond brengen

Met **Op de voorgrond** en **Op de achtergrond** kunt u de volgorde van elkaar overlappende of bedekkende objecten bepalen, voor zover dit zin heeft, omdat ze elkaar bedekken (niet transparant zijn). In de computer worden de objecten (eerst in volgorde van ontstaan) als een stapel speelkaarten op een tafel gerangschikt. Is er nu een object dat een ander object bedekt - hoewel u dit object liever boven aan en compleet zichtbaar wilt hebben - klikt u dan gewoon op het daarachter gelegen object en haalt het via het betreffende **Objekt** menu-item **Op de voorgrond** of u schuift het voorste object gewoon via **Op de achtergrond** onder een ander object.

Display-only objecten

De volgende functie dient voor het invoeren van commentaar van verbale of grafische aard, die "alleen op " het "beeldscherm" en niet op het papier moet verschijnen. Ieder object met deze status (object activeren en gewoon het menu-item selecteren) wordt tijdens het printen gewoon overgeslagen. Dergelijke tekst noemt men ook wel "verborgen tekst" en dergelijke objecten ook wel "verborgen objecten". Makkelijk bij een offerte: u zet ergens commentaar bij in een textobject window - dit komt dus wel op de monitor maar niet op papier !

3.10.6 Het Papyrus prikbord

Resteert nog één optie. *Papyrus*' interne prikbord! Wat? U heeft er al naar gezocht, maar nog niets gevonden? Misschien, omdat het te groot is! Trek het venster eens zover mogelijk omhoog. Het totale grijze gebied, dus het resterende venster naast het dokument, dient als prikbord voor allerlei object-types. Zo heeft ieder dokument zijn eigen prikbord. Een gemeenschappelijk prikbord voor alle dokumenten heeft u bij *Papyrus* gelukkig niet nodig, omdat *Papyrus* meerdere dokumenten tegelijk op het beeldscherm kan weergeven en omdat u allerlei gegevens, blokken en objecten tussen de dokumenten heen en weer kunt verplaatsen. U kunt alle objecten gewoon met de muis in het grijze randgebied plaatsen, ze blijven daar dan liggen totdat u ze weer gebruikt (of tot sint-juttemis).

Het prikbord overleeft overigens ook het opslaan en opnieuw weer laden van tekst; het wordt dus tegelijk met de tekst opgeslagen.

M'n prikbord is verdwenen!

Heeft u overigens erg grote dokumenten geladen, zodat u zelfs bij een volledig omhooggetrokken venster de rechterrand niet kunt bereiken dan helpt de volgende truc. Gewoon uitzoemen en daarvoor uw dokument verkleinen en nu is het prikbord wel weer zichtbaar.

3.5.4 Een beeld zegt meer dan duizend woorden - afbeeldingen

Inleiding

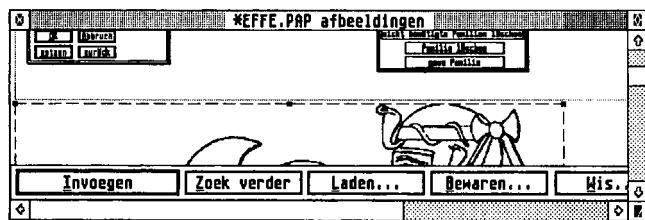
Wat kan een stukje nuchtere tekst beter opfleuren dan een paar mooie afbeeldingen en wat maakt een moeilijk te begrijpen tekst beter te verteren dan een geïllustreerde verklaring! *Papyrus* verwerkt op grafisch gebied bijna alles, wat op de Atari qua formaat gebruikelijk is: GEM-Image (.IMG), STAD (.PAC of .PIC), Degas (.PI3 of .PC3), scherm- of Doodle-formaat (.DOO of andere extensies). En dat natuurlijk in alle groottes met een willekeurig of zinnig zoom- of vervormingsniveau, een vrije keuze met betrekking tot uitgeknipte delen en bovendien een logische, virtuele weergave in een afbeelding-overzicht, zodat de meermaals uitgeknipte afbeeldingsdelen slechts één keer geheugen opslokken.

Alle afbeeldingen worden zo effectief mogelijk gecomprimeerd in de tekst bewaard en er tegelijk mee opgeslagen. U kunt ze bovendien op ieder moment weer als .IMG exporteren. Alleen voor het ontwerp van de afbeeldingen moet u een apart pixel-tekenprogramma gebruiken, want om dat hier ook nog een keer te doen is toch wel een beetje teveel van het goede, nietwaar?

Hoe krijg ik een afbeelding in mijn dokument?

Importeer:
Shift Ctrl A

De praktijk: de snelste manier om een kant en klare afbeelding in de tekst op te nemen gaat via het item **Import...** in het **File** menu. Wilt u de afbeelding eerst bekijken en misschien alleen een gedeelte gebruiken (waarschijnlijk de gebruikelijke manier), dan selecteert u in het menu **Objekt** het item **Illustratie Edit**, waardoor u een soort tweezijdige interface tussen het venster en de dialoogbox aktiveert, namelijk het beelden-overzicht van het betreffende dokument:

De titel van deze dialoogbox⁸⁰ heeft dezelfde naam als het bijbehorende dokument, alleen staat daarachter nog de toevoeging **Afbeeldingen**. Het venster bevat nu alle afbeeldingen die u tot nu toe in het dokument heeft geladen. Iedere afbeelding wordt omgeven door een gestippeld kader. Onderin het venster ziet u een serie bedienings-elementen: Via **Invoegen** belandt de aktuele afbeelding of het door u gekozen gedeelte (hoe dat gaat, vertel ik dadelijk) in het midden van het tekstvenster. **Laden** haalt een nieuwe afbeelding van het massageheugen. **Bewaren** slaat de aktuele gekozen afbeelding in het overzicht als een kopie volgens het formaat GEM-Image (.IMG) op diskette of op de harddisk op). Met **Wis** kunt u de aktuele gekozen afbeelding uit het overzicht verwijderen; dit kan alleen als er geen gedeelte van de afbeelding in het dokument wordt gebruikt.

De aktuele geselecteerde afbeelding kunt u herkennen aan het gestippelde kader om de afbeelding. Dit kader geeft aan, welk gedeelte u via **Invoegen** naar uw dokument kunt halen.

Een andere afbeelding kunt u eenvoudig via een dubbklik selecteren. De afbeelding is nu geactiveerd en wordt daarna met een gestippeld selectiekader omgeven. Wilt u nu een gedeelte van een afbeelding selecteren, dan kunt u het kader via de handvatten op de bij de objektwijziging besproken manier verkleinen. U kunt de grootte van het geselecteerde gedeelte ook opnieuw instellen door gewoon ergens buiten het aktuele kader te klikken. Daarna moet u de muistoets ingedrukt houden en de muis over het gewenste gedeelte bewegen (dit kan ook met de andere afbeeldingen in het overzicht). Als u de toets **Control** ingedrukt houdt, kunt u in het huidige gedeelte via de muis ook een nieuw kader trekken.

Heeft u geen zin om de afbeelding nogmaals in het dokument te moeten plaatsen, dan kan dit ook prima met de muis, omdat u deze voor het trekken van het kader sowieso moet gebruiken. U kunt het gekozen afbeeldingsgedeelte ook gewoon met de muis "grijpen" en met de muis meteen in het dokument plaatsen. Nu moet ik alleen nog de aanpassing van de afbeeldingsgrootte uitleggen.

⁸⁰ Het is er wel een: het bevat tenslotte de juiste elementen voor de bediening en exit-buttons.

Afbeeldings-grootte wijzigen

Afbeeldingsobjecten kunt u normaal manipuleren net als alle andere objecten. Voor de grootte-aanpassing bestaan er twee mogelijkheden, die duidelijk worden als u met de handvatten van het object speelt.

Ten eerste zou de relatieve omvang van het uitgeknipte gedeelte t.o.v. de originele afbeelding kunnen veranderen. Dat zou echter "dubbelop" zijn, omdat dit reeds tijdens de eigenlijke selectie in het overzicht mogelijk is. Bevalt het actuele uitgeknipte gedeelte u niet meer, dan kunt u het afbeeldingsobject op ieder moment weggooien en een nieuw gedeelte uit het overzicht halen. We hebben een zinnigere manier gekozen en hebben⁸¹ tijdens het programmeren weer hevig ons best gedaan. Een wijziging in de grootte van het afbeeldingsobject zorgt voor een aanpassing van de afbeeldingsgrootte aan hetnieuwe formaat; u kunt deze methode dus voor een traploze vergroting of verkleining van afbeeldingen gebruiken en ze zelfs qua verhouding breedte/hoogte willekeurig vervormen. Wanneer wij u echter de "vrije hand" zouden geven bij het aanpassen van de grootte van pixelafbeeldingen, dan stellen wij u bloot aan het gevaar van het ontstaan van moiré-effecten⁸², daarom is het zinvoller om de afbeeldingsgrootte optimaal aan het uitvoermedium aan te passen.

Dit bereikt u via de dialoogbox **Instellingen** uit het **Object** menu; hier (**Afstellen op**) kunt u de afbeeldingsgrootte voor uitvoer naar het beeldscherm of de printer laten aanpassen.

Verder kunt u voor de afbeelding (het beste met hele getallen) een bepaalde vergrotingsfaktor kiezen. Deze vergrotingsfaktor

⁸¹ Het eigenlijke programmeerwerk is natuurlijk door Christian gedaan, maar ik was in mentaal opzicht steeds bij hem.

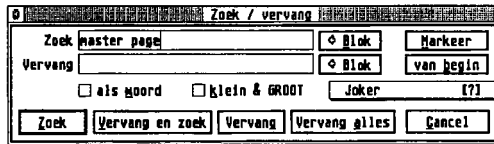
⁸² Moiré-patronen zijn de lelijke overgangen, die tijdens de overlapping van streepatronen (zoals bij de televisie, als de omroeper een colbertje met een afwijkend streep patroon aanheeft) of tijdens de verkleining van rasters optreden.

geldt zowel horizontaal als vertikaal. Wilt u daarbij nog een vervorming toepassen, dan kunt u de hoogte/breedte-verhouding instellen. Is deze faktor ongelijk aan 1, dan wordt de breedte hiermee nog eens vermenigvuldigd.

3.8 Wie zoekt, die vindt - zoeken en vervangen

3.8.0 Inleiding

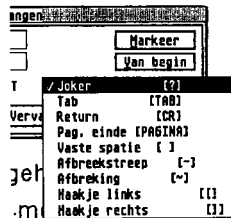
ER komt zeker af en toe een gelegenheid dat u een bepaalde tekstpositie nog een keer wilt terugvinden omdat u zich de inhoud nog maar vaag kan herinneren, waar die tekstpositie nu toch ook al weer was... Of u heeft in de tekst voortdurend een woord of zelfs een complete uitdrukking gebruikt, waarvan u achteraf merkt dat hij onzinnig of foutief is en die u graag wilt vervangen.

Zoek/
Vervang:
Ctrl F

Daarvoor biedt *Papyrus* de dialoogbox *Zoek/vervang* aan, die u via het gelijknamige item in het menu *Edit* kunt bereiken, of via de toetscombinatie *Control F*. De geldigheid van de zoekactie heeft betrekking op de actuele tekstobject-keten; dit zal als regel de normale hoofdtekst zijn. Bovenin de box ziet u de twee belangrijkste elementen van de dialoog - twee wijzigbare velden of invoervelden. In het eerste veld *Zoek* kunt u een willekeurige tekst invoeren en daarnaar in de tekst van boven naar beneden laten zoeken. Naast *Vervang* voert u de tekst in door welke de gevonden tekst in het document eventueel moet worden vervangen (wanneer u tenminste sowieso van plan bent om gevonden tekst door iets anders te vervangen).

Aan de rechterkant ziet u een pop-up menu. Deze schitterende mogelijkheid dient voor het invoeren van speciale karakters, die u niet zonder meer in een invoerveld kunt invoeren. Eindelijk kunnen we ook naar een *Tab* zoeken. De selectie van één van de speciale karakters in het pop-up menu zorgt ervoor dat dit karakter op de positie van de invoercursor wordt overgenomen. Het speciale karakter belandt dus, afhankelijk van de positie van de invoercursor, op de actuele positie in de zoektekst of de vervangende tekst.

Het startpunt voor de zoektocht is in principe de tekstcursor. Als u de gehele tekst vanaf het begin wilt laten doorzoeken, dan moet u de tekstcursor daar met de button **tekstbegin** toe dwingen.

Met twee checkboxen kunt u de zoekcondities nog nauwkeuriger specificeren: **Als woord** (indien aangekruist) beperkt het zoeken, de zoektekst moet als woord in het document aanwezig zijn om gevonden te worden; d.w.z. de zoektekst moet omgeven zijn door grammaticaal herkenbare "woordbegrenzers". Dit zijn normaal spaties⁸³, maar verder kunnen het ook stuurkarakters, aanhalingstekens en haakjes zijn. Decimale komma's, apostrofen en soortgelijke karakters worden overigens correct als bij het woord horende karakters herkend. Zeer handig als u een klein woord zoekt dat ook 3027 keer als lettergreep voor kan komen !

Klein & Groot zorgt (indien aangekruist) er voor, dat het tijdens de vergelijking zoektekst en tekstgedeelte in het document irrelevant is, of een bepaalde kleine letter in de zoektekst identiek is aan een kleine letter of een hoofdletter in de doelttekst (en omgekeerd natuurlijk).

Nu gaan we de 'exit'-buttons bespreken, die u in deze dialoogbox kunt gebruiken. Ze bieden u alle mogelijkheden, die u tijdens het zoeken en/of vervangen zoal nodig heeft. Waarom ze als exit-buttons aanwezig zijn en waarom de zoekmethode niet eenvoudiger in te stellen is? Heel eenvoudig: wegens de grotere flexibiliteit tijdens het eigenlijke zoeken! U kunt namelijk tijdens het zoeken naar een zoektekst in een lang dokument waarin de zoektekst vaak aanwezig is, voortdurend opnieuw beslissen wat er met de op dat moment gevonden tekst moet gebeuren. Bovendien kunt u omdat de dialoogbox (evenals alle belangrijke dialoogboxen van *Papyrus*) niet-modaal is, ook even een kort uitstapje maken en bijvoorbeeld een fout die u op dat moment heeft gezien, verbeteren en daarna gewoon gaan doorzoeken.

Zo - wat is er allemaal in de aanbieding?

"Zoeken" is waarschijnlijk wel duidelijk. Er wordt gesprongen naar de tekstpositie, die overeenkomt met de ingestelde

⁸³ *Attentie: dit geldt niet voor vaste spaties of koppelstreepjes !*

zoektekst in het invoerveld van de dialoogbox, deze wordt als blok gemarkeerd. U kunt nu gewoon doorzoeken.

Via **Zoek / Vervang** beslist u dat een als blok gemarkeerde tekstpositie moet worden omgewisseld door de vervangende tekst en dat daarna meteen de volgende passende tekstpositie opgezocht en als blok moet worden gemarkeerd. Het blok, dat vervangen wordt, is als regel de door **Zoek** (of het equivalente **verder van Vervang & zoek**) gevonden en als blok gemarkeerde tekstpositie.

Dat hoeft echter niet! U kunt ook zelf een blok markeren. Dit blok wordt dan eenmalig na het gebruik van **Zoek / Vervang** of **Vervang** verwisseld met de vervangende tekst. Dit gaat echter alleen met "normale" enkelvoudige blokken. Dus alstublieft geen niet-aaneengesloten blokken markeren, dat heeft geen zin! **Vervang** vervangt tekst eerst één keer en wacht daarna op de dingen, die nog komen (lees: wacht op uw verdere reactie).

Via **alles vervangen** doorkruist u de complete tekst van het actuele tekstobject, dus als regel de hoofdtekst van het document (in ieder geval vanaf de tekstcursorpositie). Alle tekstposities, die overeenkomen met de zoektekst, worden genadeloos verwisseld met de vervangende tekst. En **Cancel** kunt u kiezen na "vals alarm" of omdat u uit nieuwsgierigheid de dialoogbox wilde bekijken.

Nu resteert nog onze trots, die u misschien al via de dialoogboxen **Fonts** of **Paragraaf formaat** kent: de button **markeren** zorgt ervoor dat in het complete zoekgebied alles, wat overeenkomt met de zoektekst, als niet-aaneengesloten blok wordt gemarkeerd. U kunt hiermee alles doen, wat u wilt, dus alles wat met blokken ook mogelijk is: tekststijl of font wijzigen, verwijderen, verschuiven, enz. Slechts één ding - zoals bij ieder niet-aaneengesloten blok - gaat niet: het complete meervoudige blok door één bepaald begrip laten overschrijven; dit past gewoon niet in het concept van de niet-aaneengesloten blokken, daarvoor moet u dan **alles vervangen** gebruiken.

Verder zoeken

Verder
zoeken:
Ctrl G

Resteert nog de uitleg van het menu-item **Verder zoeken** in het menu **Edit** (onder **Zoek / Vervang**). Dit item is (voor zover er sowieso nog niet is gezocht) grijs weergegeven en is dan nog niet selecteerbaar. Pas, wanneer u de dialoogbox **Zoek/Vervang** tenminste één keer heeft gebruikt, kunt u verder zoeken. Dan

werkt dit commando hetzelfde als het laatste zinvolle commando in de dialoogbox **Zoek / Vervang**. Als u in deze dialoogbox als laatste dus voor het verlaten de button **Zoek** heeft gekozen, dan levert **Verder zoeken** dus hetzelfde effect op. Heeft u als laatste optie echter **Vervang & Zoek** gebruikt, dan werkt **Verder zoeken** dus net zo; er wordt naar de volgende tekstpositie gesprongen die volgens de actuele tekstcursorpositie overeenkomt met de zoektekst in de dialoogbox **Zoek / Vervang**; deze wordt dan gemarkeerd; kiest u nu **Verder zoeken**, dan wordt deze positie vervangen door de vervangende tekst uit **Zoek / Vervang** en daarna wordt naar de volgende passende tekstpositie gezocht. Er wordt dus alleen maar wat vervangen, als er een blok gemarkeerd is; anders wordt er naar de volgende tekstpositie gesprongen.

3.12 We gaan de diepte in - Zoom

SNEL uitgelegd en toch ontzettend nuttig. Voor vensters met tekstdocumenten en afbeeldingsoverzichten kunt u een willekeurige(!) vergrotings- of verkleiningsfactor voor de weergave van de vensterinhoud kiezen. In deze vensters kunt u gewoon doorwerken; u kunt de tekst dus volledig wijzigen. De eerste zes opties kunt u via het menu **Zoom** en de menu-optie **Instellen** naar keuze instellen. Hier kunt u enerzijds de aktuele zoomfaktor willekeurig instellen en meteen ook nog zoomfactoren die u nuttig lijken in het menu overnemen. Deze waarden worden trouwens bewaard met **Bewaar instelling** in het **Instellingen** menu! In het menu zijn de drie meest gebruikte resoluties van tevoren gedefinieerd:

Hele pagina:
Ctrl <	1. Het <i>pagina-overzicht</i> , waarbij de tekstpagina zodanig wordt verkleind dat hij precies in het venster past. U kunt hiervoor de toetscombinatie Control < gebruiken;
Normaal
Ctrl Esc	2. De <i>normale resolutie</i> , dus 100%. U kunt voor deze resolutie ook de toetscombinatie Control Esc gebruiken;
Printer-resolutie:
Control >	3. De <i>printerresolutie</i> , waarbij een scherpixel exact overeenkomt met een door de printer op het papier afgedrukt pixel. Deze resolutie kan tevens worden gekozen met behulp van de toetscombinatie Control >.

3.13 We zijn ook vriendelijk voor vreemden - afwijkende formaten

MISSCHIEN heeft u al nieuwsgierig naar het menu-item gezocht om afwijkende formaten te laden. Wel, dat item bestaat niet. Maar geen angst, ik wilde u alleen een beetje foppen. Het is heus wel mogelijk, u heeft er alleen geen menu's voor nodig. Activeer via het menu **File** en **Openen...** - de normale file-selector voor het laden van dokumenten. Als u daarin de extensie van "*.PAP" bijvoorbeeld in "*.*" verandert en dit in de file-selector via een klik op het sluit-symbool bevestigt, dan kunt u dokumenten laden van

Script (*.STX")

Signum!2 (*.SDO")

Ist Word plus vanaf Versie 3.20 (*.DOC") (geen versie 4.0 want dit is beslist geen Ist Word plus, dit is: "That's write").

Rich Text Format

MS-Word

Tempus Word vanaf versie 2

NeXT (*.RTF")

Papyrus converteert het gekozen formaat automatisch naar het eigen interne formaat en plaatst de tekst daarna in het tekstvenster. Ook voor het opslaan kunt u "RTF save" kiezen, uw dokument wordt dan in het Rich Text Format en niet als "*.PAP"-file opgeslagen. Ook de ASCII-Import en -Export heeft een eigen menu-item, maar ASCII-files kunnen niet direct kunnen worden ingelezen, maar alleen aan een bestaande tekst worden toegevoegd (dus eerst een nieuw dokument openen). Tijdens de ASCII-Export kunt u een **tekstblok** of een tekstkader markeren en alleen de inhoud daarvan naar het massageheugen (floppy/harddisk) laten wegschrijven. Is er echter geen blok gemarkeerd, dan kunt u het gehele dokument als ASCII-file opslaan.

3.14 Papyrus IntelliView Correction - de spellingscontrole

3.14.0 Inleiding

Bij het intikken van een lange tekst maakt men altijd fouten, de een wat meer de ander wat minder. Een correctiemethode die hierbij kan helpen zou zeer nuttig zijn. Men moet er echter ook geen wonderen van verwachten; de nederlandse taal is enorm complex.

De twee punten die bij de spellingscontrole het moeilijkste zijn:

1. Allereerst dat wat op standaardsystemen met 'normale' prestaties boven de tikfout-correctie uitgaat en dat wat er aan grammaticale hulpsystemen beschikbaar is.

Wat de Nederlandse taal betreft staat het vanwege de complexiteit nog in de kinderschoenen. Het gebruik van zo'n grammaticaal analysesysteem kost meer tijd dan ze⁸⁴ bespaart. Daarom hebben we besloten om die kant nog niet op te gaan. Vooralnog hebben we de handen vol aan de spellingscontrole.

2. Het tweede moeizame punt⁸⁵ doemt ook snel op: het laten leren van onbekende woorden. Elk woordenboek hoe omvangrijk dan ook kent enkele honderden woorden uit Uw eigen woordenschat niet. Het aanvullen van de woordenboeken met zulke woorden stuk voor stuk verloopt tot dus ver zo moeizaam dat geïrriteerde gebruikers het gauw opgeven en het gebruik van woordenboeken staken.

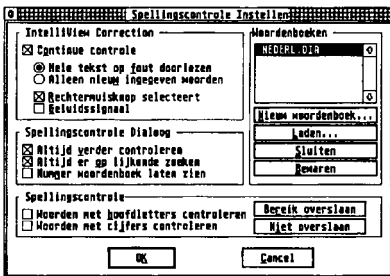
Om hieraan tegemoet te komen hebben wij een methode bedacht, de *IntelliView Correction*, waarmee snel en correct uw woordenschat in bijkomende woordenboeken kan worden opgenomen. Hierover zo dadelijk meer.

⁸⁴ nog niet, want als de rekenprestaties van behoorlijke grammaticale correcties acceptabele verwerkingsstijden mogelijk maken b.v. bij de nieuwe generatie Power PC's, dan zullen we ons er weer mee bezig gaan houden [d.w.z. een realisatie via een snel, zelflerend neuronaal netwerk]

⁸⁵ want slecht gerealiseerd

3.14.1 We gaan van start - de installatie

Voordat men kan beginnen moet in de menubalk **Instellingen / Spellingscontrole...** in het venster Spellingscontrole Instellen in het veld 'Woordenboeken' op z'n minst één woordenboek (zinnvol is het hoofdwoordenboek **NEDERL.DIC**) geladen zijn. Als er nog geen woordenboek geladen is, klik dan **Laden aan**, en laad **NEDERL.DIC**. Het is verstandig om **NEDERL.DIC** en alle andere woordenboeken in een eigen folder (b.v. **WOORDENB.OEK**) te bewaren.

De keuze van woordenboeken kan ook worden opgeslagen in **PAPYRUS.INF** via, zoals gebruikelijk **Bewaar instellingen**.

Het hoofdwoordenboek **NEDERL.DIC** alleen al is zo'n 145 Kb groot, daarom is het pas zinnig om de spellingscontrole aan te zetten als men beschikt over 2Mb intern geheugen of meer.

Met **laden** kunnen maximaal acht woordenboeken gelijktijdig geladen worden. Alle geladen woordenboeken worden bij de spellingscontrole van uw tekst ingezet. Elk woord wordt dus met alle woorden van alle woordenboeken vergeleken. Het gelijktijdig gebruik van verschillende woordenboeken heeft zin omdat men zo voor verschillende doeleinden verschillende aanvullende woordenboeken kan inzetten. Daarmee wordt het woordenboek **NEDERL.DIC** in feite met een op de tekst gerichte woordenschat aangevuld. Er wordt zo geheugenruimte en zoektijd bespaard. Natuurlijk is gelijktijdig werken met een tweede taal ook mogelijk!

Het aantal te laden woordenboeken moet wel op de betreffende tekst worden afgestemd omdat *Papyrus* alle geladen woordenboeken doorloopt. Typische vakwoordenboeken die niets met het thema van een tekst van doen hebben kunnen beter 'gesloten' worden. Evenmin is het zinnig om **NEDERL.DIC** zelf proberen aan te vullen. We zullen ons daar zeker mee bezig houden en als er een update verschijnt dan krijgt U die en zijn alle eigen aanvullingen voor niks geweest.

Dus: aanvullingen horen in een eigen aanvullend woordenboek

thuis. Om zo'n woordenboek aan te maken gaat U naar **nieuw woordenboek**.... Er wordt eerst gevraagd of een gecomprimeerd of een normaal leesbaar ASCII woordenboek moet worden aangemaakt. Gecomprimeerde woordenboeken zoals b.v. **NEDERL.DIC** nemen minder schijfruimte in, maar daarentegen zijn niet-gecomprimeerde ASCII-woordenboeken ook makkelijk buiten *Papyrus* om te veranderen en ook te versmelten met andere woordenboeken. Aanbevolen wordt om ASCII te kiezen als het niet al te grote woordenboeken betreft die bovendien voor anderen ook niet gauw interessant zullen zijn.

In de fileselector wordt een passende naam ingegeven en dat was het dan!

3.14.2 Het zoeken naar spelfouten

Voor spellingscontrole zijn er in principe twee mogelijkheden:

1. De continue, directe controle van de tekst terwijl deze wordt ingevoerd - onder gebruikmaking van ons nieuwe concept, de *IntelliView Correction*. Hiermee vermijdt U op een elegante wijze het hoofdprobleem van de instant-correctie; U wordt namelijk niet opdringerig tot directe afhandeling van fouten gedwongen, maar deze worden U discreet gemeld - zonder dat Uw schrijffactie wordt gestoord;
2. Of de controle achteraf van een kant en klare tekst waarin fout na fout wordt opgezocht en afgehandeld.

Maar nu eerst **IntelliView Correction**, onze variant op de zogenoemde online-correctie. Door **continue controle** aan te vinken wordt deze actief. Met de alternatieven **hele tekst op fouten doorlezen** resp. **alleen nieuw ingegeven woorden** kan het bereik van wat gecontroleerd wordt beperkt worden tot wat nieuw ingetikt wordt of veranderd. We raden aan de **continue controle** met de *IntelliView Correction* met **hele tekst op fouten doorlezen** aan te zetten. De beschrijving van der foutmarkering geldt ook als **alleen nieuw ingegeven woorden** gekozen wordt.

r. 'spellingscontrole instellen' kan worden ingesteld of na afhandeling automatisch naar de volgende moet worden gesprongen (bij spellingscontrole) of 'altijd er op lijkende zoeken' in de woordenlijst aan moet staan, of van woordenboeken in het pop-up menu en bij de woorden in de woorden- desbetreffende nummer van het woordenboek moet staan. v

In het gekozen bereik⁸⁶ worden nu alle foute woorden⁸⁷ door een zigzag-onderstreping gemarkeerd. Zo krijg U in één oogopslag alle fouten te zien, maar kunt U rustig doorwerken. Wanneer en of U de woorden wel gaat verbeteren, is aan U. Dankzij de opvallende markering kunnen ze U in ieder geval niet ontgaan.

Naast deze optische markering in IntelliView Correction kan nog een geluidssignaal de optredende fouten melden via **geluidssignaal**.

Als alternatief voor de continue controle van de gehele tekst kan met alleen nieuw ingegeven woorden slechts dan IntelliView Correction aan het werk gezet worden bij nieuw ingetikte tekst.

☞ **NOTA BENE:** Laat de aanduiding u niet verwarren. Ook hele tekst op fouten doorlezen is voor de online-correctie tijdens het intikken zinvol. Waarom dan nog een andere optie? De controle van alleen net ingetikte woorden is voor langere, al reeds eerder gecontroleerde teksten en ook voor de langzamere computers zinvol. Maar ook als U vaak in een lange tekst van bladzijde naar bladzijde springt. Want als de gehele tekst gecontroleerd wordt dan worden beide getoonde bladzijden op spelfouten gecontroleerd (voorzover ze al niet gecontroleerd is en ook aan de woordenboeken niets is veranderd). Op een gewone 8MHz ST duurt zoiets al 1-2 seconden, en bij regelmatig heen en weer springen kan dat irritant worden.

Werkt men niet zo 'springerig' dan lijkt het ons zinvol om simpel **hele tekst op fouten doorlezen** aan te zetten, waarbij dan ook de nieuw getikte tekst meegenomen wordt.

⁸⁶ Hele tekst op fouten doorlezen of alleen nieuw ingegeven woorden

⁸⁷ Of liever: de woorden die de geladen woordenboeken niet kennen

3.14.3 Foutafhandeling

We komen nu toe aan wat er gebeurt als een fout optreedt - want daar ging het bij de spellingscontrole uiteindelijk om. Pas daarna zal ik de beide gevallen toelichten waarin het niet om een tikfout gaat maar *a)* om een juist geschreven woorden dat echter niet bekend is in de woordenboeken of *b)* om woorden die gewoonlijk niet wordt opgenomen in woordenboeken zoals b.v. eiggamen.

Dit komt ook overeen met de meest zinvolle inzet van de kracht van *Papyrus'* IntelliView Correction, namelijk om eerst alle echte fouten te verbeteren. Pas aan het eind worden snel de woordenboeken aangepast.

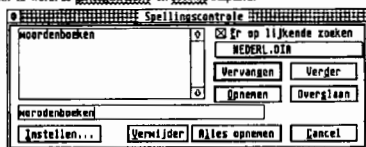
Goed - er is dus een fout gevonden. Er is of net een woord verkeerd ingetikt of U laat bewust een tekst op fouten onderzoeken. Als de IntelliView Correction aan staat (**continue controle**), worden alle door de spellingscontrole als zodanig fout geziene woorden⁸⁸ met een zigzag-lijn gemarkeerd. De markering met de onderstreping kan voor de correctie voldoende zijn: U plaatst de cursor in het gemarkeerde woord en begint te verbeteren. Als de cursor daarna het woord verlaat wordt weer de schrijfwijze gecontroleerd (alsof het nieuw werd ingetikt) en na goedbeviden verdwijnt de markering.

Suggesties voor verbetering

U kunt ook meer willen: Via het venster **spellingscontrole** woorden opzoeken en gebruik maken van verbeteringssuggesties.

Er zijn twee manieren om in het **spellingscontrole**-venster te komen: is een woord als blok gemarkeerd dan roept men het venster op via de menubalk **Tekst/Spellingscontrole...**⁸⁹ en wordt een woordenlijst in alfabetische volgorde zichtbaar en ook komt het woord in een correctieveld terecht.

dig gebruik van verschillende woordenboeken heeft en omdat men zo voor verschillende verschillende aanvullende woordenboeken kan zetten. Daarmee woordenboek "NEDERL.DIC" aftezet met een op de tekst gerichte woordenlijst. Er wordt zo **woordenlijst** en **zoekling** bepaald.

⁸⁸ of niet in de woordenboeken aanwezige woorden

⁸⁹ resp. de toetscombinatie Control Shift R

Nog sneller gaat het als U eenvoudig met de rechtermuisknop op het gemarkeerde woord geklikt wordt - *Papyrus* springt dan automatisch in het venster **spellingscontrole**. Dit gebeurt alleen maar als bij het venster **Spellingscontrole instellen** voor de IntelliView Correction **rechtermuisknop selecteert** is aangezet.

In het correctieveld kan nu het woord verbeterd worden en met **vervangen** terug in de tekst gezet worden. Ook kan een passend woord uit de woordenlijst met de muis worden uitgekozen en via **vervangen** in de tekst worden geplaatst. Het gebruik van grote of kleine letters wordt overgenomen van het oorspronkelijke woord.

Een bijzondere optie is om als de woordenlijst niet het gezochte, juist geschreven woord laat zien de schakelaar **zoek er op lijkende woorden** aan te zetten.

Via een speciaal algoritme biedt *Papyrus* u alle woorden aan in de woordenlijst die misschien niet alfabetisch in de buurt liggen maar wel wat schrijfwijze betreft - gezocht wordt bijvoorbeeld naar verwisselde letters. Ook uit alle woorden van deze lijst kan een keuze worden gemaakt voor **vervangen**.

Wilt u blijvend van deze optie gebruik maken en steeds er op lijkende woorden te zien krijgen in plaats van woorden in de alfabetische omgeving, dan moet U in het venster **spellingscontrole instellen**, **altijd er op lijkende woorden zoeken** aanvinken. Maar enige voorzichtigheid is op z'n plaats: het algoritme om bij Uw foutieve woord er op lijkende woorden te vinden vereist - met name bij grote woordenboeken - wel enkele seconden.

Naar de volgende fout

Vervolg
spelling-
controle
Ctrl R

Blijft voor de 'echte' foutafhandeling naast de knop **vervangen** de knop **volgende**. Hiermee wordt vanaf de cursorpositie het volgende als fout opgevatte woord gezocht en automatisch als blok gemarkeerd en voor afhandeling aangeboden. Gelijk hiermee staat het **vervolg spellingscontrole** in de menubalk **Tekst** (toetsencombinatie: Control R).

Tip: Het verder springen naar de volgende fout en de afhandeling ervan kan geautomatiseerd worden. Hiervoor moet

⁹⁰ Bij een dubbelklik op het woord in de lijst wordt deze gelijk in de tekst overgenomen.

⁹¹ En dat komt vaak voor als de fout vooraan in het woord zit en daardoor de alfabetische woordvolgorde sterk beïnvloedt.

bij spellingscontrole instellen, altijd verder controleren aangevinkt worden.

Als alleen het directe schrijfbereik gecontroleerd hoeft te worden dan is deze optie wat 'nervuus'. Immers de gehele tekst wordt nagelopen en aan het eind wordt steeds de mededeling **de tekst vanaf de cursorpositie is juist bevonden** gegeven.

Voor het zoeken naar fouten achteraf in min of meer afgeronde teksten zijn twee mogelijkheden: zet eenvoudig de IntelliView Correction aan met **continue controle** en handel zoals hierboven is omschreven de fouten af.

Om fouten te zoeken als de IntelliView Correction *uit* staat, moet stap voor stap de tekst doorgeworsteld worden. Hiermee worden de bijzondere mogelijkheden van IntelliView Correction misgelopen, en met name de eenvoudige manier om de woordenboeken aan te vullen. Zo'n werkwijze was de 'klassieke' en daarom hebben we niet voor niets IntelliView Correction ingebouwd in het programma.

Zet de spellingscontrole toch maar aan met in de menubalk **Tekst / Spellingscontrole...** of **Tekst/vervolg spellingscontrole** en ga dan verder zoals eerder beschreven.

In de volgende paragrafen gaan we dieper in op wat te doen met foute woorden die eigenlijk niet fout zijn.

3.14.3 Maar dat is toch helemaal niet fout? - Het uitbreiden en aanleggen van woordenboeken

Ook de meest uitgebreide woordenboeken zijn niet volmaakt. U wordt zeker met veel woorden geconfronteerd die nog niet in een woordenboek zijn opgenomen. Met name de vele 'technische' woorden uit deze handleiding zullen nogal eens ontbreken. Er is geen ontkomen aan: u zult met uw persoonlijke woordenschat iets moeten doen.

Om de toch wel moeilijke beginfase zo goed mogelijk te begeleiden hebben we wat goede ideeën bedacht als een direct uitvloeisel van de uitvinding van IntelliView Correction.

De meest zinvolle methode is het volgende: laat IntelliView Correction met **continue controle** de hele tekst op fouten doorlezen. Laat alle als fout aangegeven woorden aan u voorbij gaan en verbeter alleen de echte tikfouten zoals hierboven beschreven en niets meer!

Vervolgens markeert U met de button **over slaan** de paar⁹² woorden die weliswaar juist geschreven zijn maar niet in een woordenboek moeten worden opgenomen (b.v. eigennamen en dergelijke). Deze woorden krijgen een in het document mee opgeslagen status waardoor ze bij de spellingscontrole niet steeds in de weg lopen.

Schakel in het venster **spellingscontrole** met het **woordenboek pop-up** menu over op uw **aanvullende woordenboek**⁹³ (Suggestie: **ADDENDA.DIA**) en klik daarna op de button **alles opnemen**. Dat was het dan. Nu zijn met één klap alle weliswaar juist geschreven maar nog niet in een woordenboek belande woorden in uw aanvullende woordenboek terecht gekomen. Simpel genoeg.

Wanneer u ook nog extra, speciale woordenboeken heeft geladen (vakchineses b.v.) dan moeten natuurlijk eerst alle vaktermen in een eigen vakwoordenboek met de daarvoor bestemde knop in het venster **spellingscontrole** worden **opgenomen**. Zo is b.v. een kleinvakwoordenboek **COMPUTER.DIA** aanwezig, waarin alle woorden staan die we tijdens de ontwikkeling van IntelliView Correction zijn tegengekomen en volgens ons niet in een algemeen woordenboek thuishoren, niet in een aanvullend woordenboek maar in een speciaal computer vakwoordenboek.

Tijdsbesparing

Het concept van *Papyrus* betreffende discontinue blokken is ook bij de uitbreiding van speciale woordenboeken van kracht. Met de Shift-toets kan meer dan één woord tot één blok worden samengevoegd en met elkaar in het venster **spellingscontrole** via het woordenboek pop-up menu **opgenomen** worden in het betreffende woordenboek.

Iets dergelijks gaat ook op voor de woorden die met het document mee in het tekstwoordenboek **locale uitzonderingen**

⁹² In het NOTA BENE verderop nog een tijdsbesparende tip

⁹³ In principe kan dat natuurlijk met elk woordenboek maar we raden aan om in de opbouw- en leerfase, nadat de echte tikfouten zijn afgehandeld, alle woorden die moeten worden overgeslagen en vaktermen voor een aanvullend woordenboek te gebruiken.

moeten worden opgeslagen door middel van **overslaan**.

Bij **opnemen** worden overigens alle reeds in woordenboeken aanwezige woorden overgeslagen. U hoeft niet bang te zijn voor het dubbel voorkomen van woorden.

Hoe woordenboeken worden geladen (met de knop **Laden** in het venster **Spellingscontrole instellen**), hebben we al in het begin verteld.

Ook hebben we gezegd dat het hoofdwoordenboek **NEDERL.DIC** zelf maar beter niet kan worden aangevuld maar dat woorden die nog niet voorkomen beter in een aanvullend of vakwoordenboek kan worden opgenomen.

Wanneer u onverhoopt toch een woord in het verkeerde woordenboek mocht hebben opgenomen dan is er nog geen man overboord. Of u slaat het gewijzigde woordenboek niet op (verandering worden bij het dokument door een asterisk * zichtbaar gemaakt) of u haalt in het venster **spellingscontrole** het woord met **verwijderen** uit het woordenboek.

Wilt u er zeker van zijn dat het woord in het juiste woordenboek terechtgekomen is of juist daaruit verwijderd is, dan moet U in het venster '**Spellingscontrole instellen**' **nummer woordenboek laten zien** aanvinken. Daarmee wordt zowel voor de naam van het woordenboek het nummer getoond als ook in de woordenlijst van het venster **spellingscontrole** alle woorden voorafgegaan door het nummer van het woordenboek waaruit ze afkomstig zijn.

Er zijn nog enkele buttons toe te lichten: met **instellen...** uit het venster **spellingscontrole** kan snel en zonder terug te hoeven naar de menubalk het venster **Spellingscontrole instellen** worden opgeroepen.

Ook nog toe te lichten in het venster **Spellingscontrole instellen**: **woorden met hoofdletters controleren** maakt het mogelijk om geen rekening te houden met hoofdletters tijdens de spellingscontrole. Iets dergelijks gebeurt ook met **woorden met cijfers controleren** waarbij woorden waarin cijfers staan al of niet mee moeten doen aan de spellingscontrole.

In het venster van de **spellingscontrole instellen** is het **overslaan** uitgebreid tot **Bereik overslaan en niet overslaan**: hiermee kan niet alleen een enkel woord maar ook een tekstbereik tegen de spellingcontrole worden beschermd, resp. kan deze bescherming weer worden opgeheven.

Nog een woord tot slot: wees voorzichtig met het uitbreiden van woordenboeken. Woordenboeken waarin fouten zijn geslopen zijn later maar moeizaam te corrigeren. Daar komt nog eens de onzekerheid bij over de betrouwbaarheid. Juist het soort foutjes dat iedereen vaak maakt heeft de neiging de aanvullende woordenboeken binnen te sluipen en doet dan het nut van woordenboeken grotendeels te niet! Het is daarom verstandiger een woord nog maar een keer 'over te slaan' dan om het gelijk in een woordenboek op te nemen.

Nu is het tijd om U met de ruime mogelijkheden van *Papyrus IntelliView Correction* vertrouwd te maken als U dat al niet gedaan heeft! Wij wensen U veel plezier en foutloze teksten!

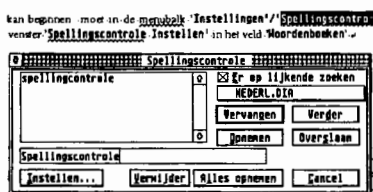
Uw R.O.M. logicware team

Referentiegedeelte

Hier wordt nog even alles in het kort toegelicht.

Het oproepen van het venster **spellingscontrole** kan op twee verschillende manieren geschieden:

- via de menubalk met **Tekst/Spellingscontrole....**
- door te klikken met de rechtermuisknop op de als fout aangegeven⁹⁴ woorden voorzien van een zigzag-onderstreping.

⁹⁴ d.w.z. die door IntelliView Correction zijn gevonden en niet in de geladen woordenboeken terug waren te vinden.

In de woordenlijst wordt of een aantal woorden getoond die zich in de directe alfabetische omgeving bevinden van het foutieve woord of , als er op **lijkende zoeken** staat aangevinkt, worden met een speciale algoritme alle woorden gezocht die sterk op het woord lijken, b.v. door het verwisselen van letters of het niet tikken van één of twee letters.

Het foutieve woord wordt in het correctieveld getoond, waarin het verbeterd kan worden of als een woord uit de woordenlijst wordt aangeklikt wordt dat er neer gezet.

Het verbeterde woord kan met **vervangen** terug in de tekst worden gezet. Met **volgende** wordt naar het volgende foutieve woord gesprongen en wordt deze als blok gemarkeerd.

Correct geschreven woorden die als foutief worden opgevat omdat ze nog niet in de geladen woordenboeken aanwezig zijn, kunnen met de knop **opnemen** terecht komen in het woordenboek dat in het het pop-up menu is aangevinkt.

Met **over slaan** wordt een woord in een bij het dokument opgeslagen tekstwoordenboek opgenomen en steeds niet bij de spellingscontrole betrokken. Als alternatief kan een woord ook direct via de pop-up worden opgenomen in het aan het dokument gebonden tekstwoordenboek.

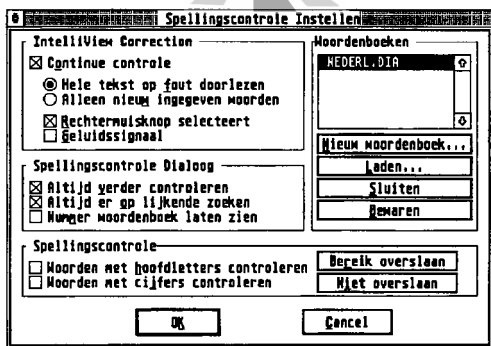
Opnemen en **over slaan** werken ook met discontinue blokken. Alle woorden van een blok worden gelijktijdig opgenomen in het tekstwoordenboek of een ander met het pop-up menu aangevinkt woordenboek.

Via de button **verwijderen** kunt u ook een met de muisklik gemarkeerd woord uit een via het in het pop-up menu aangevinkt woordenboek weghalen.

Na verbetering kunnen alle woorden van een dokument die gemarkeerd zijn met een zigzag-onderstreping in één klap opgenomen worden in het met de pop up ingesteld woordenboeken (met de knop **alles opnemen**).

Met de button **Instellen...** kunt U het venster **Spellingscontrole instellen** oproepen.

De IntelliView Correction laat u met **continue controle** in een door u gekozen bereik alle foutieve woorden zien met een

Daarbij kunt U de **hele tekst op fouten doorlezen** (ook inclusief nieuw ingetikte woorden) of in bijzondere gevallen **alleen nieuw ingegeven woorden**.

U kunt met **rechtermuisknop selecteert** instellen of een klik van de rechtermuisknop op een gemarkeerd woord het venster **spellingscontrole** moet oproepen.

Een ingeschakeld **geluidssignaal** laat bij elke nieuw gevonden 'fout' een signaal horen.

De woordenboeken zijn met **laden** van harddisk te laden (let op de juiste partitie en pad). Er kunnen maximaal acht woordenboeken gelijktijdig gebruikt worden. Tijdelijk niet benodigde woordenboeken kan men **sluiten**; de met **opnemen** of **verwijderen** (in het venster **spellingscontrole**) gewijzigde woordenboeken kan men hier ook **bewaren**.

Met **nieuw woordenboek...** kan een nieuw woordenboek worden aangemaakt, en kan vastgelegd worden of dat in leesbaar ASCII-formaat moet of gecomprimeerd. Via de fileselector moeten partitie, pad en naam worden aangegeven.

In het venster **spellingscontrole instellen** kan worden ingesteld of na afhandeling van een fout automatisch naar de volgende moet worden gesprongen (bij spellingscontrole achteraf zinvol) of **altijd er op lijkende zoeken** in de woordenlijst aan moet staan, of dat bij de lijst van woordenboeken in het pop up menu en bij de woorden in de woordenlijst steeds het desbetreffende

nummer van het woordenboek moet staan.

Bij **spellingscontrole** kan ingesteld worden of de spellingscontrole ook rekening moet houden met hoofdletters (**woorden met hoofdletters controleren**) of met cijfers (**woorden met cijfers controleren**).

Hele tekstbereiken die van tevoren als blok zijn aangemerkt kunnen overgeslagen worden **Bereik overslaan** of juist weer aan de spellingscontrole **niet overslaan** worden blootgesteld.

Deel 4 - Nu dan toch eindelijk: De gebruikersinterface

Inleiding

EN, heeft u dit hoofdstuk nu werkelijk nodig? Natuurlijk moest het volledigheidshalve worden opgenomen, maar we hopen eigenlijk dat het weliswaar misschien gelezen wordt, maar dat het eigenlijk niet nodig is om het te lezen en dat u desondanks toch goed in staat bent om met Papyrus te werken. Men kan een gebruikersinterface alleen als werkelijk geslaagd beschouwen, als weliswaar sommige opties worden beschreven om de krachtige mogelijkheden aan te tonen en tevens een beetje wordt ingegaan op de specifieke bediening, waarbij de rode draad echter vanzelf duidelijk zichtbaar blijft.

4.0 Waar hebben we het eigenlijk over? - Een beetje terminologie

4.0.1 Papyrus dialogboxen

DE dialogboxen van Papyrus vormen beslist een van de meest opvallende mogelijkheden. Een dialogbox is een meestal wit vlak met daarin veel instel mogelijkheden, parameters en andere vormen van invoermethodes. Ze verschijnt meestal, als de computer resp. het programma niet meer verder kan en daarom voor het uitvoeren van een functie nog een aantal gegevens van u nodig heeft. Een dialogbox is qua vorm pas zinvol, als de gebruiker (u dus) meteen herkent wat er van hem verlangd wordt en welke gegevens hij hoe en waar moet invoeren. Het is dus de exakte tegenpool van een voorbedrukt formulier.

In de dialogboxen en ook daarbuiten kunt u de volgende bedieningselementen aantreffen:

- Een *button* (zeg: "*batten*") of, wanneer u beslist een Nederlandse term wilt horen: een *knop*, is een omraamde commandovorm. U kunt de muis erop plaatsen en er, meestal met de linker muistoets, op klikken om het commando te starten. Maximaal één button mag een dikke kaderrand bezitten. Deze button is dan de zogenaamde default button. Hij geeft de gebruikelijke, te verwachten beslissing voor deze dialogbox weer.

Om de standaard-button erg makkelijk bereikbaar te maken, is deze bovendien als aanvulling op de selectie met de muis aan de Return-toets gekoppeld, zodat u het commando ook start, als u deze toets indrukt. Om deze mogelijkheid zichtbaar te maken, heeft deze button als enige een dikke kaderrand.

- Een *invoerveld* of *edit-vel*d is iets, waarin u tekst maar ook getallen kunt typen, zo kunt u parameters direct invoeren. In de dialogboxen heeft u steeds een invoercursor voor alle invoervelden; deze cursor kunt u met de cursortoetsen of de Tab-toets tussen de invoervelden van een dialogbox heen en weer bewegen (als er tenminste meerdere invoervelden bestaan). Af en toe is een invoerveld in eerste

instantie ongevoelig voor invoer via het toetsenbord, zodat de toetsaanslagen dan ergens anders, bijvoorbeeld in de tekst, landen. Dergelijke invoervelden moeten eerst nog een keer via een extra klik op het veld worden geactiveerd, zodat de invoercursor verschijnt en u kunt starten.

Voorbeelden hiervan zijn de invoervelden voor de regelhoogte en het actuele pagina-nummer boven in de lineaal. Bovendien ook nog de invoervelden voor de puntgrootte en breedte/hoogte-verhouding van de fonts in de font-selektie-dialoogbox. In deze box heeft dat zin omdat, ook wanneer de dialoogbox actief is en voor het tekstvenster ligt, desondanks tekst invoer in het normale tekstgedeelte mogelijk is.

- Een *pop-up-menu* is een menu dat openklapt als u erop klikt en daarna een overzicht toont, waarin u de muis gewoon op de gewenste optie kunt plaatsen en via een muisklik iets kunt uitzoeken. Waarom het overzicht niet continue wordt weergegeven, heeft natuurlijk dezelfde reden als voor het menu-overzicht bovenin het venster. Deze dingen zijn behoorlijk groot en ze zouden het halve beeldscherm bedekken op een moment dat u ze helemaal niet nodig heeft. Het meest gebruikte pop-up-menu is waarschijnlijk de optie om een alinea-formaat voor de lineaal te selecteren.
- Een *checkbox* naast een verklaring is een analogie voor de mogelijkheid om in een klein vierkantje op het papier iets aan te kruisen. Spoedig zijn er weer verkiezingen, dus deze manier van selecteren moet u vanuit de praktijk toch wel kennen¹. Omdat u natuurlijk niet met een potlood op het scherm kunt gaan zitten tekenen, gebruikt u voor het aankruisen van een instelling en daardoor het selecteren van de optie, die via de checkbox mogelijk wordt, natuurlijk de muis. Een klik: de checkbox-functie is geldig, de box is aangekruist. Nog een klik: alles is ongedaan gemaakt, de box is weer leeg, de functie is niet meer actief.
- Een *radio-button* is een gezellig beestje, dat nooit alleen aanwezig is. Verder is hij nauw verwant aan de checkbox; alleen kan in een groep radio-buttons er altijd maar eentje

¹ Alleen vormen de stembiljetten een typisch voorbeeld van een "slechte gebruikersinterface": Men weet nooit goed, wat men moet aankruisen. Hopelijk vindt u het in de Papyrus-dialoogboxen wat gemakkelijker om te beslissen, waar u de kruisjes moet plaatsen en hopelijk heeft het ook iets meer effect.

aktief zijn. De leden van de groep vormen dus een serie alternatieven, waarvan u er altijd maar een kunt selecteren. De naam is analoog aan de zender-keuzetoetsen van een radio. Als u op een keuzetoets klikt - pardon: een keuzetoets indrukt - springt een andere, van tevoren ingedrukte toets meteen omhoog; u kunt niet tegelijk naar meerdere zenders luisteren².

4.0.2 Commandotoetsen

De *commandotoetsen* vormen een optie voor mensen, die a) erg goed kunnen typen en daarom weinig zin hebben om hun handen steeds van het toetsenbord af te halen om de muis te bedienen; b) een erg goed geheugen hebben: ze moeten namelijk diverse toetscombinaties uit het hoofd kennen om de commando's via het toetsenbord te kunnen starten. Het geheel heeft desondanks zin nadat u de functies in eerste instantie op de gebruikelijke beginnersmanier, dus via de bediening met de muis, heeft leren kennen. Dan is het starten van vaak gebruikte functies via het toetsenbord duidelijk sneller.

De commandotoetsen zijn toetsen, die u tegelijk met bepaalde lettertoetsen moet indrukken, zodat de computer weet, dat deze karakters niet in de tekst terecht moeten komen, maar dat deze toetsen nu alstublieft een commando moeten starten. Het toetsenbord van Atari bevat vijf stuks: de **Control**-toets, de **Alternate**-toets, de linker en de rechter **Shift**-toets (die meestal gekoppeld zijn en hetzelfde effect opleveren, dit is echter niet dwingend!) en de **CapsLock**-toets, die eigenlijk alleen maar dient om permanent hoofdletters in te voeren (maar die ook voor het starten van commando's kan worden "misbruikt").

Bovendien zijn er nog een paar toetsen, die direkt en autonoom commando's starten en sowieso niet voor invoer bedoeld zijn: Dit is de **Esc**-toets, de tien funktietoetsen en het zogenaamde cursorblok met **Help**, **Undo**, **Insert** (in *Papyrus* ongebruikt), **Clr Home** en de cursortoetsen. De toetsafkortingen voor de snelle start van functies als alternatief voor de langere aktiveringsweg via de muis kunt u overigens direkt zien, als u de muis gebruikt. U kunt ze dan na verloop van tijd onthouden, totdat u uiteraard ook de weg van de snelle toetsaktivering inslaat. In het menu zijn de "shortcuts", zoals men de toetsafkortingen ook wel noemt, gewoonlijk combinaties waarbij u de toets **Control**

² Is dit toch het geval, dan is uw radio waarschijnlijk kapot. Of u heeft er twee, maar dan word u gestoord.

en een andere toets gelijktijdig moet indrukken. Ze worden vaak naast het menu-item vermeld. Omdat de voortdurende vermelding van **Control** de menu's onnodig zou vergroten, gebruik men hiervoor een afkorting het karakter **^**. Het is een andere vorm voor "**houd nu alstublieft de Control-toets ingedrukt, als u de volgende toets voor het starten van het commando indrukt**". In de *Papyrus*-dialoogboxen selekteert u de shortcuts op de conventionele manier met de **Alt**ernate toets. Om duidelijk te maken welke lettertoetsen (plus **Alt**ernate) welke functies starten worden ze in de commando's, die u in de dialoogboxen kunt lezen, onderstreept weergegeven. Als u dat niet bevalt, kunt u dit overigens ook in de dialoogbox **dialoog-instellingen** via de checkbox **Toetsafkortingen onderstreept** weergegeven uitschakelen.

Vensters

Vensters zijn een fantastische mogelijkheid om van alles en nog wat weer te geven. U kunt ze willekeurig verschuiven en er kunnen ook meerdere vensters gelijktijdig op het beeldscherm worden weergegeven (met de huidige TOS-versies maximaal zeven stuks, met het nieuwe Multi-TOS zelfs een willekeurig aantal - eindelijk). Daarom zijn ze qua flexibiliteit bijzonder geschikt om tevens de dialoogboxen van *Papyrus* te bevatten. In *Papyrus* worden dus zowel documenten als dialoogboxen in vensters geplaatst. Daardoor zijn deze boxen onder andere willekeurig over het scherm te verschuiven en kunnen ze ook naast tekstvensters blijven staan, terwijl u hierin gewoon blijft doorwerken. Een tekstvenster wordt dus inactief, als u van een dialoogbox een actief venster maakt. Het actieve venster valt te herkennen aan het grijze puntraster van de titelregel, terwijl inactieve op de achtergrond liggende vensters alleen een witte titelregel bevatten. Hiervoor geldt bij *Papyrus* echter een uitzondering. Omdat meerdere teksten gelijktijdig open kunnen zijn, als u een dialoogbox activeert, kunt u zich verward afvragen welke tekst actief was tijdens het activeren van de dialoogbox en aan welke tekstfile de invoer in de dialoogbox relateert. Dan wordt opeens in een heel ander document het font veranderd, als eigenlijk de bedoeling was! Om deze reden is de tekst, waaraan de actuele geactiveerde dialoogbox relateert, in de titelregel voorzien van een drievoudige onderbroken streep aan de linker- en rechterkant van de naam.

Wanneer er veel geopende vensters zijn, is het trouwens niet nodig de muis te gebruiken om te kijken welk venster op dat

Wissel Venster: moment actief is: Met Control W kunt u naar een ander venster
Ctrl W overschakelen, met Control-Shift W schakelt u over, als er
Wissel Dialoog: meerdere zijn geopend, naar een eventueel andere dialoogbox.
Ctrl Shift W

4.1 Een lans voor de 'Atari-bijbel' breken - Conventies

CONVENTIES en standaards zijn nu weer ook niet zo geweldig dat ik het van de daken wil schreeuwen. Daar moeten wij, programmeurs, het over eens zijn; maar u moet er wel de vruchten van kunnen plukken. U kunt de standaards zuiver intuïtief opmerken als u veel programma's heel eenvoudig kunt gebruiken, omdat de verschillende programma-functies qua bediening steeds overeenkomen. U kunt ze dus steeds op dezelfde manier activeren, ze zijn bijvoorbeeld ook steeds op dezelfde positie in het menu te vinden en u kunt er ook steeds dezelfde toetsafkortingen voor gebruiken. Te gek (voor ons programmeurs) is het als de fabrikant van de computers, waarmee u werkt, dergelijke richtlijnen verstrekt waaraan iedereen zich zou moeten houden. Nu ja, bij Atari zat daar gedurende lange tijd flink de klad³ in. In de tussenliggende periode zijn een aantal 'derde' partijen in de bres gesprongen en hebben - in plaats van Atari - intelligente richtlijnen bedacht. Dit vinden we zo opmerkelijk, dat we deze nette mensen even kort willen vermelden: Het gaat vooral om het "triumviraat" Jankowski, Reschke en "abich, die de "bijbel voor Atarianen", het "Atari ST/ STE/TT Profibuch"⁴ hebben uitgebracht. Zonder dit boek zou de kwaliteit, de gebruiksvriendelijkheid en de compatibiliteit van de Atari-programma's er momenteel een stuk slechter uitzien. Ook bestaat al sinds lange tijd de Apple Macintosh *Human Interface Guide*, die talrijke zinvolle opmerkingen over de programma-bediening bevat. Waarschijnlijk is dit de oervader van soortgelijke boeken. Ook een blik in de met de NeXT-computers meegeleverde documentatie kan nuttig zijn, ook hierin vindt u een aantal nette concepten⁵. Gedurende de laatste tijd heeft ook het werkelijk goede boek van de gebroeders Geiß met de enigszins ongelukkige titel "Van beginner tot GEM-expert"¹ voor furore gezorgd. Dit leidt allemaal tot een steeds hogere en uniformere kwaliteitsstandaard. Mocht dit zo blijven respectievelijk nog verder verbeteren - wij doen mee.

³ U merkt aan de tijdsvorm van deze zin, die de hoop uitdrukt dat Atari zich aan de nieuwe belofte houdt, dat de situatie m.b.t. de ondersteuning van ontwikkelaars duidelijk moet verbeteren!

⁴ Uitgeverij Sybex, 89,-. Onmisbaar voor programmeurs. Nee, we bezitten geen aandelen, het boek is werkelijk zo goed.

⁵ Kijk maar naar Papyrus . . .

4.2 Wat zijn in 's hemelsnaam niet-modale dialoogboxen?

WEL, de gebruikelijke GEM-programma's werken modaal. De *Papyrus*- dialoogboxen zijn daarentegen niet modaal. Dit betekent dat hierbij niet in een modus wordt gewerkt, waarbij u alleen in de dialoogbox kunt werken zonder deze kort te kunnen verlaten of dat u alleen in de tekst kunt werken zonder dat u kunt beschikken over een dialoogbox. *Papyrus* staat tijdens de bewerking van tekst toe dat een dialoogbox kan blijven staan. Zo kunnen bijvoorbeeld de actuele tekstparameters of andere instellingen hierin voortdurend zichtbaar blijven.

Op dezelfde manier worden de via de dialoogbox gewijzigde instellingen meteen zichtbaar in de tekst zonder dat u eerst de dialoogbox moet verlaten. Totaal bekeken is dus het samenspel tussen de eigenlijke tekst en de instellingen, die de tekst wijzigen, van (juist!) de niet-modale dialoogboxen veel beter waar te nemen als beide elementen, de tekst en de dialoogbox die de tekst beïnvloedt, gelijktijdig zichtbaar zijn.

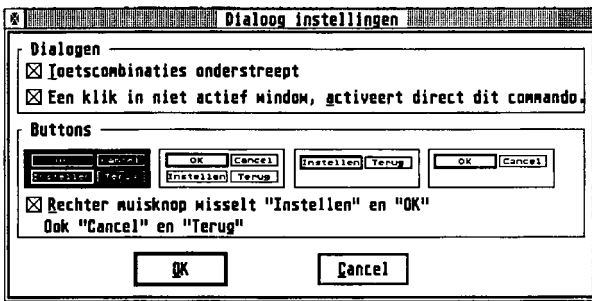
Hoe zijn de verschillen t.o.v. de traditionele dialoogboxen concreet merkbaar en te handhaven? Heel eenvoudig: normaal zijn de beide buttons voor het beëindigen van een dialoog, de bekende buttons **OK** en **Cancel**. De instellingen van de dialoogbox worden dan wel (**OK**) of juist niet (**Cancel**) overgenomen. Na het selekteren van deze button wordt de dialoogbox in ieder geval gesloten. In *Papyrus* bestaan deze beide buttons (als u dit wilt⁶) ook, maar u kunt ook gebruik

⁶ Is dit niet zo, Dan kunt u dit via de instellingen doen; maar dat komt later.

maken van de belangrijkste en typisch voor de niet-modale dialoogboxen aanwezige buttons **Instellen** en **Terug**.

Instellen/terug fungeert in principe net zo als **OK/Cancel**, alleen verlaat u de dialoogbox nu niet! Instellen is dus identiek aan **OK** en maakt de in de dialoogbox gekozen instellingen geldig; (hoe is het mogelijk he!). **Terug** is analoog aan **Cancel**, alle gekozen instellingen worden dus teruggedraaid. **Terug** is daarom grijs geïnverteerd en daardoor niet selecteerbaar als u een 'verse' dialoogbox activeert. Er valt nog niets ongedaan te maken. U verlaat de dialoogbox immers niet en het is daarom in dit beschreven geval zinloos.

Zijn nu beide buttons in uw dialoogbox aanwezig, dan kunt u willekeurig kiezen hoe u de dialoog wilt beëindigen. Bovendien kunt u, omdat het echte vensters betreft, de *Papyrus*-dialoogboxen via het sluitsymbool links bovenin verlaten. Bent u echter langzamerhand gewend geraakt aan het meer flexibele gebruik van het paar **Instellen/terug**, dan wilt u misschien **OK/Cancel** helemaal niet meer in de dialoogbox hebben. U kunt ze er dan met de via het menu **Instellingen** bereikbare dialoogbox **Dialoog...** uitsmijten. Alle dialoogboxen bevatten daarna alleen de buttons **Instellen/terug**.

Om u bij uw keuze voor één button-paartje (waardoor u ruimte in de dialoogboxen bespaart) te ondersteunen kunt u de functie voor het betreffende andere paartje ook als volgt bereiken. De standaard-button komt, als hij niet door een normale Return maar door Shift-Return wordt geactiveerd, overeen met zijn pendant. **Instellen** als standaard is bij Shift-Return dus **OK**, ook als deze niet zichtbaar is en omgekeerd. Heeft u in de dialoog instellingen ook nog de checkbox **Rechter muisknop wisselt "Instellen" en "OK"** (wat een lange optie) aangekruist, dan verandert de functie van de functie-analoge buttons, als u er met de rechter muistoets op klikt.

Tot zover de buttons van niet-modale dialoogboxen. De beide bovenste checkboxen onder **Dialoog...** zorgen er bij een inactieve optie **Toetscombinaties onderstreept** voor dat de in combinatie met **Alternate** ingedrukte toetsafkortingen i.v.m. het eenvoudigere gebruik van dialoogboxen, niet meer onderstreept worden weergegeven. De tweede checkbox **Een klik in niet actief window, activeert direct dit commando** zorgt ervoor dat u een dialoogbox niet eerst met een klik hoeft te activeren, terwijl de tweede klik dan pas de functie activeert. De eerste klik is voldoende om zowel de dialoogbox alsmede de betreffende functiebutton via één muisklik te activeren. Dit funktioneert trouwens op dezelfde manier, onafhankelijk van het activeren van de betreffende checkbox, met de rechter muistoets die ook via één klik een functie in een niet-actieve op de achtergrond liggende dialoogbox kan activeren. Deze klik met de rechertoets activeert de dialoogbox echter niet.

Oeps. Nu wilde ik hier nog een paragraaf over de bediening van *Papyrus* toevoegen waarin ik alles wilde uitleggen, wat boven de werking van de dialoogboxen uitstijgt. En nu merk ik dat ik dat al in paragraaf 4.0 heb ondergebracht. Nou ja, ik wil de tekst van 4.0 nu niet meer verscheuren, dus moet u het dan maar daar lezen.

4.3 Ik wil mijn persoonlijke *Papyrus* - de instellingen

Inleiding

HET leeuwendeel van het verhaal is verborgen in het menu "Instellingen". Voordat we dat gaan bespreken, moet echter eerst nog het algemene gedeelte worden afgehandeld.

Instellingen bewaren

Alle posities van alle dialoogboxen en vensters, het funktietoets-overzicht, het objekt-overzicht en de "Afvul"-ikonen worden in de file **PAPYRUS.INF** vastgehouden, als u in het menu **Instellingen** het item **Bewaar instelling** selekteert. Verder worden ook alle in de dialoogboxen aangebrachte instellingen in deze Info-file opgeslagen.

Als u bovendien in de dialoogbox **Diversen...**⁷ de checkbox **Schrijf nieuwe instellingenfile bij verlaten Papyrus** heeft aangekruist, dan worden de aktuele instellingen automatisch in **PAPYRUS.INF** opgeslagen na het verlaten van het programma via **Einde**.

Alle tekstparameters alsmede het papierformaat, de aktuele cursorpositie enz. worden samen met het dokument opgeslagen.

Papyrus desktop bij geheugengebrek

Wanneer uw werkgeheugen een beetje krap begint te worden of als de afbeelding u niet bevalt (snik), dan kunt u de file **PAPYRUS.IMG** gewoon een andere naam geven. Deze afbeelding wordt dan niet meer in het midden van de **Papyrus**-desktop weergegeven.

U kunt ook een andere IMG-afbeelding laten weergeven. Geef de gewenste afbeelding gewoon de bovenstaande naam en copieer deze naar de folder, waarin het programma *Papyrus* zich bevindt (maar overschrijf daarbij niet onze **PAPYRUS.IMG**).

Instellingen-menu

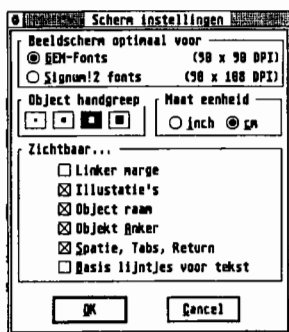
Zo, nu naar het menu **Instellingen**. Met het item **Lineaal** kunt

⁷ Bereikbaar via het menu "Instellingen".

u deze in het tekstvenster in- of uitschakelen. **Wissel document** en **Wissel dialoog** schakelt gewoon het actieve venster heen en weer.

De grootte van schermfonts

Via **Micro-spatiëring...** onder **Stijl** kunt u instellen wat de stapgrootte moet zijn. **Scherminstelling** activeert een erg belangrijke instellingsmogelijkheid, de dokumentweergave op het beeldscherm: Hierin kunt u instellen of de tekstweergave qua hoogte iets uitgerekt moet worden, dit is optimaal voor **Signum!2 fonts (90x188 DPI)**, of dat u liever de onvervormde weergave met **GEM-fonts (90x90 DPI)**" wilt gebruiken⁸.

Daarna kunt u de grootte van de acht om een actief object aanwezige handvatten via vier opties bepalen. Daarna volgt een optie, waarover Christian en ik het oneens waren, wat er voor zorgde, zoals gebruikelijk bij dergelijke discussies, dat we deze beslissing aan u overlaten en deze optie toch instelbaar hebben gemaakt.

"Linkermarge onzichtbaar" bepaalt of u, gekeken naar het papier, werkelijk alles, ook de onbeschreven en daardoor⁹ onnodige marge, wilt zien en daardoor ruimte aan de rechterkant verliest of dat u deze marge liever niet wilt zien (geldig, indien aangekruist). **Objekt-raam tonen** moet wel duidelijk zijn. Op deze manier kunt u beter herkennen, hoe groot objecten werkelijk zijn (afbeeldingen kunnen bijvoorbeeld ook lege vlakken bevatten, die u anders niet zonder meer zou kunnen herkennen). Het is waarschijnlijk zinvoller als de kaderlijnen zichtbaar zijn (ze verschijnen natuurlijk niet op het papier!).

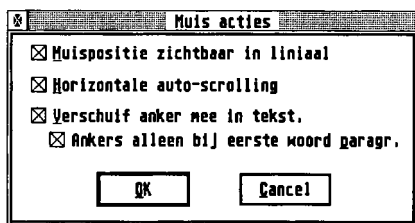
Vanaf Versie 1.27 hebben we de mogelijkheid om ook de spaties op de monitor zichtbaar te maken; zo is goed te zien of u bijvoorbeeld perongeluk twee spaties heeft staan, of dat een regel reeds begint met een spatie. De Tab zal laten zien in welk gebied hij actief is. **En nu de belangrijkste:** De harde Return, nu ziet u echt waar een soft-return en een echte return staat (*GOUD waard tijdens de opmaak!*)

⁸ Wat dat inhoudt, wordt meer gedetailleerd in de paragrafen 3.2.2 en 3.2.3 uitgelegd.

⁹ Mijn idee. Dat is het voordeel van diegene, die de handleiding schrijft. Het laatste woord (Hoewel Christian de laatste gecorrigeerde versie nog moet doorlezen, eventjes afwachten...).

Dialog box Muis Acties

Nu komen er twee belangrijke opties voor afbeeldingen en objecten in het algemeen. Staat "Na verschuiving objektanker" uit, dan zijn de correct geplaatste objecten niet meer verbonden met de tekst in wiens gebied ze waren verankerd. Dat betekent dat wanneer de tekst naar boven of naar beneden wordt

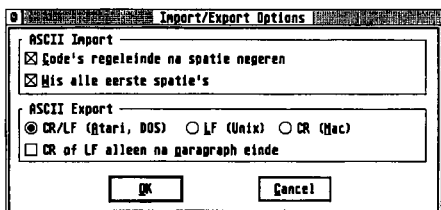
vershoven, er tekst toegevoegd of tekst moet worden verwijderd, het object "stoer" op zijn plaats bevriest en niet meegeschoven wordt. Is een object echter verankerd, dan blijft het object altijd braaf in de buurt van de bijbehorende tekst. Met **Ankers alleen bij eerste woord paragr.** kunt u voor grotere objecten instellen dat hun anker altijd in het paragraaf-begin van de nabijgelegen tekst wordt verankerd. Waarom u dat kunt uitschakelen? Heel simpel: zo kunnen kleinere afbeelding in het midden van de tekst worden verankerd en kunnen ze altijd met de tekstbeweging van de alinea meeschuiven. Zo kunnen bijvoorbeeld kleine afbeeldingen direkt in de tekst als zogenaamde "grafische woorden" worden gebruikt. Ik heb er in deze handleiding rijkelijk gebruik van gemaakt.

Voor de details over **Dialog...** wil ik graag naar de vorige subparagraaf verwijzen - daarin wordt alles uitvoerig beschreven.

Import/Export instellingen

In de dialoogbox **Import/Export Opties** kunt u via **Codes** **regeleinde na spatie negeren** voor de normale import kiezen of voor de keuze waarbij dergelijke voor *Papyrus* herkenbare regeleinde-karakters worden genegeerd, als ze midden in een doorlopende tekst staan (indien aangekruist). Voor de export

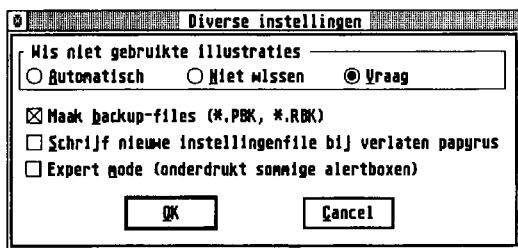
heeft u via de betreffende radio-buttons onder **ASCII export** bepalen de mogelijkheid om te kiezen uit verschillende geregeinde-karakters, die voor de verschillende

computersystemen (Atari / DOS, Unix, Mac) gebruikelijk zijn. Bovendien kunt u ook nog voor systemen die doorlopende tekst als ASCII kunnen importeren, de geregeinde-aanduiding via **Markering alleen bij alinea-einde** tot reële alinea-einden beperken.

Diverse instellingen

We komen nu bij "Diverse instellingen", de vergaarbak voor alles, waarvoor we geen betere plaats konden vinden. Het komt zeker ooit eens voor dat u een deel van een afbeelding verwijdert, dat het laatste gedeelte van die afbeelding

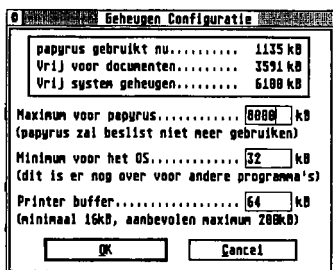

in de tekst was. De afbeelding is in het afbeelding-overzicht dus eigenlijk overbodig, als u er tenminste niet nog een gedeelte van wilt gebruiken. Via **Wis niet gebruikte illustraties** kunt u nu kiezen hoe dergelijke afbeeldingen moeten worden behandeld. Moeten ze **Automatisch** worden verwijderd, moet *Papyrus* ze liever **niet verwijderen** of wilt u een **Vraag**, of *Papyrus* ze nu wel of niet moet verwijderen? De volgende checkbox **Maak backup-files (*.PBK, *.RBK)** bepaalt of de laatste versie de andere naam **FILENAAM.PBK/FILENAAM.RBK** moet krijgen voordat u de file opslaat, of - indien u gelooft dat u altijd weet wat u doet - dat u liever schijfruimte wilt besparen. Via de laatste

checkbox **Schrijf nieuwe instellingen file...** kunt u aangeven dat alle instellingen door *Papyrus* na het verlaten van het programma via **Einde** in de file **PAPYRUS.INF** moeten worden opgeslagen. Na de volgende programma start worden ze weer opnieuw geladen, zodat u in *Papyrus* alle teksten en dialoogboxen net zo terugvindt als tijdens de laatste keer.

Instelling van het geheugen

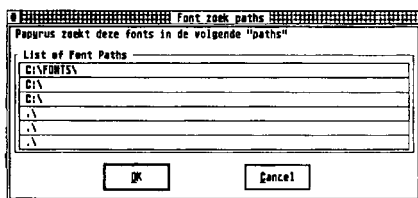
Via de dialoogbox **Geheugen Configuratie** kunt u kijken, hoeveel geheugen *Papyrus* momenteel gebruikt en bovendien via grenzen aangeven, hoeveel geheugen *Papyrus* mag gebruiken en hoeveel geheugen er moet overblijven. Ook kunt u aangeven hoe groot de printerbuffer (voor

het opbouwen van de grafische informatie, die naar de printer wordt gestuurd) mag zijn¹⁰. Deze dialoogbox wordt bijzonder belangrijk, wanneer *Papyrus* onder MultiTOS met andere programma's moet samenwerken. Wat u via **Printer...** allemaal kunt instellen, moet u even in het referentiegedeelte nalezen.

Zoekpaden voor de fonts

Resteert nog de uitleg van **Font zoekpaden**. Omdat *Papyrus* meerdere toegangspaden voor de fonts toestaat (in totaal zes stuks), moet u ook op de een of andere manier kunnen aangeven, waar u de fonts zoal bewaart. Dit kan via **Fonts zoekpaden**. Hierin kunt u aangeven

waar al uw Signum!-fonts rondspoken¹¹ en natuurlijk instellen, hoe de naam van uw folder met GEM-fonts luidt (**C:\GEMSYS** of **C:\GDOS_FNT** of iets dergelijks). U kunt de paden gewoon instellen door op een invoerregel in het overzicht te klikken, de

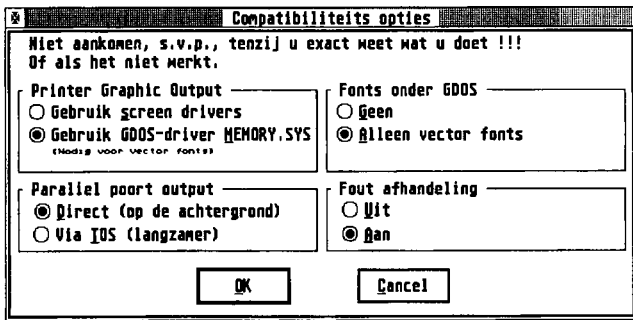
¹⁰ Bij Atari-laserprinters wordt deze waarde genegeerd.

¹¹ Als u tenminste niet sowieso alle fonts in één folder bewaart, wat echter een beetje gevaarlijk kan zijn: GEM kan problemen veroorzaken, als u meer dan 150 files in een folder bewaart!

inmiddels zeer bekende file-selector verschijnt, hierin kunt u het juiste toegangspad kiezen en op **OK** klikken. *Papyrus* neemt het pad daarna over. En als u niet vergeet om het geheel ook via **Instellingen opslaan** in de file **PAPYRUS.INF** over te nemen, dan kunt u deze paden ook in de toekomst blijven gebruiken.

Compatibiliteits-opties

Resteert als laatste dialoogbox van **Instellingen** nog **Compatibiliteit..**: Als regel zou u in deze dialoogbox niets hoeven te veranderen, tenzij een handleiding u nadrukkelijk opdraagt om bepaalde opties te wijzigen. Zo is een wijziging van **Printer Graphic Output** pas noodzakelijk en zinvol, als u SpeedoGDOS installeert. **Gebruik GDOS driver MEMORY.SYS** is alleen effectief voor de vectorfonts van SpeedoGDOS; de

bekende pixelgevallen kan *Papyrus* beter zelf beheren. De optie **Paralleel poort output** is onbelangrijk voor bezitters van de Atari-laser, omdat deze aan de DMA-poort hangt. Bezitters van "normale" printers moeten **direct (op de achtergrond)** actief laten; alleen bij eventuele compatibiliteitsproblemen moeten ze via **TOS (langzamer)** activeren.

Instellingen opslaan

Zo, **Instellingen opslaan** heb ik nu gedetailleerd genoeg besproken, daarom is deze slotopmerking voldoende. Hiermee kunt u alle instellingen van *Papyrus* in de file **PAPYRUS.INF** opslaan.

Deel 5 - Orde moet er ook zijn - het referentiegedeelte

5.0 Inleiding

Zo, hier mag nu iedereen opgelucht ademen, die niet zo gecharmeerd was van mijn huidige schrijfstijl. Vanaf deze positie tot aan de appendix zal ik op een nuchtere wetenschappelijke manier alle bedieningselementen systematisch geordend en compleet, maar kort uitleggen. Het bovenstaande gedeelte is dus voor een tijdje mijn laatste 'losse' alinea.

5.1 De menu-balk

IN de menu-balk worden de hoofdbegrippen, de menu-titels **File, Edit, Tekst, Stijl, Speciaal, Object, Zoom, Instellingen** weergegeven, die u kunt selekteren om bepaalde functies te activeren. Commando's, die niet direkt een bepaalde functie veroorzaken, maar een dialoogbox activeren, worden gevolgd door drie punten (bijvoorbeeld **Functie_x...**). De meest gebruikte menu-items zijn ook via toetsafkortingen te bereiken. Ze worden naast de menu-items vermeld. Om traditionele redenen wordt via het karakter **^** aangegeven dat de toets Control tegelijk met een andere toets moet worden ingedrukt. De betreffende letters zijn afgeleid van de conventies die hiervoor zijn ontstaan en zijn niet te wijzigen. De enige uitzondering zijn de wijzigbare items voor het Zoom-niveau (zie aldaar).

5.1.1 PAPYRUS

Via **Info Papyrus...** krijgt u informatie over het versienummer, de auteur, de naam van de gebruiker en het individuele serienummer i.v.m. de licentie-overeenkomst. Onder het versienummer wordt bovendien de versie van het besturingssysteem van uw computer vermeld.

5.1.2 File

Dit menu bevat de meeste functies van *Papyrus*, die met fysieke files op uw massageheugen te maken hebben.

- **Nieuw...** opent een dergelijk dokument met de naam zonder titel. U kunt dit dokument alleen via **Opslaan als...** onder een nieuwe naam opslaan. Na het selekteren van openen verschijnt de GEM-file-selector, waarin u de te laden file kunt selekteren. De naam is standaard op de de extensie ***,PAP** ingesteld; u kunt echter ook afwijkende formaten laden.

Papyrus staat verkorte naaminvoer toe. Typt u in de file-selector de beginletter(s) van de gewenste file in en klikt op **OK**, dan wordt de eerste file met deze beginletter(s) in de selektie-regel vermeld. Na uw bevestiging via **OK**

wordt deze file geladen. Bevat de regel **selectie**¹ een niet bestaande naam, dan vraagt *Papyrus* of er nieuw dokument met deze naam moet worden aangelegd.

- **Sluiten** beëindigt de bewerking van het aktuele dokument en sluit het betreffende venster. Heeft u de tekst nog niet opgeslagen, dan vindt er vòòr het sluiten nog een veiligheidscontrole plaats. U kunt deze functie dan afbreken of het dokument als nog opslaan. Via opslaan wordt de aktuele tekst onder de huidige naam opgeslagen, als u tenminste een naam had gekozen. Verder werkt deze functie net als **Opslaan als...** Met **Opslaan als...** slaat u de aktuele tekst onder een nieuwe naam op als een extra file ten opzichte van de originele file. De nieuwe naam wordt ingevoerd via de file-selector, die na het kiezen van deze optie verschijnt. Na het opslaan moet u dan nog bevestigen of de aktuele tekst in het geheugen de nieuw gekozen naam moet krijgen.
- **Herlaad dokument** zorgt ervoor dat alle aktuele wijzigingen in het aktuele dokument worden verworpen. In plaats hiervan ziet u de als laatste opgeslagen originele versie verschijnen. Van tevoren vindt er nog een veiligheidscontrole plaats, want voor deze functie bestaat geen mogelijkheid tot UNDO.
- **Wis file op disk...** zorgt voor het verschijnen van de file-selector. Hierin kunt u aangeven welke file u van het massageheugen wilt verwijderen. Na uw bevestiging wordt de file dan van de diskette of de harddisk verwijderd.
- **Import** zorgt voor het laden of importeren van een in een ander formaat opgeslagen tekst (bijvoorbeeld ASCII, of RTF) en het toevoegen hiervan vanaf de aktuele positie van de tekstcursor. In het menu **Instellingen** kunt u via **Diversen...** beïnvloeden, hoe de afsluitende karakters voor het geregelde etc. van de ASCII-tekst moeten worden behandeld.

Met **Import** kunt u ook een grafische file met een gebruikelijk formaat in een willekeurig formaat laden en als raster-objekt in het dokument plaatsen. Wilt u grafische delen selekteren of een afbeelding meerdere keren in de tekst gebruiken, dan kan dit via het menu **Object** en

Illustratie
Edit:
Shift Ctrl B

¹ Of *selection*, of wat voor andere aanduiding dan ook....

Illustratie Edit. De toetsafkorting is Shift Control B.

 Export:
 Ctrl E

- Met **Export** kunt u een file als ASCII-tekst laten wegschrijven. Op deze manier raakt u natuurlijk wèl al uw tekstattributen kwijt, evenals uw illustraties.

 Pagina-
 lay-out:
 Ctrl L

- **Pagina-Layout** opent de gelijknamige dialoogbox. Via de bovenste button **Formaat: XXX** activeert u een extra dialoogbox, waarin het papierformaat kan worden ingesteld (zie verderop in de tekst). Daaronder stelt u de marges voor de hoofdtekst, gemeten vanaf de zijkanen van het papier, in. Met de checkbox **rechts / links spiegelen** kiest u voor het spiegelen van alle relevante papierparameters, zodat er steeds een voor- en achterkant (of een linker- en een rechterpagina) ontstaat. Pas daarna zijn ook twee kop- en voetgebieden mogelijk, voor even en voor oneven pagina's. De grootte van de kop- en voetgebieden kunt u via de opties voor het tekstgebied instellen. U bereikt de kop- en/of voetgebieden door een keer op de gelijknamige opties te klikken.

In het pop-up-menu **Kolon Instellingen** kiest u het aantal kolommen voor de pagina met de hoofdtekst. De afstand tussen de kolommen kunt u via de optie **Tussen afstand** instellen. Via de button **Formaat: XXX** activeert u de **Papierformaat**-dialoogbox. Hier kunt u met de betreffende buttons een nieuw formaat aanleggen of een bestaand formaat via **Formaat wissen** weer laten verdwijnen. Het wijzigen van bestaande formaten is onmogelijk. Want deze worden aangeroepen door een door u eerder gemaakt dokument. Verder kunt u reeds opgeslagen formaten via het naam-overzicht terughalen. Voor nieuwe formaten moet u het werkgebied, de uiterste marge voor uw printer aan de linkerkant (linkermarge) alsmede de afstand tussen twee werkgebieden (bodemmargin), aangeven. Verder geeft u hier het aantal te printen exemplaren (X stuks) alsmede de onderlinge afstand voor etiketten in kolommen aan. Met corrigeren kunt u voorkomen dat een onnauwkeurige printer bepaalde verschuivingen op een aantal pagina's veroorzaakt.

- **Printen...** activeert de dialoogbox **dokument printen**. Via de standaard-button **Printen** start u het printproces. Via OK worden de aktuele parameters overgenomen. Er wordt niets geprint. Bovenin ziet u de titel van het te printen

dokument. Daaronder kunt u via exemplaren aangeven hoe vaak het dokument moet worden geprint.

De beide radio-buttons **alle pagina's** en **Pagina x tot y** maken het printen van het complete dokument of alleen bepaalde pagina's mogelijk. Is de checkbox **Leeg vel toevoegen** aangekruist, dan wordt na de laatste pagina nog een lege pagina 'uitgeworpen'.

Via het pop-up-menu **Printer** kunt u uw eigen printerdriver uitkiezen. Via het pop-up-menu **Kwaliteit** kunt u voor printers, die meerdere resoluties aankunnen, de gewenste afdruk resolutie kiezen. In het laatste pop-up-menu kiest u voor printers, die meerdere invoer mogelijkheden aankunnen, .

Via **vergroten/verkleinen** kunt het dokument met een bepaalde procentuele waarde vergroot of verkleind laten printen (het wijzigbare veld **xxx %**). Bij een handige verkleining worden meerdere dokumentpagina's naast of onder elkaar op één pagina afgedrukt. Het wijzigbare veld **Breedte/Hoogte** vervormt de afdruk op de gewenste manier. Past de tekstpagina daarbij niet meer op het papier, dan wordt alles buiten de marges afgesneden. Via de button **Instellen...** belandt u in de dialoogbox **Printer-instellingen**. Het gebruik hiervan wordt later gedetailleerd beschreven bij het menu Instellingen.

De dialoogbox **Printproces...** verstrekt informatie over een aktueel op de achtergrond verlopend printproces zoals dokumentnaam, **printstatus** en papierformaat. Verder kan het printen via de centronics-poort worden onderbroken. Een sterretje geeft aan dat er communicatie is met de printer.

In de **wachtlijst** kunt u meerdere printopdrachten verzamelen en achter elkaar laten verwerken. Daarbij wordt de naam, het aantal pagina's, het aantal exemplaren en het papierformaat weergegeven. Binnenkomende opdrachten worden op formaat gesorteerd. Met naar voren en naar achteren kunt u de sorteervolgorde wijzigen. U kunt ook opdrachten verwijderen. Printopdrachten belanden via de dialoogbox **Printen** in de wachtkamer, als deze gestopt of aktief is. aktiveert u **Onbenut**, dan blijft de wachtkamer tijdens het printen ongebruikt. Met

doorschuiven kunt u de printer een complete pagina laten doorschuiven.

Papyrus
 verlaten:
 Ctrl Q

- Via **Einde (Control Q)** kunt u het programma verlaten. *Papyrus* controleert of alle geopende documenten zijn opgeslagen. U kunt ze dan alsnog afzonderlijk laten opslaan. De toetsafkorting voor deze optie is **Control Q**.

5.1.3 Edit

- **Undo** is aan de **Undo**-toets gekoppeld en maakt onjuist gebruikte functies in *Papyrus* weer ongedaan - ook zich (**Undo**) zelf dus.
- De volgende functies relateren aan tekstblokken, die u met de muis kunt markeren. Normale overlapping (**Drag**) met de muis markeert de tekst karaktergewijs, een dubbelklik woordgewijs, een drievoudige klik zinsgewijs en met een dubbelklik achter een alinea kunt u de tekst alineagewijs markeren. **Shift**/muisklik markeert een blok vanaf de tekstcursor tot de muiscursor of vergroot/verkleint een blok tot de betreffende klikpositie. Houdt u, bij of na de markering van een blok, de **Shift**-toets ingedrukt dan kunt u vanaf een willekeurige positie een extra blokgedeelte markeren dat samen met het eerste blokgedeelte een niet-aaneengesloten blok vormt, waarop u alle blokoperaties tot en met overschrijven kunt loslaten. **Shift**/dubbelklik verwijdert echter de markering van een blokgedeelte van een niet-aaneengesloten blok.
- Blokken kunt u via **Wis**, **Delete** en **Backspace** of direkt een nieuwe tekst invoeren (**dit is dus overschrijven**), of via de muis (naar Afval-icon slepen) dus ook verwijderen.
- Blokken kunt u via **Knip** en **Kopieer** naar de blokbuffer verplaatsen en ze dan via toevoegen naar de actuele positie van de tekstcursor verplaatsen. Verder kunt u blokken met de muis verschuiven, of ze met gelijktijdig ingedrukte **Shift**-toets kopiëren (*drag & drop*). Woordgewijze, zinsgewijze en alineagewijze blokoperaties zorgen er hierbij voor dat er rekening wordt gehouden met het correcte aantal spaties (*intelligent cut & paste*).

- Via **lineaal kopiëren** worden alle alinea-formaat-parameters uit de aktuele tekstalinea in de lineaal overgenomen. Via lineaal plaatsen wordt deze informatie aktief voor de aktuele alinea.
- **Alles selekteren** (Control A) zorgt voor het markeren van het complete tekstobject of de complete hoofdstekst.
- **Waarom de piep?** verklaart de akoestische waarschuwing na onjuist gebruik van een functie.

5.1.5 Tekst

- De **Fonts** dialog box geeft een naam-overzicht van alle beschikbare fontfamilies weer. In dit overzicht worden alle puntgroottes en werkelijk aanwezige fontformaten omrand weergegeven. Fonts waarvan het printerfont van een bepaalde grootte ontbreekt, worden omrand cursief weergegeven. Puntgroottes die alleen als printerfont aanwezig zijn, worden vet weergegeven. Virtuele (berekende) fonts worden normaal weergegeven. De puntgrootte is via Punten willekeurig in te stellen. Met de ronde aktief-buttons naast het fontfamilie-overzicht en het wijzigbare veld **Punten** kan de beïnvloeding van de fontfamilie of de puntgrootte tijdens de parameter-overdracht via Instellen worden uitgeschakeld, zodat u doelgericht alleen de fontfamilie of alleen de puntgrootte kunt veranderen. Hetzelfde geldt ook voor de eveneens voor alle karakters instelbare verhouding tussen de breedte en de hoogte (B/H). Door tonen worden de fontfamilies in het overzicht in hun eigen fontvorm weergegeven. Markeren levert aan de hand van de ingestelde parameters en de status van de **Aktief**-buttons een niet-aaneengesloten blok in de gehele tekst op, zodat u bijvoorbeeld Times in Swiss kunt veranderen. Via Familie... belandt u in de **Fontfamilie**-dialoogbox. Hierin kunt u een nieuwe fontfamilie (nieuwe familie) laden of reeds bestaande families verwijderen. Er wordt rekening gehouden met Signum!2-fonts en GDOS-fonts. Vektorfonts worden via FSM-GDOS of Speedo-GDOS direkt bij het besturingssysteem aangemeld. Signum!2-compatible fontfamilies worden herkend en indien gewenst worden alle leden van de familie geladen. Via ongebruikte families verwijderen kunnen alle families,

die u niet in het actuele geopende document gebruikt, worden verwijderd. Met toevoegen en verwijderen kunt u reeds bestaande families vergroten of verkleinen. De door *Papyrus* voorgestelde **Maan** en de in de documenten gebruikte **ID** kunt u wijzigen. Toonbaar kunt u voor onleesbare symboolfonts uitschakelen; alleen groot beperkt de weergave van een font in de font-selektie tot de hoofdletters.

- De dialoogbox **Zoek/Vervang** bevat twee wijzbare velden waarin u de tekst, waar naar in de tekstobject-keten of in de hoofdtekst wordt gezocht, en de eventuele vervangende tekst kunt invoeren. In deze velden kunnen via het pop-up-menu ook speciale karakters worden overgenomen. Er wordt gezocht vanaf de actuele positie van de tekstcursor. Via **Van begin** kan de tekstcursor ook naar het begin van de tekst worden verplaatst. Tijdens de zoekactie wordt aan de hand van de checkboxen eventueel alleen naar complete woorden (als woord) en worden kleine letters en hoofdletters eventueel identiek behandeld (**klein = GROOT**). Zoeken zoekt en markeert de volgende passende tekstpositie. **Vervangen & verder** vervangt een zoektekst en springt naar de volgende. Vervangen blijft na het vinden juist staan. **Alles vervangen** behandelt de hele tekst en vervangt zonder controle. **Markeren** levert een niet-aaneengesloten blok via de markering van alle passende tekstposities. **Zoek** zet tekst in een blok, **Vervangen en zoek** vervangt eerst en zoekt dan verder.
- **Voetnoot** levert een voetnoot onderaan de pagina op, ze worden doorlopend genummerd.
- Via **Pagina-einde** kunt u een harde pagina-overgang afdwingen.
- **Vast blok** maakt het mogelijk dat hiermee ingeklemde tekstgebieden altijd samen op een pagina worden weergegeven. **Losmaken** maakt dit weer ongedaan. Dit wordt kenbaar gemaakt door kleine onderbroken grafische pijlen, die aan het begin en het einde van het klem- gebied staan en in de klemrichting wijzen.
- **Is Altijd ophalen** actief, dan zorgt een klik tussen twee karakters er altijd voor dat de ingestelde font- en attribuutparameters van het rechtsgelegen karakter actief

worden. Wilt u liever de parameters van het linksgelegen karakter, dan moet u op **halen** klikken.

5.1.5 Stijl

- **Normaal** zet alle tekststijlen naar niet actief terug. Hierna volgen de tekststijlen **** vet**, **onderstreept**, *cursief*, omraamd, lichtgrijs, ^{superscript} en _{subscript}.
- Met **Kleur...** kunt u een willekeurig tekstgebied van negen kleuren voorzien.

5.1.6 Speciaal

- Via **Pagina nr. / datum** kunt u een vervangend symbool voor de betreffende pagina invoeren, of de huidige of een vaste datum.
- Met **Pagina-offset** kunt u het nummer van de eerste documentpagina op een willekeurige waarde instellen en bepalen, vanaf welke pagina het kop- en voetgebied mag worden weergegeven.
- **Afbreekstreep** levert een gelijknamige streep op, die alleen zichtbaar en effectief is aan het einde van een regel en voorrang heeft op de automatische afbrekeroutines.
- **Afbreken** activeert de dialoogbox van het automatische afbreken op, waarmee u als tekstattribuut willekeurige tekstgebieden van het afbreken kunt uitsluiten of via het pop-up-menu **Taal** de afbreekregels voor woorden van een andere taal kunt optimaliseren.
- **Spatiering** opent de dialog box voor het instellen van de letterspatiëring (kerning).
- **Microspatie...** opent de dialog box waarmee u microspaties in de tekst kunt plaatsen en kunt manipuleren (in vier richtingen).
- **Type document...**, **Data veld...**, **Trefwoord...**, **Tabel...**, **Cel type...**, **Rekenen...** zijn allemaal functies die hier verder

niet worden behandeld. Deze functies behoren bij de Office-versie van *Papyrus*, en worden in de bij *Papyrus* Office behorende documentatie verklaard.

5.1.7 Object

- In het object-overzicht kunt u tussen de tekstmode en de objectmode kiezen. De objectmode is ook te bereiken via de toets Esc; via een dubbelklik op de tekst keert u weer naar de tekstmode terug. In de objectmode kunt u objecten met de muis verschuiven, nadat u er van tevoren op geklikt heeft en hun aktivering door het objektkader wordt aangegeven. Drukt u tegelijkertijd de Shift-toets in, dan kunt u objecten wegtrekken, met de muis dupliceren, maar ook meerdere objecten gelijktijdig door een klik op het gewenst object selekteren. Dit laatste kan ook door met de muis een denkbeeldig kader om de objecten te trekken; alle objecten, die binnen dit kader liggen of er door worden aangeraakt, worden geaktiveerd. Bij objecten kunt u de grootte door manipulatie van de handvatten van het objektkader met de muis veranderen. U kunt de objecten verwijderen door ze naar het afval-icon te verslepen. Vector-objectboxen kunt u van een vulpatroon of een grijswaarde voorzien. Verder kunt u aan alle objecten een kleur (negen mogelijkheden) toewijzen. Tekstobjecten kunnen in stappen van 90° van een teksthoeck worden voorzien; u kunt ze daarna nog volop wijzigen.
- Via **Illustratie Edit...** krijgt u het afbeeldingen-overzicht van het dokument te zien, waarin u nieuwe afbeeldingen met alle gangbare rasterformaten kunt **laden...** en als GEM-Image ook weer kunt **opslaan...** Verder kunt u afbeeldingen ook weer **verwijderen...** In het overzicht kunt u evenals in het tekstvenster willekeurig in- en uitzoomen. Door een dubbelklik selekteert u een complete afbeelding als knipvlak; met de muis kunt u overal en willekeurig kleinere vlakken selekteren. Wilt u in een groter uitgeknipt vlak een kleiner vlak selekteren, dan moet u daarbij tevens de Control-toets indrukken. Of eerst een andere selekteren. Insert blok of gewoon plaatsen via de muis (Drag) laat het uitgeknipte gedeelte in de tekst belanden.

- De beeldgrootte wordt via het menu of door een dubbelklik op een afbeelding in de objektmode geactiveerd. Hier kunt u de grootte van de afbeelding aan de printer of het beeldscherm laten aanpassen en willekeurige vergrotingen kiezen. **Op de voorgrond en Op de achtergrond** sorteert weergegeven objecten, die elkaar deels bedekken of overlappen.
- **Alleen op de monitor** zorgt ervoor dat een object tijdens het printen genegeerd wordt, dus zuiver een commentaarfunctie heeft.

5.1.8 Zoom

De verschillende menu-items stellen zoom-niveau's voor, die na de selectie op het actieve venster effect hebben. Drie zoom-niveau's zijn constant: het pagina-overzicht, de normale weergave 100% en de printer resolutie waarbij een schermpunt exact overeenkomt met een punt, die later wordt afgedrukt. Alle andere menu-items kunnen via **instellen...** zelf gekozen en in het menu geplaatst worden.

5.1.9 Instellingen

- **Scherminstel...** Hier kunt u instellen, of de tekst qua lengte licht vervormd moet worden weergegeven en daardoor optimaal is voor de Signum!-fonts (90x108 DPI) of dat u liever de onvervormde weergave GEM-fonts (90x90 DPI) wilt gebruiken. Daarna kunt u de omvang van de acht verstelbare objekt-handvatten, waarmee u de grootte kunt instellen, via vier niveaus instellen. **Linker marge** onzichtbaar bepaalt of de onbeschreven linker pagina-marge wel of niet op het scherm wordt weergegeven. **Objektaders tonen** bepaalt of de vanwege de betere herkenning op het scherm aanwezige tekst- en afbeeldingskaders moeten worden weergegeven. Is na verschuiving **objektanker** inactief, dan zijn ontworpen of verschoven objecten niet verbonden met de tekst in wiens gebied ze zich bevinden. Ze worden dus niet meerverschoven. Is een object echter verankerd, dan blijven ze braaf op de juiste positie in de bijbehorende tekst staan.

Via **Paragraaf begin** kunt u voor grotere objecten instellen dat het anker altijd met het paragraaf begin van de nabijgelegen tekst moet zijn verankerd. U kunt dat inaktiveren, zodat u kleinere afbeeldingen in de tekst kunt verankeren. **Spaties Tabs Return** zorgt ervoor dat deze ook zichtbaar zijn. **Basislijntjes voor tekst** geeft een stippelijntje voor elke regel tekst - alleen op de monitor natuurlijk.

- **Dialogoog...**

Via buttons kunt u instellen, welke buttons in de meestgebruikte dialoogboxen moeten verschijnen. **Toetsafkortingen onderstreept weergeven:** hiermee legt u vast, of de Alternate-toetsafkortingen bovendien onderstreept moeten worden weergegeven. **rechter muistoets schakelt tussen OK <-> Instellen / Cancel <-> terug!** indien aangekruist, springt deze functie ook heen en weer tussen de functie-analoge buttons, als u er met de rechter muistoets op klikt. **Een klik in een niet actief window, activeert direct dit commando** geeft aan dat u niet eerst een dialoogbox via de eerste klik moet activeren en daarna via een tweede klik de functie moet activeren - de eerste klik is voldoende om zowel de dialoogbox als de functie te activeren.

- **Import/Export....**

Met geregeerde na spaties kunt u tussen normale ASCII-invoer en deze optie kiezen. *Papyrus* negeert dergelijke herkenbare geregeerde-karakters dan, wanneer ze midden in een doorlopende tekst staan. Voor de export heeft u via ASCII opslaan geregeerde-karakters de mogelijkheid om uit verschillende geregeerde-markeringen te kiezen, die voor de verschillende systemen (Atari/DOS, Unix en Mac) gebruikelijk zijn. Bovendien kunt u nog voor systemen, die in staat zijn om doorlopende tekst als ASCII te importeren, de markeringen voor het geregeerde via geregeerde-karakters alinea-einde tot de echte afsluitposities van de alinea's beperken.

- **Diversen....**

Via **Wis niet gebruikte illustraties** kunt u kiezen hoe afbeeldingen op uitgeknipte gedeelten in de tekst moeten worden behandeld. Moeten ze automatisch worden verwijderd of moet *Papyrus* ze liever niet verwijderen, of moet er een controle plaatsvinden of *Papyrus* ze wel of niet

moet verwijderen? Via **Maak backup-files** bepaalt u of voorafgaand aan het opslaan van een file de laatste versie van deze file de nieuwe naam **FILENAAM.PBK/.RBK** moet krijgen, of dat u liever opslagruimte wilt besparen. Instellingen opslaan na programma-einde staat toe dat alle instellingen van *Papyrus* na het verlaten van het programma via **Einde** in de file **PAPYRUS.INF** wordt opgeslagen. Bij de volgende programma start worden ze dan weer geladen, zodat u in *Papyrus* alle teksten en dialoogboxen weer net zo aantreft als bij de laatste werksessie.

- **Geheugen**

In de **Geheugeninstellingen** kunt u bekijken hoeveel geheugen *Papyrus* momenteel gebruikt en nog een paar geheugengrenzen bepalen: hoeveel geheugen *Papyrus* mag gebruiken en hoeveel er moet resteren en tevens, hoe groot de printerbuffer (voor het opbouwen van de grafische informatie die naar de printer wordt gestuurd) mag zijn (voor Atari-laserprinters wordt deze waarde genegeerd).

Deze dialoogbox wordt bijzonder belangrijk als *Papyrus* samen met andere programma's onder MultiTOS moet lopen.

- **Zoekpaden...**

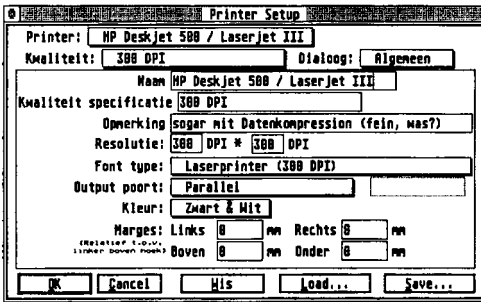
In het overzicht van de Path settings kunt u aangeven, waar u de Signum!- en de GEM-fonts bewaart. U kunt deze paden instellen door op een item in het overzicht te klikken. Hierna verschijnt de file-selector; u moet het betreffende pad daarna uitkiezen en op OK klikken. *Papyrus* neemt het pad dan over. U kunt de paden via **Instellingen opslaan** in de file **PAPYRUS.INF** overnemen.

- **compatibiliteit**

Hier niets veranderen, tenzij uw handleiding iets anders zegt! Zo is een wijziging van Printer - graf. opbouw pas nodig en zinvol, als u FSM-GDOS of SpeedoGDOS installeert. Fonts via GDOS gebruiken heeft alleen effect op de vectorfonts van FSM- en SpeedoGDOS. De printeraansturing **parallele poort** is onbelangrijk voor bezitters van de Atari-laser, omdat deze aan de DMA-poort hangt. Bezitters van normale printers moeten de optie **direct (achtergrond)** aanlaten; alleen bij eventueel optredende compatibiliteits-problemen moet u **via TOS**

(langzamer) kiezen. Hetzelfde geldt voor de fontweergave voor het beeldscherm: meestal is direkt (snel) te prefereren; eventueel alleen bij compatibiliteits-problemen (bijvoorbeeld met bepaalde grafische kaarten) moet u alleen via VDI (langzaam) kiezen.

Printer...

Dit is de enige instellingen-dialoogbox, die niet in het eerste gedeelte van de handleiding werd beschreven; daarom wordt hij hier uitvoerig uitgelegd.

De dialoogbox **Printer-instellingen** is alleen bedoeld voor experts op het gebied van printer-instellingen en heeft tot doel dat u een printer die niet op de gewenste manier funktioneert, anders of opnieuw kunt instellen. Soms is het nuttig om details te kunnen instellen zoals bijvoorbeeld de papierinvoer via een bepaalde papercassette of de printer- specifieke marges.

De selectie van de printer moet niet in deze dialoogbox plaatsvinden; de printer kunt u direkt via de dialoogbox **Dokument printen** in het betreffende printergerelateerde pop-up-menu selecteren. Van daaruit belandt u via de button instellen in deze dialoogbox.

De pop-up-menu's **Printer** en **Kwaliteit** geven de actuele printerdriver weer. Een printerdriver wordt door zijn **Naam** en zijn **Kwaliteit**stypering gekenmerkt; daarbij worden printerdrivers met dezelfde naam, maar een verschillend kwaliteitskenmerk automatisch zo samengevoegd, dat u in de dialoogbox **Dokument printen** via de namen de verschillende kwaliteitsniveaus kunt selecteren. Verder worden de verschillende kwaliteitsniveaus van een printer echter als verschillende printerdrivers beschouwd.

Het pop-up-menu **Printer** bevat altijd het bijzondere item **nieuwe printerdriver**. Hiermee kunt u een kopie van de actuele printerdriver maken, die daarna kan worden gewijzigd. Nadat u de instellingen heeft gewijzigd (u moet minstens de naam of de kwaliteitsaanduiding wijzigen), kunt u via **Save** de nieuwe printerdriver laten opslaan.

De drie buttons rechts onderin dienen voor het controleren van afzonderlijke printerdrivers:

verwijderen	de actuele printerdriver wordt verwijderd;
laden...	hiermee kunt u een afzonderlijke printerdriver laden;
opslaan...	de afzonderlijke printerdriver wordt in een afzonderlijke file opgeslagen.

Alle printerdrivers worden natuurlijk ook met **Instellingen opslaan** opgeslagen; u heeft zo bovendien de mogelijkheid om extra drivers achteraf te laden of met andere gebruikers uit te wisselen.

Via **Dialoog** kunt u selecteren welke eigenschappen van de driver binnen de grote rechthoek moeten worden gewijzigd, want er is op het scherm onvoldoende ruimte om alle instellingen tegelijk weer te geven.

Sub-dialoog Algemeen

Naam	Kwaliteits-typering: zie vorige pagina.
Opmerking	Voer hier in wat u maar wilt.
Resolutie	Printer resolutie horizontaal en verticaal.
Fonttype	Het lievelings-fonttype van de printer.

Omdat *Papyrus* zonder meer alle fonttypes voor alle printers kan gebruiken speelt deze aanduiding alleen een rol, als u uit qua pixelhoogte identieke fonts kunt kiezen. Een 12-punts laserfont is bijvoorbeeld qua pixels net zo groot als een 10-punts font voor een 24-naalds printer, de fonts zijn echter optimaal aan de specifieke details van de betreffende printer aangepast.

Interface	Voor de keuze tussen de parallelle en de seriële poort. De Atari-lasers krijgen hier een speciale behandeling.
------------------	--

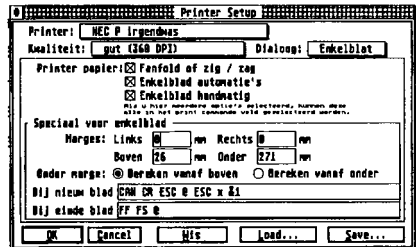
- Kleuropties** Indien de printerdriver stuurkarakters voor kleur bevat, kunt u hier de kleurendruk instellen. De printerdriver is standaard normaal op zwart-wit ingesteld; dan worden alle in het document gebruikte kleuren, behalve wit, zwart afgedrukt.
- Marges** Voor printers met een beperkt printbereik kan hier de maximale printafstand voor kettingpapier worden ingesteld.

Is deze printerdriver geselecteerd, dan worden deze marges op het beeldscherm als dunne stippellijnen weergegeven.

Sub-dialoog Handinvoer

Hier wordt ingesteld, welke papersoorten de printer ondersteunt. Is het er meer dan een, verschijnt in de dialoogbox Dokument printen een pop-up-menu met de mogelijke papersoorten. Verder worden hier de printer marges voor losse vellen (die verschillen

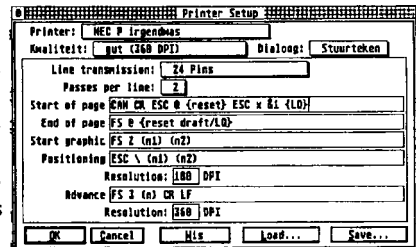
vaak t.o.v. de marges voor kettingpapier) en de stuurkarakters voor pagina-begin en pagina-einde ingesteld. De overige stuurkarakters worden voor losse vellen uit de volgende dialoogbox overgenomen.

Sub-dialoog Stuurteken...

Aansturing: De grafische gegevens kunnen regelgevijs (naar keuze ook gecomprimeerd) worden overgedragen, zoals bijvoorbeeld ** Plaatje ** de HP-compatible printers verwachten of als verticale bitkolommen van 8, 16 of 24 bit, in

overeenkomst met het aantal aangestuurde naalden van de printer. **Prints per regel:** de meeste matrixprinters gaan tijdens hun beste kwaliteitsniveau meerdere malen over een drukregel, maar steeds met een minieme verplaatsing. Zo printen

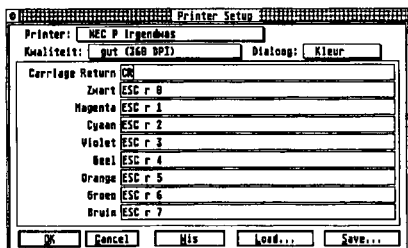

24-naalds printers eigenlijk met 180 DPI, maar met een tweevoudige verplaatsing van 1/360 inch. In dit geval moet u hier het getal 2 instellen.

- **Pagina-begin, Pagina-einde:** Start-/Eindcommando (die worden voor losse vellen twee keer gebruikt).
- **Grafisch printen:** wordt direct voor de grafische gegevens verstuurd. Papyrus geeft het aantal grafische kolommen resp. bytes achteraf door.
- **Positionering:** relatieve horizontale positionering van de printerkop. Gebruikt door Papyrus om witte vlakken tijdens het printen efficiënt te overbruggen. Normaal wordt dit getal achteraf doorgegeven. Bevat de karakterserie echter een constant karakter (een spatie is zinvol), dan wordt dit karakter net zo vaak herhaald totdat het gat zo goed mogelijk is overbrugd. Is de serie echter leeg, dan vindt er geen optimalisering plaats: gaten worden gewoon in de vorm van grafische gegevens als series nullen verzonden (niet erg efficiënt, maar dit werkt bij alle printers). Voor de positionering wordt, net als voor het papiertransport, de resolutie van het door *Papyrus* in te voeren getal in dpi aangegeven, omdat deze kan afwijken van de grafische resolutie; de vermelde waarde wordt correct omgerekend.
- **Linefeed:** Stuurcommando voor het vertikale papiertransport.

Sub-dialoog Kleur

Naar **regelbegin**: de printerkop bij kleurenprinters moet terugkeren naar het regelbegin zonder het papier verder door te voeren (normaal CR), zodat de verschillende kleuren steeds per regel kunnen worden samengesteld.

Zwart tot en met **bruin**: overgang naar de betreffende kleur.

Syntax van de printer-stuurcommando's

We hebben ons ingespannen om de invoer van de stuurkarakters zodanig mogelijk te maken, dat het in grote mate overeenkomt met de aanwijzingen in de printerhandleidingen, hoewel dit niet helemaal is gelukt. U begrijpt de stuurkarakters waarschijnlijk het makkelijkste wanneer u eerst even een aantal printerdrivers iets nauwkeuriger bekijkt. Nu volgt de nauwkeurige syntax:

- Spaties zijn slechts scheidingskarakters; ze worden niet naar de printer gestuurd. - Ieder afzonderlijk karakter tussen de scheidingskarakters is representatief, d.w.z. de betreffende ASCII-code wordt naar de printer gestuurd.
- **&** leidt een decimaal getal in; **&12** zorgt voor de versturing van het ASCII-karakter 12 naar de printer.
- **\$** leidt een hexadecimaal getal in: **\$C** zorgt eveneens voor de versturing van het ASCII-karakter 12 naar de printer.
- Voorgedefinieerd zijn de volgende stuurkarakters (de ASCII-code steeds tussen haakjes): **NUL (0)**, **BEL (7)**, **BS (8)**, **LF (10)**, **FF (12)**, **CR (13)**, **SO (14)**, **SI (15)**, **DC1 (17)**, **DC2 (18)**, **DC3 (19)**, **DC4 (20)**, **CAN (24)**, **EM (24)**, **ESC (27)**, **FS (28)**, **SP (32)**, **DEL (127)** - (n) of (n1) kenmerkt de positie van de low byte van een door Papyrus achteraf te verzenden waarde, dus waarde **MOD 256 - (n2)** kenmerkt de positie van de high byte van een waarde, dus waarde **DIV 256 - (#)** draagt Papyrus op om de waarde als decimaal getal uit ASCII- getallen samen te stellen, zoals bijvoorbeeld de HP-compatible printers verwachten **{}** alles tussen de accolades is commentaar en wordt genegeerd.

5.2 Funkties buiten de menubalk

5.2.1 De tekst

Een sterretje voor de naam in het tekstvenster betekent dat de aktuele tekst nog niet is opgeslagen. **Backspace** verwijdert een karakter aan de linkerkant; **Delete** een karakter aan de rechterkant. **F8** en **Control Delete** verwijderen een regel.

- **Shift ↑ ↓**: de teksts scrollt één vensterinhoud omhoog/omlaag. De tekstcursor wordt niet verplaatst.
- **Control ↑ ↓** heeft hetzelfde effect, maar nu pagina-gewijs.
- **Shift ← →** sprong naar het regelbegin resp. het regeleinde.
- **Control ↑ ↓** woordgewijze sprong in de betreffende richting.
- **Shift ClrHome** sprong naar het tekstbegin of van daaruit naar het teksteinde.

5.2.2 De lineaal

Boven het in inches geijkte maatoverzicht kunt u de uit de voorraad weg te slepen tabulatoren aan. Deze worden uitgelijnd op een raster van $\frac{1}{10}$ inch, als u tenminste tijdens het positioneren niet op **Shift** drukt. U kunt tabs verwijderen door ze uit het maatoverzicht omlaag te slepen. Mogelijke tabulatoren zijn: linkslijnend, centreren, rechtslijnend en decimale tabulator. Links naast de tabs kunt u de regelhoogte aanpassen. Is het symbool met de A zwart geïnverteerd, dan is de automatische regelhoogte-aanpassing actief. In het midden hiervan wordt dan de aktuele regelhoogte vermeld met als geheel getal de minimale hoogte voor het grootste font in de regel. Dit veld kunt u na een muisklik via het toetsenbord wijzigen. Door een klik op het symbool aan de linkerkant kunt u de regelhoogte vergroten en aan de rechterkant verkleinen. Is de automatische regelhoogte niet actief, dan wordt de regelhoogte vast in punten aangegeven. Helemaal rechts in de lineaal is het aktuele pagina-nummer zichtbaar; na een muisklik kunt u hier het pagina-nummer invoeren, waar u naar toe wilt

springen. Helemaal links in de lineaal ziet u een klein lineaal-symbool, waarmee u de dialoogbox **Paragraaf formaat...** activeert. Hierin kunt u alle aktueel in de lineaal ingestelde parameters bij naam in het pop-up-menu in de lineaal rechts naast het lineaal-symbool opslaan en ze daar later voor het doorgeven van de parameters aan andere alinea's weer aktiveren. Alle alinea's met dezelfde naam bevinden zich in een keten, daarom kunt u ze in de dialoogbox **Paragraaf formaat...** via de button markeren in de gehele tekst als niet-aaneengesloten blok markeren.

5.2.3 Het funktietoets-overzicht

Behalve de normale tekststijlfunkties kunt u de funktietoetsen in het gedeelte dat bovenin het overzicht wordt weergegeven en dat met de combinatie Shift-funktietoets of een klik in het overzicht kan worden geaktiveerd van complete fontstijlen, dus fonts inclusief tekststijlen, voorzien. U moet dan met ingedrukte Control-toets in het funktietoets-overzicht klikken, hierna verschijnt een dialoogbox, die de fontstijl van de karakters aan de rechterkant van de tekscursor met een (door u te kiezen) willekeurige naam in het overzicht plaatst. Hernieuwd gebruik is mogelijk met de combinatie Shift-funktietoets.

Appendix

A - Fouten opsporen - troubleshooting

A.0 Inleiding

In het Engels hebben deze paragrafen altijd de titel 'troubleshooting' en er schoot mij gewoon geen betere naam te binnen. In principe kunnen we fouten niet uitsluiten; dat kan geen enkele programmeur waar ook ter wereld, zelfs niet eens in het leger (wat ons normale programmeurs nu juist angst aanjaagt).

A.1 AUTO-folder-programma's, accessoires en andere residente bende

Eén foutbron kunt u echter meteen uitsluiten. Zijn er misschien bepaalde boosaardige andere programma's actief, die het printen van *Papyrus* zouden kunnen verstoren? Om dit vast te stellen, moet u gewoon alle accessoires (*.ACC) uitschakelen door ze een nieuwe extensie (*.ACX) te geven en deactiveer ook nog alle programma's in de AUTO-folder door ze de nieuwe extensie *.PRX (of zo) te geven. Bezitters van besturingssystemen vanaf versie 2 moeten bij hardnekkige gevallen ook nog testen, of er nog niet ergens ontspoorde *.CPX-modules rondzweven, die *Papyrus* storen (met de normale en zeker ook alle zuiver geprogrammeerde programma's werkt *Papyrus* uiteraard vlekkeloos samen). Nu het computersysteem correct uitzetten en alles nog eens opnieuw proberen. Ik heb overigens ook wel eens meegemaakt dat "afgeschoten" *MEMDESK.INF*- of meer zelden ook oude *DESKTOP.INF*-files de computer flinke buikpijn hebben bezorgd (echter nog nooit beleefd dat alleen *Papyrus*-specifieke problemen daardoor optraden). Voordat u de computer uit het venster werpt, rustig eerst even de Info-file een andere naam geven en de computer opnieuw starten. Aan het cache-geheugen van de TT's en MEGA STE's kan het overigens niet liggen - daarmee werkt *Papyrus* probleemloos samen. Start nu de computer helemaal opnieuw en probeer het nog een keer.

Als extern software-probleem kan natuurlijk ook nog een of ander virus toeslaan, dat zich lekker in uw systeem heeft genesteld en de printeruitvoer stoort. Een oplossing biedt meestal de prima viruskiller "SAGROTAN", die in diverse public-domain verzamelingen (PD) als shareware-programma aanwezig is.

Nu nog uw hardware testen

- Zit de stekker in het stopcontact?! (Oeps... Sorry! dit komt natuurlijk alleen bij PC-isten voor !)
- Is het toetsenbord aangesloten?
- Is de monitor goed aangesloten?
- Is de externe harddisk en de laserprinter (voor zover aanwezig) aangezet (weliswaar per kabel met de computer verbonden, maar niet aangezette DMA-poort-apparaten zijn geliefde storingsbronnen)?

Ook de software testen

Nog altijd niets? Nu moet u testen of misschien uw *Papyrus*-versie op diskette of op de harddisk beschadigd is. Start eens vanaf een andere diskette¹ een andere *Papyrus*-versie en probeer het daarmee.

Tenslotte moet u nog het overzicht met mogelijke foutbronnen doornemen en daarna kijken, of u daarin uw fout kunt terugvinden en hoe u deze moet opheffen.

En test alsjeblieft ook via andere software of de fout daarbij ook optreedt, zodat u daarna uw vingers op de zere plek kunt leggen en kunt zeggen: het ligt werkelijk aan *Papyrus*.

Indien dit zo is: sorry. Bel ons op en meld de fout! U ontvangt dan zo snel mogelijk een verbeterde versie. Indien het niet zo is: We vegan nu met een gerust hart het zweet van ons voorhoofd.

A.2 Mogelijke foutbronnen

- **U kunt geen tekst invoeren, hoewel u uw tekst voor u op het beeldscherm ziet staan?**
Is dit werkelijk het gewenste tekstvenster of misschien een

¹ U heeft hopelijk toch wel een veiligheidskopie? Indien niet, test dan met behulp van uw actuele versie, waar u nu toch wel minstens een veiligheidskopie van zou moeten maken hoewel het misschien al te laat is, bij een bekende of een Atari-dealer of de fout daar ook optreedt. Is uw versie daar ook defekt en was het werkelijk uw enige werkende versie, stuur ons dan gewoon de originele diskette plus f 15,-. We sturen u zo snel mogelijk een nieuwe werkende versie. Maak dan echter van de nieuwe versie tenminste even een veiligheidskopie!

dialogbox of een andere tekst actief? Ander venster of andere dialogbox? Gewoon op uw tekst klikken. - Is de tekstmode of de objectmode misschien actief? Objectmode: door een dubbel klik op uw tekst of een klik op het tweede symbool van het object-overzicht de tekstmode kiezen. - Zijn er bepaalde modale dialogboxen actief? Alle dialogboxen sluiten.

- **U kunt niets meer doen?**

Muis zichtbaar en indien ja, beweegbaar?

Ja of onzichtbaar: een moment geduld, misschien heeft u een of andere complexe functie geactiveerd, die nog wat tijd nodig heeft, indien er na een poosje nog niets is gebeurd. Probeer de tekst op te slaan en opnieuw te starten Zichtbaar ja, beweegbaar nee (volgevreten): Oei, de computer schijnt te zijn vastgelopen.

- **Bent u een tekstregel kwijtgeraakt?**

We hopen weliswaar dat deze "bug" is platgetrapt en nooit meer opduikt, maar wie weet . . . Mocht u er toch nog over struikelen: het diertje is volledig onschadelijk. Druk gewoon de toets F10 in, het beeldscherm wordt opnieuw getekend en uw regel is er opeens weer.

- **U kunt de tekst van een tekstobject niet meer bereiken?**

Het tekstobject in de objectmode door een muisklik te activeren en in het menu **Object** het item **Op de voorgrond** selekteren. Nu nogmaals proberen. Heeft u nog steeds problemen, dan kunt u het object nog naar een leeg gebied verschuiven, daar de tekst wijzigen en het daarna weer naar de gewenste positie terugschuiven.

- **De printer wil niet?**

Ja, nu belanden we bij alle oorzaken, waardoor het printen zoal fout kan gaan. Het is het beste bij printerproblemen om een soort controlelijst te gebruiken en de mogelijke foutbronnen een voor een op hun waarschijnlijkheid te controleren.

Ik ga er vanuit, dat u al heeft gecontroleerd of de printer sowieso aanstaat en of de printerkabel correct is aangesloten. Is de printer ook "On line" gezet, kan hij de computer dus wel "horen"? Dit is te herkennen via een klein controle-lampje, waarbij meestal de tekst "selekt" wordt vermeld. Lampje aan? Is er papier/een kleurenlint/toner of de combinatie hiervan aanwezig? Als u een laserprinter heeft: is het papierformaat via

de kleine schuifregelaar goed aangepast aan de actuele pagina (ik heb ooit eens 1¹/₂ uur naar deze fout gezocht)? Wat kan het nu nog zijn . . . Nu, wanneer er niets kapot is, komen er alleen nog software matige fouten in aanmerking. U kunt dit overigens ook testen door te proberen om met een ander programma een of andere afdruk te produceren. Zo kunt u gemakkelijk vaststellen, of u in het algemeen niets kunt afdrukken of dat er met de huidige instellen buiten of binnen Papyrus iets niet klopt. Zoals we reeds boven in A.1 vermelden: zijn alle programma's uit de AUTO-folder en alle accessoires geïnactiveerd? Heeft u de file `NEWDESK.INF` (of `DESKTOP.INF`) al getest?

Nu over naar de mogelijke *Papyrus*-interne oorzaken. Is het correcte papierformaat ingesteld? Is de juiste printerdriver geselecteerd? Of heeft u in de *Printer wachlijst* dialoogbox misschien de button *gestopt* geactiveerd? Zijn de printerfonts eigenlijk wel aanwezig en correct bij *Papyrus* aangemeld?

Als u alles van dit gedeelte hebt gelezen en u hebt de fout nog niet ontdekt, dan moet u er langzamerhand over gaan nadenken, of er misschien werkelijk iets kapot is en of u de printer of de computer eventueel naar een reparatie-werkplaats moet brengen. Het beste is om alle drie aan het printen deelnemende objecten naar de werkplaats te brengen: computer, printerkabel en printer. Resteert mij nog een troostende wens: Ik hoop dat het aan de kabel ligt...

- **De laatste regel van de laatste pagina mag niet naar de volgende pagina?**
Let er alsjeblieft op dat u geen gebieden inklemt, die groter zijn dan één pagina, dat werkt natuurlijk niet. *Papyrus* bezit natuurlijk diverse controle-opties voor dergelijke gevallen en we hebben ook rekening gehouden met een groot aantal situaties, waarbij iemand al gauw "in alle staten is", maar het blijft toch een moeilijke zaak. U moet er dus rustig ook zelf een beetje op blijven letten dat fouten zoals meer dan een complete pagina inkleppen niet voorkomen, dat heeft namelijk geen zin.

B - Hoger, sneller, verder - Technische gegevens

We hebben ons best gedaan om geen onnodige beperkingen in *Papyrus* te implementeren. Om u te laten beslissen, of *Papyrus* aan uw heel specifieke eisen voldoet, volgt hierna nog een overzicht van de "beperkingen" van *Papyrus*:

Resolutie (intern)	23040 dpi, 0.0011 mm/eenheid
Schermeresolutie	minimaal 640x400 pixels
Dokumentgrootte	alleen beperkt door het RAM-geheugen. Dokumentenaantal (tegelijk) beperkt door het aantal beschikbare vensters, d.w.z. met de normale TOS- versies maximaal 6, maar met patch-programma's of Multi-TOS onbegrensd
Totaal aantal fonts per dokument	maximaal 255 fontfamilies. Dit is natuurlijk belachelijk hoog, want u gebruikt toch maar 4 tot 5 fonts per dokument hopen wij voor u.
Geheugen	minimaal 1 Mb RAM-geheugen; voor Papyrus Gold is 2 Mb het minimum
Paginalengte	1 mm tot 9 m!
Paginanummers	0... tot meer dan 2.000.000.000
Aantal pagina's/dokument	alleen begrensd door het RAM-geheugen
Tabulatoren	maximaal 20 per regel
Karaktergrootte	0.02 - 2560 pixels (meer dan 90 cm!)
Regellengte	maximaal 32000 karakters
zoomniveau per dokument	2% - 5000%

C - Papyrus en de toekomst - updates en upgrades

Ooit wordt het einde bereikt. Te gekke ideeën heeft men altijd maar als men alles wil inbouwen dat er aan ideeën opborrelt, komt een programma nooit in de winkel terecht. Omdat we *Papyrus* uiteraard voortdurend verder ontwikkelen, zullen er vaker verbeterde *Papyrus*-versies ontstaan, die u tegen een kleine vergoeding in handen kunt krijgen.

We hebben echter het thema "updates" met het eeuwige lijdensthema roofof kopieën verbonden. *Papyrus* heeft geen kopieerbescherming - Aah! - Ieder programma is echter met het serienummer en de naam verbonden² - Ooh... . Iedereen die bij het uitbrengen van een verbeterde *Papyrus*-versie graag een update wil ontvangen, zullen wij deze graag sturen (zie beneden). Als hij ons tenminste de registratiekaart met de correcte naam plus serienummer alsmede de originele diskette toestuurt, *die beslist op zijn naam moet zijn geïnstalleerd!*

We zien dus deze vorm van 'vernieuwing' echter als een vrijwillige prestatie van onze kant, die aan de volgende beperking is onderworpen:

We hebben via Paradox alsmede via andere bevriende leveranciers een wijd verspreid net over heel Nederland waarbij u in dit geval, thema roofof kopieën, rustig aan de analogie van een spinnenweb mag denken. Zouden wij op de een of andere manier een *Papyrus*-roofof kopie met uw serienummer tegenkomen:

Boem! Geen updates meer.

Anders gezegd: u bent zelf voor uw update-recht verantwoordelijk. Geeft u roofof kopieën door en belanden ze via

² Aan de lieve krakertjes: Zo waanzinnig moeilijk hebben we het jullie niet gemaakt. Een weekje werk en een beetje geluk en *Papyrus* is gekraakt. Maar: naam en serienummer zijn niet zo in het programma ingebouwd, dat de verwijdering hiervan *Papyrus* in een demo omzet, er zijn ook nog een aantal programma-posities "gewoon willekeurig" van een naam en een serienummer voorzien. De kans, dat we een gevonden roofof kopie kunnen terug vinden, is dus groot. De kans dat jullie je vrienden, waarvan je *Papyrus* kreeg, door het verlies van hun update-recht schade toebrengen, is dus ook groot.

Nu volgt het gebruikelijk appèl aan de ethiek en de moraal: Jullie brengen ons ook schade toe en verkleinen daardoor de kans, dat er in de toekomst verbeterde versies van *Papyrus* zullen komen. Op een gegeven moment hebben wij namelijk beslist geen zin meer om 'updates' voor een reusachtige markt van roofof kopieën uit te brengen.

bepaalde routes bij ons, dan kunt u het wel schudden en kunt u een nieuwe *Papyrus* in de winkel gaan kopen. Via het nieuwe serienummer krijgt u dan ook nieuwe update-rechten . . .

Terug naar het thema van "updates" en "upgrades". Versies, die alleen 'bugs' opheffen en waar kleine details verbeterd en uitgebreid zijn, noemt men "updates", dus iets waardoor uw programma weer "up to date" wordt en aan de actuele situatie is aangepast. Volledig nieuwe versies, waarvan het aantal functies duidelijk is toegenomen en waarvan het karakter is gewijzigd of uitgebreid, noemt men upgrade-versies. Een uitzondering zijn de geldwolven, die ook minimaal verbeterde versies, dus eigenlijk updates, upgrades noemen om u flink uit te zuigen.

Dit is echter iets, wat wij beslist niet zullen doen!

Zij zullen altijd redelijk in overeenstemming met de meerwaarde van het programma geprijsd zijn.

Informatie over update- en upgrade-versies ontvangt u, alleen maar als u ons uw registratiekaart toestuurt, waarna wij u op het betreffende moment informatie toesturen (u kunt ook de betreffende tijdschriften bestuderen, zodat u het nieuws snel te weten komt).

U kunt genieten van **update-versies**, als u het volgende naar **Paradox Import** terug stuurt:

- (Op zijn laatst nu) de volledig ingevulde en van een persoonlijke naam (niet alleen **firmanaam**) voorziene registratiekaart;
- de oude originele *Papyrus*-diskette;
- een aan uzelf geadresseerde en correct gefrankeerde envelop (met een luchtbelletjes-beschermlaag, (want voor schade tijdens PTT transport bent u zelf verantwoordelijk), of een extra bedrag van f 20,- f 25,- voor onze moeite in een of andere handige opnieuw te gebruiken vorm (papiergeld of Euro-cheque, geen munten of casino- fiches of Monopolygeld).

Waar wij echt een KiCK van krijgen is - een vriendelijk groet plus constructieve kritiek over *Papyrus*

D - Nu worden we filosofisch - Wie zijn wij?

Inleiding

Nee, geen angst, er volgt nu geen diepzinnige discussie over de essentie van ego, bewustzijn en ziel; hoe interessant deze thema's ook moge zijn. We willen alleen even kort de personen beschrijven, die een groot gedeelte van hun tijd aan *Papyrus* hebben besteed, omdat we vinden dat de computer-scene sowieso al veel te onpersoonlijk is geworden:

Christian Nieber

Ik sta tijdens de slotfase van het programmeren en het afronden van de handleiding onder een zodanige tijdsdruk, dat ik nauwelijks aan slapen toekom, en dan moet ik me ook nog op een grappige manier voordoen! Wel, ik wil het desondanks proberen. Ik, Christian Nieber, ben diegene, die de circa 50.000 regels programma code van *Papyrus* gedurende veel lange nachten met de computer hun vorm heeft gegeven. Geboren in 1967 in Berlijn, betrad ik de computer-scene in 1983 via de toen net uitgebrachte Atari 600XL. Het serieuze werk startte in 1987 toen ik naast mijn studie informatica het momenteel uitverkochte boek *ATARI ST Programmeren in machinetaal* verschenen bij Uitgeverij Sybex, schreef. Momenteel studeer ik nog steeds informatica, ik heb een voorkeur voor computer-animaties, gebruikers-interfaces en KI (vooral neurale netwerken) en hoop ooit genoeg tijd te krijgen om mijn dissertatie af te ronden (ook over neurale netwerken). Afgezien van computers interesseer ik me voor alles, wat met evolutie te maken heeft (een van de gemeenschappelijke interesses met Ulli, waarmee ik zeer goed bevriend ben), en ik houd van fietsen, gitaren en Schotland.

Ulli Ramps

Ik ben, naast mijn status van Atariaan van het tweede uur³, een ervaren evolutiebioloog die bij computers is beland, zoals een maagd aan een kind komt. Op een gegeven moment was ik, in ieder geval vaktechnisch bekeken, een van de meestgevraagde

³ Zogezegd: sinds het uitkomen van de Atari St, daarvoor was ik C64-bezitter, dus eigenlijk een "Tramieliaan".

computer experts voor Mac's, Atari's en, alleen de goden weten waarom ze mij dat hebben aangedaan, voor MS-DOZEN. Op de een of andere manier heb ik van de nood een deugd en tevens mijn beroep gemaakt. Ondertussen heb ik ook nog mijn liefde voor NeXT-computers ontdekt, mijn dissertatie biologie via mijn Atari afgerond en ik dans nog altijd op veel bruiloften. Wat ik aan *Papyrus* heb bijgedragen? Alles is begonnen met het feit dat mijn eigen kleine firma de eerste opdracht van een grote apotheek binnensleepte. Voor deze opdracht huurde ik Christian. Sindsdien ben ik een voortdurende leverancier van ideeën, concepten, nog meer ideeën en andere concepten, een constructieve, maar harde criticus, soms lovend, soms slavendrijver, soms een liefhebbende verzorgende trainer, beta-tester nummer een en, zoals ik geloof en hoop, vooral een erg goede vriend voor Christian.

Maar ik ben ook buiten onze "buffer" gekomen. Ik moet voor zakenman spelen⁴ en onderhandelingen voeren, ook regel ik bijvoorbeeld de contacten met andere programmeurs zoals Oliver Völckers, van wie we de rechten voor zijn excellente afbreekroutines hebben gekocht en Andreas Pirner, die het gedeelte voor het binnen halen van afwijkende tekstformaten heeft ingebouwd en die verder ook heel verdienstelijk heeft gemaakt voor *Papyrus*. Verder zorg ik bovendien indirect en direct voor de verkoop van *Papyrus* en de ondersteuning van de gebruikers.

⁴ Hoewel ik veel liever ook zou willen programmeren, geloof dat maar. Maar het werk moet nu eenmaal goed verdeeld worden.

E - Lexicon

Wat iemand met een Atari-computer verkeerd begrijpen of niet begrijpen kan - Een kleine woordenlijst.

Tussen "aanhalingstekens" vermelde woorden zijn soms ook trefwoorden, die u zelf moet opzoeken!

Alinea - zie "Lineaal".

Alinea-formaat - Vastlegging van tekstformatterende parameters, die voor een alinea gelden. Onder andere formattering van de linker- en de rechtermarge van de alinea, tabulatoren, regelhoogte. Bij Papyrus zijn alinea's via hun naam in een pop-up-menu te plaatsen. U kunt ze op ieder moment voor andere alinea's gebruiken. Alle alinea's met hetzelfde formaat zijn aan elkaar geketend en kunnen daarom ook gemeenschappelijk worden gewijzigd.

ACC, accessory - Engels (Uitspreken: eksessorii). Als regel een klein programma, dat u via de menubalk kunt activeren, terwijl u in het hoofdprogramma bent. Het gaat normaal om hulpprogramma's.

ACSI - de Atari-interface, die bijna identiek is aan de "SCSI"-standaard, waarop u in serie acht apparaten, zoals harddiscs en laserprinters, kunt aansluiten. Ieder aangesloten apparaat krijgt daarbij een apart, via het apparaat in te stellen,

apparaatnummer (device-number) toegewezen. Om te zorgen dat de complete serie goed functioneert, moet u erop letten dat het eerste apparaat het ASCII-nummer '0' krijgt, dat alle aangesloten apparaten verschillende ACSI-nummers krijgen en dat alle apparaten altijd zijn ingeschakeld; niet-ingeschakelde ASCII-apparatuur zullen de computer storen.

Akoestisch modem - technisch eigenlijk verouderd apparaat om gegevens via de telefoonlijn te versturen, dat op de modempoot (zie ook "Interface") van de computer wordt aangesloten en de akoestische signalen in elektrische impulsen omzet, die voor de computer begrijpelijk zijn (en omgekeerd). Een aan de moderne modem verwant apparaat.

aktuele tekst - de tekst, waarin u tijdens de tekstmode kunt invoeren en waaraan acties zoals "opslaan", "annuleren", "printen..." etc. relatoren.

Alertbox - Engels (Uitspreken: "aleurtbox"). Grafisch rechthoekig object, dat meestal een mededeling en minimaal één button bevat en de gebruiker op een speciale situatie wil wijzen en meestal de gewenste reactie daarop opvangt.

ALTERNATE - Engels (Uitspreken: "alterneet") zie "Commando-toetsen"

ALT X - Kenmerk voor het gelijktijdig indrukken van twee toetsen - hier: de toets "Alternate" ingedrukt

houden en daarna de toets "x" indrukken. AMC-GDOS - een speciale "GDOS"-versie.

ASCII - Engelse afkorting voor "American Standard Code for Information Interchange": Afgesproken formaat voor de gebruikte stuurkarakter-getallen voor alle normale karakters van een font. Een 'a' is dan bijvoorbeeld identiek aan '70', een 'A' aan '120; een ',' aan '88' enz. Deze getallen worden tijdens de normale ASCII-georiënteerde afdruk resp. tijdens het printen van een file vanaf de "Desktop" naar de printer gestuurd. Deze herkent dan via de ASCII-code, dat hij op dat moment (bijvoorbeeld) een 'a' moet printen.

attribuut - zie "fontstijl"

AUTO-folder - kenmerk voor een folder op diskette of de harddisc, die in de hoofddirectory van het opslagmedium aanwezig moet zijn, de inhoud wordt na de start meteen gebruikt. Deze folder krijgt van het besturingssysteem een aparte behandeling. Alle programma's in deze folder worden (afhankelijk van de volgorde) achter elkaar gestart en afgewerkt. Deze programma's mogen geen gebruik maken van "GEM", omdat deze 'manager', tenminste bij oudere versies van het besturingssysteem, pas later wordt geïnitieerd. Een typisch voorbeeld van een AUTO-folder-programma is "GDOS", dat als externe uitbreiding van het besturingssysteem wordt nageladen.

Besturingssysteem - Het 'oer'-pro-

gramma van uw computer, dat uit meerdere lagen bestaat en tot taak heeft om de bouwdelen van de computer te coördineren, de aangesloten periferie te besturen en het geheel voor de gebruiker 'bruikbaar' te maken (in uw Atari ST/TT BIOS, XBIOS en GEMDOS). Meestal zijn er extra programma-gedeeltes aanwezig, die de omgang met de computer gemakkelijker moeten maken (voorbeeld: grafische interface). Vaak bestaan er meerdere verschillende versies van hetzelfde besturingssysteem; voor de Atari bestaat het oeroude (nalaadbare) diskette-TOS, alsmede het permanent ingebouwde TOS 1.0, het 'Blitter'-TOS 1.2, het 'rainbow'-TOS 1.4 (ook wel 1.04), het Mega STE TOS 2.05 en de overeenkomstige versie om oudere ST's aan te passen 2.06 alsmede de TT-versies 3.01, 3.05 en 3.06.

Bit - internationaal gebruikelijke engelse term voor de kleinste informatie-eenheid, die alleen twee toestanden (ja/nee, nul/een) kan weergeven. Voor een zinvol gebruik worden acht eenheden in een overlappende eenheid (byte) samengevoegd, die 2^8 (256) verschillende mogelijkheden kan weergeven. Heeft een sterke verwantschap met het binaire getalsysteem.

Bitmap - Engels (Uitspreken: "bit-mep"). Geheugengebied, waarvan de inhoud door de computer niet als bytes, maar als afzonderlijke bits wordt geïnterpreteerd, als regel voor het weergeven van puntmatrices als schermhoud.

Blok - in de tekstverwerking gebruikelijk begrip. Dit is een typische term voor een deel van de tekst, dat via blokbegin en blokeinde nauwkeurig wordt afgebakend. Hiermee kunnen daarna bepaalde manipulaties worden uitgevoerd.

Blokmode - vorm van tekstformatting, waarbij de tekst zowel ten opzichte van de linker- en de rechtermarge wordt uitgelijnd. De woordafstand mag hierbij variëren. Tegenpool: "Fladdermode" Dit is natuurlijk een vrije interpretatie.

Bold - Engelse term (Uitspreken: "bold") voor vetgedrukte tekst, een "fontattribuut".

Buffer - Engels voor "buffergeheugen" (Uitspreken: "buffer"). Een klein gedeelte gereserveerd geheugen, waarin gegevens voor later gebruik tijdelijk kunnen worden opgeslagen.

Bug - Engels voor "kever" (Uitspreken: "bugk"). Hiermee wordt een programmafout bedoeld, de programmeur was dus even 'beneveld'. In dit geval dus een 'mis(t)kleun'. Niemand gebruikt deze term, ook in Nederland spreken we allemaal over 'bugs'. Dit gaat zover, dat programma's voor het opsporen en opheffen van programmeerfouten 'debugger', dus 'keververwijderaars', worden genoemd.

Button - Engels (Uitspreken: 'but'n'). Kenmerk in GEM voor een als regel rechthoekig grafisch object, dat door een muisklik kan worden geactiveerd en een vastge-

legde functie activeert, dus een specifieke actie start.

Byte - Engels (Uitspreken: "bait"). Informatie-eenheid van 8 bits. Een byte kan dus $2^8 = 256$ situaties weergeven en is daardoor bijvoorbeeld geschikt om alle gebruikelijke karakters weer te geven. Zo is ook aan ieder van de onderste 128 getallen een standaard-karakter als zgn. "ASCII-code" toegewezen. Een byte is ook de mateenschap voor het verstandelijke vermogen van het "werk"- en "massagegeugen". Zo komt een geheugenbyte qua opname capaciteit bijvoorbeeld overeen met een tekstkarakter.

Centronics - zie Interface.

Checkbox - klein kwadrant, dat u via een muisklik kunt aankruisen of waaruit u, als het reeds is aangekruist, het kruis weer kunt verwijderen. Is deze box aangekruist, dan is de instelling geldig, die naast de box wordt vermeld, anders is deze ongeldig.

Commandotoetsen - meestal met andere toetsen gecombineerde toetsen, waarmee u bepaalde acties kunt activeren. Toetsen: Control, Alternate alsmede Shift. Dit wordt evenals bijvoorbeeld het invoeren van een hoofdletter via Shift, door het gelijktijdig indrukken van de commandotoets en de eigenlijke activerende toets meestal een lettertoets, gerealiseerd. De korte vermeldingsmethode voor het gelijktijdig indrukken van een commandotoets, bijvoorbeeld Control

en bijvoorbeeld het karakter **X** is bijvoorbeeld Times 10-punts.
Control X. Nog korter is **AX**.

Compatibiliteit - overeenkomsten tussen verschillende systemen door het aanhouden van bepaalde (deels internationale) normen en standaards, zodat apparatuur van verschillende fabrikanten of bouwjaaren met elkaar kan communiceren resp. dat hetzelfde programma op meerdere apparaten, die dan compatible met elkaar zijn, funktioneert.

Computer - momenteel internationaal gebruikelijke Engelse term voor een elektrisch apparaat, dat in staat is om series commando's op te slaan en weg te werken. Als regel uitgerust met een centrale verwerkingseenheid, die de coördinatie overneemt en met andere geïntegreerde schakelcircuits communiceert.

Configuratie - beschrijving van alle aanwezige apparaat- en programma-versies en gebruikte extra delen alsmede de permanent geïnstalleerde software zoals "AUTO"-folder-programma's en "accessoires". Belangrijk bestanddeel van iedere foutbeschrijving!

Control- toets - zie "Commando-toetsen".

Control X - afgekorte vorm van: Houd de commandotoets Control ingedrukt en druk nu bovendien de toets X in.

Corps - alle fonts van een fontfamilie met een identieke puntgrootte;

Corpslid - een font van een corps (identieke grootte) van een familie; bijvoorbeeld Times 10-punts italic. Heeft dus niks met Leidse studenten te maken.

CPU - Engelse afkorting van de term 'central processing unit', zie microprocessor.

CPX- module - Module voor TOS 2.0X en 3.0X.

CR - afkorting van het Engelse 'Carriage Return' = toets voor de wagenterugloop, voor computer is op deze toets de tekst Return vermeld.

Cursief - scheefstelling van karakters, die naar rechts lijken te vallen. Engels: *Italic*, wat ook de toetscombinatie Ctrl I verklaart. Wordt gebruikt om bepaalde tekstdelen te benadrukken.

Cursor - Engels voor looper (Uitspreken: "kurser"). Op de Atari ziet u in tekstverwerkers meestal twee cursors. Ten eerste ziet u de cursor of het synoniem de "invoermarkering", verder nog de muiscursor, die de positie van de actuele mogelijke acties met de muis aangeeft.

Cut and paste, cut & paste - (Uitspreken: "kat en peist"). Engels voor "uitknippen" en "toevoegen". Dit begrip is voor blokoperaties maar ook in het Nederlandstalige gebied tamelijk bekend.

Default - (Uitspreken: "difold"). Engels "standaard aangeraden"; een

heel mooie nederlandse uitdrukking is "verstekwaarde". Bedoeld wordt dat in het programma de gebruiker bij het treffen van een beslissing qua keuze wordt aangeraden tot een van tevoren door de programmeur ingestelde waarde, de "default"-instelling.

Desktop - Engels voor bureau; het deel van de "gebruikers-interface" van het (hier Atari-) besturingsstelsel, dat actief is, als op dat moment nog geen programma is gestart.

Dialog, dialogbox, dialog box - een vorm, waarmee de computer met behulp van zijn grafische "gebruikers-interface" noodzakelijke door de gebruiker te treffen beslissingen binnenhaalt, doordat hij op een deel van het beeldscherm (de dialogbox) informatie weergeeft en hoopt, dat de gebruiker dan met de muis en/of via het toetsenbord zijn beslissing mededeelt. In de tussentijd zit de computer maar te zitten en duimen te draaien.

Directory - Engels voor "folder", welk woord op zich ook weer Engels is en "map" betekent (Uitspreken: "daiwrektorwri").

Diskette - vlakke, ronde "gegevensdrager" in een vierkante verpakking van plastic of (vroeger) karton, waarop de informatie magnetisch wordt opgeslagen. Verkrijgbaar met verschillende formaten, opslagcapaciteiten, kleuren. **Attentie:** de diskdrive moet bij het gebruikte diskette-type passen!

Diskdrive - mechanisch-electronisch apparaat voor het aftasten en/of opnieuw ordenen van magneetpartikels op de oppervlakte van een "diskette", dus lees- of schrijfprocessen.

DMA-poort - omdat ook Atari krachtig meedoet aan de traditie om voor computer-vaktermen meerdere synoniemen te gebruiken, des te moeilijker zijn ze te onthouden. Daarom bestaat er voor de DMA-poort ook de fraaie term "ACSI-interface".

Dubbelklik - gebruikelijke methode om een of ander op het beeldscherm zichtbaar object te selecteren door twee snel achter elkaar plaatsvindende klikken met de linker muistoets na het positioneren van de "muiscursor" op het te selecteren object.

DOS - zie "MS-DOS".

DPI - Engelse afkorting, 'dots per inch', maat voor de resolutie van een uitvoermedium, bijvoorbeeld het beeldscherm (meestal 90 dpi) of de printer (meestal 300 of 360 dpi). 'Dots per inch' betekent punten per inch en betekent, indien niet anders aangegeven, in beide richtingen - zowel horizontaal als verticaal. Een 24-naalds printer met bijvoorbeeld 360 dpi moet dus op een oppervlakte van 2,54 cm (= 1 inch) 360 maal op het papier kunnen hameren.

Drag and drop, drag & drop - Engels (Uitspreken: "dregk end drobp"). Hier: actie met de muis,

waarbij een gemarkeerd tekstblok met een ingedrukte muistoets wordt verschoven en door het loslaten van de muistoets op de nieuwe positie neervalt (wordt toegevoegd).

Drop-down - (Uitspreken: "drobp daun"). Engelse term voor "naar beneden vallen". Daarmee wordt de eigenschap van de menubalk in grafische "gebruikers-interfaces" bedoeld, waarbij een menu opengaat (naar beneden valt) zodra men met de muis in de buurt van de menutitel komt. Verwanten: "pop-up" en "pull-down".

Edit-veld - invoerveld van een dialoogbox. Via dit veld kan een programma korte tekstregels of andere gegevens (bijvoorbeeld ook getallen) doorgeven.

Editen - vakterm voor de elektronische bewerking van een tekst met alle mogelijkheden, die gedeeltelijk identiek aan een typemachine zijn, maar daar tevens ver bovenuit stijgen.

Editor - programma voor het "editen" van teksten op tenminste de eenvoudigste manier; dus minimaal het "editten" van ASCII-teksten.

EGV - (bij wijze van uitzondering een Nederlandse) afkorting voor 'elektronische gegevensverwerking'; EGV is een veelomvattend begrip, dat alles omvat, wat met computers en randapparaten te maken heeft.

Emulator - hard- of softwarematige uitbreiding voor een computer om

programma's te kunnen gebruiken, die normaal onbruikbaar zouden zijn, bijvoorbeeld Apple Macintosh- (of als het dan beslist moet voor MS-DOS-) programma's op Atari-computers.

Enter - de toets helemaal rechts onderaan op uw toetsenbord; is op de Atari (meestal) identiek aan "Return".

EPROM - Engelse term; erasable programmable read only memory - wisbaar, programmeerbaar en alleen leesbaar geheugen. Een 'chip', waarin constante programma-informatie kan worden 'gebrand' en die in de computer (of in andere apparaten) kan worden uitgelezen zonder te kunnen worden gewijzigd. Een dergelijke chip kan d.m.v. ultra-violet licht via het glazen venster worden gewist.

Exit-button - in een "dialoogbox" bevinden zich speciale buttons (inderdaad de exit-types) om de dialoogbox te verlaten en het einde van de dialoog veroorzaken. Traditioneel is dit **OK**, waardoor de gebruiker een positieve mededeling aan de dialoogbox doorgeeft, waarna meestal een functie wordt gestart of tenminste de door de gebruiker ingevoerde parameters worden overgenomen, of **Cancel**, waardoor u de dialoogbox verlaat zonder wijzigen aan te brengen. De niet-modale dialoogboxen van *Papyrus* bevatten bovendien nog de exit-buttons **Instellen** en **Terug**, die weliswaar qua functie op **OK** en **Cancel** lijken, alleen laten zij de dialoogbox niet van het scherm verdwijnen.

Extensie - de laatste drie karakters van een filenaam, die achter de "punt" in de naam staan. Ze worden als regel niet voor de naam gebruikt, maar geven het filetype aan en/of het programma, waarvoor een file kan worden gebruikt. ".PAP" is de extensie van door Papyrus geproduceerde teksten. ".IMG" zijn zwart/wit-afbeeldingen van willekeurige grootte, die in Papyrus kunnen worden gebruikt. Andere door Papyrus ondersteunde grafische formaten hebben de extensies ".PIC", ".PI3", ".PC3" en ".PAC". ".PRG", ".TOS", ".TTP" en ".APP" zijn de extensies van uitvoerbare programma's. ".RSC" wordt gebruikt voor de resource-files van dergelijke programma's. ".E24", ".P24", ".L30" en ".P9" zijn extensies voor fonts van het Signum!2-formaat en ".FNT" voor fonts van het GDOS-formaat.

Falcon - Engels voor "valk" (Uitspreken: "Folken"). De naam van Atari's nieuwe computerlijn met een multitasking-TOS, een 68030-resp. 68040-processor en true color-mogelijkheden. We willen ons graag eens laten verrassen.

Feature - Engels voor 'eigenschap' of 'functie'.

File, filenaam - een verzameling informatie resp. gegevens is een file, de naam op het "massageheugen" is filenaam. Onder TOS zijn filenamen tot een lengte van acht karakters plus drie voor de "extensie" beperkt.

File-selector box - Engelse synoniem

me term voor "File-selector" (Uitspreken: "failselektterbox").

Fixed spaces - (Uitspreken "fikst speeises"). Ingeburgerd begrip uit het Engels voor spaties van constante breedte, die in Papyrus ook niet als spaties, maar als karakters worden beschouwd. Daarom worden deze spaties bijvoorbeeld ook niet bij het regeleinde gebruikt om af te breken.

File-selector - de "dialoogbox" van het besturingssysteem die de toegang tot de files van het "massageheugen" mogelijk maakt. Gebruikelijkerwijs kunt u via deze box teksten, afbeeldingen laden en opslaan alsmede files verwijderen. In de file-selector van "besturingssystemen" vanaf TOS-versie 1.04 of boven andere, bijvoorbeeld als

"AUTO"-folder-programma's geïnstalleerde file-selectors wordt boven in het soort actie (laden etc.) zichtbaar. De drive en het actuele ingestelde toegangspad zijn in de index regel weergegeven en kunnen daarin worden veranderd. Vanaf TOS 1.04 kunnen de drives ook via hun symbolische karakters ("A", "B", enz.) worden gekozen. Naast "selektion" wordt de naam van de file aangegeven, waarmee iets moet gebeuren; deze kunt u ook in het daaronder aanwezige overzicht met de muis selekteren. Bevestiging door **OK** start de gewenste actie; dit is eveneens door een dubbelklik op de naam in het overzicht te realiseren.

Fladderrand - ziet eruit als invoer via een typemachine. Links uitgelijnd en rechts . . . wel, gewoon

fladderend en niet uitgelijnd. Tegenpool: "Blokmode".

Floppy - Engelse term; verwarrend vanwege de twee betekenissen: 1) voor diskettes (eigenlijk floppy-disk), 2) voor "diskdrive".

Folder - subdirectory in de hoofd-directory van een logisch opslagmedium. Folders kunnen ook in folders aanwezig zijn en kunnen zich acht niveaus lager 'nestelen'.

Font - Engels voor "karakterset"; helaas vaak als synoniem voor "fontfamilie" gebruikt, omdat er in het Engels geen duidelijke afspiegeling tussen 'font' en 'fontfamilie' bestaat.

Fontgrootte - de ruimte, die de karakters van een font innemen en die tevens hun normale regelhoogte bepaalt. De maateenheid van de fontgrootte is "punt".

Fontfamilie - omvattend begrip voor alle fonts met hetzelfde uiterlijk en een verschillende puntgrootte.

Tot de familie Times behoren bijvoorbeeld Times 10-punts, Times 12-punts, Times 8-punts etc. In Papyrus als apart tekstattribuut te gebruiken.

Fonttype - enigszins verwaterd begrip. We gebruiken het als synoniem van "fontfamilie". In de typografie wordt dit begrip soms, en zelfs in typografie-leerboeken zeer inconsequent, meer gedetailleerd beschreven en het wordt dan beschouwd als een samenvattend en overlap-

pend begrip voor identieke fontfamilies; zo bijvoorbeeld alle normale serif-fonts of alle serifloze (schreefloze) fonts samenvoegend.

FSM-GDOS - uitvoerig uitgelegd in 3.2.4: "De ST calligrafeert". Zie ook "GDOS".

Funktietoetsen - de 10 toetsen boven aan uw toetsenbord. Deze toetsen plaatsen niets op het beeldscherm, maar activeren na het indrukken bepaalde commando's of functies. Vaak worden deze toetsen, net als hoofdletters en kleine letters, dubbel gebruikt (dus ook in *Papyrus*); de tweede functie bereikt u door tegelijk de toets Shift in te drukken.

Fysiek - meestal als synoniem voor natuurkundig gebruikt. Bijvoeglijk naamwoord, dat dingen beschrijft, die in een of andere waarneembare vorm in onze natuurkundige wereld gerealiseerd zijn en deze van de frequent voorkomende zaken in het EGV-gebied moet afschermen, die alleen als denk optie of als berekend resultaat worden weergegeven. Zo zijn bijvoorbeeld de fysieke fonts in tegenstelling tot de "virtuele" op een "gegevensdrager" aanwezig, de virtuele fonts worden echter door Papyrus berekend.

GDOS - een door de bedenkers van TOS gepland onderdeel van TOS, dat echter niet meer in het ROM-geheugen paste en daarom achteraf moest worden geladen. Deze constructie werd ondanks de huidige 'grotere' ROM-chips aangehouden. GDOS omhelst fonts en apparaat-

drivers (speciale aanpassingen voor de hardware van afzonderlijke randapparaten) voor de uitvoer op beeldschermen en in-/uitvoer via willekeurige apparaten, die op de computer kunnen worden aangesloten. Er bestaan verschillende uitvoeringen van GDOS (AMC-GDOS, FSM-GDOS, ...). Een gedetailleerde uitleg van GDOS vindt u in paragraaf 3.2.3.

Gebruikers-interface - correcter 'Gebruiks-interface'; de eerste vorm is echter al ingeburgerd. Eigenlijk is deze interface uw huid, want u bent de gebruiker en de huid is nu eenmaal uw buitenste laag. Deze interface is in het algemeen de verschijningsvorm na de start van een computerprogramma en bepaalt via zijn mogelijkheden de manier van interactie tussen computer en gebruiker en moet volgens moderne ideeën ook voor leken zo begrijpelijk mogelijk zijn. De tijd van de beheersing van de "EDV" door experts in ivoren torens is voorbij.

Gegevensdrager - dit woord wordt meestal gebruikt als synoniem voor "medium", eigenlijk is een stuk papier of zelfs onze chromosomen, gegevensdragers.

GEM - het grafische deel van het Atari-"besturingssysteem", oorspronkelijk door Digital Research ontwikkeld en als variant van deze firma ook op MS-DOZen terug te vinden

GEM-fonts - zie "GDOS".

Harde spaties - zie "fixed spaces".

Harddisk - een van de beide gebruikelijke vormen van "massageheugen". Apparaat om grote hoeveelheden gegevens permanent en erg snel op te slaan. Op speciaal geconstrueerde metalen schijven wordt magnetische informatie gelezen en geschreven. De omvang, de opslagcapaciteit en de overdrachtsnelheid kunnen per harddisc sterk verschillen. In principe raadzaam om te kopen bij het professioneel gebruik van de computer.

Harde schijf - Nederlandse term voor "harddisk".

Harde spaties - zie "fixed spaces".

Hardware - (Uitspreken: "hardwer"). Engelse term; beschrijft voor het EGV-gebied alle stoffelijk tastbare voorwerpen. Met de "hardware" is als regel het complete systeem op een werkplek bedoeld: "computer", "werkgeheugen", "harddisc", "monitor", "printer".

Hoofdgeheugen - zie "werkgeheugen".

Hofstadter, Douglas R. - o.a. auteur van het niet alleen voor de computer-cultuur bedoelde cultboek "Gödel, Escher, Bach - een eendeloos gevlochten keten"; een zeer humoristisch geschreven filosofische verhandeling over moderne wetenschappelijke en cognitieve theorieën met een gelijktijdige belichting van moderne natuurwetenschappen zoals biologie en, nu komt dan eindelijk het verband met dit lexikon, informatica.

Hoerenjongen en weeskinderen - (ook wel - vaker - *weduwen en wezen*) een volgens mij een volledig ontoereikende beschrijving voor de resterende regels van een alinea - of alleen de eerste regel op een voorpagina of de laatste regel aan het begin van een nieuwe pagina.

Icon - (Uitspreken: "aiken". Niet de Engelse versie van afbeeldingen van heiligen van de orthodoxe kerk, maar een klein grafisch object, dat zinnebeeldig bijvoorbeeld een programma of een file vertegenwoordigt die u via dit icon per muisklik kunt activeren of op een andere manier kunt manipuleren. Een mooi 'nederlands' woord hiervoor is *pictogram* .

Installatie - de aanpassing van een programma of "hardware" aan de speciale eisen van andere "software" of hardware alsmede de gebruiker.

Intelligent cut and past - (Uitspreken: "intellidjend kat end peist") Engels; het uitknippen en toevoegen van blokken. Met spaties wordt zodanig rekening gehouden dat op de posities van het uitknippen en het toevoegen altijd het grammaticaal correcte aantal spaties aanwezig blijft resp. ontstaat.

Interface - de Atari bevat diverse bussen voor "perifere" apparaten, die ook wel poort worden genoemd. Voor het printen wordt als regel de printerpoort gebruikt die, bij Atari evenals bij 98% van alle computers, als parallelle interface is gerealiseerd waar voor men ook wel de term "Centronics"-interface

gebruikt. Typerend voor de parallelle interface is hierbij dat de gegevens via meerdere datalijnen gelijktijdig, dus parallel, worden verstuurd. Alle bits van een byte worden gelijktijdig verstuurd, dit gaat natuurlijk sneller. Hoogst zelden wordt de seriële poort van de Atari voor het printen 'misbruikt'; seriële printers zijn eigenlijk alleen gebruikelijk bij mainframe-computers. Daarom is 98% van alle printers een parallelle centronics-printer, de parallelle kabels zijn daarom ook genormeerd: aan de computerzijde 25 pinnen in twee rijen boven elkaar, aan de printerzijde een stekker met contactstrippen, die met twee beugels aan de printerpoort wordt bevestigd. De seriële poort(en); de Mega STE en TT hebben er meerdere) dienen meestal voor de gegevensoverdracht via een "modem" of een "akoestisch modem", die via een seriële kabel met de computer worden verbonden. 'Serieel' relateert aan het feit, dat de te verzenden databits 'in de ganzenmars' afzonderlijk, zeg serieel, verzonden en ontvangen worden; geheel in tegenstelling tot de gegevensoverdracht bij parallelle interfaces (zie vorige pagina).

Invoercursor - zie "cursor"; niet te verwisselen met een "tekstmarkering" (zie aldaar).

Italic - Engelse term alsmede een ingeburgerd anglicisme voor "cursief".

kB - Afkorting voor "kilobyte".

Kilobyte - 1000 bytes, de informatici kunnen mij nog veel meer vertellen. Vanwege de brede verspreiding van dit foutieve idee hier toch vermeld. Informatici beweren dat een kilobyte 1024 bytes is en geen 1000, zoals men zou moeten denken. Uit praktische overwegingen ($2^{10} = 1024$) is de EGV zo omgevormd, hoewel bij iedere natuurwetenschapper vanwege de vervreemding van het voorvoegsel "kilo" (dat nu juist precies '1000' en niets anders zou mogen betekenen) de maag omdraait.

Inktlint - een verbetering van de printkwaliteit van matrixprinters is nog door het gebruik van carbon inktlinten te bereiken. De naald "stanst" een stukje zwart uit het inktlint, terwijl ze bij het gebruikelijke nylon inktlint slechts een vochtig zwart lint op het papier persen. De contrast is bij carbon inktlinten door de scherpe rand van een punt dus veel hoger, de afbeelding is duidelijker.

Invoercursor - de cursor die in de dialoogboxen verschijnt, als u zich in een "Edit-veld" bevindt.

Keuze-overzichten - meestal in een "dialoogbox" opduikend, kaarsrecht vermeld, als regel alfabetisch gesorteerde naam-overzichten, waarin u één (minder vaak ook meerdere) item via een "muisklik" kunt selecteren. Bevat het overzicht meerdere items, die niet op het beeldscherm zichtbaar zijn, dan kunt u ze via de "slider" aan de zijkant toch zichtbaar maken en selecteren.

Klik - omschrijving van het geluid van oudere klokken, castagnettes en toetsenborden. Bij muizen betreft het echter het indrukken van een van de muistoetsen; zonder specifieke aanduiding wordt altijd de linker muistoets bedoeld.

Laden - het binnenhalen van een "file" vanaf het "massageheugen" in het "werkgeheugen" van uw computer; synoniem voor "openen".

Lineaal - grafische weergave van het belangrijkste onderdeel van het alinea-formaat met marges, tabulatoren, ...etc aan de bovenkant van het tekstvenster.

Linkslijnend - zie "fladderrand".

Main directory - Engels voor "hoofddirectory".

Manual - (Uitspreken: "men-juel"). Engelse term voor handleiding of gebruiksaanwijzing.

Massageheugen - drager van grote hoeveelheden informatie, zeg: een "diskette" of een "harddisc", eventueel ook een "streamer"-band. Gedeeltelijk synoniem met "medium".

Masterpage - (Uitspreken: "masterpeits"); Engelse term, zie 3.7.1.

Medium - geen occulte term: drager van informatie, zeg: een "diskette" of een "harddisc", eventueel ook een "streamer"-band, een "EPROM" of "PROM".

MB - afkorting voor "Megabyte".

Megabyte - Eigenlijk 1.000.000 bytes, omdat de "M" nu eenmaal volgens vast voorgeschreven natuurwetenschappelijke traditie de factor "1 miljoen" representeert. In de computerwereld wordt een megabyte echter vaak via de eveneens foutieve waarde van een kilobyte berekend: 1 megabyte is dan 1000 kilobyte. Dus $1024 \times 1024 = 1.048.576 = 2^{20}$ bytes. In het binaire systeem is dat gewoon een rond getal, hoewel dit in eerste instantie niet zo lijkt te zijn: daarmee valt computermatig veel gemakkelijker te rekenen dan met decimale getallen, daarom hebben de informatici hier weer (net als bij "kilo") een natuurwetenschappelijke afkorting vervormd en verminkt.

Menu - door de computer aangeboden snelle keuze-optie. Een menu bevat minimaal twee gangen, namelijk het eerste item en het tweede item. Het kan echter ook in een moeilijk verteerbaar menu met tien of meer gangen uitmonden, waarbij u dus veel meer keuze heeft. De computer laat u de keuze - en u kunt sowieso maar een ding tegelijk selecteren . . .

Menubalk - zie "pull-down-menu".

Microprocessor - Engels voor "microprocessor".

Microprocessor - het 'hart' van een computer. Dit gedeelte doet het eigenlijke rekenwerk en vormt de hoofdverbinding tussen alle componenten van uw computer. Maatgevend voor de capaciteiten van de computer. Die maffe MS-DOzen

bevatten de qua concept verouderde Intel-processors 80x88, 8086, 80286, 80386. Atari's en intelligente Unix-machines bevatten de handige Motorola 68000, 68020 en 68030 en 68040.

MINT - "multitasking" besturings-systeem uit Canada, dat voor een groot gedeelte "UNIX-compatible" is. De officiële betekenis is fraai "recursief": MINT Is Not TOS; MINT is geen TOS. MINT vormt een geïntegreerd bestanddeel van het multitasking besturingssysteem MultiTOS dat inmiddels door Atari wordt geproduceerd.

Modale dialogboxen - een door het programma voorgeschreven mode voor het (meestal) uitvoeren van één instelling (bijvoorbeeld voor het printen of een font kiezen), terwijl u op dat moment niets anders kunt doen in het programma zonder deze mode te verlaten. Zie ook de tegenpool "niet-modale dialogboxen".

Modem - een samenvoeging van twee woorddelen: MODulator-DEModulator. Een apparaat, dat in staat is om computersignalen in telefoonsignalen om te zetten. Momenteel ondenkbaar onderdeel voor lange afstand-communicatie.

Monitor - speciaal beeldscherm voor computers, waarbij in ieder geval rekening moet worden gehouden met schermgrootte, resolutie, kleurmogelijkheden en aansluitnormen. Voor Atari ST's bestaat er, exclusief aanbieden van derden, alleen de keuze tussen de eigenlijk

gelijkwaardige SM124, SM144 en SM146 of kleuren-televisies of kleuren-monitoren zoals de SC1435. Kleuren-monitoren kunnen echter de monochrome resolutie niet meer weergeven, zodat ze bijvoorbeeld voor *Papyrus* ongeschikt zijn. Monochroom en kleur kan alleen op zgn. multisync-monitoren worden weergegeven, ze zijn echter meestal duurder dan een oplossing met twee monitoren, dus een monochrome monitor en een kleuren-monitor. Sinds kort zijn voor Mega STE's en de oudere Mega ST's ook voor een redelijke prijs (iets meer dan 2 kilo guldens) grootbeeld-monitoren plus bijbehorende grafische kaart te koop. Bij de TT werken de 19 inch grootbeeld-monitoren meteen, voor de TT kunt u ook de uit de MS-DOZEN-wereld bekende VGA-kleurenmonitoren gebruiken.

Mouse - Engelse term; zie "muis".

MS-DOS - Afkorting voor het commando-georiënteerde, cryptische besturingssysteem van de Fa. Microsoft voor "MS-DOZEN": 'Microsoft Disk Operating System'. MS-DOZEN - weinig liefdevolle omschrijving van een IBM-compatible MS-DOS-computer.

MS-Windows - Engels; (Uitspreken: "windoos"), een volgepropte grafische "gebruikers-interface" met een immense behoefte aan massageheugen en werkgeheugen, vervanging voor het normale IBM-compatible besturingssysteem "MS-DOS".

Muis - klein knaagdier, dat reeds langer dan de computer, ja zelfs

langer dan de mens op aarde bestaat. De jongste telg is de computermuis. Een ongeveer muisgroot (juist!) apparaat met een muisontrend lange staart, dat met de computer wordt verbonden. De in de muis opgeslagen kogel draagt alle muisbewegingen naar haar lievelingsgebied, het muismatje, of minder graag naar de desktop-interface over. Deze worden door de computer in de bijbehorende bewegingen van een cursor, de "muiscursor", op het beeldscherm omgezet. Via het drukken op een van de beide heupbotten (muistoetsen - rechts en links worden vaak verschillend geëvalueerd) kunt u bovendien informatie aan de computer doorgeven (zie "klik").

Muiscursor - de kleine (grafische) schermmarkering, die parallel aan de "muis" op het beeldscherm meebeweegt. Deze cursor geeft de positie van de actuele invoermogelijkheid met de muis weer. De muiscursor heeft meestal de neutrale vorm van een pijl, vaak is hij echter ook relevant in een andere vorm aanwezig. In tekstverwerkers vaak in de vorm van een lange, bovenaan en onderaan gevorkte markering; tijdens het bewerken van afbeeldingen o.i.d in de vorm van een draadkruis; tijdens de blokbewerking in *Papyrus* in de vorm van een bloksymbool etc.

Multitasking - is datgene, wat veel computers beweren te kunnen, maar dat slechts weinigen werkelijk beheersen: de gelijktijdige bewerking (= multi) van meer dan één opdracht (Engels = 'task', dit is een

programma of iets dergelijks). In de meeste gevallen wordt daarmee slechts een semi-gelijktijdige verwerking bedoeld, waarbij ieder afzonderlijk proces voor korte tijd de computer mag gebruiken en daarna weer moet wachten, totdat hij opnieuw aan de beurt is.

Multi-TOS - nieuw "multitasking" "besturingssysteem" van Atari Deze TOS is in principe op "MINT" gebaseerd.

Niet-modale dialoogboxen - zie hoofdstuk 4.

NVDI - afkorting van een commercieel product van de fa. Bela: Kost momenteel ca. f79,-. Vervangt een deel van het Atari- besturingssysteem, waardoor de meeste grafische uitvoer naar het beeldscherm aanzienlijk versneld wordt. Bevat intern eveneens een versie van "GDOS" (uitschakelbaar).

Object - hier een grafische vorm (lijn, rechthoek, ...etc.), wordt afzonderlijk beheerd en onafhankelijk van andere objecten verschoven, qua vorm en grootte gewijzigd kan worden of op een andere manier kan worden beïnvloed.

Objectmode - de objectmode is ingeschakeld, als het bovenste symbool in het kleine object-overzicht op de Papyrus "desktop" actief is en dient als manipulatie-optie voor alle "objecten" in het "document". Deze mode is herkenbaar doordat de "muiscursor" ook boven de tekst een pijl blijft. U kunt de objectmode ook via het indrukken

van de Esc-toets aktiveren. De te-
genpool is de "tekstmode".

Object-georiënteerd tekenen - tekenen, zoals bij Walt Disney. Ieder object wordt zogenaamd op een apart vel folie getekend, waarna alle lagen op elkaar worden geplaatst. Daarna lijkt het of alles op één blad/beeldscherm staat. De objecten zijn echter altijd afzonderlijk te selekteren en te manipuleren.

Oerdirectory - synoniem voor "hoofddirectory".

Onproportioneel - zie "proportioneel".

Openen - zie "laden".

Opslaan - het aktuele dokument onder de gekozen naam op diskette of harddisc bewaren
opslaan als . . . - het aktuele dokument onder een nieuwe naam op diskette of harddisc bewaren; het oude dokument blijft daarbij onder de oude naam aanwezig.

Pad - positie-aanduiding voor een file, bestaande uit de medium-aanduiding en alle foldernamen tot en met de folder, waarin de file zich bevindt.

Paste - (Uitspreken: "peist"), Engels voor toevoegen; relateert aan blokken.

PD - afkorting voor de Engelse term "public domain".

Pixeloriëntatie - ieder karakter van een pixelgeoriënteerd font of een

pixelgeoriënteerde afbeelding is uit afzonderlijke pixels samengesteld; de tegenpool hiervan is vector-oriëntatie.

Parallel - zie "interface".

Pictogram - de in MS/Windows- en OS/2-kringen (IBM dus) gebezigde term voor icon.

Pop-up-menu - Engels; (Uitspreken: "pop op"), een overzicht van items van 1 regel. Het actieve item is altijd als een soort "button" zichtbaar. Door een klik op deze button verschijnt het complete overzicht; de selectie van een item geschiedt dan via de muis. "Buttons" waarachter een pop-up-menu verborgen is, zijn meestal te herkennen aan de normale omraming en worden d.m.v. een schaduw op de voorgrond geplaatst.

Power-user - Engels; (Uitspreken: "pauwer joezer"). Gebruiker (Engels 'user') van computers, (die van zichzelf geloven?) dat alle EGV-gebieden voor hen gesneden koek is.

Prikbord - een of andere hulpconstructie als "buffer", waarin u objecten of tekst kunt opslaan. Dit is in Papyrus alleen dokument- specifiek noodzakelijk, omdat u tussen de verschillende documenten alles willekeurig heen en weer kunt verschuiven en kopiëren. Het object-prikbord is in Papyrus de grijze ruimte in het dokument-venster rechts van het eigenlijke dokument. Een GEM-prikbord voor gegeven-suitwisseling met andere GEM-programma's is op het moment nog

niet geïmplementeerd, maar wel gepland.

Printer - apparaat voor het bedrukken van papier, dat op de computer kan worden aangesloten. Meestal worden printers op een "interface" aangesloten; er bestaan echter via de seriële interface aangestuurde printers alsmede de Atari-laserprinter, die via de "ACSI"-poort wordt aangestuurd.

De waarschijnlijk meest frequente printers zijn zogenaamde matrix- of naaldprinters, die een printerkop met een lange rij naalden bevat, die afzonderlijk aangestuurd op het inktlint van de printer kunnen worden geslagen en zo uit afzonderlijke punten een afbeelding maar ook een letter kunnen vormen. De meest frequente matrixprinters zijn wederom de oudere versies met 9 naalden in de printerkop, die meestal de Epson Fx-standaard volgen en 240x216 dpi aankunnen, alsmede de momenteel zeer geliefde met 24 naalden. Deze printers zorgen t.o.v. de 9-naalds printers voor een sterk verbeterde kwaliteit. Ze zijn meestal "compatible" met de NEC P6 en kunnen 360 dpi printen.

Momenteel zijn de inktjetprinters sterk in opkomst. In tegenstelling tot de maxtrixprinters werken ze niet met op een inktlint geslagen naalden, maar met douche-openingen, waardoor de vloeibare inkt direct op het papier spuit. Het belangrijkste nadeel was tot nu toe meestal dat de inkt in de douche-openingen na een lange ongebruikte periode opdroogde en de openingen verstopte; deze fout is bij de

modernere inktjetprinters echter opgeheven. Deze printers zullen waarschijnlijk op basis van hun betere printkwaliteit, de punten zijn kleiner, en duidelijk lagere geluidsniveau de matrixprinters voorbijstreven. Inktjetprinters printen een laser-compatible kwaliteit van 300 dpi alsmede een matrixprinter-compatible kwaliteit van 360 dpi.

Een erg goede kwaliteit, maar voor een hoge prijs, leveren de laserprinters. Deze printers bevatten een belichtingstrommel, die net als bij fotocopieerapparaten, electrisch wordt geladen en dan door een laser (maar ook door rijen LED's) puntgewijs wordt ontladen, zodat intern een bepaalde zwarte toner blijft hangen, die daarna door de trommel naar het papier wordt overgebracht. Zeer kleine beeldpunten en een excellent contrast zorgen voor een erg goede kwaliteit. Laserprinters kunnen meestal een resolutie van 300 dpi aan.

Printer-wachtkamer - handige optie tijdens het afdrukken van meerdere documenten. De mogelijkheid bestaat om meerdere files op het printen voor te bereiden. Ze worden daarna allemaal achter elkaar verwerkt zonder steeds opnieuw een printcommando te moeten geven. U geeft Papyrus dus 17 print-opdrachten, u zorgt dat er genoeg papier in de printer zit en u gaat gewoon dineren.

Printerkop - onderdeel van matrixprinters, zie "printers".

Toegangspad - Bij het gebruik van subdirectories (folders) moet de

vindplaats voor een file helemaal compleet met foldernaam en mediumnaam worden aangegeven. De computer gaat niet zelf in de folder kijken!

PROM - afkorting voor de Engelse term 'programmable read only memory'. In deze chip kan één keer informatie worden gebrand. De meeste Atari-chips, die in uw computer het besturingssysteem bevatten zijn meestal van dit type.

Proportionaliteit, proportionele breedte - eigenschap van fonts, dat alle karakters in relatie tot hun fysieke breedte worden ingezet; een "W" neemt dus relatief meer plaats in dan een 'i'.

Proportionele tekst, proportionele fonts - proportionele tekst is tekst met een proportioneel font, waarvan de karakters niet met een uniforme afstand worden afgedrukt. Ieder karakter krijgt slechts zoveel regelruimte, als voor de proportionele breedte nodig is. Als voorbeeld is de de "W" en de "i" weer goed geschikt . . .

Public-domain - (Uitspreken: "publiek domein"), Engelse term voor het feit dat een programma door zijn schepper vrij copieerbaar is verklaard en waarbij hij van de aanspraak op copyright heeft afgezien. Een verwant, maar vaak verwisseld begrip: "shareware".

Pull-down-menu - (Uitspreken: "poel dauwn"); van het Engelse 'pull down', naar beneden trekken. Speciale, verticale weergave van

eenregelige commando's, die u met de muis kunt activeren zodat u over de belangrijke commando's ook tijdens het programma gebruik kunt beschikken.

De commando's worden samengevoegd onder horizontale vermelde menutitels, die in eerste instantie afzonderlijk in de zgn. menubalk zichtbaar zijn en zelf geen commando's weergeven. Raakt u een menutitel met de "muiscursor", dan klapt het betreffende pull-down-menu naar beneden en worden de eigenlijke menu-items, dus de selecteerbare commando's, zichtbaar. Het selecteren van een item start een via de naam zinvol beschreven programma-actie. Wordt een commando gevolgd door een "dialoogbox", dan moet dit door drie punten achter de naam van het menu-item ('commando X ...') kenbaar worden gemaakt.

Punt - maat voor de grootte van een "font". In de Amerikaanse taal (geldt voor veel softwarematige termen) is een punt precies 1/72 inch - dus ook in Papyrus. In een 12-punts font is een normaal karakter daarom 12/72 inch of 1/6 inch of 0.423 cm hoog. In de gedrukte Duitse advertenties is een punt ongeveer gelijk aan de Amerikaanse, maar is vanwege historische redenen niet zo nauwkeurig. Door de Duitse boekdrukkers werd namelijk de puntgrootte als maat voor de oude letter-kegel (het blok, waarop het eigenlijke karakter zit) aangegeven waarbij de feitelijke ruimte, die het reële karakter inneemt, min of meer kon variëren. De kegel bepaalt daarentegen slechts de re-

gelhoogte. De karakters van een 12-punts Helvetica zijn bijvoorbeeld groter dan de karakters van een 12-punts Times; de kegelmaat en daardoor ook hun regelafstand is echter gelijk.

Radio-button - Engels; (Uitspreken: "Radiobutn"). Zijn meerdere qua rangorde identieke buttons aanwezig en slechts een tegelijk selecteerbaar, dan is er sprake van radio-buttons, omdat ze aan de oude buisradio's herinneren waarbij ook altijd een toets omhoogsprong en daardoor inactief werd als een andere toets ingedrukt en dus geselecteerd werd.

RAM - Engelse afkorting van 'random access memory', zie ook "werkgeheugen".

Roofkopieën - illegale kopieën van produkten die wettelijk zijn beschermd. Een helaas wijdverspreid euvel, dat originele programma's onnodig duur maakt (er worden ondanks constante productiekosten slechts enkele exemplaren verkocht) en vele capabele programmeurs er van afhoudt om sowieso nog goede programma's te schrijven.

Real - hier in de handleiding niets filosofisch, maar slechts fysiek in een bepaald geheugen vertegenwoordigd, echter niet zo maar berekend en daardoor niet schijnbaar aanwezig. Tegenpool: virtueel.

Rechtslijvend - negatief gespiegelde versie van de linkslijvende "fladderand".

Redundance - herhaling van identieke informatie, soms bedoeld als verfrissing, soms overbodig.

Recursie, recursief - een zelfrefererende regel, die zichzelf steeds weer oproept. Dit heeft natuurlijk vooral zin, als de regel een afbreekconditie bevat, zodat er na ettelijke passages van de regel een resultaat ontstaat. Klassiek voorbeeld is de programmering van de faculteitsfunctie in programmeertalen, die recursieve programmering toestaan. Hier wordt van een startwaarde '1' afgetrokken en via een lus met het nieuwe getal de functie opnieuw opgeroepen. Bij de terugkeer uit de functie-oproep wordt het resultaat met de eerste functie-oproep vermenigvuldigd en "klaar is kees".

Reset - Engels; (Uitspreken: "ri-reset"). Het terugzetten van het computer interne geheugen naar de gedefinieerde startwaarden, bijvoorbeeld na het vastlopen van een programma nodig. De toestand van de computer na de reset komt ongeveer overeen met de toestand na het inschakelen.

Return - Engels; (Uitspreken: "rieturn"). De toets, waarmee u de invoer afsluit. Komt in een tekstverwerker overeen met de oude wagenrugloop-toets (Engels 'carriage return', daarom wordt ook vaak in plaats van return de term CR vermeld) en produceert een regelinde.

Moet in normale doorlopende tekst eigenlijk alleen aan het einde van de alinea worden gebruikt.

ROM - permanent ingebrande informatie in een EGV-apparaat (bijvoorbeeld een computer maar ook een printer) meestal op "PROM's" of "EPROM's". Bevat vaak het basale en bij Atari-computers zelfs het complete besturingssysteem van het apparaat.

Root - (Uitspreken: "wroet"), Engels, 'wortel', synoniem voor de "hoofddirectory".

Root directory - de hoofddirectory van een opslagmedium, dat alle subdirectories bevat, dus de qua folder-rangorde belangrijkste folder van een "medium".

Scanner - (Uitspreken: "skenner"), Engels, 'aftaster'. Apparaat om normale afbeeldingen in te lezen vanaf het papier en in digitale vorm naar de computer te sturen.

Screen - Engels voor beeldscherm; (Uitspreken: "skwrien").

Scrolling - van de Engelse term 'scroll': tekstrol. De procedure, waarbij men de onderste (of bovenste) rand in het tekstgebied passeert, zodat het zichtbare gebied wordt verschoven. Equivalent van de procedure van het openrollen van een tekstrol, terwijl tegelijk de bovenste rand wordt dichtgerold.

SCSI - Engels, 'small computer system interface', een zeer capabele, snelle en universeel inzetbare "interface" voor computers en hun "randapparatuur"; meestal bij hoogkwalitatieve "harddisk" en andere randapparaten te vinden, waarvoor

een hoge gegevensoverdracht noodzakelijk is (bijvoorbeeld bij scanners).

Serieel - zie "interface".

Serienummer - universele identificatie van apparaten en deels ook van software, dus ook van *Papyrus*. In iedere *Papyrus* zijn individuele serienummers meerdere malen in het programma verstopt. Hun verwijdering maakt het programma onbruikbaar. Dit nummer dient om afzonderlijke *Papyrus*-versies aan individuele klanten toe te wijzen. De zin is het kenbaar maken van het doorgeven van roefkopieën, zodat eventueel gerechtelijke stappen tegen de copieerder kunnen worden genomen.

Serifen - kleine "schreven" en versieringen bij de uiteinden van de karakters. Esthetisch verfraaiend, verhoogt de leesbaarheid (hierover kan men van mening verschillen). Historisch gezien maakten ze de aanmaak van loodletters eenvoudiger. Ook de 'Times' voor dit lexikon, heeft serifen, die u in vergelijking met serifloze 'Swiss' kunt herkennen: ** 'SERIFEN' - "SERIFEN" **

Shareware - Engels; (Uitspreken: "sjer-wer"), zie "public domain".

Shift - komt overeen met de toets op de typemachine om alleen hoofdletters te typen. Wordt ook als "commandotoets" gebruikt.

Shortcut - Engels voor "toetsafkorting", (Uitspreken: "sjort-kat").

Signum!2-formaat - standaardformaat voor fonts, die Franz Schmerbeck voor zijn tekstverwerker 'Signum' (copyright Fa. Application Systems Heidelberg) voor het eerst op de wereld heeft gezet. Dit formaat wordt momenteel door bijna alle grafisch georiënteerde tekstverwerkers ondersteund.

Slider, sliderbalk - Engels; (Uitspreken: "slaider"). Hulpmiddel voor het geval dat er in een "keuze-overzicht" of een "venster" vanwege de plaatsruimte slechts een deel van het totaal zichtbaar kan worden gemaakt, terwijl u iets in een ander zichtbaar gedeelte iets wilt selecteren. Daarvoor bestaat een kaarsrechte grijze balk aan de rechterkant van het overzicht of het venster, die de lengte van het compleet weer te geven object symboliseert. De balk bevat een wit schuifsymbool (slider), die qua grootte en positie overeenkomt met het zichtbare deel van het object. Onder en boven de grijze balk bevindt zich een pijl, waarmee het zichtbare gedeelte een regel naar boven of beneden kan worden verschoven. U kunt de slider ook direct met de muis 'oppakken' (erop klikken en muistoets ingedrukt houden) en hem zo verschuiven. Het equivalent van de slider, namelijk het zichtbare gedeelte in het venster of het overzicht, wordt dan overeenkomstig verschoven. De derde en waarschijnlijk meest frequent gebruikte mogelijkheid om het zichtbare gedeelte opnieuw te selecteren, is de muisklik op het grijze gedeelte boven of onder de slider. Hierdoor wordt het zichtbare

gedeelte precies één zichtbaar vensterg gebied naar boven of beneden verschoven, zodat u een 'naadloze' aansluiting heeft. U kunt een tekst zo bijvoorbeeld geleidelijk schermgewijs doorbladeren.

SLM 605 - de nieuwere laserprinter van Atari; printer nr. vijf (605), die zes (605) pagina's per minuut kan printen.

SLM 804 - de oudere laserprinter van Atari, die niet meer geproduceerd wordt; printer nr. vier (804), die acht (804) pagina's per minuut kan printen.

SM124 / SM144 / SM146 - erg ergonomische voor de Atari ST-computers. Gegevens: 72 Hertz beeldherhalings-frequentie, zwart/wit-weergave, 640x400 scherm-punten. Verschil: SM144 en SM146 zijn 14-inch monitoren (SM144 resp. SM146) en ze hebben ook nog een nieuwe zwenkvoet, die bij de nieuwe Mega STE's past.

Snap - (Uitspreken: "snep"). Engels voor op een bepaalde positie aan het raster laten 'kleven'.

Sluitbutton - de kleine rechthoek met de "X" er doorheen, links boven in ieder venster. Na een "klik" met de "muiscursor" wordt het venster gesloten. Engels: close box.

Software - Engels; (Uitspreken: "softwèr"). Programma's, die op computers kunnen lopen, commando's en informatie bevatten, plus de bijbehorende files. Vaak worden

veel omvattend ook nog de bijbehorende gegevensdragers (bijvoorbeeld diskettes) alsmede de handleidingen in dit begrip opgenomen.

ST - samenvoegend begrip voor de wezenlijke computer-bouws serie van Atari. Opgevolgd door de TT-computers. "ST" betekent 'sixteen thirtytwo'. Dit geeft aan dat de 68000-processor van de ST-serie een 16-/32-bits-processor is, die intern met 32 bits werkt, maar extern slecht 16 bits 'breed' is.

Stuurtoetsen - zie "commandotoetsen".

Stijl - zie "tekststijl".

Stijlformaat - "alinea-formaat", waaraan bovendien ook nog een bepaald font in eens verwijderd: U kunt een alinea-formaat met de "button" 'markeren' als meervoudig blok niet-aaneengesloten markeren en dan het gebruikte font exclusief voor alle alinea's met dit formaat gemeenschappelijk wijzigen.

Systeemfont - het font, waarmee het "besturingssysteem" normaal alle mededelingen, dus bijvoorbeeld ook de menubalk, op het scherm laat verschijnen.

Tabulator - markering in de tekstlijneaal, waar de cursor naar toe springt, als u op de Tab-toets drukt. Dient om de tekst te formatteren. Er bestaan tabulatoren, die qua werking verschillen: links- en rechtslijnend, centreren en komma-georiënteerd voor getallen.

Toetsafkorting - toetsen resp. toetscombinaties, waarmee u commando's uit het menu zonder muis kunt activeren.

Tekstattribuut - synoniem voor "tekststijl".

Tekscursor - een kleine, lange streep. Komt in tekstverwerkers in de tekstregels voor en kenmerkt de actuele positie voor de tekstinvoer. Als u hier iets invoert, verschijnt er tekst.

Tekstmarkering - door het programma via een bepaalde toetscombinatie gemarkeerde positie. Via deze markering kunt u vaak bewerkte tekstposities makkelijker terugvinden (bijvoorbeeld tijdens het maken van een inhoudsopgave); niet te verwarren met de "invoercursor" (zie ook "cursor").

Tekstmode - de mode, waarin u uw teksten kunt wijzigen. Dit bereikt u via een klik op het tekstmarkeringsymbool in het object-overzicht van de Papyrus-desktop of gewoon via een dubbele muisklik op uw tekst. Tegenpool: "objectmode".

Tekststijl - eigenschappen die de normale verschijningsvorm van een font modifieren. Voorbeelden zijn cursief, vetdruk, onderstreept, etc.. synoniem tekstattribuut.

Veiligheidscontrole - meestal een "alertbox" of een andere "dialoog"-vorm, die voor het uitvoeren van een belangrijke en voor alle gegevens onherroepelijke en wijzigende actie verschijnt.

Venster - op de monitor is onder GEM het gebruik van rechthoekige gebieden gebruikelijk. Hierin wordt dan een gedeelte van een tekst of afbeelding weergegeven. Het betreft hier een venster, dat eventueel slechts een klein gedeelte van de complete inhoud van een file weergeeft. Het zichtbare gedeelte kan worden verschoven via de beide schuifbalken en scrollpijlen aan de rechterkant en de onderkant van het venster. Verdere informatie over vensters staat vermeld in de handleiding van uw Atari-computer.

TOS - zie "besturingssysteem".

Trackball - Engels; (Uitspreken: "twrekbol"), Invoerapparaat dat lijkt op de op zijn rug liggende "muis", zodat de beweging af tastende kogel niet over een ondergrond rolt, maar direct boven in liggend met de vingers kan worden bewogen.

TT - de high-end-computer van Atari met een 68030-"processor", "VGA"- en grootbeeldmonitor-resolutie en veel meer... "TT" betekent hierbij "thirtytwo thirtytwo". Dit geeft aan dat de 68030-"processor" zowel intern als extern een echte 32-bits "processor" is.

UNIX - Engels; (Uitspreken: "joenix"), zeer capabel "besturingssysteem" met o.a. multi-user ondersteuning en "multitasking". Sinds 10 jaar of langer voortdurend het besturingssysteem van de toekomst genoemd; dit systeem schijnt momenteel inderdaad langzamerhand

massief de markt te veroveren. Veel andere "multitasking"-besturings-systemen zoals bijvoorbeeld het nieuwe "Multi-TOS" van Atari hebben min of meer bepaalde overeenkomsten met UNIX.

Update - Engels; (Uitspreken: "up-deet"), aan de nieuwe situatie aanpassen. Bedoeld wordt een nieuwe, verbeterde en/of van fouten ontdane versie van een programma bekeken t.o.v. een oudere versie van de gebruiker, die deze versie tegen een bepaalde vergoeding van de leverancier kan krijgen. Zie ook "upgrade".

Upgrade - Engels; "opwaarderen" of naar een nieuw niveau brengen. Bedoeld wordt, in tegenstelling tot "update", een weliswaar t.o.v. een vorige versie verbeterde versie, maar in wezen is dit geen nieuw of sterk verbeterd programma, dat onder een nieuwe naam wordt verkocht. Meestal de oude naam met een getal ("I", "II" of meer) er achter. Wil de bezitter van een kleine versie een grotere versie kopen, dan moet hij meestal meer betalen; minstens het prijsverschil t.o.v. de grote versie, meestal zelfs nog meer. Vaak zijn de oude en de nieuwe versie voor een verschillend prijs te koop.

User - Engels; (Uitspreken: "joe-zer"), term voor 'gebruiker'; dus voor diegene, die voor de computer zit en deze gebruikt.

Vectorfonts - zie paragraaf 3.2.4.

Vectororiëntatie - willekeurig fijne,

resolutie-onafhankelijke weergave van lijnen en gevulde objecten. De kwaliteit is altijd optimaal afgestemd op het betreffende uitvoermedium.

Verborgen tekst, verborgen objecten - deze objecten zijn alleen zichtbaar op het beeldscherm en worden niet afgedrukt. Verborgen tekst is in Papyrus alleen mogelijk in de vorm van compleet verborgen tekstobjecten. Deze objecten moeten dan wel de status "alleen beeldscherm" hebben.

Virtueel - betekent direkt vertaald 'schijnbaar'; bij computers worden hiermee alle dingen bedoeld, die niet fysiek en dus niet reëel aanwezig zijn, maar die de computer voor de gebruiker produceert, zodat hij daarmee kan werken. Een voorbeeld zijn virtuele fonts. Dit zijn meestal als tussenformaat berekende fonts, die zijn ontstaan uit reële, als file aanwezige fonts, die u echter heel normaal kunt gebruiken. Virtueel geheugen is bijvoorbeeld RAM-geheugen, dat helemaal niet in uw computer aanwezig is, maar waarbij een gedeelte van de "harddisk" als "werkgeheugen" wordt misbruikt. Hierbij krijgt de computer via een driver-programma de misleidende indruk dat dit gedeelte van de "harddisc" RAM-geheugen is. UNIX kan dit trouwens al standaard.

Wachtkamer - zie "printer-wachtkamer".

Werkgeheugen - algemene aanduiding voor het voor de gebruiker

beschikbare geheugen, dat permanent in de computer aanwezig is. De grootte wordt in het algemeen in "kilobyte" of "megabyte" aangegeven. In dit geheugengebied worden de programma's en hun gegevens geladen en daar worden de programma-gegevens bewerkt en gewijzigd. De kant en klare gegevens worden daarna opgeslagen op het "massageheugen", omdat het werkgeheugen na het uitschakelen wordt leeggemaakt.

Window - Engels; (Uitspreken: "windoow"), zie "venster".

Windows - zie "MS-Windows".

WYSIWYG - Engelse afkorting voor *What You See, Is What You Get* - wat u tijdens het invoeren van een dokument op het beeldscherm ziet, komt overeen (de slechtere resolutie van de monitor wordt dan even buiten beschouwing gelaten) met de tekst, die u achteraf op het papier ziet verschijnen.

Zinnebeeld - zie "icon".

Ist Word plus formaat	3 - 103	compatibiliteit	5 - 16
accessoires	A - 3	Compatibiliteits-opties	4 - 22
achtergrond print	4 - 22	Control #	3 - 70
afbeeldingen	3 - 92	Control A	3 - 6
Afbeeldings-grootte	3 - 95	Control C	3 - 12
Afbreekstreep	5 - 12	Control K	3 - 61
Afbreken	3 - 51	Control L	3 - 67
afwijkende formaten	3 - 103	Control M	2 - 18
alineas	3 - 53	Control N	2 - 11
alineas-formaten markeren	3 - 9	Control O	2 - 11
alineas-formaten	3 - 61	Control P	2 - 31
alineamarges	5 - 7	Control Return	2 - 30, 3 - 71
Alles selecteren	5 - 10	Control S	2 - 18
Alternate 1 t/m 6	3 - 45	Control U	2 - 20
Alternate A, W, Z, P	3 - 4	Control V	3 - 12
Alternate E	3 - 6	Control X	3 - 11
Alternate O	3 - 45	Control ¼/«	2 - 17
Alternate P	3 - 6	Control i/»	2 - 17
Alternate S	3 - 6	Control-toets	4 - 7
Alternate-toets	4 - 7	Conventies	4 - 11
Altijd ophalen	5 - 11	correctie	2 - 6
Anglicismen	0 - 25	cursor-toetsen	4 - 7, 2 - 15
Ankers (bij eerste woord)	4 - 19	Cut & Paste	3 - 12
back-ups	2 - 7	Datum	3 - 70
backup-files	4 - 20	De gebruikersinterface	4 - 1
Bewaar	2 - 18	Deel 3	3 - 1
Bewaar als...	2 - 18ev.	Delete-toets	2 - 14
Bladspiegel	3 - 68	dialogboxen	4 - 5, 4 - 8
bladzijdenummer	3 - 70	dialogboxen (niet modale)	4 - 13
blok	3 - 5	DIN A4	3 - 72
blok gemarkeerd en wat nu?	3 - 10	Drag & Drop	3 - 12
blok vast	3 - 75	Edit	5 - 9
Blokbegin en -eind	3 - 6	Edit-hulpmiddeltjes	3 - 45
blokbuffer	5 - 9	Esc-toets	4 - 7
blokoperaties	5 - 9	Etiketten	3 - 72
breedte/hoogte	2 - 26	Even en oneven	3 - 69
Breedte/Hoogte print	5 - 8	familiaire fonts	2 - 21
breedte/hoogte printen	2 - 32	Faxen met Papyrus	3 - 78
C:\GEMSYS	4 - 21	File	5 - 5, 2 - 11
CapsLock-toets	4 - 7	File formaten	3 - 103
checkbox	4 - 6	FILENAAM.PBK	4 - 20
commando-toetsen	4 - 7	font	

ASCII-code	3 - 40	illustraties (kleine)	4 - 19
Compose (speciale tekens)	3 - 41	illustraties Wis	4 - 20
font geïnverteerd vraagtekentje	3 - 40	Import	5 - 6
Font overzicht	3 - 39	Import/Export Opties	4 - 19
font spoken	3 - 37	Info Papyrus	5 - 5
fontfamilie	3 - 16	Inhoudsopgave	0- 5
Fontgroottes	3 - 26	inleiding	0- 13
fontmanipulatie	3 - 26	inspringmarges	3 - 57
fonts (speciale tekens)	3 - 39	Installatie van Papyrus	1 - 19
Fonts en onderhoud	3 - 34	Instelling geheugen	4 - 21
Fonts gedifferentieerd wijzigen	3 - 28	Instellingen	5 - 14
fonts onder de funktietoetsen	3 - 43	instellingen (diverse)	4 - 20
Fonts verwisselen	3 - 32	Instellingen bewaren	4 - 17
GEM- en GDOS-fonts	3 - 20	instellingen ⁴ -	17
karacterset	3 - 16	intelligent cut & paste	5 - 9
Signum!2-fonts	3 - 17	IntelliView	3 - 105
Speciale tekens	3 - 41	invoerveld	4 - 5
Speedo-GDOS vektorfonts	3 - 22	Inzoomen	2 - 33
Stijlen (bv. roman, bold, italic)	3 - 26	klein = GROOT	5 - 11
tekststijl	3 - 16	Kletspraat	0- 24
font-selectie	2 - 23	kleurenprinters	2 - 27
fontkeuze	2 - 21	Knip en Kopieer	5 - 9
Fonts	5 - 10	Knip of Kopieer	3 - 11
Fonts zoekpaden	4 - 21	knippen en plakken	3 - 13
Foutafhandeling	3 - 109	Kolom Instellingen	5 - 7
foutbronnen	A- 4	kolommen	3 - 71
fouten correctie	3 - 105	Kop- en voereginstellen	3 - 67
Fouten opsporen	A- 3	kop- en voeregels	3 - 68
Funktietoetsen	2 - 25	laatste versie	2 - 20
GDOS	1 - 23	Landscape-afdrukformaat	3 - 72
Geheugen Configuratie	4 - 21	lay-out	2 - 6, 2 - 29
geheugengebrek	4 - 17	leidraad	0- 23
Geheugeninstellingen	5 - 16	Lettergroottes	2 - 26
gekleurde tekst	2 - 27	letterpositionering	3 - 47
grafisch georiënteerd	1 - 5	Letterspatiëring	3 - 47
Groot/klein letters	3 - 45	lettertypen	0- 27
hardware testen	A- 4	lijnen instellen	3 - 85
Herlaad document	5 - 6	lineaal	3 - 54
IBM-bolletje	2 - 21	lineaal kopiëren	5 - 10
Illustratie Edit.	5 - 7	lineaal-symbool	3 - 62
Illustratie verschuiving	4 - 19	linealen	3 - 53
illustraties	3 - 92	Losmaken	5 - 11

marge	2 - 13	Pagina-Layout	5 - 7
margrietwielen	2 - 21ev.	Pagina-offset	5 - 12
Mark (in het fonts dialog box)	3 - 9	paginalayout	3 - 67
markeer blok	3 - 3	paginanummer	2 - 8, 3 - 54, 3 - 70
markeren	5 - 9, 5 - 11	paginanummer start	3 - 74
master page	3 - 67	paginanummering	3 - 70
MEMORY.SYS	4 - 22	Papierformaat	2 - 29
menu		Papierformaat instellen	3 - 73
Edit	5 - 9	papierformaten	3 - 67
File	5 - 5	Paragraaf-formaten markeren	3 - 9
Info Papyrus	5 - 5	Parallel poort output	4 - 22
Instellingen	5 - 14	pop-up-menu	4 - 6
Object	5 - 13	prikbord	3 - 91
Speciaal	5 - 12	print	
Stijl	5 - 12	achtergrond print	4 - 22
Tekst	5 - 10	Printen	5 - 7
Zoom	5 - 14	Printer instellingen	5 - 17
menu-balk De	5 - 5	sorteervolgorde printen	5 - 8
Microspatie	5 - 12	printen	2 - 31, 3 - 77
microspatiëring	3 - 47	Printer instellingen	5 - 17
muisklik	3 - 6	printerbuffer	4 - 21
MultiTOS (printer buffer)	4 - 21	Printerresolutie	2 - 33
niet-aaneengesloten blokken	3 - 7	Printproces	5 - 8
Object	5 - 13	printstatus	5 - 8
objektanker	5 - 14, 4 - 19	proportioneel	2 - 16
objekten manipuleren	3 - 86	radio-button	4 - 6
objekten verwijderen	3 - 83	rechts / links spiegelen	5 - 7
objektgrootte wijzigen	3 - 89	referentiedeelte	5 - 1
Objektkaders tonen	5 - 14	Regelhoogte	3 - 56
objektkleuren	3 - 85	Rich Text Format	3 - 103
Objektsoorten	3 - 81	Scherminstel...	5 - 14
offset	2 - 8	Scherminstellingen	4 - 18
omwisselen groot/klein	3 - 45	scrollbalk	2 - 17
Open...	2 - 12	scrollen	2 - 16
Opslaan als...	5 - 6	serienummer	5 - 5
Oude versie	2 - 19	Shift ¼«	2 - 17
overschrijfmode	2 - 15	Shift i/»	2 - 17
overschrijven	5 - 9	Signum formaat	3 - 103
Pagina lay-out	2 - 29	Sluiten	5 - 6
Pagina nr. / datum	5 - 12	software testen	A- 4
Pagina-einde	5 - 11, 2 - 30, 3 - 75	sorteervolgorde printen	5 - 8

4 Index

Spatiering	5 - 12
spaties vaste	3 - 89
spaties/Return op monitor	4 - 18
Speciaal	5 - 12
Speedo-GDOS	1 - 23
SpeedoGDOS	4 - 22
spelfouten	3 - 107
spellingscontrole	3 - 105
Spiegeling L / R blad	3 - 67
Stijl	5 - 12
Stijlen	2 - 26
Tab soorten	3 - 60
Tabulatoren	3 - 58
Technische gegevens	A- 7
Tekst	5 - 10
tekst afdrukken	2 - 29
tekst vervangen (overschrijven)	3 - 10
Tekstblokken vastzetten	3 - 60
Tekstcorrecties	2 - 14
tekstcursor	2 - 14
tekstgedeeltes dupliceren	3 - 11
tekstkader	2 - 13
Tekstmanipulatie	3 - 3
tekstmarkeringen	3 - 45
tekstparameter	2 - 15
tekststijlen	2 - 25ev.
Terug hoofdtekst	3 - 71
Tijdsbesparing	3 - 112
Type document...,	5 - 12
uitlijnen	3 - 55
Undo functie binnen uw tekst	3 - 11, 3 - 14
updates	A- 9
upgrades	A- 9
Vast blok	5 - 11, 2 - 30, 3 - 75
vaste spaties	3 - 89
Vensters	4 - 8
verkorte naaminvoer	5 - 5
versienummer	5 - 5
Verwijderen objekten	3 - 83
Voetnoot	5 - 11
Voetnoten	0- 26, 3 - 73

Papyrus standaard versie

voetnotenmarges	3 - 74
vorm gieten	3 - 55
vormgeven objekten	3 - 82
Waarom de piep?	5 - 10
wachtljst	5 - 8
Wie zijn wij?	A- 11
Wijzigen van alinea's	3 - 63
Wis file op disk	5 - 6
woordafbreking	3 - 51
WYSIWYG	2 - 33
Zoek/Vervang	5 - 11
zoeken en vervangen	3 - 97
Zoekpaden	5 - 16
Zoekpaden (fonts)	4 - 21
Zoom	5 - 14, 3 - 101
zoomen	2 - 33

alfabetisch	G - 30	Gegevens-file	G - 51
alineaformaat	G - 39	GEM-afbeelding	G - 55
arabische tekst	G - 73	GEM-clipboard	G - 53
ASCII-formaat	G - 51	GEM-formaten	G - 53
AUTO.PAP	G - 6	grijsraster	G - 76
automatische tekstomloop	G - 59	GRIJSTEST.PAP	G - 56
belichten op film	G - 69	grijsverloop	G - 54 ev., 57
beziercurve	G - 75 ev.	hoofdbegrip	G - 31, 34 ev.
beziercurves	G - 54	IMG-files	G - 57
blokoperatie	G - 22	index	G - 29 ev., 32 ev., 35, 37
cel	G - 7, 11 ev., 16 ev., 19	Index creëren	G - 29, 33, 36
cel-handvat	G - 12, 14 ev.	inhoudsopgave	G - 39 ev.
cel-separator	G - 20	Inlezen	G - 37
celbreedte	G - 13 ev.	inlezen en tonen	G - 34, 36
celfusie	G - 17, 19	installatie-programma	G - 5
celhoogte	G - 14	invoeegen	G - 22
cellen splitsen	G - 19	kleur	G - 55
celobject	G - 22	kolom	G - 7, 9, 11 ev., 15, 21, 25
celreferentie	G - 7	kolombreedte	G - 15
celreferenties	G - 25	kop- en voetgebieden	G - 64
Coördinaten	G - 59 ev.	Kopieer stampagina	G - 68
Data-formaat	G - 51	kopiëren	G - 22
database	G - 49 ev.	layout	G - 41, 63 ev., 66 ev.
decimale komma	G - 26	looprichting van de tekst	G - 73
decimalen	G - 26	marge	G - 9
Documenttype	G - 45	Met paginanummer	G - 39
doorlopende tekstcellen	G - 11	metafile	G - 75
Einde formulier	G - 46	MODEL	G - 40, 44 ev.
even pagina's	G - 67 ev.	modelbrief	G - 43, 49
export-file	G - 49 ev.	naam-file	G - 51
fantomkader	G - 14	Nieuwe stampagina	G - 67
formulier	G - 43, 45 ev.	normaal document	G - 45
Formulier klaar	G - 47	NVDI	G - 54, 76
formuliermode	G - 46	object-handvat	G - 18
formulieveld leegmaken	G - 46	objectgroepen	G - 60
Gebruik stampagina	G - 68		
gedraaide tekst	G - 17		

2 Index

objectgrootte	G - 60		Papyrus GOLD versie
objecthandgreep	G - 66		14 ev., 20, 22, 45
Omkering	G - 31	tabelbreedte	G - 15
oneven pagina's	G - 67 ev.	tabelmode	G - 12
opvulpatroon	G - 17	tabelveld	G - 47
paginaformaat	G - 67	tabulator	G - 8 ev., 20
paginanummer	G - 32, 39 ev.	tabulatorsprong	G - 10
PAP_INST.PRG	G - 5	tekstcursor	G - 10
paragraafformaat	G - 35, 39 ev.	tekstobject	G - 14, 45, 59, 66 ev.
patroonvorming	G - 56	tekstomloop	G - 59 ev.
pixelfont	G - 76	tekstomloopkader	G - 63
polygoon	G - 54, 76	tekstveld	G - 45
print-wachtlijst	G - 47	Trefwoord	G - 30 ev., 34, 37
printen	G - 47	Type document	G - 43
printer marge	G - 63	uitvoer index	G - 33
record-einde	G - 52	VDI-commando	G - 75
redraw	G - 55	vectorafbeelding	G - 53
regel	G - 9, 25	Vectorafbeelding exporteren	G - 53
rekenen	G - 25 ev.	vectorafbeeldingen importeren	G - 53
rij	G - 7	veldnamen	G - 49
roteren	G - 53	Veldnamen tonen	G - 50
scheidingslijnen	G - 8	verschuiven	G - 22
seriebrief	G - 49 ev., 52	Voeg stampagina toe	G - 68
Seriebrieven creëren	G - 50	voor subbegrippen invoegen	G - 36
Sluit formulier	G - 47	vulpatroon	G - 75
sorteervolgorde	G - 37	weergavekleur van negatieve getallen	G - 26
Speedo-font	G - 76	witregel	G - 71
SpeedoGDOS	G - 75	Xact	G - 75
spiegel horizontaal	G - 69	Xact Draw	G - 53
stampagina	G - 63 ev.	zonder hoofdbegrip	G - 34
Stampagina verwijderen	G - 68	zwartwaarde	G - 56
stampaginaformaat	G - 67	_INDEX.PAP	G - 35
stampaginaleyout	G - 68	_INHOUD.PAP	G - 40
standaard-invoer	G - 45		
standaardlayout	G - 67		
stijlformaat	G - 39, 41, 73		
subbegrip	G - 31, 34 ev.		
tabel	G - 7 ev., 10, 12,		